

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ / Δ - 67
Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
210

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Βαρυσανθής (Α) - Ζούμης (Σ)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

64
ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

GRAMMATIC
THE EARLY YEARS
FOR THE FIRST YEAR

ΣΤ' 89 ΣΧΒ

Βαμπούλη (Α) - Ζούκη (Γ.)

Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ
Υ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΕΣ ΤΡΙΑΣΤΟ
Ο.Ε.Δ.Β.
337
ΕΛΛΑΔΕΣ 1969

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

202
418
311
210

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΣΤΑΘΙΣΤΟΥ

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

§ 1. Η **Γραμματική** τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα με τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖται καὶ γράφεται ὀρθά ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα με τοὺς ὁποίους σχηματίζονται καὶ παρουσιάζονται με διαφόρους μορφὰς αἱ λέξεις, λέγεται **κυρίως Γραμματικὴ**.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα με τοὺς ὁποίους τοποθετοῦνται αἱ λέξεις ἢ μία κοντὰ στὴν ἄλλη (συντάσσονται) καὶ γίνεται ὁ λόγος, λέγεται **Συντακτικόν**.

Ἡ γλῶσσα, ὅταν μὲν ὁμιλῆται, λέγεται **προφορικὸς λόγος**, ὅταν δὲ γράφεται, **γραπτὸς λόγος**.

§ 2. Αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης γράφονται με τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Τὰ γράμματα εἶναι σημεῖα γραπτὰ, με τὰ ὁποῖα παριστάνομεν τοὺς **φθόγγους**, δηλ. τὰς ἀπλᾶς φωνάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται κάθε λέξις, π.χ. ἡ λέξις ἔλα ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι πχριστάνονται με τὰ γραπτὰ σημεῖα **ε, λ, α**.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα

§ 3. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι **24** καὶ κάθε γράμμα παριστάνει ἓνα **φθόγγον***.

Κεφαλαῖα	Μικρὰ	Κεφαλαῖα	Μικρὰ
A	α ἄλφα	N	ν νῦ
B	β βῆτα	Ξ	ξ ξῦ
Γ	γ γάμμα	Ο	ο ὀ μικρόν
Δ	δ δέλτα	Π	π πῖ
E	ε ἒ ψιλόν	P	ρ ρῶ
Z	ζ ζῆτα	Σ	σ, ς σίγμα
H	η ἦτα	T	τ ταῦ
Θ	θ θῆτα	Υ	υ ὕ ψιλόν
I	ι ἰῶτα	Φ	φ φῖ
K	κ κάππα	X	χ χῖ
Λ	λ λάμβδα	Ψ	ψ ψῖ
M	μ μῦ	Ω	ὦ μέγα

§ 4. Τὰ γράμματα **ι, η, υ** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ι**, π.χ. *φίδι, βορχή, κύκλος, ἡσυχία*: τὰ δὲ **ο** καὶ **ω** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ο**, π.χ. *νέος, σῶμα*.

§ 5. Ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τὰ **α, ε, η, ι, ο, υ**, καὶ **ω** προφέρονται μὲ φωνήν, ποῦ ἀκούεται δυνατά, διότι ὁ ἀέρας, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας δὲν συναντᾷ πουθενὰ ἐμπόδιον καὶ λέγονται **φωνήεντα**: τὰ ἄλλα **17** γράμματα προφέρονται μὲ φωνήν, ποῦ μόλις ἀκούεται, διότι κατὰ τὴν προφορὰν των σχηματίζεται φραγμὸς κάπου εἰς τὴν στοματικὴν κοιλότητα καὶ διακόπτεται ἀπτόμα ὁ ἀέρας, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας: αὐτὰ λέγονται **σύμφωνα**.

α') Φωνήεντα

§ 6. Ἀπὸ τὰ φωνήεντα α) τὰ **ε** καὶ **ο** λέγονται **βραχέα**, β) τὰ **η** καὶ **ω** λέγονται **μακρά**, γ) τὰ **α, ι, υ** λέγονται **δίχρονα**, διότι εἰς

* Φθόγγος ἀπὸ τὸ φθέγγομαι: βγάζω φωνήν, ὁμιλῶ.

ἄλλας μὲν συλλαβάς εἶναι βραχέα, π.χ. τάξις, πίστις, φίλος, κύκλος, εἰς ἄλλας δὲ μακρά, π.χ. προῶξις, σίτος, μῦθος.

Σ η μ ε ἰ ω σ ι ς 1η. Ἡ ὀνομασία βραχέα καὶ μακρά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ βραχέα φωνήεντα ἐπροφέροντο σύντομα, ἐνῶ τὰ μακρά ἐπροφέροντο εἰς διπλάσιον ἕως χρόνον ἀπὸ τὰ βραχέα· π.χ. τὸ η ἐπροφέρετο περίπου ὡς εε, τὸ ω περίπου ὡς οο. Διὰ τὸ δειχθῆναι, ὅτι τὸ δίχρονον φωνῆεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχύ, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον $\smile$, καὶ διὰ τὸ δειχθῆναι, ὅτι εἶναι μακρόν, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον $\frown$.

Σ η μ ε ἰ ω σ ι ς 2α. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἀναγράφονται αἱ συνηθέστεραι λέξεις, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ἂν τὰ δίχρονα, ποῦ ὑπάρχουν εἰς αὐτάς, εἶναι βραχέα ἢ μακρά (τὴν ποσότητα τῶν δίχρονων). Τὸν πίνακα αὐτὸν θὰ χρησιμοποίησῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν διδασκαλίαν περὶ τονισμοῦ τῶν λέξεων.

Ἄθλος, ἄθλον	διῶρυξ	κλιμα	Nᾶμα
Αἶας	δραμα	κλιμαξ	νάρκη (νάρκαι)
ἄλας	δράσις	κλίμη (κλίμαι)	νεάνις
ἄλμη	δρῦς (δρύεις)	κλίσις	νησίς (νησιδός)
ἄλσος	δύτης (δύται)	κνημῖς (κνημιδός)	νίκη (νίκαι)
ἄνθραξ		κράμα	νύμφη (νύμφαι)
ἀνιάρως	Ἑλευσίς (Ἑλευσῖνος)	κράσις	νύξ (νύκτες)
ἄντρον	ἐργάτης (ἐργάται)	κρίμα	
ἄρκτος	εὐθύνη (εὐθύναι)	κύβος	Εἶφος
ἄρμα		κῦμα	ἔζυλον
ἄσθμα	Zῦθος	κῦρος (τὸ)	ξῦσμα
αὐλάξ		κύων (κύνες)	
ἄστρον	Ἡπαρ		Ὀδύνη (ὀδύναι)
ἄστυ		λάθος	ὀλίγος
αὐρᾶ	Θάλας	λάκκος	ὀμαλός
	θαλίψις	λαύρα	ὀπλίτης (ὀπλίται)
Βάθος	θύμα	λίθος	
βάθρον	θυμός	λίπος	Παγίς (παγίδος)
βαβίς (βαλβιδός)	θύρα (θύραι)	λίρα (λίραι)	πάγος
βάρος	θώραξ	λίτρα (λίτραι)	πάθος
βάσις		λύκος	πάππος
βλάβη (βλάβαι)	Ἰκᾶνός	λύπη (λύπαι)	πατρίς (πατριδός)
βράχος	Ἴλη (Ἴλαι)	λύρα (λύραι)	πάχνη (πάχναι)
	ἴον	λύσις	πελάτης (πελάται)
Γάλα	ἴππος	λύτης (λύται)	πίδαξ
γράφω	ἴγνος		πιθᾶνός
γράμμα	ἴς (ἴνες)	Μάγος	πίθος
γρίφος	ἰσχυρός	μαῖζα	πίλος
γῦρος		μανθῶας (μανθῶαι)	πίναξ
	Καρκίνος	μεσίτης (μεσίται)	πίστις
Δαπάνη (δαπάναι)	κηλίς (κηλιδός)	μεϊζις - μῆζις	πλάνη (πλάναι)
δάσος	κήρυξ	μίσος	πλάνος
δάφνη (δάφναι)	κίνδυνος	μῦθος	πλάσις
δελφίς (δελφίνος)	κλάσις	μύλος	πλάσμα
δική (δικαί)	κλάσμα	μύρον	πλάστης (πλάσται)

πλάτος (πλάτη)	σάκκος	σχίσμα	φάσις
πλύνω (πλύνε)	Σαλαμίς (Σαλαμῖνος)	Τάγμα	φάσμα
πλύσις	σάλπιγξ	τάλας, τάλαν	φάτνη (φάτναι)
πνίγω (πνίγε)	σανίς - ἰδος	τάσις	φθίσις
Πνύξ (Πνύκα)	σάρξ (σάρκα)	τάφος	φίλιος
πολίτης (πολίται)	σαύρα	τάφρος	φίλτρον
πράγμα - πράξις	σήραγξ	τάχος	φράγμα
πράσσον	σκαπάνη (σκαπάναι)	τεχνίτης - ἴται	φράσις
πράττω - πρᾶττε	σκάφη (σκάφαι)	τίγρις	Φριξός
πρεσβύτης (πρεσβυ- ται)	σκάφος	τίμη	φύλαξ
πρίγκιψ	σκνίψ - σκνίπες	τίτλος	φύλλον
πρῶρα	Σκύθης - Σκύθαι	τράγος	φῦλον
πτύον	σκύλαξ	τράνος	φύσις
πυξίς (πυξίδος)	σκῦρον	τραπεζίτης - ἴται	Χάλυψ
πύον	Σκύρος	τρίβω - τρίβε	χαράδρα - ἀδρα
πῦρ	σμίλη (σμίλαι)	τρίβος	χάραξ
Πύρρος	σπάθη (σπάθαι)	τρίχες	χάρις
Ράβδος	Σπαρτιάτης - ἄται	τρύπα	χειρίς - ἰδος
ράκος	σπίνος	τύλος	χειρῶναξ
ράμμα	στάγυς	τύπος	χλαμύς - ὕδος
ρανίς (ρανίδος)	στίξις	τύφος	χρῆσμα
ράξ (ράξα)	στίχος	τύχη (τύχαι)	χῆμα
ράχις	στύλος	τύψις	χῆτρα (χῆτραι)
ρίγος	στῦψις	Υἱός	χώρα
ρίζα (ρίζαι)	σῦρον	ὕβρις	Υἱφίς (ψηφίδος)
ρίνη (ρίναι)	Σύρος (ὁ ἐκ Συρίας)	ὕλη (ὕλαι)	ψιξ (ψίχες)
ρίς (ρίνα)	σφαῖρα	ὑμνος	ψυχῆ
ρύμη (ρῦμαι)	σφίγγω (σφίγγε)	ὑπνος	ψυξίς
ρύπος	Σφίγγξ (Σφίγγα)	ὑψος	Ψιδίς - (Ψιδίνος)
ρύσις	σφραγίς (σφραγίδος)	Φάλαγξ	ὠρα
	σφρίγγος	φάραγξ	ὠχρα
Σάγμα	σφῦρα	φάρος	

β') Σ ύ μ φ ω ν α

§ 7. Ἀπὸ τὰ 17 σύμφωνα α) τὰ **κ, γ, χ** λέγονται **οὐρανικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὸν οὐρανίσκον, β) τὰ **π, β, φ** λέγονται **χειρικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ χεῖλη καὶ γ) τὰ **τ, δ, θ** λέγονται **ὀδοντικά**, διότι ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ δόντια.

Μὲ ἓνα ὄνομα τὰ σύμφωνα αὐτὰ λέγονται **ἄφωνα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν ἀκούονται ἀσθενεῖς οἱ φθόγγοι αὐτοί.

Τὰ **μ** καὶ **ν** λέγονται **ἐνρινα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῶν ὁ ἀέρας διέρχεται καὶ διὰ τῆς ρινός, τὰ **λ** καὶ **ρ** λέγονται **ὕγρα**, τὸ **σ** (**ς** εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως) λέγεται **συριστικὸν** καὶ τὰ **ζ, ξ, ψ** λέγον-

ται διπλά, διότι προήλθον από τήν ένωσιν δύο φθόγγων (τὸ ζ από τὸ σθ, τὸ ξ από τὸ κσ, τὸ ψ από τὸ πσ).

§ 8. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τὰ **κ, π, τ** λέγονται **ψιλὰ**, διότι οἱ φθόγγοι αὐτοὶ προφέρονται μὲ ἤχον λεπτόν (ψιλόν), τὰ **χ, φ, θ**, λέγονται **δασέα**, διότι προφέρονται μὲ ἤχον παχὺν (δασύν), καὶ τὰ **γ, β, δ**, λέγονται **μέσα**, διότι προφέρονται κάπως λεπτότερα ἀπὸ τὰ δασέα καὶ κάπως παχύτερα ἀπὸ τὰ ψιλὰ.

Κατάταξις τῶν συμφώνων

	Οὐρανικά	Χειλικὰ	Ὀδοντικά	
Ἄφωνα	κ γ χ	π β φ	τ δ θ	ψιλὰ μέσα δασέα
	Ἐνρινα μ, ν		Συριστικόν σ (ς)	
	Ἰγρὰ λ, ρ		Διπλά ζ, ξ, ψ	

Τελικὰ σύμφωνα

§ 9. Σύμφωνα, εἰς τὰ ὁποῖα τελειώνουν κανονικὰ αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, δηλ. **τελικὰ σύμφωνα** τῶν λέξεων, εἶναι τὰ **ν** καὶ **ς**: *ἔγραφαν, γυμναστής*. Πολλὰί λέξεις, πού ἐκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἔχουν τελικόν σύμφωνον **ρ, ξ** (= κς) καὶ **ψ** (= πς): *πατήρ, φύλαξ, ἄραψ*.

Εἰς λέξεις, πού εἶχον τελικόν σύμφωνον ὀδοντικόν, τὸ ὀδοντικόν ἐξέπεσε: τὸ *σῶμα* (τ), τὸ *μέλι* (τ).

γ') Δίφθογοι

§ 10. Εἰς τὰς λέξεις *πλοῖον, φίλους, εἰρήνη, εὐτυχία*, οἱ φθόγγοι **οι, ου, ει, ευ** ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φθόγγους, πού προφέρονται ἐνωμένοι ὡς ἕνας φθόγγος (*). Οἱ φθόγγοι αὐτοὶ λέγονται **δίφθογοι**.

* Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν αἱ δίφθογοι ἐπροφέροντο καὶ ἠκούοντο οἱ δύο φθόγγοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπετελεῖτο ἡ δίφθογος.

Αί δίφθογγοί προήλθον ἀπὸ τὴν ἑνώσειν δύο φωνηέντων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον εἶναι τὸ **α, ε, ο, η, υ** καὶ τὸ δεύτερον τὸ **ι ἢ υ** : **αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ου, ηυ** : ἔπαινος, σχολεῖον, οἰκία, υἱός, ναύτης, εὐκόλος, οὐρανός, ἠῦρα.

§ 11. Αἱ δίφθογγοί **αυ, ευ, ηυ**, ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ φωνήεντα, ἀπὸ τὰ μέσσα ἄφωνα, ἀπὸ τὰ ἔνρινα, τὰ ὑγρά καὶ τὸ ζ προφέρονται ὡς **αβ, εβ, ηβ** : δουλεύω, ἀναπαύομαι, εὐεργεσία, αὐγὸ, εὐγενικός, Εὐβοία, εὐδαιμονία, εὐλογημένος, ἠῦρα, εὐζωνας, Εὐρώπη, εὐνοϊκός, εὐμέρεια. Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν προφέρονται αἱ δίφθογγοί αὐταὶ ὡς **αφ, εφ, ηφ** : αὐθημερόν, εὐτυχίς, εὐχή, εὐκόλος, εὐπαθής, εὐθυμία, Εὐξείνους πόντος, εὐψυχία.

§ 12. Εἰς μερικὰς λέξεις, πού ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἀπαντοῦν καὶ αἱ δίφθογγοί **ω, η, φ**, (τὸ **ι** ὑπογράφεται) : καθαροφδός. Αἱ δίφθογγοί αὐταὶ λέγονται **καταχρηστικά**.

§ 13. Ὅλοι αἱ δίφθογγοί εἶναι **μακραί**, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς **αι** καὶ **οι**, πού εἶναι βραχεῖται, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὸ τέλος κλιτῆς λέξεως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ ἄλλο σύμφωνον : οἱ ἄνθρωποι, οἱ κῆποι, αἱ χῶραι.

Ἄ σ κ η σ ι ς

Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἦρθε στὸ χωριὸν μὲ τὰ παιδιὰ του ἕνας ἀπ' τοὺς γυιοὺς της, πού εἶναι γιατρός, γιὰ νὰ κάνη Χριστούγεννα μὲ τὴν μητέρα του. Ἡ γιαγιά, ἀφοῦ ἄναψε τὴ φωτιά στὸ τζάκι καὶ ἔδωσε στὰ ἐγγόνια της νὰ φᾶν σουπιά μὲ ἀγολέμονο, τοὺς ἔδωσε γὰ φροῦτο ἀπὸ ἕνα ρόιδο. Ὑστερα, ἀφοῦ κάθησαι κοντὰ στὴ φωτιά, ἄρχισε νὰ τοὺς λέη παραμύθια γιὰ τίς νεράιδες ἀπὸ τοὺς παλινοὺς χρόνους.

§ 14. Εἰς τὸ κείμενον αὐτό, πού εἶναι γραμμένον εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν τῶν κατωτέρων τάξεων, ὑπάρχουν καὶ οἱ φθόγγοι : **ια, ιο, εἰ, οἰ, αἰ υιο, ιου**, πού ἀκούονται σὰν χωρισμένοι, ἀλλὰ εἰς ἕνα χρόνον. Εἰς μερικὰς λέξεις οἱ φθόγγοι **ια** καὶ **υιο** προφέρονται καὶ ὡς **για, γιο** : γιατρός - ἱατρός, παιδιὰ - παιδία, γνὸς - υἱός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο λέγεται **συνίζησις**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

α') Συλλαβαί, Συλλαβισμός

§ 15. Ὁ στρατηγὸς εἶπεν εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἀξιωματικόν: « Ἄμα ξεκινήσετε νύχτα, θὰ εἴσαστε αὔριον πρωὶ - πρωί, πρὶν ξημερώσῃ, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, διὰ τὰ ἐπιτεθοῦμε αἰφνυδιαστικὰ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ».

Σ υ λ λ α β α ἰ

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε λέξις, ἂν τὴν διαβάσωμεν μὲ προσοχὴν, ἀποτελεῖται ἀπὸ **τεμάχια**, ποῦ τὸ κάθε ἓνα προσφέρεται χωριστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ κάθε τεμάχιον ἔχει ἓν ἢ περισσότερα σύμφωνα μὲ ἓν φωνῆεν ἢ μὲ μίαν δίφθογγον, ἢ μόνον ἓν φωνῆεν ἢ μίαν δίφθογγον: *σῶ - μα, ἐκ - στρα - τευ - τι - κόν, πρω - ί, εἶ - σα - στε, αὔ - ρι - ον*. Τὰ τεμάχια αὐτά, ποῦ ἀποτελοῦν τὴν λέξιν, λέγονται **συλλαβαί** τῆς λέξεως.

§ 16. Ἐὰν ἡ λέξις ἔχῃ μίαν συλλαβὴν, λέγεται **μονοσύλλαβος**: *θαί, ἄν, εἰς*. Ἐὰν ἔχῃ δύο συλλαβάς, λέγεται **δισύλλαβος**: *ἄ - μα, νύ - χτα, πρω - ί*. Ἐὰν ἔχῃ τρεῖς συλλαβάς, λέγεται **τρिसύλλαβος**: *στρα - τη - γός, καὶ ἂν ἔχῃ περισσότερας ἀπὸ τρεῖς, πολυσύλλαβος*: *ξε - ρι - νή - σε - τε*.

§ 17. Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως, ποῦ ἔχει περισσότερας ἀπὸ μίαν συλλαβάς, λέγεται **λήγουσα**, ἢ πρὸ τῆς ληγούσης **παραλήγουσα**, καὶ ἡ πρὸ τῆς παραληγούσης λέγεται **προπαραλήγουσα**. Ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **ἀρκτική**, π.χ. εἰς τὴν λέξιν ἀξιωματικόν ἡ συλλαβὴ - κόν εἶναι λήγουσα, ἢ *τι - παραλήγουσα, ἢ -μα προπαραλήγουσα* καὶ ἡ *ἀ* εἶναι ἡ ἀρκτικὴ συλλαβὴ.

Σ υ λ λ α β ι σ μ ὸ ς

§ 18. Ὁ χωρισμὸς τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς τῆς λέγεται **συλλαβισμός**. Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς ἐξῆς κανόνας:

α) Ὅταν ἓν συμφωνον εὐρίσκεται μεταξύ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζεται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ δίφθογγον: *ἀ - ξι - ω - μα - τι - κός, αὔ - ρι - ον, στρά - τευ - μα*. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως τὰ σύμφωνα, ἓν ἢ περισσότερα, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, τὸ δὲ

σύμφωνον εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως συλλαβίζεται μετὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν: *στρα - τός*, *ἄξιωματι - κόν*.

β) Ὄταν δύο σύμφωνα διάφορα εὐρίσκωνται μεταξύ φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα: *πέ - τρᾶ* (τρόπος), *εἶ - μα - στε* (στάσις). ἂν δὲν ὑπάρχη λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα, τότε χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, τὸ δὲ δεύτερον σύμφωνον μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν: *ἄ - γαλ - μα*, *σύμ - φω - νον* (ὁμοίως χωρίζονται καὶ τὰ δύο σύμφωνα, ἂν εἶναι τὰ ἴδια: *στέλ - λω*, *θάρ - ρος*).

γ) Ὄταν τρία σύμφωνα εὐρίσκωνται μεταξύ φωνηέντων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἂν καὶ ἀπὸ τὰ τρία σύμφωνα ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζῃ λέξις ἐλληνική, π.χ. *ἔ - στρε - ψε* (στροφῆ), *ἰ - σχρὸς* (σχῆμα), *ἔ - χθρὸς* (χθές), εἰ δ' ἄλλως χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὰ ἄλλα δὲ δύο μετὰ τὸ ἐπόμενον, π.χ. *ἄν - δρες*, *κέν - τρον*, *ἄν - θρω - πος*.

Σημείωσις. Τὰ συμπλέγματα **γμ**, **χμ**, **θμ**, **τν**, **φν** συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, διότι ἀρχίζουν λέξεις ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα συμπλέγματα **κμ**, **τμ**, **θν**, **πν**, π.χ. *παῖ - γμα*, *δρα - χμή*, *θά - νη* (θητός), *δι - φνη* (πνέω).

δ) Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὅποια σχηματίζονται: *συν - ἄγω*, *προσ - ἔχω*, *Ἑλλῆς - ποιντός*. ἂν ὅμως κατὰ τὴν σύνθεσιν ἔχη γίνῃ ἐκθλιψίς, τότε συλλαβίζονται, ὅπως αἱ ἀπλαῖ λέξεις: *πα - ρέ - χω* (παρὰ - ἔχω), *πρω - τα - γω - νι - στής* (πρῶτος - ἀγωνιστής).

§ 19. Κάθε συλλαβὴ λέξεως λέγεται:

α) **βραχεῖα**, ἂν ἔχη βραχὺ φωνῆεν: *τό - ξον*, *νέ - ος*.

β) **μακρά**, ἂν ἔχη μακρὸν φωνῆεν ἢ διφθογγον: *ὦ - ρα*, *αὐ - γή*.

Ἄ σ κ η σ ι ς *

§ 20. Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία μικρὰ χερσόνησος τῆς Εὐρώπης. Διασχίζεται ἀπὸ πολλὰ ἀπόκρημα βουνὰ καὶ ἀρκετὰ μεγάλους ποταμούς. Ὅσοι κάτοικοι ζοῦν εἰς τὰ ὄρενὰ διαμερίσματα, περνοῦν κουραστικὴν ζωὴν, διότι ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράγια εἰς βραχώδεις περιοχὰς καὶ νὰ βόσκουν τὰ ποίμνια εἰς ἄγονα μέρη. Ἐχθρὸς των μεγάλος

* Νὰ εὐρεθοῦν αἱ διφθογγοὶ καὶ νὰ γίνῃ ὁ συλλαβισμὸς τῶν λέξεων.

είναι τὰ χιόνια καὶ ἡ κακοκαιρία. Δὲν συγχράζονται εἰς τὰς πόλεις παρὰ κατὰ ἀραιὰ χρονικά διαστήματα, διότι μὲ τὴν δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας ταλαιπωροῦνται.

β') Τ ό ν ο ι

§ 21. Ὑστερα ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστογεννῶν ἤνοιξαν πάλιν τὰ σχολεῖα καὶ ἤρχισαν κανονικά τὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ξεκούραστοι προσέχουν καὶ ἀκούουν, χωρὶς νὰ κάμνουν θόρυβον.

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς λέξεις, ποὺ ἔχουν δύο ἢ περισσοτέρας συλλαβὰς, μία συλλαβὴ προφέρεται δυνατώτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, δηλ. **τονίζεται**. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον (εἰς τὸ δεῦτερον φωνῆεν αὐτῆς) τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, γράφεται ἓνα σημεῖον, ποὺ λέγεται **τόνος**.

§ 22. Οἱ τόνοι εἶναι κυρίως δύο, ἡ ὀξεῖα (´) : **μάθημα, πάλιν**, καὶ ἡ περισπωμένη (˘) : **σχολεῖον, παρατηρῶ**.

Σ η μ ε ῖ ω σ ι ς. Εἰς τὰ κείμενα τῶν βιβλίων τίθεται εἰς ὀρισμέναις περιπτώσεσι ἐπάνω ἀπὸ φωνῆεν τῆς ληγούσης καὶ βαρεῖα (˘). Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα φροσιζον διὰ τὰ παιδιά των.

§ 23. Σημεῖον τόνου τίθεται καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον μονοσυλλάβων λέξεων : **θά, νά, καί, ῥῶς**.

Κ α ν ό ν ε ς τ ο ν ι σ μ ο ῦ

§ 24. Ἄν προσέξωμεν τοὺς τόνους τῶν λέξεων τοῦ προηγουμένου κειμένου, θὰ ἴδωμεν ὅτι :

α) Ὅλαί αἱ λέξεις τονίζονται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας τρεῖς συλλαβὰς : **κανονικά, πάλιν, ἤρχισαν, σχολεῖον, παρατηρῶ**.

β) Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά, ἡ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται : **τῶν Χριστογεννῶν, προσέχουν, ἀκούουν**.

γ) Ἢ προπαραλήγουσα καὶ κάθε βραχεῖα συλλαβὴ, ὅταν τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν, **ὀξύνονται** : **ὁ θόρυβος, τὰ μαθήματα, οἱ μαθηταί**.

δ) Ὅταν ἡ παραλήγουσα εἶναι μακρὰ καὶ τονίζεται, τότε παίρνει ὀξεῖαν μὲν, ἂν εἶναι καὶ ἡ λήγουσα μακρὰ, περισπωμένην δέ, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, π.χ. **σχολεῖον, κήπος, κήπου, σχολεῖον**.

ε) Ἢ γενικὴ πτώσις τῶν ὀνομάτων, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰς κλίσεις, ὅταν τελειῶνῃ εἰς μακρὰν συλλαβὴν καὶ τονίζεται, περισπᾶται : **τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ μαθητοῦ, τῆς πηγῆς**.

στ) Ἡ μακροκατάληκτος ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τῶν ὀνομάτων, ἔταν εἶναι ἀσυναίρετος καὶ τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν : ὁ μαθητής, ἡ χαρά, ὁ ἄνδρις, τὴν πηγήν, τὰς ἐποχάς, ὦ σκιά.

§ 25. Ἀνάλογα μὲ τὸν τόνον ποὺ παίρνει ἡ κάθε λέξις, λέγεται :

α) ὀξύτονος, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν : ναός, ἰατρός, δικαστής, τιμή.

β) παροξύτονος, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν : λόγος, κτηματίας, ἐλευθερία.

γ) προπαροξύτονος, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : ἀνθρωπος, πρόβλημα, ἀλήθεια.

δ) περισπωμένη, ἂν ἔχῃ περισπωμένην εἰς τὴν λήγουσαν : τοῦ δικαστοῦ, ἀγαπῶ, τιμῶ.

ε) προπερισπωμένη, ἂν ἔχῃ περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν : τὸ σχολεῖον, ὁ κῆπος.

στ) βαρύτονος λέγεται γενικὰ κάθε λέξις, ποὺ δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν : ἤρχισε νὰ βρέχῃ.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*

§ 26 . Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ βορειότερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἀπλευθερώθη πρὸ 40 ἐτῶν ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ κατοικοὶ τῆς Μακεδονίας ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ διετηρήσαν εἰς ὅλα τα χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἔθνικον φρόνημα. Ὅνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες κατὰ τα τελευταία δεκά χρόνια πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ποὺ ἤθελαν νὰ τὴν καταλάβουν. Τα σχολεῖα ἐπυροπολοῦντο, οἱ ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐσφαζόντο, αἱ γυναῖκες ἠτιμαζόντο, τὰ παιδιά καὶ τὰ βρέφη ἐκομματίζοντο, καὶ τὸ αἷμα τῶν πατριωτῶν Μακεδόνων ἐποίησε τὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας. Παρα ταῦτα οἱ Μακεδόνες ἐμείναν ἀπτοητοὶ εἰς τὰς ἐπαλξεις τῆς πατρίδος. Σήμερον οἱ κατοικοὶ με τὴν γιλευργίαν ἔχουν καταστήσει τὴν Μακεδονίαν τὸ εὐφορύτερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος. Ἐχὼν ἀναπτύξει τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Πολλοὶ ἀπο-

* Νὰ τοισθοῦν αἱ λέξεις τῆς ἀσκήσεως, ἐνῶ ὁ διδάσκων θὰ λέγῃ πῶς δέχρονκ εἶναι μακρὰ ἢ βραχέα.

τους κατοίκους της Μακεδονίας διαπρεπουν εἰς τὰς ἐπιστημὰς. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ προπυργίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰ βορρεῖα συνορα.

γ') Πνεύματα

§ 27. Εἰς κάθε λέξιν, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἓν σημεῖον, ποῦ λέγεται **πνεῦμα**. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλὴ** (Ψ) καὶ ἡ **δασεῖα** (Ψ'): ἀμπέλι, ἰατρός, ἡμέρα, ὁδηγός. Ὅταν ἡ λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ δίφθογγον, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεύτερον φωνῆεν τῆς δίφθογγου: εὐτυχία, αὐτός, οἰκογένεια, αἰτία, νιός, εὐρίσκομαι.

§ 28. **Δασεῖαν** παίρνουν: α) αἱ λέξεις ποῦ ἀρχίζουσι ἀπὸ **υ**: ἕπιος, ὑψηλός, ὕλη· β) αἱ ἄτονοι λέξεις. **ὀ, ἦ, οἶ, αἶ, ὤς**· γ) τὰ ἀριθμητικά: ἕνας, ἕξ, ἑπτὰ, ἔνδεκα, ἑκατόν.

Συνηθέστεραὶ λέξεις, ποῦ δασύνονται, εἶναι αἱ ἐξῆς:

ἄγιος, ἄγνός, αἷμα, αἰρεσις, ἄλας, ἀλιεύς, ἄλμα, ἀλμυρός, ἄλσις, ἄλωσις, ἄμα, ἄμαξα, ἄμαρτάνω, ἄμιλλα, ἀπαλός, ἀπαλός, ἄρα, ἄραμόζω, ἀραμόζω,
ἔδρα, εἶς, ἐν, ἕκαστος, ἕκατόν, ἕλκος, ἕλιξ, ἕλκω, Ἑλλάς, ἔνεκα, ἕξ, ἕξις, ἐορτή, ἑπτὰ, ἐορμηθένω ἐσπέρα, ἐστία, ἐστιατόριον, ἐταῖρος, ἔτοιμος, εὐρίσκομαι,
ἦδονή, ἦλικία, ἦλιος, ἦμέρα, ἦμέτερος, ἦπαρ, ἦρος, ἦσυχος,
ἰδρῶν, ἰδρῶς, ἰεραξ, ἰερός, ἰκανός, ἰκετεῶν, ἰμάτιον, ἴνα, ἴππος, ἴπταμαι, ἰστορία,
ὀδός, ὄλος, ὀμαλός, ὀμάς, ὀμηρος, ὀμιλος, ὀμιλῶ, ὀμίγη, ὀμοιοι, ὀμοῦν, ὀμως, ὀπλή, ὀπλον, ὀποῖος, ὀπως, ὀρίζω, ὀρκος, ὀρμος, ὀρμῶ, ὀριον, ὀσιος, ὀσις.
ὄρα, ὄραϊος, ὄριμος, ὄς.

δ') Ἄτονοι λέξεις

§ 29. Μερικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις προφέρονται μαζί με τὴν λέξιν, ποῦ κάθε φορά ἀκολουθεῖ κατόπιν αὐτῶν. Αἱ λέξεις αὐταὶ δὲν ἔχουν ἰδικόν τους τόνον καὶ λέγονται **ἄτονοι** λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: α) τὰ ἄρθρα **ὀ, ἦ, οἶ, αἶ** β) αἱ προθέσεις **εἰς, ἐκ, ἐν** γ) τὸ μόριον **ὤς**, τὸ **οὐ** καὶ τὸ **εἶ** εἰς τὰς φράσεις: **εἶ δὲ μὴ** καὶ **εἶ δ'** ἄλλως.

ε') Έγκλιτικά λέξεις

§ 30. Εἰς τὰς φράσεις: *Ἡ ψυχὴ μας εἶναι ἀθάνατη. Ἡ γῆ μας κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Ὅταν τελειώσης τὴν μελέτην, φώναξέ με. Ὁ κηπὸς μας εἶναι τὴν ἀνοιξιν σὰν παράδεισος, παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπάρχουν αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις μας, με, της, πού προφέρονται τόσον στενὰ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι ἀποτελοῦν μὲ αὐτὴν μίαν λέξιν· αἱ λέξεις αὐταὶ κλίνουσι τρόπον τινὰ καὶ στηρίζονται εἰς τὸν τόνον τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ λέγονται **ἐγκλιτικά** λέξεις ἢ ἀπλῶς **ἐγκλιτικά**.*

Συνηθέστεραι ἐγκλιτικά λέξεις εἶναι:

α) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **με, μου, μας, σε, σου, σας, καὶ του, τον, της, την, το, των, τους, τας, τα:** *στειλὲ τον, πὲς μας, ὁ κηπὸς σας, κλπ.*

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία **τις** εἰς ὅλους τοὺς τύπους: *ἄνθρωπός τις, ἀνθρωποὶ τινες.*

γ) Τὰ ἐπιρρήματα **ποτέ, πού:** *ἂν ποτε συναντήσης που τὸν Πέτρον, γράφε μου.*

Κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν

§ 31. 1) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται: *ἡ ψυχὴ μας, ὁ νοῦς μας, μαθηταὶ τινες ἀποσιαίχουσι ἀπὸ τὸ μάθημα.*

2) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος ἢ ἐγκλιτικὴ ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταφέρεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα: *ἄνθρωπός τις, ἀνθρωποὶ τινες, ὁ κηπὸς μας, στειλὲ μου τὸ βιβλίον, σύστηρέ μου τον.*

3) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, τότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ, ἂν μὲν εἶναι μονοσύλλαβον, ἀποβάλλεται: *ἡ φιλία μας·* ἂν δὲ εἶναι δισύλλαβον, διατηρεῖται: *πόλις τινὲς κατεστράφησαν ἀπὸ σεισμῶς.*

Σημείωσις 1η. Αἱ ἴδιαι λέξεις, ὅταν εὐρίσκωνται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰς λέξεις, πού προσδιορίζουσι, τονίζονται καὶ λέγονται **προκλιτικά** λέξεις: π.χ. *νά μὲ εἰδοποιήσης, πότε θὰ μοῦ στείλῃς τὸ βιβλίον.*

Σημείωσις 2α. Μερικὰ ἐγκλιτικά ἔχουσι ἐνωθῆ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν καὶ γράφονται ὡς μία λέξις: ὥστε (= ὡς τε), καίτοι (καὶ τοι), οἷτε (= οὗ τε), μήτε (μή τε), εἴτε (= εἶ τε). Εἰς αὐτάς διατηρεῖται ἡ ὀξεῖα, ὡς νὰ εἶναι δύο λέξεις.

στ') "Άλλα ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως.

§ 32. Ἐπέρασε τὸ καλοκαίρι καὶ ἦλθεν ὁ Σεπτέμβριος. Ἡ αὐτὴ τοῦ σχολείου, ποῦ ἦτο δύο μῆνες ἔρημη, βουτίζει τώρα καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν μαθητῶν.

Ὁ καθεὶς συναντᾷ μὲ χαρὰν τοὺς φίλους του· καὶ νὰ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν Ἀνδρέαν καὶ τρέχει ἀσυγκράτητος! Ἀνδρέα, φωνάζει ὁ Πέτρος... καὶ μετ' ὀλίγον οἱ δύο φίλοι ἀγκαλιάζονται μὲ συγκίνησιν.

Κατόπιν ἐρωτᾷ ὁ Ἀνδρέας: « πῶς πέρασες, Πέτρο ; ».

— Ὁραῖα, φίλε μου, καὶ σύ ;

— Ἐξοχα μάνον γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς...

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον πῆγαμε στὸ χωριό, ὅπου μένει ὁ θεὸς μου. Τί δροσιά, ποῦ ἦταν. Τὸν Αὔγουστον οἱ ἡμέρες ἦσαν, ὅπως οἱ ἡμέρες τοῦ Μαΐου !

— Καὶ ἐγὼ, λέει ὁ ἄλλος, ἐπῆγα εἰς τὴν Κῶ (τὸ ὠραῖο νησί τῆς Δωδεκανήσου), ὅπου μένει ὁ θεὸς μου. Περάσαμε ἐξοχα· σέ βεβαιώνω ὅτι ποτέ μου δὲν εὐχαριστήθηκα τόσο ὅ,τι κι ἂν σοῦ πῶ, δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ περιγράψω ὅ,τι εἶδα.

Ξαφνικὰ ἀκούεται ὁ κώδων, κι ἀπ' ὅλους ἀκούεται μία φωνὴ χαρωπὴ « Ἄ ! ἄ ! ».

Ὁ Διευθυντὴς μὲ τοὺς διδασκάλους καλοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν πρωτὴν προσερχίην. "Ὑστερα ἀπ' αὐτὴν ἀκούεται ἀπ' ὅλους ἡ εὐχὴ: « Καλὴ χρονιά ! Καλὴ χρονιά ! ».

§ 33. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.

α) Ἡ ὑποδιαστολή (,), ἡ ὁποία συνήθως γράφεται εἰς τὴν αναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅ,τι, διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν σύνδεσμον ὅτι: ἔμαθα ὅτι ὁ Πέτρος ἀγοράζει ὄ,τι εὐρίσκει.

β) Τὰ διαλυτικὰ (··), τὰ ὁποῖα γράφονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ ι καὶ υ, ὅταν τὸ ι καὶ υ δὲν ἀποτελοῦν μὲ τὸ προηγούμενον φωνὴν δίφθογγον: καταπραῖνω, Μαῖου. Τὰ διαλυτικὰ μπορεῖ νὰ μὴ γράφωνται, ὅταν ὁ τόνος ἢ τὸ πνεῦμα δείχνουν, ὅτι τὰ δύο φωνήεντα προφέρονται χωριστά: Μάιος, ἄντρος.

γ) Ἡ **ἀπόστροφος** (') εἶναι σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως, διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι κάποιος φωνῆν ἐχάθη (ἰδὲ περὶ ἐκθλίψεως πρὸς κάτω). Τὸ ἴδιο σημεῖον σημειώνεται καὶ εἰς τὴν κρᾶσιν καὶ λέγεται **κορωνίς** (ἰδὲ περὶ κρᾶσεως).

δ) Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, μὲ τὰ ὁποῖα χωρίζεται ὁ γραπτὸς λόγος εἰς μικρότερα μέρη. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἐξῆς:

1. Ἡ **τελεία στιγμή** (.), μὲ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μεταξὺ τῶν μέρη τοῦ λόγου, πού τὸ καθένα ἔχει νόημα πλήρες. Τὸ κάθε τμήμα λόγου μὲ πλήρες νόημα λέγεται **περίοδος**.

2. Ἡ **ἄνω στιγμή** ἢ **ἄνω τελεία** (^), μὲ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μικρότερα μέρη τῆς περιόδου μὲ νόημα κάπως πλήρες. Τὰ μέρη τῆς περιόδου, πού χωρίζονται μὲ ἄνω τελείαν, λέγονται **κῶλα**.

3. Τὸ **κόμμα** (,) μὲ τὸ ὁποῖον χωρίζονται τὰ δευτερεύοντα νοήματα τῆς περιόδου ἢ τῶν κῶλων· μὲ τὸ κόμμα χωρίζεται καὶ ἡ κλητικὴ πτῶσις ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις τοῦ λόγου : *φρόντισε, Πέτρο, νὰ μὴν ἀργήσῃς*.

4. Τὸ **ἐρωτηματικὸν** (;), τὸ ὁποῖον γράφεται κατόπιν τῆς λέξεως, μὲ τὴν ὁποίαν τελειώνει μία ἐρώτησις : *πότε μᾶς ἦλθες ἀπὸ τὸ χωριό ;*

5. Τὸ **θαυμαστικὸν** (!), τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὸ τέλος μιᾶς φράσεως ἢ λέξεως καὶ ἐκφράζεται μὲ αὐτὸ θαυμασμὸς ἢ ἐκπληξις κλπ. : *Ἄ ! Ἄ !*

6. Τὰ **ἀποσιωπητικὰ** (...), τὰ ὁποῖα γράφονται, διὰ νὰ δειχθῇ, ὅτι παραλείπεται φράσις ἢ λέξις ἀπὸ φόβου ἢ ἐντροπῆν κλπ. : *γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾶς...*

7. Τὰ **εἰσαγωγικὰ** (« »), μεταξὺ τῶν ὁποίων γράφονται αὐτολεξεὶ λέξεις, πού κάποιος ἄλλος ἀναφέρει.

8. Ἡ **παρένθεσις** ( ), εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται λέξεις ἢ φράσεις πρὸς ἐπεξηγήσιν λέξεως ἢ φράσεως προηγουμένης.

9. Ἡ **παράγραφος** (§), ἡ ὁποία σημειώνεται μὲ ἀριθμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μερῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἓνα κεφάλαιον ἐνὸς συγγράμματος. Ἡ παράγραφος μπορεῖ νὰ ἔχῃ πολλὰς περιόδους.

10. Ἡ **διπλῆ ἄνω καὶ κάτω τελεία** (:), ὅταν ἀκολουθοῦν λόγια, πού ἀναφέρονται κατὰ λέξιν, ἢ ἀκολουθοῦν παραδείγματα.

11. Ἡ **παῦλα** (—), ὅταν ἀλλάξῃ τὸ πρόσωπον τοῦ διαλόγου.

12. Τὸ **ὕφεν** (~), ὅταν προφέρονται μαζί δύο φωνήεντα, π.χ. *χωριά, παιδιά*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικὰ πάθη

§ 34. Εἰς τὰς λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία, ὅπως ὀμιλεῖται καὶ γράφεται σήμερον, προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, παρατηροῦμεν διάφορα πάθη τῶν φθόγγων, δηλ. τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων. Τὰ πάθη αὐτὰ λέγονται **φθογγικὰ πάθη** ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἐξῆς :

α) Πάθη φωνηέντων

1. Ἐναλλαγὴ φωνηέντων

§ 35. Εἰς τὰς λέξεις : στέλλω - στόλος, διανέμω - διανομεύς, λείπω - ὑπόλοιπον, διάρρηξις - ρωγμή, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνὰ δύο συγγενεῖς μεταξύ των, ἐτρέπη τὸ **ε** εἰς **ο** καὶ τὸ **η** εἰς **ω**.

Εἰς τὰς λέξεις : στήνω - στάσις, ἔδωκα - δόσις, ἀφήνω - ἄφεις, ἔχει τραπῆ τὸ **η** εἰς **α ἢ ε**, καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**.

Εἰς πολλὰς δηλ. λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ποὺ εἶναι συγγενεῖς μεταξύ των, ἔχει τραπῆ τὸ βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος **ε** εἰς **ο**, τὸ μακρὸν **η** εἰς **ω**, ἢ τὸ μακρὸν **η** εἰς **α ἢ ε** καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐναλλαγὴ φωνηέντων**.

2. Ἐκθλιψις

§ 36. Οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἤκουσα τίποτε. Ἀπ' ὅσα ἀγαθὰ ὑπάρχον, τὸ πιὸ πολὺτιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ ὑγεία. Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἔλθω, παρ' ὅτι τὸ θέλω πολὺ.

Αἱ φράσεις οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἤκουσα, ἀπ' ὅσα, σ' εὐχαριστῶ, ἀλλ' ἐγὼ, πορ' ὅτι, προέρχονται ἀπὸ τὰς φράσεις: οὔτε εἶδα, οὔτε ἤκουσα, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπὸ ὅσα, ἀλλὰ ἐγὼ, παρὰ ὅτι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ τελευταῖον (τελικὸν) βραχὺ φωνῆεν τῆς πρώτης λέξεως ἀποβάλλεται συχνὰ πρὸ τοῦ φωνήεντος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει (ἀρκτικὸν) ἡ ἐπομένη λέξις.

Όταν δηλ. μία λέξις τελειώνῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον, τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν τῆς προηγούμενης λέξεως ἀποβάλλεται (ἐκθλίβεται) πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου τῆς ἐπομένης· τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐκθλιψις** καὶ γίνεται χάριν εὐφωνίας.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, ποῦ ἐκθλίβεται, σημειώ- νεται ἡ ἀπόστροφος ('). Τὸ **υ**, καθὼς καὶ τὸ **ι** τοῦ συνδέσμου **ὄτι** καὶ τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας **τί** δὲν ἐκθλίβονται.

§ 37. Εἰς τὰς φράσεις **καθ' ὅλα** (ἀπὸ τὸ : κατὰ ὅλα), **μεθ' ὅλα** (= μετὰ ὅλα), **ἐφ' ὅσον** (= ἐπὶ ὅσον), **μεθ' ἡμῶν** (= μετὰ ἡμῶν), **ἐφ' ὄρου ζωῆς** (= ἐπὶ ὄρου), **ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν**, μετὰ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ βραχέος φωνήεντος, τὰ ψιλὰ **τ, π** ἐτρέπησαν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα **θ, φ**, ὅπως συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν.

Παρατηρήσεις. Συχνὰ εἰς τὴν ὁμιλίαν γίνεται ἐκθλιψις τοῦ φωνήεντος καὶ πρὸ τοῦ **τ** τοῦ ἄρθρου: ἀπ' τὸ χωριό, ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους κλπ.

3. Εὐφωνικὸν ν καὶ ς

§ 38. Εἰς πολλὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τελειώνουν εἰς **ι** ἢ **ε**, χάριν εὐφωνίας προστίθεται ἓνα **ν** εἰς τὸ τέλος, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: εἶπεν ὁ Παῦλος· πέρουσιν ἤτο καλύτερος ὁ καιρός.

Εἰς τὴν πρόθεσιν **μέχρι** καὶ τὸ ἐπίρρημα **οὕτω** προστίθεται χάριν εὐφωνίας εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν ἓνα **ς**: Εἰς τὴν μάχην τῶν Θεομοπυλῶν ἐρονεύθησαν ὅλοι μέχρις ἐνός· οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα.

4. Κρᾶσις

§ 39. Θὰ μείνωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν **τουλάχιστον** δέκα πέντε ἡμέρας. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν ἐπεράσαμεν ὥραϊα, ἐνῶ **τουναντίον** οἱ μαθηταὶ τοῦ ἄλλου σχολείου δὲν ἠύχαριστήθησαν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις τὸ ἄρθρον **τὸ** μετὰ τὰς λέξεις ἐναντίον καὶ ἐλάχιστον ἐνώνονται εἰς μίαν λέξιν (τὸ **ο + ε** γίνεται **ου**). Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **κρᾶσις**.

Τὸ σημεῖον τῆς κράσεως σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον καὶ λέγεται **κορωνίς** (').

5. Συναίρεσις

§ 40. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐκυρίενσε τὴν σκηνὴν τοῦ Δαρσείου, εἰς τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐφοβοῦντο, ἔλεγε : « Μὴ φοβεῖσθε· ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ καὶ σᾶς ἐκτιμῶ· τὸ ἴδιο σᾶς ἐκτιμᾷ καὶ ὁ στρατός μου· θὰ εἰσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ θὰ ἔχω τὸν νοῦν μου νὰ μὴ πάθετε τίποτε ».

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ αἱ λέξεις ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, ἐκτιμᾷ ἐφοβοῦντο, φοβεῖσθε, Ἀθηνᾶς, νοῦς προῆλθον ἀπὸ τὰς λέξεις, ποὺ παλαιότερον ἦσαν ἀγαπάω, ἐκτιμάω, ἐκτιμάει, ἐφοβέοντο, φοβέεσθε, Ἀθηνάας, νόος. Εἰς αὐτάς τὰ δύο φωνήεντα ἢ τὸ φωνῆεν μὲ τὴν δίφθογγον, ποὺ ἦσαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἠνώθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Ἡ συγχώνευσις μέσα εἰς μίαν λέξιν δύο φωνηέντων, ποὺ τὸ ἓν ἦτο πρὸ τοῦ ἄλλου, ἢ φωνηέντος μὲ δίφθογγον, εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον, λέγεται **συναίρεσις**. Ἡ συνηρημένη συλλαβὴ τονίζεται, ἂν καὶ πρὸ τῆς συναίρεσεως ἐτονίζετο ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συναιρεθέντα φωνήεντα : ἐφοβοῦντο (= ἐφοβέοντο), ἀλλὰ ἐνίκας (= ἐνίκαες).

β') Πάθη συμφώνων

1. Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις

§ 41. Εἰς τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων ἐντὸς λέξεως γίνονται αἱ ἐξῆς παθήσεις :

1. Τὸ **ν** πρὸ τῶν ἀφώνων

α) Τὸ **ν** πρὸ τῶν οὐρανικῶν **κ, γ, χ** τρέπεται εἰς **γ** : συγκοπή (συν - κοπή), συγγράφω (συν - γράφω), συγκαίρω (συν - χαίρω).

β) Τὸ **ν** πρὸ τῶν χειλικῶν **π, β, φ**, τρέπεται εἰς **μ** : συμπατριώτης (συν - πατριώτης), συμβουλευῶ (συν - βουλεύω), συμφωνῶ (συν - φωνῶ).

γ) Τὸ **ν** πρὸ τῶν **λ, μ, ρ**, ἀφομοιώνεται μὲ αὐτά : συλλέγω (συν - λέγω), συμμετοχος (συν - μέτοχος), συρράπτω (συν - ράπτω).

2. Ἄφωνα πρὸ τοῦ **μ**.

α) Οὐρανικὸν **κ** ἢ **χ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **γ** : διωγμός (ἀπὸ τὸ διωκ - μός), βρεγμένος (ἀπὸ τὸ βρεχ - μένος).

β) Χειλικόν **π, β, φ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **μ**, δηλ. ἀφομοιώνεται μὲ τὸ **μ**: *κόμμα* (ἀπὸ τὸ κόπ - μα' κοπ - ή), *τοιμμένος* (ἀπὸ τὸ τριβ - μένος), *γραμμα* (ἀπὸ τὸ γράφ - μα).

γ) Ὀδοντικόν **δ ἢ θ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **σ** καὶ προφέρεται ὡς **ζ**: *ἄσμα* (ἀπὸ τὸ ἄδ - μα ἄδω), *πείσμα* (ἀπὸ τὸ πείθ - μα).

3. Ἄφωνον πρὸ ὀδοντικοῦ

α) Ὀδοντικόν πρὸ ὀδοντικοῦ τρέπεται συνήθως εἰς **σ**: *ἐψεύσθην* (ἀπὸ τὸ ἐψεύδ - θην), *ψεύστης* (= ψεύδ - τής) *ἐπειίσθην* (= ἐπείθ - θην).

β) Εἰς τὰ συμπλέγματα οὐρανικῶν ἢ χειλικῶν μὲ ὀδοντικόν, συνηθισμένα συμπλέγματα φθόγγων εἶναι τὰ **κτ** (ὀκτώ), **γδ** (ζγδοος), **χθ** (ἐτάχθην), **πτ** (κρύπτω), **βδ** (ἔβδομος), **φθ** (ἐτρίφθην).

Παρατηρήσεις. Εἰς πολλὰς λέξεις τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης τὸ σύμπλεγμα **κτ** ἔγινε **χτ**: *ὀχτώ*, ἀλλὰ ἐκτός, *χιτυῶ* ἀλλὰ *κίτιον*. τὸ **πτ** ἔγινε **φτ**: *κρυφτό*, *φτερό*, ἀλλὰ *Πτολεμαῖος*, *περίπτερον*. τὸ **χθ** ἔγινε **χτ**: *χιτὸς* καὶ *χθῆς*, τὸ **φθ** ἔγινε **φτ**: *ἔφτασε* ἀλλὰ *φθίσις*. Ἐπίσης τὸ σύμπλεγμα **σθ** ἔγινε **στ**: *ἀναγκάστηκα*, ἀλλὰ *σθένος* (δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα).

4. Ἄν αἱ δύο συλλαβαὶ ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀρχίζουσι ἀπὸ ἄφωνον δασύ, τὸ ἄφωνον τῆς πρώτης συλλαβῆς τρέπεται εἰς ψιλόν: *τροίχες*, ἀπὸ *θροίχες*, *τάφος* ἀπὸ *θάφος* (θάπτω).

2. Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.

§ 42. α) Ὀδοντικόν πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται: *ἐπεισα* ἀπὸ τὸ *ἐπειθ - σα* τοῦ *πείθω*, *τάπησ* ἀπὸ τὸ *τάπητ - σ*.

β) Τὸ **ν** μὲ ὀδοντικόν, δηλ. τὸ **ντ**, πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται κανονικῶς καὶ τὸ φωνῆεν, ποῦ εὐρίσκεται πρὸ τοῦ **ντ** ἐκτείνεται εἰς μακρὸν ἢ δίφθογγον· γίνεται δηλ. **ἀντέκτασις**: ὁ ἀνδριὰς ἀπὸ τὸ ἀνδριάντ - σ, ὁ λυθείς ἀπὸ τὸ λυθέντ - σ.

γ) Τὸ ἀρκτικόν **ρ** μιᾶς λέξεως διπλασιάζεται, ἂν ἢ λέξις ἀνέξηθῃ πρὸ τοῦ **ρ** καὶ εἶναι βραχεῖα ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβή: *ράπτω* - *ῥοραπτον*, *ρέω* - *ῥρορον*, *ῥροστος*, ἀλλὰ *εῤῥωστος*.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ*

§ 43. Οἱ Πέρσαι, σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἰππίου, ποὺ εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ἔπλευσαν μὲ τὸν στόλον καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι των μὲ συμμετοχὴν καὶ χιλίων ὀπλιτῶν ἀπ' τὰς Πλαταιὰς συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου παρετάχθησαν διὰ τὰ ὑπερασπίσασθαι τὸ πάτριον ἔδαφος. Οἱ Σπαρτιᾶται, ποὺ καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν δεχθῆ τὰ δώσον σημεῖα ὑποταγῆς εἰς τοὺς Πέρσας, δὲν ἐπείσθησαν νὰ στείλουν βοήθειαν ἀμέσως, ἀλλ' εἶπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ γίνῃ πανσέληνος σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν ἔθιμόν των· ἄλλωστε δὲν ἐφρατάζοντο, ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐφθάναν τόσον γρήγορα εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιμετώπισαν τοὺς Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα μόνοι των μὲ συμμάχους τοὺς Πλαταιεῖς.

Μόλις ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιθέσεως, οἱ Ἕλληνες ὤρμησαν μὲ πείσμα κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Οἱ Πέρσαι χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τίποτε, ἐγκατέλειψαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερον, εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἔγινεν ἡ μάχη, ἔστησαν μνημεῖον μὲ γράμματα χαραγμένα εἰς πλάκα μαρμάρου ὡς ἐνθύμιον τῆς μεγάλης νίκης.

* Νὰ εὐρεθοῦν τὰ φθογγικὰ πάθη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου

§ 44. Ὁ γεωργὸς σηκώνεται πρὸς - πρὸς καί, ἀφοῦ φορτώσῃ εἰς τὸ ἅμαξι του τὸ ἀλέτρι καὶ ἓνα μικρὸν σάκκον μὲ τὸ πρόγευμα καὶ ἄλλα πράγματα, λέγει εἰς τὴν γυναῖκά του: « Ἐγὼ σήμερον θὰ ἀργήσω νὰ γυρίσω δι' αὐτὸ σεῖς νὰ φροντίσετε γιὰ ὅ,τι θὰ χρειασθοῦμε αὔριον, πού εἶναι Κυριακή ». Ἄφοῦ δὲ ζέψῃ εἰς τὸ ἅμαξι τὰ δύο του βόδια, ξεκινᾷ εὐχαριστημένος, διότι θὰ τελειώσῃ σήμερον τὸ ὄργωμα. Ἄ! πόσον εἶναι ἱκανοποιημένος, διότι ἀπὸ Δευτέρα θὰ ἀρχίσῃ νὰ σπέρνῃ. Ὅλοι οἱ χωρικοὶ κάμνουν τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνοι βιάζονται νὰ ἀρχίσουν τὴν σποράν. Ὁ πλατὺς κάμπος ζωντανεῖ ἀπὸ τὶς φωνὰς καὶ τὰ τραγούδια τῶν ἐργατικῶν χωρικῶν.

§ 45. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν :

1) Αἱ λέξεις γεωργός, βόδι, ἅμαξι, αἱ ὁποῖαι φανερώουν ἢ πρώτη πρόσωπον, ἢ δευτέρα ζῶν, ἢ τρίτη πράγμα. Αἱ λέξεις, πού φανερώουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

2) Αἱ λέξεις μικρός, ἐργατικός, πού προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά σάκκος, χωρικός, καὶ φανερώουν τὴν λογῆς εἶναι αὐτά, λέγονται **ἐπίθετα**.

3) Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, **ὄ, ἦ, τὸ - οἱ, αἱ, τά**, κλπ., πού τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, λέγονται **ἄρθρα**.

4) Αἱ λέξεις ἐγώ, εἰσεῖς, ἐκεῖνοι, πού τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, λέγονται **ἀντωνυμίαι**.

5) Αἱ λέξεις φορτώνω, κάμνω, φανερώουν τὴν κάμνει ὁ γεωργός καὶ λέγονται **ρήματα**.

6) Αἱ λέξεις ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος, πού φανερώουν

εις ποίαν κατάστασιν εἶναι ὁ γεωργός, δηλ. ὅπως τὰ ἐπίθετα, λέγονται **μετοχαί**.

7) Αἱ λέξεις *πρωί - πρωί, αἴθιον, καλά*, πού φανερόνουν χρόνον ἢ ἄλλας σχέσεις, λέγονται **ἐπιρρήματα**.

8) Αἱ λέξεις *εις, ἀπό, διά*, πού τίθενται ἐμπρός ἀπό ὀνόματα, λέγονται **προθέσεις** καί φανερόνουν διαφόρους σχέσεις.

9) Αἱ λέξεις *καί, δέ, ἀλλά*, πού συνδέουν τὰς λέξεις, λέγονται **σύνδεσμοι**.

10) Αἱ λέξεις *Ἄ! Ἐ!*, πού φανερόνουν ἐκδήλωσιν χαρᾶς, λύπης κλπ., λέγονται **ἐπιφωνήματα**.

Αὐτὰ τὰ δέκα εἶδη τῶν λέξεων περιλαμβάνει ἡ Ἑλληνική γλῶσσα, πού λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Εἶναι δηλ. τὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ :
1) ἄρθρον, 2) οὐσιαστικόν (ὄνομα), 3) ἐπίθετον (ὄνομα),
4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπιρρήμα, 8) πρόθεσις,
9) σύνδεσμος καί 10) ἐπιφώνημα.

α') Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 46. Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξ, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα, καὶ ἡ μετοχὴ ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ διαφόρους μορφάς (κλίνονται) : ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ, νέος - νέον, μικρός - μικροί, ἐγὼ - ἐμέ, παίζω - παίζετε, καὶ λέγονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου**· τὰ ἄλλα τέσσαρα, δηλ. τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα λέγονται **ἄκλιτα**, διότι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν: ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς, ἀπό, ἀλλά, μὲν, ἄ! Ἐ!

Κ λ ι τ ἄ

1. Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ

§ 47. Αἱ μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ εἰς τὸν λόγον κάθε κλιτὴ λέξις, λέγονται **τύποι** αὐτῆς : ἡ ἐκκλησία - τῆς ἐκκλησίας - τὴν ἐκκλησίαν, λέγω - λέγει - λέγετε - λέγουν.

α) Τὸ τελευταῖον μέρος μιᾶς λέξεως, πού μεταβάλλεται εἰς τὸν λόγον καὶ δίδει εἰς αὐτὴν ἄλλην μορφήν, λέγεται **κατάληξις** : ἐκκλησία - ἐκκλησίαι, θεός - θεοὺς, λέγω - λέγομεν.

β) Τὸ πρὸ τῆς καταλήξεως μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον δὲν μεταβάλλεται, ὅποιανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἔχη ἢ λέξις εἰς τὸν λόγον, λέγεται **θέμα** : ἐκκλήσ-, θε-, λέγ- κλπ.

γ) Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι φωνῆεν ἢ σύμφωνον, λέγεται **χαρακτήρ** : τῆς λέξεως λέγ-ω χαρακτήρ εἶναι τὸ γ, τῆς λέξεως ἦρω-ς χαρακτήρ εἶναι τὸ ω.

Ἄ σ κ η σ ι ς*

Ἡ χώρα - τῶν χωρῶν. Ὁ ἵπλος - τοὺς ἵπλους. Τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. Ὁ ἦρωσ - οἱ ἦρωες. Ὁ καλὸς - ἡ καλή - τὸ καλόν. Ὁ δίκαιος - ἡ δικαία. Αὐτὸς - αὐτή - αὐτό. Λύω - λύομεν - λύετε. Δέχομαι - δέχεσαι. Οἱ φύλακες - τοὺς φύλακας - τὸν φύλακα. Ἡ γλώσσα - τῆς γλώσσης - τῶν γλωσσῶν. Τρέφομαι - τρέφεται.

2. Π τ ῶ σ ε ι ς

§ 48. Ὁ φίλος εἶναι πολῦτιμον ἀγαθόν. Δι' αὐτὸ ἔχομεν ἀνάγκην φίλων. Τοῦ φίλου ἡ γνώμη εἶναι πάντοτε χρήσιμος. Ὅταν, ὦ φίλε, εὐρίσκεται κανεὶς εἰς κίνδυνον, μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν καλὸν φίλον. Οἱ φίλοι θυσιάζουν καὶ τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ σώσουν τοὺς φίλους.

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ κλιτὴ λέξις φίλος ἀπαντᾷ μὲ διαφορὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται **πτώσεις**.

Μὲ πτώσεις ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μόνον τὰ πέντε κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχὴ καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **πτωτικά**.

Πτώσεις δηλ. εἶναι αἱ διάφοροι μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον τὰ πτωτικά μέρη τοῦ λόγου.

§ 49. Αἱ πτώσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι πέντε: ἡ ὀνομαστική, ἡ γενική, ἡ δοτική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική. Ἡ ὀνομαστική καὶ ἡ κλητική λέγονται ὀρθαὶ πτώσεις, αἱ δὲ ἄλλαι **πλάγαι**.

* Νὰ εὐρεθῶν τὰ θέματα, αἱ καταλήξεις καὶ ὁ χαρακτήρ.

1. **Όνομαστική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖος**; *Ποῖος κτιπαῖ τὴν θύραν*; **Ὁ Πέτρος**.

2. **Γενική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **τίνος**; *Τίνος εἶναι τὸ βιβλίον*; **Τοῦ Πέτρου**.

3. **Δοτική** λέγεται ἡ πτῶσις, μετὰ τὴν ὁποίαν δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **εἰς ποῖον**; *Δόξα τῷ Θεῷ* = εἰς τὸν Θεόν.

Σημείωσις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν σπανίως χρησιμοποιεῖται ἡ δοτική.

4. **Λίτιατική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖον**; *Ποῖον εἶδες σήμερον*; **Τὸν Πέτρον**.

5. **Κλητική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ καλέσωμεν κάποιον: *Ἐ Πέτρο!* ἔλα *Παῦλε* κλπ.

3. Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις

§ 50. Ἡ πόλις μας ἔχει τρία δημοτικά σχολεῖα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ ἓν εἶναι μεικτόν. Τὸ ἰδικόν μας σχολεῖον εἶναι τετρατάξιον μετὰ δύο διδασκάλους καὶ δύο διδασκαλίσσας. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει 25 μαθητὰς καὶ 10 μαθητρίδας. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου εἶναι ἀρχαιότερος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀπ' τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Τὸ κτίριον τοῦ σχολείου μας εἶναι ὠραῖον, ὁ δὲ κῆπος εἶναι φτενυμένος μετὰ διάφορα λουλούδια, τὰ ὁποῖα περιποιῶνται οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριά.

§ 51. **Γένος**. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπὸ τὰ πέντε πτωτικὰ μέρη τοῦ λόγου ἄλλα φανερόνουν ἀρσενικά ὄντα: ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητῆς, ὁ διευθυντής, καὶ λέγονται **ἀρσενικά**: ἄλλα φανερόνουν θηλυκά ὄντα: ἡ διδασκάλισσα, ἡ μαθήτρια, καὶ λέγονται **θηλυκά**, καὶ ἄλλα **οὐδέτερα** (δηλ. οὔτε ἀρσενικά, οὔτε θηλυκά): τὸ σχολεῖον, τὸ λουλούδι.

Τὰ γένη δηλ. τῶν πτωτικῶν εἶναι τρία, ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. Τὸ γένος τῶν πτωτικῶν διακρίνεται κανονικὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρον, πού τίθεται πρὸ αὐτῶν. Τὰ ἀρσενικά ἔχουν τὸ ἄρθρον **ὁ**, τὰ

Θηλυκά τὸ ἄρθρον ἢ καὶ τὰ οὐδέτερα τὸ ἄρθρον τό : ὁ μαθητής - ὁ κῆπος, ἡ μαθήτρια - ἡ τάξις, τὸ παιδίον - τὸ σχολεῖον.

Σημείωσις. "Όταν λέγομεν ὁ λαγός, δυνατόν νά εἶναι (εἰς τὸ φυσικόν του γένους) ἢ ἀρσενικός ἢ θηλυκός· ἐπίσης περισευρᾶ κλπ. ὅστε ἄλλο εἶναι τὸ φυσικόν γένος καὶ ἄλλο τὸ γραμματικόν. Ἐμεῖς ἐδῶ θά ἐννοοῦμεν τὸ γραμματικόν γένος καὶ θά διακρίνωμεν τὰ τρία γένη ἀπὸ τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, τὸ.

§ 52. Ἄριθμός. Ἄπὸ τὰ ἄνωτέρω πτωτικᾶ ἄλλα φανερόνουν ἐν μόνον ὄν, ἄλλα πολλά: ὁ μαθητής - οἱ μαθηταί, ἡ τάξις - αἱ τάξεις, τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. "Όσα φανερόνουν ἐν ὄν, λέγονται ἐνικῶ ἀριθμοῦ, ὅσα πολλά, λέγονται πληθυντικῶ ἀριθμοῦ, ἦτοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν πτωτικῶν εἶναι δύο: ὁ ἐνικός καὶ πληθυντικός ἀριθμός.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὑπῆρχε καὶ ὁ δυνικός ἀριθμὸς πρὸς δῆλωσιν δύο ὄντων.

§ 53. Κλίσεις. Εἰς τὰ ἴδια παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε ὁμάς πτωτικῶν ἔχει ἰδίους τύπους: ὁ μαθητής - τοῦ μαθητοῦ - τὸν μαθητήν, ἡ τάξις - τῆς τάξεως - τὴν τάξιν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι τῶν πτωτικῶν ἔχουν καταταχθῆ εἰς τρεῖς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι λέγονται κλίσεις, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας κλίνονται τὰ πτωτικά. Ὀνομάζονται δὲ αἱ κλίσεις πρώτη, δευτέρα, τρίτη κλίσις.

4. Τὸ ἄρθρον

§ 54. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὸ ἄρθρον ὁ, ἡ, τό, τὸ ὁποῖον εἶναι διακριτικὸν σημεῖον τοῦ γένους τῶν ὀνομάτων.

α') Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικός ἀριθμὸς			Πληθυντικός ἀριθμὸς		
	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτ.	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτερ.
Ὀν.	ὁ	ἡ	τό	οἱ	αἱ	τὰ
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Λιτ.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τὰ

Σημείωσις. Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικὴν, χρησιμοποιεῖται δὲ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τὸ ἐπιφώνημα ὦ ἢ τὸ μῦρον ἐ!

Παρατηρήσεις. Τὸ ἄρθρον τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὑμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν συχνὰ μὲ τὸν τύπον *οἱ ἐπαρχίαι*, εἰς τὴν αἰτιατικὴν μὲ τὸν τύπον *τίς ἐπαρχίαι*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὄνόματα οὐσιαστικά

§ 55. α') Παῦλος - Γεώργιος, πρόβατον - σκύλος, θρανίον - μαχαίρι, β') προσερχή - ἐλεημοσύνη, ἡσυχία - ἀσθένεια, ἐπιμέλεια - κλωστή.

Αἱ λέξεις τῆς α' περιπτώσεως δύο - δύο φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τῆς δὲ β' περιπτώσεως φανερώνουν πράξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα ἢ πράξιν, κατάστασιν, ιδιότητα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

§ 56. Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, ὅσα φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **συγκεκριμένα**. Ὅσα φανερώνουν πράξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, δηλ. ἀφηρημέναις ἐννοίας, λέγονται **ἀφηρημένα** οὐσιαστικά (τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν π.χ. *ἐλεημοσύνην* σχηματίζομεν, ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ἐλεοῦν τοὺς ἀδυνάτους, τὴν ἡσυχίαν, ὅταν βλέπωμεν ἀνθρώπους νὰ ἡσυχάζουν).

Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά λέγονται:

1) **Κύρια ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν ἓν μόνον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, π.χ. *Γεώργιος*, *Βουκεφάλας*, *Ἀθήναι*.

2) **Προσχηματικά ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν σύνολον προσώπων, ζῶων ἢ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ εἴδους: *μαθητῆς*, *σκύλος*, *βουνόν*.

§ 57. Περὶ τοῦ γένους τῶν οὐσιαστικῶν :

1. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή, τὸ τέκνον, ὁ λίθος, ἡ θύρα, τὰ ὅποια ἔχουν μόνον ἓνα τύπον καὶ ἓν γένος, λέγονται **μονοκατάληκτα** καὶ **μονογενῆ**: εἰάν εἶναι ὀνόματα ζῶων, λέγονται **ἐπίκοινα**: ὁ αἰετός, ἡ ἀλώπηξ, ἡ χελώνη, ὁ λαγός. Ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ τὸ φυσικὸν γένος τῶν ἐπικοίνων, χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις ἀρσενικός - θηλυκός, π.χ. ὁ ἀρσενικός αἰετός - ὁ θηλυκός αἰετός, ἡ ἀρσενικὴ χελώνη - ἡ θηλυκὴ χελώνη.

2. Τὰ οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *ιατρός* - ἢ *ιατρός*, ὁ *ὕπουργός* - ἢ *ὕπουργός*, ὁ *ταμίας* - ἢ *ταμίας*, τὰ ὅποια ἔχουν ἓνα τύπον, ἀλλὰ δύο γένη, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν, λέγονται **μονοκατάληκτα καὶ διγενῆ ἢ οὐσιαστικά κοινοῦ γένους**.

3. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *μαθητής* - ἢ *μαθήτρια*, ὁ *ἀνθοπώλης* - ἢ *ἀνθοπώλις*, ὁ *λέων* - ἢ *λέαινα*, τὰ ὅποια ἔχουν δύο τύπους, ἓνα ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἓνα θηλυκοῦ, λέγονται **δικατάληκτα καὶ διγενῆ**.

Κλίσις οὐσιαστικῶν

Ἡ πρώτη κλίσις

§ 58. α') Εἰς τὰς *αἰθούσας* τοῦ σχολείου ὑπάρχουν *χάρται* διὰ τὴν *διδασκαλίαν* τῆς *Γεωγραφίας* καὶ *Ἱστορίας*. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐντὸς τῶν *αἰθουσῶν* καὶ *ἔδραι*, ἀπὸ τὰς ὁποίας διδάσκουν οἱ *καθηγηταί*, ἐνῶ οἱ *μαθηταί* κάθονται εἰς τὰ *θρανία*. Ὅμαδες δὲ *μαθητῶν* κάθε *ἡμέραν* φροντίζουν διὰ τὴν καθαριότητα τῶν *αἰθουσῶν*.

β') Εἰς τὴν *μάχην* τῶν *Θερμοπυλῶν* ὑπὸ τὴν *ἀρχηγίαν* τοῦ βασιλέως τῶν *Σπαρτιατῶν Λεωνίδου* ἐπὶ πολλὰς *ἡμέρας* ἀπέκρουον οἱ Ἕλληες *δπλίται* τὰς ἐπιθέσεις τῆς *στρατιάς* τῶν *Περσῶν*. Ἀλλὰ μὲ τὴν *προδοσίαν* τοῦ *προδότου Ἐφιάλιου* ἐκωκλόθησαν ὑπὸ τῶν *Περσῶν* καὶ ἐγονεύθησαν ὅλοι ἀγωνιζόμενοι μὲ *ἀνδρείαν*.

γ') Ἐντὸς τῆς *θαλάσσης* ζοῦν καὶ *θηρία*, *φάλαιναι* καὶ *καρχαρίαί*, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κινδυνεύουν συχνὰ οἱ *ναῦται*.

§ 59. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά ἀρσενικά καὶ θηλυκά.

α') **Ἄρσενικά**: ὁ *μαθητής*, ὁ *καθηγητής*, ὁ *χάρτης*, ὁ *Σπαρτιατίας*, ὁ *ναύτης*, ὁ *Λεωνίδας*, ὁ *καρχαρίας*, πού ἔχουν κατάληξιν *-ης* ἢ *-ας* εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

β) **Θηλυκά**: ἡ *μάχη*, ἡ *χαρά*, ἡ *στρατιά*, ἡ *ἡμέρα*, ἡ *ἱστορία*, ἡ *θάλασσα*, πού ἔχουν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ *-η* ἢ *-α* μακρὸν ἢ *-α* βραχύ.

§ 60. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν.

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα: 1) **ἀρσενικά** μὲ κατὰ

ληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ -ας ἢ -ης καὶ 2) θηλυκὰ μὲ κατὰληξιν -η ἢ -α. Κλίνονται δὲ ὡς κατωτέρω:

1. Ἄρσενικά

§ 61. α) εἰς -ας, γεν. -ου καὶ εἰς -ας, γεν. -α ἢ -ᾶς, γεν. -ᾶ.

Ἐνικὸς Πληθυντικὸς Ἐνικὸς

ἽΟν.	ὁ	ταμί - ας	οἱ	ταμί - αι	ὁ	Λεωνίδ - ας	ὁ	Μελ - ᾶς
Γεν.	τοῦ	ταμί - ου	τῶν	ταμι - ὦν	τοῦ	Λεωνίδ - α	τοῦ	Μελ - ᾶ
Δοτ.	τῷ	ταμί - α	τοῖς	ταμί - αἰς	—	—	—	—
Αἰτ.	τόν	ταμί - αν	τούς	ταμί - ας	τόν	Λεωνίδ - αν	τόν	Μελ - ᾶν
Κλ.	ᾧ	ταμί - α	ᾧ	ταμί - αι	ᾧ	Λεωνίδ - α	ᾧ	Μελ - ᾶ

1. Κατὰ τὸ ὁ ταμίας, κλίνονται τὰ ὀνόματα: ὁ τραυματίας, ὁ κτηματίας, ὁ ἐπαγγελματίας, ὁ μανδύας, ὁ ἐπιχειρηματίας κλπ.

2. Κατὰ τὸ Λεωνίδας, κλίνονται τὰ κύρια ὀνόματα: Ἐπαμεινώνδας, Ρώμας, Γρίβας, Σάβας κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ Μελᾶς, τὰ: Σκουφᾶς, Παλαμᾶς, Πολυλᾶς, Μεταξᾶς κ.ἄ.

§ 62. β) εἰς -ης, γεν. -οῦ, εἰς -ης, γεν. -ου ἢ -η καὶ εἰς -ῆς, γεν. -ῆ.

Ἐνικὸς Πληθυντικὸς

ἽΟν.	ὁ	μαθητ - ῆς	τεχνίτ - ῆς	οἱ	μαθητ - αι	τεχνίτ - αι
Γεν.	τοῦ	μαθητ - οῦ	τεχνίτ - ου	τῶν	μαθητ - ὦν	τεχνίτ - ὦν
Δοτ.	τῷ	μαθητ - ῆ	τεχνίτ - η	τοῖς	μαθητ - αῖς	τεχνίτ - αἰς
Αἰτ.	τόν	μαθητ - ῆν	τεχνίτ - ην	τούς	μαθητ - ᾶς	τεχνίτ - ας
Κλ.	ᾧ	μαθητ - ᾶ	τεχνίτ - α	ᾧ	μαθητ - αι	τεχνίτ - αι

Ἐνικὸς

ἽΟν.	ὁ	Κανάρ - ῆς	Διγεν - ῆς
Γεν.	τοῦ	Κανάρ - η	Διγεν - ῆ
Αἰτ.	τόν	Κανάρ - ην	Διγεν - ῆν
Κλ.	ᾧ	Κανάρ - η	Διγεν - ῆ

1. Κατὰ τὸ ὁ μαθητής, κλίνονται τὰ: ποιητής, διευθυντής,

γυμναστής, σχεδιαστής κ.ἄ., κατὰ τὸ ὄ τεχνίτης, τά: ταύτης, χάρτης, πλανήτης, πολίτης, Σπαστιάτης, νομάρχης, γυμνασιάρχης κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ὄ Κανάρης, κλίνονται τά: Μισούλης, Καραϊσκάκης, Τρικουπής, Καψάλης κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ ὄ Διγενής, κλίνονται τά: Παπανικολής, Σαρρής, Στρατής κ.ἄ.

3. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα (συνηρημένα) Ἐρμῆς Ἀπελλῆς, Θαλῆς, τὰ ὅποια ὅμως σχηματίζουν τὴν γενικήν εἰς -οῦ: Ἐρμοῦ, Ἀπελλοῦ, Θαλοῦ.

2. Θ η λ υ κ ἄ

§ 63. α) εἰς -η, γεν. -ης καὶ εἰς -ή, γεν. -ῆς.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ	νίκ - η	πηγ - ἡ	αἶ νίκ - αι	πηγ - αἶ
Γεν. τῆς	νίκ - ης	πηγ - ῆς	τῶν νικ - ῶν	πηγ - ῶν
Δοτ. τῇ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ταῖς νίκ - αις	πηγ - αῖς
Λίτ. τὴν	νίκ - ην	πηγ - ἦν	τάς νικ - ας	πηγ - ἄς
Κλ. ὦ	νίκ - η	πηγ - ἡ	ῶ νικ - αι	πηγ - αἶ

1. Κατὰ τὸ ἡ νίκη, κλίνονται τὰ ὀνόματα: ἐπιστήμη, τέχνη, κόρη, δίκη, ζέστη, Ἐλένη κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ἡ πηγή κλίνονται τά: σχολή, βροντή, τιμή, φωνή, ψυχή, βροχή καὶ ἄλλα. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ συνηρημένα συκῆ, φακῆ, γῆ, τὰ ὅποια περισπῶνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

§ 64. β) εἰς -α, γεν. -ας καὶ εἰς -ά, γεν. -ᾶς.

Ἐνικὸς

Ὀν. ἡ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ἄ	χαρ - ἄ	σκι - ἄ
Γεν. τῆς	μαθητροί - ας	χώρ - ας	φωλε - ᾶς	χαρ - ᾶς	σκι - ᾶς
Δοτ. τῇ	μαθητροί - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ
Λίτ. τὴν	μαθήτρι - αν	χώρ - αν	φωλε - ἄν	χαρ - ἄν	σκι - ἄν
Κλ. ὦ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ἄ	χαρ - ἄ	σκι - ἄ

Πληθυντικός

Όν.	αἱ μαθήτρι - αι	χώρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι
Γεν.	τῶν μαθητρι - ὦν	χωρ - ὦν	φωλε - ὦν	χαρ - ὦν	σκι - ὦν
Δοτ.	ταῖς μαθητροί - αις	χώρ - αις	φωλε - αις	χαρ - αις	σκι - αις
Αἰτ.	τὰς μαθητροί - ας	χώρ - ας	φωλε - ας	χαρ - ας	σκι - ας
Κλ.	ᾧ μαθήτρι - αι	χώρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι

α) Κατὰ τὸ ἢ μαθήτρια κλίνονται τὰ : γέφυρα, μάχαιρα, ὑπηρέτρια, βοήθεια, εὐσέβεια, ἀσφάλεια, διάνοια, περιπέτεια κ. ἄ. β) κατὰ τὸ ἢ χώρα τὰ : ὦρα, θύρα, αἶρα, σάυρα, οἰκία, καρδιά, ἐργασία, τρικυμία κ. ἄ. καὶ γ) κατὰ τὰ φωλεά, χαρὰ καὶ σκιά, τὰ : θεά, δωρεά, γενεά, στρατιά, φρουρά, ἀνεψιά κλπ.

§ 65. γ) εἰς - α, γεν. - ης.

Ἐνικός

Πληθυντικός

Όν.	ἡ μέλισσ - α	μοῦσ - α	αἱ μέλισσ - αι	μοῦσ - αι
Γεν.	τῆς μελίсс - ης	μούσ - ης	τῶν μελιсс - ὦν	μουσ - ὦν
Δοτ.	τῇ μελίсс - η	μούσ - η	ταῖς μελίсс - αις	μούσ - αις
Αἰτ.	τὴν μελίсс - αν	μούσ - αν	τὰς μελίсс - ας	μούσ - ας
Κλ.	ᾧ μελίсс - α	μούσ - α	ᾧ μελίсс - αι	μούσ - αι

Κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ κλίνονται τὰ : θάλασσα, τράπεζα, αἴθουσα, γλῶσσα, δίψα, πείνα, ρίζα, δόξα κ. ἄ.

Σημείωσις. Ἡ ἀρχαία δοτικὴ χρησιμοποιοῖται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἰς φράσεις, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Λαρίῳ, ἐν Λαμῖα, ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις.

§ 61. Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ἄρσεν.

Θηλυκ.

Ἄρσεν. Θηλυκ.

Όν.	- ας ῥ - ης	- η ῥ - α βραχὺ	- αι
		ῥ - α μακρὸν	
Γεν.	- ου ῥ - η	- ης ῥ - ας	- ὶων
Δοτ.	- α ῥ - η	- η ῥ - α	- αις
Αἰτ.	- αν ῥ - ην	- ην ῥ - αν	- ας
Κλ.	- α ῥ - η	- η ῥ - α	- αι

§ 67. 1. Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἀρσενικά καὶ θηλυκά, ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰς ἰδίας καταλήξεις, εἰς δὲ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ὅλα εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται : τῶν χωρῶν, τῶν τραπέζων, τῶν κτηματιῶν.

2. Τὸ **α** εἰς τὴν κατάληξιν - **ας** εἶναι πάντοτε μακρόν : τῆς χώρας, τοὺς μαθητάς, τῆς ὥρας, τὰς γλώσσας.

3. Τὸ **α** τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι μακρόν ἢ βραχὺ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ χώρα - τὴν χώραν - ὦ χώρα, ἡ μοῦσα - τὴν μοῦσαν - ὦ μοῦσα, ἡ τράπεζα - τὴν τράπεζαν - ὦ τράπεζα.

4. Ἡ κατάληξις - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι βραχεῖα : αἱ γλώσσαι (§ 13), αἱ χώραι.

5. Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, περισπῶνται (§ 24).

§ 68. Ἀπὸ τὰ ἀρσενικά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -**ης**, σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - **α** βραχὺ :

1. Ὅσα λήγουν εἰς -**της**, -**άρχης**, -**μέτρης**, -**πώλης**, -**τρίβης**, -**ώνης** : ὦ μαθητά, ὦ γυμνασιόχα, ὦ γεωμέτρα, ὦ βιβλιοπῶλα, ὦ παιδοτρίβα, ὦ τελῶνα. Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὸ ὄνομα ὁ δεσπότης, ἀναβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : ὦ δέσποτα.

§ 69. Εἰς τὰ θηλυκά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -**α**, τὸ **α** αὐτό, ἂν ὑπάρχη πρὸ αὐτοῦ φωνὴν ἢ ρ, λέγεται **καθαρόν** : σοφία, ἀνδρεία, χαρά· ἂν ὑπάρχη ἄλλο σύμφωνον, λέγεται **μὴ καθαρόν** : δόξα, θάλασσα, αἴθουσα.

§ 70. Τὸ καθαρόν **α** εἶναι κατὰ κανόνα μακρόν : ἡ χώρα, ἡ ὥρα, ἡ ἱστορία, ἡ ἡμέρα, ἡ σοφία. Εἶναι βραχὺ α) εἰς τὰ προπαραξύτονα : ἡ γέφυρα, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἐπιμέλεια, καὶ β) εἰς τὰ δυσύλλαβα : μοῦρα, πῆρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῆρα, γραῖα, μαῖα, μυῖα.

Τὸ μὴ καθαρόν **α** εἶναι βραχὺ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τρέπεται εἰς **η** : ἡ μοῦσα - τῆς μουσῆς, ἡ οἶζα - τῆς οἶζης, ἡ αἴθουσα - τῆς αἰθούσης, ἡ θάλασσα - τῆς θαλάσσης.

§ 71. Τὰ ὀνόματα ἢ γῆ, ἢ Ἐθνη, ὁ βορρᾶς, εἶναι συνηρημένα, ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις **η** ἢ **α** καὶ περισπῶνται : τῆς γῆς - τὴν γῆν, τῆς Ἐθνη - τὴν Ἐθνη, τοῦ βορρᾶ - τὸν βορρᾶν.

§ 72. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτόκλιτα ἀρσενικά εἰς - **ης** καὶ - **ας** καὶ κυρίως ὅσα τονίζονται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν (βαρύτονα) ἔχουν α) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ κατάληξιν - **η** ἢ - **α** ἀντὶ - **ου**, π.χ. τοῦ ἐργάτη, τοῦ ναύτη, τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ ταμία, τοῦ καραχάρια, τοῦ Πανσανία· β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἔχουν κατάληξιν - **ες**, π.χ. οἱ ἐργάτες - τοὺς ἐργάτες, οἱ χάρτες - τοὺς χάρτες, οἱ Σπαρτιάτες - τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνῶ τὰ ῥῆζυτονα κάμνουν συνήθως οἱ μαθηταὶ - τοὺς μαθητάς, οἱ ποιηταὶ - τοὺς ποιητάς· γ) εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντοῦν καὶ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: τὸν μαθητή, τὸν Γυμνασιάρχην, τὸν ἐργάτην, τὸν ταμία.

Εἰς πολλὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα α) ἀπαντᾷ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: τὴν τιμήν, τὴν ἀδελφήν, τὴν ἀγοράν, τὴν ἀνεψιᾶ κ.ά. β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **αἱ** τίθεται τὸ ἄρθρον **οἱ** ἀρσενικοῦ γένους καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **τάς** τίθεται τὸ ἄρθρον **τίς** καὶ ἀντὶ τῶν καταλήξεων - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς καὶ - **ας** τῆς αἰτιατικῆς αἱ καταλήξεις εἶναι - **ες** : οἱ ἀδελφεῖς - τίς ἀδελφές, οἱ χῶρες - τίς χῶρες, οἱ φίλοι - τίς φίλεις, οἱ θάλασσοι - τίς θάλασσοι· γ) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δὲν καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν : τῆς γένυρας - τίς γένυρες, τῆς θάλασσοις - τίς θάλασσοις, τῆς αἰθουσοῦς - τίς αἰθουσοῦς· δ) τὸ μὴ καθαρὸν **α** δὲν τρέπεται εἰς **η** εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ μούσα - τῆς μούσαις, ἡ αἰθουσα - τῆς αἰθουσαις, ἡ θάλασσα - τῆς θάλασσαις.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 73. Ἡ Ἀττικὴ εἶναι ἡ πιὸ ὀραία περιοχὴ τῆς χώρας μας. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς ἀκταὶ καὶ ἡ πρὸς νότον πλευρὰ τῆς Ἀττικῆς περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Αἱ παραλῖαι αὐτῆς φαίνονται σὰν νὰ λούζονται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Τὰς Κυριακὰς μαθηταὶ καὶ μαθήτριά, ὄμιλοι ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν κάμνουν ἐκδρομὰς εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ νοιώθουν χαρὰν καὶ ὑγιάν ὕστερα ἀπὸ τὴν κουραστικὴν ἐργασίαν τῶν ἑξ ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος. Εἰς μερικὰς ἐξοχικὰς ἐκκλησίας αἱ οἰκογένειαι κάμνουν λειτουργίας, τὰς ὁποίας παρακολουθοῦν μὲ βαθεῖαν ἐδλάθειαν.

* Διὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά.

Αἱ Ἀθήναι εἶναι ἀπὸ τὰς πρὸ ὤραιάς πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης. Τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ ὅσα ἄλλα προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς ἐδεργετῶν στολιζόντων τὰς Ἀθήνας καὶ προσελκύνουν πολλοὺς ἐπισκέπτας ὄχι μόνον ἐπαρχιώτας, ἀλλὰ καὶ ξένους. Τὸν παλαιὸν καιρὸν αἱ Ἀθήναι ἦσαν πατρὶς μεγάλων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ ποιήματά των προέτρειπον τοὺς νεανίας νὰ γίνωνται καλοὶ πολῖται.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν του καταλλήλων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς κατανοήσεως καὶ ἐκμαθήσεως τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ἡ δευτέρα κλίσις

§ 74. α') Οἱ γεωργοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν. Τοὺς ἀγροὺς ἀργῶνουν μὲ ἄροτρα καὶ σπέρνουν σιτήθως σῖτον. Φυτεύουν ἀκόμη ὀπωροφόρα δένδρα καὶ διάφορα φυτὰ. Τὰ ποιμνιά των βόσκουν εἰς τόπους, ποὺ δὲν καλλιεργοῦνται. Ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ σίτου καὶ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων συντηροῦνται.

β') Ἐκ τῶν κατοίκων τῶν νήσων οἱ περισσότεροὶ ἔχουν εἰς τὸν νοῦν νὰ ταξιδεύσων μὲ πλοῖα εἰς τόπους μακρινούς καὶ νὰ γνωρίσων καὶ ἄλλους λαούς. Μερικοὶ δὲ ἔχουν κατὰ νοῦν νὰ κάμουν καὶ τὸν περίπλου τῆς γῆς, χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι μπορεῖ νὰ πεθάνουν καὶ νὰ ἀφήσων τὰ ὀστᾶ των εἰς ξένους τόπους.

γ') Ἡ Ἡπειρος εἶναι ἡ πλέον ὄρεινὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου ταξιδεύουν. Μὲ δωρεὰς αὐτῶν ἔχουν κτισθῆ σχολεῖα καὶ ναοί. Ἡ Ἡπειρος ἠλευθερώθη μαζὶ μὲ τὴν Μακεδονίαν τὸ 1912. Μένουν ὅμως ἀκόμη ὑπόδουλοι οἱ Ἕλληνας κάτοικοι τῆς βορείου Ἡπείρου.

α') Ἀσυναίρετα οὐσιαστικὰ τῆς Β' κλίσεως.

§ 75. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά:

1. Ἀρσενικά: ὁ γεωργός, ὁ ἀγρός, ὁ τόπος, ὁ κάτοικος, ὁ κήπος, ὁ σίτος, κλπ. μὲ κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικῶς -ος.
2. Θηλυκά: ἡ νῆσος, ἡ Ἡπειρος, μὲ τὴν ἰδίαν κατάληξιν -ος.

3) **Οὐδέτερα**: τὸ *φυτόν*, τὸ *δένδρον*, τὸ *ἄροτρον*, τὸ *σχολεῖον*, με κατὰλήξιν - **ον**.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν κλίσιν, ἣ ὅποια περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα· τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ἔχουν κατὰλήξιν - **ος**, τὰ οὐδέτερα - **ον**. Κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς:

1. Ἀρσενικά

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
Ἦν.	ὁ ἄγρ - ὄς	ἄνθρωπ - ος	οἱ ἄγρ - οἱ ἄνθρωπ - οἱ
Γεν.	τοῦ ἄγρ - οῦ	ἀνθρώπ - ον	τῶν ἄγρ - ῶν ἀνθρώπ - ων
Δοτ.	τῷ ἄγρ - ῷ	ἀνθρώπ - ω	τοῖς ἄγρ - οῖς ἀνθρώπ - οἰς
Αἰτ.	τόν ἄγρ - ὄν	ἄνθρωπ - ον	τούς ἄγρ - οὓς ἀνθρώπ - ουσ
Κλ.	ὃ ἄγρ - ἐ	ἄνθρωπ - ε	ὧ ἄγρ - οἱ ἄνθρωπ - οἱ

2. Θηλυκὰ

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
Ἦν.	ἡ ὄδ - ὄς	ἔξοδ - ος νῆσ - ος	αἱ ὄδ - οἱ ἔξοδ - οἱ νῆσ - οἱ
Γεν.	τῆς ὄδ - οῦ	ἐξόδ - ον νήσ - ον	τῶν ὄδ - ῶν ἐξόδ - ῶν νήσ - ῶν
Δοτ.	τῇ ὄδ - ῷ	ἐξόδ - ω νήσ - ω	ταῖς ὄδ - οῖς ἐξόδ - οἰς νήσ - οἰς
Αἰτ.	τὴν ὄδ - ὄν	ἐξοδ - ον νῆσ - ον	τάς ὄδ - οὓς ἐξόδ - ουσ νήσ - ουσ
Κλ.	ἣ ὄδ - ἐ	ἐξοδ - ε νῆσ - ε	ἧ ὄδ - οἱ ἐξοδ - οἱ νῆσ - οἱ

3. Οὐδέτερα

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
Ἦν.	τὸ φυτ - ὄν	ἄροτρ - ον	τὰ φυτ - ἄ ἄροτρ - α
Γεν.	τοῦ φυτ - οῦ	ἀρότρ - ον	τῶν φυτ - ῶν ἀρότρ - ῶν
Δοτ.	τῷ φυτ - ῷ	ἀρότρ - ω	τοῖς φυτ - οῖς ἀρότρ - οἰς
Αἰτ.	τὸ φυτ - ὄν	ἄροτρ - ον	τὰ φυτ - ἄ ἄροτρ - α
Κλ.	ὃ φυτ - ὄν	ἄροτρ - ον	ὧ φυτ - ἄ ἄροτρ - ἄ

Σημείωσις. Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: *δόξα τῷ Θεῷ*, *ἐπὶ τῷ ὄντι*, *ὄντι τῷ γρόνῳ*, *ἐν Βάλῳ*, *ἐν μίση ὄδῳ*, *ἐπὶ τοῖς ἄροις κλπ.*

Καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Β' κλίσεως

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
ἽΟν.	- ος	- ον	- οἱ	- α
Γεν.	- ου	- ου	- ων	- ων
Δοτ.	- φ	- φ	- οἰς	- οἰς
Αἰτ.	- ον	- ον	- οὐς	- α
Κλ.	- ε	- ον	- οἱ	- α

§ 76. 1. Κατὰ τὰ ἄρσενικά δευτερόκλιτα κλίνονται καὶ τὰ οὐσιαστικά: ποταμός, στρατός, ὀφθαλμός, γεωργός, ὑπουργός, ἰατρός, λύκος, ἵππος, λόγος, ἕπνος, φίλος, κίνδυνος, δάκτυλος, ἔμπορος, σύζυγος, πόλεμος, σίτος, μῦθος, πῖλος κ. ἄ.

2. Κατὰ τὰ θηλυκὰ κλίνονται καὶ τὰ: ἡ στενωπός, ἡ ἀτραπός, ἡ ράβδος, ἡ νόσος, ἡ Χίος, ἡ ἄμπελος, ἡ πρόοδος, ἡ μέθοδος, ἡ Πελοπόννησος κ. ἄ.

3. Κατὰ οὐδέτερα κλίνονται καὶ τὰ: τὸ ποσόν, τὸ λουτρόν, τὸ ξύλον, τὸ ρόδιον, τὸ φύλλον, τὸ βούτυρον, τὸ γυμνάσιον, τὸ οἰκόπεδον, τὸ πλοῖον, τὸ μῆλον, τὸ γραφεῖον, τὸ ταμεῖον, τὸ σῦκον κ. ἄ.

§ 77. 1. Τὰ ἄρσενικά καὶ θηλυκὰ δευτερόκλιτα ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

2. Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα ἐκάστης κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ἐκάστου ἀριθμοῦ.

3. Ἡ κατάληξις -α τῶν οὐδετέρων εἶναι **βραχεῖα**: τὰ πλοῖα, καθὼς καὶ ἡ -οἱ τῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν (§ 13).

§ 78. Παρατηρήσεις. Πολλῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν δευτερόκλιτων ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χωρὶς τὸ τελικὸν ν: τὸν ἔμπορον, τὸν κηπο, τὴν μέθοδο, τὴν ἔξοδο. Τὰ οὐδέτερα ἀπαντοῦν συνήθως εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν ν τῆς καταλήξεως: τὸ πρόβατο, τὸ βούτυρο, τὸ πλοῖο, τὸ σκολεῖο, τὸ βιβλίον κ. ἄ.

Εἰς πολλὰ οὐδέτερα, πού λήγουν εἰς -ιον, ἀπεβλήθη ἡ κατάληξις -ον καὶ λήγουν εἰς -ι: τὸ παιδί, τὸ τραπέζι, τὸ ποιῆρι· αὐτὰ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ λήγουν εἰς -ιοῦ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς -ῶν καὶ περισπῶνται:

τοῦ παιδιοῦ - τῶν παιδιῶν, τοῦ ποτηριοῦ - τῶν ποτηριῶν, τοῦ τραπεζιοῦ - τῶν τραπεζιῶν κ.ἄ.

Μερικά δευτερόκλιτα ἔχουν διπλοῦς τύπους εἰς τὸν πληθυντικόν : ὁ χρόνος - οἱ χρόνοι καὶ τὰ χρόνια ὁ λόγος - οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια.

β') Σ υ ν η ρ η μ έ ν α

§ 79. Εἰς τὸ κείμενον τῆς παραγράφου 74 ὑπάρχουν καὶ τὰ οὐσιαστικά ὁ νοῦς, ὁ περίπλους, τὸ ὄστουν, εἰς τὰ ὅποια ἔγινε συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος ο ἦ ε μὲ τὰς καταλήξεις* αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Ἰον. ὁ	περίπλους (= περίπλους),	τὸ	ὄστουν (= ὄστέον)
Γεν. τοῦ	περίπλου	τοῦ	ὄστου
Δοτ. τῷ	περίπλω	τῷ	ὄστῳ
Αἰτ. τὸν	περίπλουν	τὸ	ὄστουν

Πληθυντικὸς

Ἰον. οἱ	περίπλοι	τὰ	ὄστᾱ
Γεν. τῶν	περίπλων	τῶν	ὄστῶν
Δοτ. τοῖς	περίπλοις	τοῖς	ὄστοις
Αἰτ. τοὺς	περίπλους	τὰ	ὄστᾱ

§ 80. Κατὰ τὸ περίπλους κλίνονται καὶ τὰ δευτερόκλιτα συνηρημένα: ὁ πλοῦς, ὁ διάπλους, ὁ ροῦς, ὁ νοῦς, ὁ κατάρρους. Τὸ ὄστουν (ὄστέον - ὄστουν) εἶναι τὸ μόνον οὐδέτερον συνηρημένον οὐσιαστικόν* ὑπάρχουν συνηρημένα οὐδέτερα ἐπίθετα, διὰ τὰ ὅποια θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὰ ἐπίθετα.

§ 81. Τὰ **συνηρημένα δευτερόκλιτα** τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν συλλαβὴν, ποὺ τονίζεται ἢ ὀνομαστικῇ τοῦ ἐνικῆ.

Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ*

§ 82. Οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικὰ φύλα, ποὺ κατήλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βορρᾶ. Πιστεύεται, ὅτι ἐξεκίνησαν

* Ἀσκησις διὰ τὰ δευτερόκλιτα οὐσιαστικά.

ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς Ἠπειροῦ, ὅπου ἦτο τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης Ἀφοῦ ἐπέρασαν διὰ μέσου τῶν στενωπῶν καὶ ἀτραπῶν τῆς Πίνδου, ὅπου ὑπῆρχον λύκοι, ἄρκτοι καὶ ἄλλα ἄγρια θηρία, κατέβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπειτα βαδίζοντες κατὰ τὸν ροῦν τοῦ Πηγριοῦ ποταμοῦ κατέλαβον ὅλην τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν πρὸς νότον καὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὅπου εὐρίσκεται σήμερον ἡ Ναύπακτος, ἐπέρασαν μὲ πρωτόγονα πλοῖα τοὺς κόλπους τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀργότερον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἐκινήθησαν πρὸς ἀνατολὰς ἔχοντες κατὰ νοῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν ὡς ἄποικοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Κύπρου.

Σημείωσις. Διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς γραμματικῆς κατανοήσεως ἡ ἀβεβαιότητος ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς ἀσκήσεως ταύτης, ὕσας παρατηρήσεις κρίνει ἀναγκαίαις.

Ἡ τρίτη κλίσις

ΧΕΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΞΙΣ

§ 83. Ὁ χειμῶν περιγελοῦσε τὴν ἀνοιξιν, διότι μόλις αὐτὴ ἐμφανίζεται, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες γίνονται σὰν παιδιὰ καὶ τρέχουν εἰς τὴν ἐξοχὴν μὲ ἐνδύματα ἐλαφρὰ, χωρὶς νὰ λαμβάνουν καμμίαν φροντίδα διὰ τὴν ὑγίαν των. « Ἐγὼ, ἔλεγεν ὁ χειμῶν, ὁμοιάζω μὲ ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ φοροῦν χονδρὰ ἐνδύματα καὶ ὅλοι κάθε προῦ ῥίχνουν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ ἰδοῦν τί καιρὸς θὰ εἶναι. Τόσον πολὺ μὲ λογαριάζουν ». « Πράγματι, εἶπεν ἡ ἀνοιξις, ἀπὸ ἐσέ ὅλοι εὐχονται γρήγορα νὰ ἀπαλλαγοῦν, ἐνῶ ἐμέ, καὶ ὅταν εἶμαι ἀποῦσα, μὲ ἀναφέρουν καί, μόλις παρουσιάζομαι, ὅλοι χαίρονται ».

§ 84. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν τὰ οὐσιαστικά: ὁ χειμῶν - ὄνος, ἡ ἀνοιξις - ἔως, ὁ γέρον - οντος, ὁ ἀνήρ - δρός, ἡ φροντίς - ἶδος, ὁ βασιλεὺς - ἔως, ὁ ἄρχων - οντος, τὸ ἐνδυμα - τος, τὸ βλέμμα - τος, τὰ ὅποια κλίνονται διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ἑνόματα τῆς α' καὶ β' κλίσεως.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν **τρίτην κλίσιν**.

Ἡ **τρίτη κλίσις** περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν ἔχουν κατάληξιν - **ς** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἄλλα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν χωρὶς κατάληξιν, π.χ. ἑλπίς, φροντίς, βασιλεύς, γέρον, χεῖμών, ἄρχων, ἔνδυμα, βλέμμα. Ταῦτα σχηματίζουν συνήθως τὴν γενικὴν εἰς - **ος**.

§ 85. Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὐρίσκεται, ἂν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ κατάληξις - **ος** : ἤρωσ - ἤρωος (θεμ. ἤρω -), φροντίς - φροντίδος (θ. φροντιδ -), ἀρχων - ἀρχοντος (θ. ἀρχοντ -).

§ 86. Ἐπειδὴ κανονικῶς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ, λέγονται **περιττοσύλλαβα**.

α') Φωνηεντόληκτα

§ 87. Ὅσα τριτόκλιτα ὀνόματα ἔχουν χαρακτῆρα τοῦ θέματος φωνῆεν, λέγονται **φωνηεντόληκτα** : ὁ ἤρω - **ς**, ἡ πόλ - **ις**, ὁ πῆχ - **ς**, ὁ βασιλεύ - **ς**.

Η Ρ Ω Ε Σ

§ 88. "**Ἡρωες** εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὀνομάζοντο, ὅσοι εἶχον τὴν καταγωγὴν ἀπὸ θεοῦς. Ἀπὸ τὴν μυθολογίαν μαθάνομεν, ὅτι ὁ **Ἀχιλλεύς** ἦτο ἓνας ἐκ τῶν ἡρώων καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν **ἰσχύν** τῶν **μυῶν** τοῦ σώματος καὶ τὴν **δύναμιν** τῆς **θειλήσεως**. "**Ἡρωες** ἐθεοοῦντο καὶ οἱ **βασιλεῖς** τῶν πόλεων, ὅπως ὁ **Ὀδυσσεύς**, ὁ **βασιλεύς** τῆς **Ἰθάκης**. Οἱ **βασιλεῖς** διέμενον εἰς τὰς ἀκροπόλεις, ποὺ ἦσαν κτισμέναι εἰς **ἔκτασιν** πολλῶν τετραγωνικῶν **πήχεων**. Περὶφημα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν **βασιλέων** τῆς **Κνωσοῦ** εἰς τὴν **Κρήτην**, οἱ ὁποῖοι εἶχον σύμβολον τῆς **ἰσχύος** τῶν **πέλεκυν**.

§ 89. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὰ **φωνηεντόληκτα** μὲ κατάληξιν - **ς** λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ :

α) εἰς - **ως** γεν. - **ως** : ὁ ἤρωσ - τοῦ ἤρωος

- β) εἰς - υς γεν. - υος : ὁ στάχυς - τοῦ στάχυος, ἡ κλιτύς - τῆς κλιτύος.
 γ) εἰς - ις γεν. - εως : ἡ πόλις - τῆς πόλεως
 δ) εἰς - υς γεν. - εως : ὁ πῆχυς - τοῦ πῆχεως
 ε) εἰς - ευσ γεν. - εως : ὁ βασιλεὺς - τοῦ βασιλέως

§ 90. 1. Κλίσεις τῶν εἰς - ως, γεν. - ωος, καὶ - υς, γεν. - υος.

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
᾽Ον.	ὁ ἦρω - ς	ἡ κλιτύ - ς	οἱ ἦρω - ες	αἱ κλιτύ - ες		
Γεν.	τοῦ ἦρω - ος	τῆς κλιτύ - ος	τῶν ἠρώ - ων	τῶν κλιτύ - ων		
Δοτ.	τῷ ἦρω - ι	τῇ κλιτύ - ι	τοῖς ἦρω - σι	ταῖς κλιτύ - σι		
Αἰτ.	τόν ἦρω - α	τήν κλιτύ - ν	τούς ἦρω - ας	τάς κλιτύ - ς		
Κλ.	ὦ ἦρω - ς	ὦ κλιτύ	ὦ ἦρω - ες	ὦ κλιτύ - ες		

§ 91. Καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	Ἄρσεν.	Θηλυκὰ	Οὐδέτερα	
᾽Ον.	- ς	ἡ —	—	- ες - ᾶ
Γεν.	- ος	(ἦ-ως)	- ος (ἦ-ως)	- ων - ων
Δοτ.	- ι	—	- ῖ	- σι - σῖ
Αἰτ.	- α	ἡ ν	—	- ας ἡ ς - ᾶ
Κλ.	- ς	ἡ —	—	- ες - ᾶ

§ 92. Τὸ α τῶν καταλήξεων - α τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ καὶ - ας τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχύ.

Τὰ εἰς - υς γεν. - υος σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν - ν ἀντὶ - α, τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ κατάληξιν - ς ἀντὶ - ας. Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν εἰς - υς περισπῶνται : ὁ μῦς - τὸν μῦν, καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ : τοὺς μῦς, τοὺς ἰχθύς, τὰς ὀφρυῖς. Κατὰ τὸ ὄνομα κλιτύς κλίνονται καὶ τὰ : ὀφρυῖς, ἰσχύς, στάχυς, δοῦς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἦρωσ ἀπαντᾷ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ μὲ κατάληξιν - ας, ὁ ἦρωας καὶ κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, ὅπως ὁ Λεωνίδας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

§ 93. 2. Κλίσις τῶν εἰς - **ις**, γεν. - **εως**, καί - **υς**, γεν. - **εως**
 Ἐνικὸς Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ πόλι - **ς** ὁ πῆχυ - **ς** αἱ πόλεις οἱ πῆχεις
 Γεν. τῆς πόλε - **ως** τοῦ πῆχε - **ως** τῶν πόλε - **ων** τῶν πῆχε - **ων**
 Δοτ. τῇ πόλει τῷ πῆχει ταῖς πόλε - **σι** τοῖς πῆχε - **σι**
 Αἰτ. τὴν πόλι - **ν** τὸν πῆχυ - **ν** τὰς πόλεις τοὺς πῆχεις
 Κλ. ὦ πόλι ὦ πῆχυ ὦ πόλεις ὦ πῆχεις

§ 94. Κατὰ τὸ ἢ πόλις κλίνονται καὶ τὰ : ἢ ἀκρόπολις, ἢ κλίσις, ἢ διαίρεσις, ἢ ἀπόστασις, ἢ κυβέρησις κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ πῆχυς, ὁ πέλεκυς.

§ 95. α) Τὰ εἰς - **ις** καί - **υς**, γεν. - **εως** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ θέμα με χαρακτῆρα **ι ἢ υ** : πόλι -, πῆχυ -, ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις ἀπὸ θέμα με χαρακτῆρα **ε** : πόλε -, πῆχε -.

β) Ὁ χαρακτῆρ **ε** τοῦ θέματος **συναιρεῖται** μετὰ τὸ ἐπόμενον **ε** τῆς καταλήξεως : πόλεες - πόλεις, πῆχεες - πῆχεις· ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ : τὰς πόλεις, τοὺς πῆχεις.

γ) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει κατάληξιν - **ως** ἀντὶ - **ος**, τονίζεται δὲ αὐτὴ καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : τῆς πόλεως - τῶν πόλεων, τοῦ πῆχεως - τῶν πῆχεων.

δ) Τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζουν μετὰ κατάληξιν - **ν** : τὴν πόλιν, τὸν πῆχυν, τὴν δὲ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν : ὦ πόλι, πῆχυ.

§ 96. Παρατηρήσεις. 1) Μερικὰ ὀνόματα, ποὺ ἔλθουν εἰς - **ις**, κλίνονται κατὰ τὴν **α'** κλίσιν : ἡ βρύση - τῆς βρύσης - οἱ βρύσες, ἡ ράχη - τῆς ράχης - οἱ ράχες κλπ. Τὸ ὄνομα ἡ πόλι ἀπαντᾷ καὶ μετὰ κεφαλαῖον ἢ Πόλι, ὅσακις σημαίνει κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολιν. « Ἄλλοι εἰς ὅλας τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνικοῦ - **ις** - **εως** - **ιν** γράφουν - **ι** - **εως** - **ι** καὶ ἄλλοι - **η** - **ης** - **η** ».

§ 97. 3. Κλίσις τῶν εἰς - **εὺς**, γεν. **έως**.

Ἐνικὸς Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ βασιλεὺς - **ς** οἱ βασιλεῖς
 Γεν. τοῦ βασιλέ - **ως** τῶν βασιλέ - **ων**
 Δοτ. τῷ βασιλεῖ ταῖς βασιλεῦ - **σι**
 Αἰτ. τὸν βασιλέ - **α** τοὺς βασιλεῖς
 Κλ. ὦ βασιλεῦ ὦ βασιλεῖς

Σημείωσις. Δοτική άπαντῶ εἰς φράσεις: *Νίκας τοῖς βασιλείοις κατὰ βαρβάρων δωρούμενος κ.ά.*

§ 98. Κατὰ τὸ ὁ βασιλεὺς κλίνονται καὶ τὰ: ὁ ἱερεὺς, ὁ συγγραφεὺς, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἱπτεὺς, ὁ Πειραιεὺς, γεν. Πειραιεῶς (ἀπὸ τὸ Πειραιεὺς).

§ 99. 1. Ὁ χαρακτηρ υ τῶν εἰς -εὺς ὀνομάτων ἀποβάλλεται μεταξὺ φωνηέντων: τοῦ βασιλέως - τὸν βασιλέα - τῶν βασιλέων. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ υ τὸ ε τοῦ θέματος συναιρεῖται μὲ τὸ ε τῆς καταλήξεως: οἱ βασιλέες - βασιλεῖς.

2. Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἢ κατάληξις εἶναι - ὡς ἀντι-
-ος.

3. Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζεται χωρὶς κατάληξιν: ὦ βασιλεῦ.

4. Ἡ αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: τοὺς βασιλεῖς, ὦ βασιλεῖς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἢ ἠχώ κλίνεται εἰς τὸν ἐνικόν: ἡ ἠχώ, τῆς ἠχοῦς, τὴν ἠχώ. Κατ' αὐτὸ κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: *λεχώ, Σαμφῶ, Κλειῶ, Καλυψῶ, Μαριγῶ*, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἔχουν γενικὴν τῆς *λεχῶς, Σαμφῶς, Καλυψῶς, Μαριγῶς*. Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς -εὺς ἀπαντοῦν εἰς τὴν ὀμιλουμένην μὲ κατάληξιν -ας: ὁ συγγραφεύς, ὁ γραμματεὺς.

β') Ἀφωνόληκτα

§ 100.— α') Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, μόλις ἐδόθη μὲ τὴν *σάλπιγγα* τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως, αἱ *φάλαγγες* τῶν Ἑλλήνων ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ εἰς ἀγῶνα *σώματος* πρὸς *σῶμα* τοὺς ἔτρεφαν εἰς *φυγὴν*. Μετὰ τὴν μάχην *κήρυξ* ἔτρεξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὴν *ταχύτητα*, ὥστε, μόλις ἐφώνησε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: «Ἐνίκησαμεν» ἐπολεμήσαμεν σὰν *λέοντες* καὶ *γίγαντες*», ἐξέπνευσε.

β') Πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶναι στημένοι οἱ *ἀνδριάντες* τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου. Τὸ *αἷμα* αὐτῶν ἐτόνωσε τὸ *φρόνημα* τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, πρὸ ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Τὸν ἴδιον ἀγῶνα, διεξήγαγον καὶ οἱ *Κύπριοι*, *φύλακες* τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων. Ὁ Ἀγγλὸς *δοικητής*, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Κυπρίους νὰ γίνουν καταδόται τῶν

ἀγωνιστῶν, ἐβασάνιζε τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς νέους.
Ἡ ψυχὴ ὅμως τῶν Κυπρίων ἔμεινε ἀλύγιστη ὡς χάλυψ.

§ 101. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν :

1) Οὐσιαστικά τριτόκλιτα ἄρσενικά καὶ θηλυκά, φύλαξ - φύλακος, σάλπιγξ - σάλπιγγος, χάλυψ - χάλυβος, ταχύτης - ταχύτητος, τὰ ὅποια ἔχουν χαρακτηῖρα ἄφωνον (οὐρανικόν, χειλικόν, ὀδοντικόν) καὶ λέγονται ἄφωνόληκτα. Ταῦτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν - ς : φύλαξ (φύλακ-ς), ἄραψ (ἄραβ-ς), ταχύτης (ταχύτητ-ς), ἐλπίς (ἐλπιδ-ς).

2) Οὐσιαστικά, ποὺ ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς ντ καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἄλλα μὲ κατάληξιν - ς, γίγας - γίγαντος, ἄλλα δὲ χωρὶς τὸ ς εἰς - ων, γέρον - γέροντος, καὶ

3) Οὐδέτερα : τὸ σῶμα, τὸ αἶμα.

Κλίσεις ἀφωνοκλήτων

1. Ἄρσενικά καὶ θηλυκά

§ 102. Μὲ χαρακτηῖρα οὐρανικόν κ, γ, χ.

Ἐνικὸς

ἽΟν. ὁ φύλαξ (-κς)	ἡ φύλαγξ (-γς)	ὁ ὄνυξ (-χς)
Γεν. τοῦ φύλακ - ος	τῆς φύλαγγ - ος	τοῦ ὄνουχ - ος
Δοτ. τῷ φύλακ - ι	τῇ φύλαγγ - ι	τῷ ὄνουχ - ι
Λίτ. τὸν φύλακ - α	τὴν φύλαγγ - α	τὸν ὄνουχ - α
Κλ. ὦ φύλαξ	ὦ φύλαγξ	ὦ ὄνυξ

Πληθυντικὸς

ἽΟν. οἱ φύλακ - ες	αἱ φύλαγγ - ες	οἱ ὄνουχ - ες
Γεν. τῶν φυλάκ - ων	τῶν φαλάγγ - ων	τῶν ὄνουχ - ων
Δοτ. τοῖς φύλαξ - ι(κ-σι)	ταῖς φύλαγξ - ι(γ-σι)	τοῖς ὄνουξ - ι(χ-σι)
Λίτ. τοὺς φύλακ - ας	τὰς φύλαγγ - ας	τοὺς ὄνουχ - ας
Κλ. ὦ φύλακ - ες	ὦ φαλάγγ - ες	ὦ ὄνουχ - ες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ : κόραξ, θώραξ, πτέρυξ, μᾶστιξ (-γος)
διῶρυξ (-γος), βήξ (-χός).

§ 103. Μὲ χαρακτῆρα χειλικόν π, β.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἵν.	ὁ κώνωπ(π-ς)	χάλυψ(β-ς)	οἱ κώνωπ-ες	χάλυβ-ες
Γεν.	τοῦ κώνωπ-ος	χάλυβ-ος	τῶν κωνόπ-ων	χαλύβ-ων
Δοτ.	τῷ κώνωπ-ι	χάλυβ-ι	τοῖς κώνωπι(π-σι)	χάλυψι(β-σι)
Αἰτ.	τόν κώνωπ-α	χάλυβ-α	τοὺς κώνωπ-ας	χάλυβ-ας
Κλ.	ὦ κώνωψ	χάλυψ	ὦ κώνωπ-ες	χάλυβ-ες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα Ἄραψ, Κύκλωψ, λαῖλαψ, προῖγκιψ, Αἰθίοψ, κλπ. (μύωψ, πρεσβύωψ).

§ 104. Μὲ χαρακτῆρα ὀδοντικόν τ, δ, θ.

Ἐνικὸς

Ἵν.	ὁ τάπη(τ-ς)	ἡ πατρίς(δ-ς)	ἄρνη(θ-ς)
Γεν.	τοῦ τάπητ-ος	τῆς πατριδ-ος	ἀρνηθ-ος
Δοτ.	τῷ τάπητ-ι	τῇ πατριδ-ι	ἀρνηθ-ι
Αἰτ.	τόν τάπητ-α	τὴν πατριδ-α	ἀρνηθ-α
Κλ.	ὦ τάπη(ς)	ὦ πατρίς	ἄρνη(ς)

Πληθυντικὸς

Ἵν.	οἱ τάπητ-ες	αἱ πατριδ-ες	ἀρνηθ-ες
Γεν.	τῶν ταπίτ-ων	τῶν πατριδ-ων	ἀρνηθ-ων
Δοτ.	τοῖς τάπητ-σι(τ-σι)	τοῖς πατριδ-σι(δ-σι)	ἀρνη-σι(θ-σι)
Αἰτ.	τοὺς τάπητ-ας	τὰς πατριδ-ας	ἀρνηθ-ας
Κλ.	ὦ τάπητ-ες	ὦ πατριδ-ες	ἀρνηθ-ες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα: λέβη(ς), ταχύτῃ(ς), ὠραιότη(ς), λευκότῃ(ς), γέλω(ς), ἰδρώ(ς), λαμπά(ς), ὀμά(ς), ἑλπί(ς), Ἑλληνί(ς), σφραγι(ς) (-ῖδο(ς)).

§ 105. Μὲ ντ πρὸ τῆς καταλήξεω(ς) τῆς γενικῆ(ς) καὶ μὲ κατά-ληξιν -ς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἵν.	ὁ ἀνδριά(ς)	γίγας	οἱ ἀνδριάντ(ες)	γίγαντ(ες)
Γεν.	τοῦ ἀνδριάντ(ος)	γίγαντ(ος)	τῶν ἀνδριάντ(ων)	γίγαντ(ων)
Δοτ.	τῷ ἀνδριάντ(ι)	γίγαντ(ι)	τοῖς ἀνδριάντ(σι)	γίγασ(ι)
Αἰτ.	τόν ἀνδριάντ(α)	γίγαντ(α)	τοὺς ἀνδριάντ(ας)	γίγαντ(ας)
Κλ.	ὦ ἀνδριά(ς)	γίγαντ	ὦ ἀνδριάντ(ες)	γίγαντ(ες)

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἱμάς, ἐλέφας, ἀδάμας κ. ἄ.

§ 106. Μὲν **ντ** πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ λήγοντα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς - **ων**, - **οντος**, ἢ - **ων**, - **ῶντος**.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	γέρον	Ξενοφῶν	οἱ	γέροντες	(Ξενοφῶντες
Γεν. τοῦ	γέροντος	Ξενοφῶντος	τῶν	γερόντων	Ξενοφῶντων
Δοτ. τῶ	γέροντι	Ξενοφῶντι	τοῖς	γέρονσι	Ξενοφῶσι
Αἰτ. τὸν	γέροντα	Ξενοφῶντα	τούς	γέροντας	Ξενοφῶντας
Κλ. ὦ	γέρον	Ξενοφῶν	ῶ	γέροντες	Ξενοφῶντες)

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ ὀρίζων, ὁ λέων, ὁ Ναπολέων κ. ἄ.

§ 107. α) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀφωνολήκτων τριτοκλίτων ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων σχηματίζεται μὲ κατάληξιν **ς**. Τὸ **ς** ἐνώνεται μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ οὐρανικὸν εἰς **ξ** : κόραξ (= κόρακ - ς), μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ χειλικὸν εἰς **ψ** : Ἄραψ (= Ἄραβ - ς), τὸ δὲ ὀδοντικὸν πρὸ τοῦ **ς** ἀποβάλλεται : ἐλπίς (= ἐλπίδ - ς).

β) Τὰ **βαρύτονα ὀδοντικά** εἰς - **ις** σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ μὲ κατάληξιν **ν** ἀντὶ **α** : τὴν ἔριν, τὴν ὄρνιν, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα : ὦ ὄρνι, ὦ Ἄρτεμι (§ 9).

γ) Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως **ς** τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ ὑπάρχει τὸ **ντ**, τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ ἐκτείνεται τὸ πρὸ τοῦ **ντ** βραχὺ φωνῆεν εἰς **μακρόν** : γίγας (= γίγαντ - ς). Εἰς τὸ ὄνομα ὁδοῦς - ὀδόντος, ἀπὸ τὸ ὀδοντς, τὸ **ο** μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ **ντ** πρὸ τοῦ **ς**, γίνεται **ου**. (Ἄναπληρωματικὴ ἔκτασις).

Ὅσα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχουν κατάληξιν **ς**, ἔχουν ὀνομαστικὴν αὐτὸ τὸ θέμα μὲ ἔκτασιν τοῦ **ο** εἰς **ω**, ἀφοῦ ἐξέπεσε τὸ τελικὸν **τ** : γέρων (= γέροντ -), λέων (= λέοντ -).

Ἐκ τούτων τὰ **βαρύτονα** ἔχουν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα καὶ ἐκπτώσιν τοῦ χαρακτῆρος **τ** : ὦ γίγαν(τ), ὦ λέον(τ) (§ 9).

2. Οὐδέτερα

§ 108. Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα κλίνονται σύμφωνα μὲ τὰ ἐξῆς παραδείγματα :

Ἑνικὸς

Ἰον.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον
Γεν.	τοῦ	σώματος	φρέατος	κρέατος	γεγονότος	καθήκοντος
Δοτ.	τῷ	σώματι	φρέατι	κρέατι	γεγονότι	καθήκοντι
Αἰτ.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον
Κλ.	ὃ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον

Πληθυντικὸς

Ἰον.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Γεν.	τῶν	σωμάτων	φρεάτων	κρεάτων	γεγονότων	καθηκόντων
Δοτ.	τοῖς	σώμασι	φρέασι	κρέασι	γεγονόσι	καθήκουσι
Αἰτ.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Κλ.	ὧ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα

Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: ποιῆμα, χρῆμα, σφάλμα, τέραμα, κλίμα, ἦπαρ, ὕδωρ, γῆρας, πέρας, τέρας, ἄλας, μέλλον, προῖόν, περιβάλλον, παρόν, προσόν, συμβάν.

3. Ἀφωνόκλητα μονοσύλλαβα

§ 109. Τὰ μονοσύλλαβα ἀφωνόκλητα τριτόκλιτα ὀνόματα κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἑνικὸς

Ἰον.	ἡ	φλόξ	φλέψ	ὄ	πούς	τὸ	φῶς
Γεν.	τῆς	φλογός	φλεβός	τοῦ	ποδός	τοῦ	φωτὸ.
Δοτ.	τῇ	φλογί	φλεβί	τῷ	ποδί	τῷ	φωτί
Αἰτ.	τὴν	φλόγα	φλέβα	τὸν	πόδα	τὸ	φῶς
Κλ.	ὧ	φλόξ	φλέψ	ὄ	πούς	ὃ	φῶς

Πληθυντικὸς

Ἰον.	αἱ	φλόγες	φλέβες	οἱ	πόδες	τὰ	φῶτα
Γεν.	τῶν	φλογῶν	φλεβῶν	τῶν	ποδῶν	τῶν	φώτων
Δοτ.	ταῖς	φλοξί	φλεβί	τοῖς	ποσί	τοῖς	φωσί
Αἰτ.	τὰς	φλόγας	φλέβας	τούς	πόδας	τὰ	φῶτα
Κλ.	ὧ	φλόγες	φλέβες	ὧ	πόδες	ὧ	φῶτα

Ὅμοιως κλίνονται τὰ : σάρξ, δράξ, γλαυξ, δοῦξ.

§ 110. Τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικού καὶ πληθυντικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν, ἀλλὰ κατ' ἐξαιρέσειν τονίζονται εἰς τὴν γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν τὰ ὀνόματα: ὁ παῖς - τοῦ παιδός - τῶν παιδῶν, τὸ οὖς - τοῦ ὠτός - τῶν ὠτων, ἡ δῆς, τῆς δαδός - τῶν δάδων, τὸ γῶς - τοῦ γωτός - τῶν γώτων (= τῶν Θεοφανείων).

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) πολλά ἀπὸ τὰ ἀρσενικά λήγουν εἰς -ας καὶ κλίνονται εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσειν: ὁ φύλακας, κόλακας, ἀρχοντας, γέροντας· β) τὰ θηλυκὰ λήγουν εἰς -α καὶ κλίνονται εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν κατὰ τὴν α' κλίσειν: ἐλλίδα, φροντίδα, φλόγα, γλίβα, ἀσιίδα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσειν· γ) μερικὰ ἔχουν ἄλλην μορφήν: ὁ γέρος, τὸ παιδί, τὸ δόντι, τὸ γάτατο.

γ) Ἐνρινόληκτα

§ 111. α') Κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ πτώσις τῆς χιόνος ἐμποδίζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς γείτονας. Πολλὰ χωριὰ κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος ἀποκλείονται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. "Ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ ὁδοιποροῦν κατὰ τὸν χειμῶνα, κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὁρασίην ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς χιόνος τῶν ἀκτίων τοῦ φωτός. Ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους παγώνουν τὰ νερὰ ὅχι μόνον τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντὸς τῶν σωλήνων. Οἱ ποιμένες ὑποβάλλονται εἰς ἀγῶνα, διὰ νὰ συντηρήσουν τὰ ποίμνιά των δι' ἔλλειψιν τροφῶν. Οἱ Ἕλληνες δὲ ναυτικοί, ποὺ ἔχουν μικρὰ πλοῖα, καταπλέον εἰς τοὺς λιμένας καὶ περιμένουν τὴν ἀνοιξιν νὰ ταξιδεύουν.

β') Νῦν καὶ αἶι καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

§ 112. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις σωλήν (σωλήνος), ποιμήν (ποιμένος), χειμῶν (χειμῶνος), χιών (χιόνος), γείτων (γείτονος), αἱ ὁποῖαι λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ην καὶ -ων χωρὶς κατάληξιν, ἔχουν χαρακτηρὰ ἐνρινον καὶ λέγονται ἐνρινόληκτα. Μερικὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικού μὲ κατάληξιν ε: ἀκτίς - ἀκτίος· κλίνονται δὲ ὡς ἀκολουθῶς:

§ 113.

Ἑνικὸς

Ὄν. ἡ	ἀκτίς	ὁ	"Ἑλλήν	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων
Γεν. τῆς	ἀκτίνος	τοῦ	"Ἑλλήνος	ποιμένος	χειμῶνος	γείτονος
Δοτ. τῇ	ἀκτίνι	τῷ	"Ἑλληνι	ποιμένι	χειμῶνι	γείτοني
Αἰτ. τὴν	ἀκτίνα	τὸν	"Ἑλληνα	ποιμένα	χειμῶνα	γείτονα
Κλ. ὦ	ἀκτίς	ὦ	"Ἑλλήν	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων

Πληθυντικὸς

Ὄν. αἱ	ἀκτῖνες	οἱ	"Ἑλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες
Γεν. τῶν	ἀκτίνων	τῶν	"Ἑλλήνων	ποιμένων	χειμῶνων	γείτόνων
Δοτ. ταῖς	ἀκτίσι	τοῖς	"Ἑλλησι	ποιμέσι	χειμῶσι	γείτοσι
Αἰτ. τὰς	ἀκτίνας	τούς	"Ἑλληνας	ποιμένας	χειμῶνας	γείτονας
Κλ. ὦ	ἀκτῖνες	ὦ	"Ἑλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες

Κατὰ τὸ ἀκτίς κλίνονται τὰ ὀνόματα Σαλαμῖς, Ἐλευσίς, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν μὲ κατάληξιν **ς**, πρὸ τοῦ ὁποίου ἀποβάλλεται ὁ χαρακτήρ **ν**.

§ 114. Τὰ ἐνρινόληκτα, ποὺ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα χωρὶς κατάληξιν **ς**, λήγουν εἰς -**ην** ἢ -**ων** ἢ -**αν**: σωλήν, μίην, λιμήν, ἀγών, χιτών, αἰών, λειμών, χελιδών, ἀηδών, ἡγεμών, εἰκὼν, μεγασιάν, Ἀκαρναν, Εὐρυτάν κ. ἄ. Ἀπ' αὐτὰ ἄλλα διατηροῦν τὸ **η** καὶ τὸ **ω** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις: σωλήν - σωλήνος, χειμῶν - χειμῶνος καὶ ἄλλα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἀντὶ **η** ἔχουν **ε** καὶ ἀντὶ τοῦ **ω** ἔχουν **ο**: ποιμὴν - ποιμένος, γείτων - γείτονος, ἀηδῶν - ἀηδόνας.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικὰ ἐνρινόληκτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν καὶ εἰς -**ας**: ὁ χειμῶνας, ὁ γείτονας, ὁ σωλήνας, καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ὀ ταμίας τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν. Τὰ ὀνόματα ἀκτίς, Σαλαμῖς, Ἐλευοῖς ἀπαντοῦν συνήθως ἢ ἀκτίνα, ἢ Σαλαμίνα, ἢ Ἐλευοῖνα καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ἢ ἡμέρα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσιν.

δ') Ὑ γ ρ ό λ η κ τ α μ έ χ α ρ α κ τ ῆ ρ α ρ

§ 115. Ὑ γ ρ ό λ η κ τ α τριτόκλιτα ὀνόματα εἶναι, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ : ὁ κλητῆρ (κλητῆρ - ος), ὁ ἀήρ (ἀέρ - ος), ρήτωρ (ρήτωρ - ος).

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ὁ κλητῆρ	ἀήρ	ρήτωρ	οἱ κλητῆρες	ἀέρες	ρήτορες
Γεν.	τοῦ κλητῆρος	ἀέρος	ρήτορος	τῶν κλητῆρων	ἀέρων	ρητόρων
Δοτ.	τῷ κλητῆρι	ἀέρι	ρήτορι	τοῖς κλητῆρσι	ἀέρσι	ρήτορσι
Αἰτ.	τὸν κλητῆρα	ἀέρα	ρήτορα	τούς κλητῆρας	ἀέρας	ρήτορας
Κλ.	ὦ κλητῆρ	ἀήρ	ρήτορ	ὦ κλητῆρες	ἀέρες	ρήτορες

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ὀνόματα στατήρ, κρατήρ, νιπήρ, αἰθήρ, κοσμήτωρ, πράκτωρ, σωτήρ, τὸ ὅποῖον ἔχει κλητικὴν ὦ σῶτερ : Σῶτερ καὶ σῶσόν με. Τὸ ἔαρ ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸν ἐνικόν.

§ 116. Ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ, σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, καὶ λήγουν εἰς - ηρ ἢ - ωρ. Ἀπὸ τὰ εἰς - ηρ ἄλλα διατηροῦν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις τὸ η : κλητῆρ - ἥρος, καὶ ἄλλα ἔχουν ε ἀντὶ τοῦ η : ἀήρ - ἀέρος. Τὰ εἰς - ωρ ἔχουν ο εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις : ρήτωρ, - ορος.

§ 117. Χαρακτῆρα ρ ἔχουν καὶ τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, καὶ κλίνονται : ὁ πατήρ - τοῦ πατρὸς - τὸν πατέρα - οἱ πατέρες - τῶν πατέρων - τοὺς πατέρας. Κλητ. ἐν. ὦ πάτερ, μῆτερ, θύγατερ. Δοτ. ἐν. τῷ πατρί, τῇ μητρί, τῇ θυγατρὶ. Δοτ. πληθ. τοῖς πατράσι, ταῖς μητράσι, ταῖς θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα ἀνήρ κλίνεται ὁ ἀνήρ - τοῦ ἀνδρὸς - τὸν ἀνδρα - ὦ ἄνερ, οἱ ἄνδρες - τῶν ἀνδρῶν - τοὺς ἀνδρας. Δοτ. ἐν. τῷ ἀνδρί. Δοτ. πλ. ἀνδράσι. Τὰ ὀνόματα ταῦτα λέγονται **συγκοπτόμενα**, διότι εἰς τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀποβάλλεται τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνῆεν : πατέρως-πατρός, μητέρως - μητρός κλπ. Εἰς τὴν δοτ. τοῦ πληθ. ἀναπτύσσεται ὁ φθόγγος ᾠ πρὸ τῆς καταλήξεως - **σι** : πατράσι, θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα **μάρτυς** μὲ κατάληξιν **ς** ἔχει χαρακτῆρα ρ καὶ κλίνεται

ὁ μάρτυς - τοῦ μάρτυρος - τὸν μάρτυρα - ὃ μάρτυς - οἱ μάρτυρες -
τῶν μαρτύρων - τοὺς μάρτυρας.

Παράτηρήσεις. Καὶ αὐτά, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, εἰς τὴν ὁμιλου-
μένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν λήθουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικῆς εἰς -ας καὶ κλί-
νονται κατὰ τὸ ὀ ταμίας - τοῦ ταμίας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλί-
σιν: ὁ κλητῆρας, ὁ νικητῆρας, ὁ ἀέρας κλπ. Συνηθέστερα ἐπίσης εἶναι: ὁ πατήρας,
ἡ μητέρα, ἡ θυγατέρα, ὁ μάρτυρας, ὁ ἄνδρας.

ε') Σιγμόληκτα

§ 118. α') Τὰ **Τέμπη** εἶναι κοιλάς μεταξὺ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου
καὶ Ὀσσης. Αὕτη ἔχει **μῆκος** ὀκτὼ χιλιάδων μέτρων περίπου,
πλάτος δὲ τριάκοντα. Διὰ μέσον τῆς κοιλάδος τῶν **Τεμπῶν** ῥεεῖ ὁ
Πηνειὸς ποταμὸς, τοῦ ὁποίου αἱ ὄχθαι κατὰ τὸ **θέρος** ὁμοιάζουν μὲ
κῆπον **ἀνθέων**.

β') Ὁ αἰὼν τοῦ **Περικλέους** ὀνομάσθη χρυσοῦς αἰὼν. Ἀρχηγὸς
τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἦτο καὶ
ὄνομα μὲν ὁ Εὐρυβιάδης, πράγματι ὅμως ὁ **Θεμιστοκλῆς** Ὁ Πλάτων
ἦτο μαθητῆς τοῦ **Σωκράτους**. Τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν **Σοφοκλέους**
καὶ **Εὐριπίδου** εἰς τὸ θέατρον παρηκολουθοῦντο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθη-
ναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχαν τὸν **ρήτορα Δημοσθένην**, ὅταν ὠμι-
λοῦσε, περισσότερο ἀπὸ τὸν **Δίσχινην**.

§ 119. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα 1) οὐδέ-
τερα εἰς -ος: τὸ μῆκος, πλάτος, ἄνθος. 2) κύρια ἀρσενικὰ εἰς -ης:
Σωκράτης, Δημοσθένης, Σοφοκλῆς. Αὐτὰ ἔχουν χαρακτηρὰς (ἀνθεσ-,
ὄρεσ-, Δημόσθενεσ-) καὶ λέγονται **σιγμόληκτα**.

§ 120. Κλίσις σιγμόληκτων

Ἐνικὸς

Ὄν. τὸ	ἔθνος	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν. τοῦ	ἔθνους	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ. τῷ	ἔθνει	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ. τὸ	ἔθνος	τὸν	Σωκράτη (ν)	Περικλῆ
Κλ. ὃ	ἔθνος	ὃ	Σώκρατες	Περικλῆ
		καὶ	Σωκράτη	

Πληθυντικοί

Ὄν. τὰ ἔθνη	(Σωκράται - Περικλείς)
Γεν. τῶν ἐθνῶν	(Σωκρατῶν - Περικλείων)
Δοτ. τοῖς ἔθνεσι	— —
Αἰτ. τὰ ἔθνη	(Σωκράτας - Περικλείς)
Κλ. ᾧ ἔθνη	— —

Κατὰ τὸ **ἔθνος** κλίνονται τὰ : βέλως, ὄρος, ἄνθος, κράτος, τεῖχος, γένος, πλάτος, βάθος, μῆκος, κέρδος, θάρρος, ὕψος, σκάφος κατὰ δὲ τὸ **Σωκράτης** καὶ **Περικλῆς** τὰ : Ἀριστοφάνης, Διογένης, Ἀραβοκλῆς Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κ. ἄ.

§ 121. α') Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα σιγμόληκτα εἰς -ος ἔχουν θέμα εἰς -εσ : ἔθνεσ -, ὄρεσ -, ἀνθεσ -, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου σχηματίζεται ἡ ὀνομαστικὴ μὲ τροπὴν τοῦ ε εἰς ο : ἔθνος, ὄρος, ἄνθος.

Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁ χαρακτήρ σ ἀποβάλλεται μετὰ τῶν φωνηέντων καὶ συναϊροῦνται : τὰ ε ο εἰς ου ἔθνε (σ) -ος ἔθνοσ' τὸ ε α εἰς η ἔθνε (σ) -α ἔθνη καὶ ε ω εἰς ω ἔθνε (σ) ων - ἐθνῶν.

Μερικὰ ἔχουν γενικὴν πληθυντ. ἀσυναίρετον : τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων, τῶν χειλέων.

β') Τὰ ἀρσενικὰ εἰς -ης σιγμόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα εἰς -εσ, μὲ ἔκτασιν τοῦ ε εἰς η : Σωκράτης (θ. Σωκράτεσ -), γενικὴ Σωκράτε (σ) -ος - Σωκράτους, αἰτιατ. Σωκράτε (σ) -α - Σωκράτη.

Τὸ ὄνομα **Περικλῆς** προῆλθεν ἀπὸ τὸ **Περικλέης** (θ. Περικλέεσ -) μὲ συναίρεσιν **Περικλῆς**, ἢ γενικὴ **Περικλέους**, (ἀπὸ τὸ **Περικλέε** (σ) -ος) : ὁμοίως ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ **Σοφοκλῆς**, **Θεμιστοκλῆς** κλπ. Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ καὶ μὲ ν : **Σωκράτη** καὶ **Σωκράτην**, **Δημοσθένη** καὶ **Δημοσθένην** κατὰ τὰ πρωτόκλιτα : τὸν **Ἐδριπίδην**.

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς -ης κύρια ὀνόματα κλίνονται καὶ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κατὰ τὰ **Κανάρης** καὶ **Διγενῆς**, § 62, 2.

Η ΑΝΑΓΥΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΣΠΕΤΣΩΝ*

§ 122. Αί Σπέτσαι εἶναι νῆσος ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀργο-
λίδος· χωρίζεται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ στενῆς λωρίδος θαλάσσης,
πλάτους περίπου δύο χιλιομέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς
πόλεως πρὸς δυσμὰς διακρίνει κανεῖς, ὅταν τὸ πλοῖον πλησιάζῃ πρὸς
τὴν νῆσον, συγκροτήματα ἀπὸ πέντε κτίρια. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν Ἀναργύ-
ρειον Σχολήν. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔλαβεν ἡ Σχολή ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς
Ἀνάργυρον.

Ὁ Ἀνάργυρος μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐπῆγεν ὡς μετανάστης εἰς τὴν
Ἀμερικὴν, ἀπ' ὅπου μετὰ πολλὰ ἔτη, γέρον πλέον, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν
πατρίδα του, τὰς Σπέτσας.

Μὲ τὰ χρήματα, ποῦ ἐκέρδησεν εἰς τὴν ξένην γῆν, ἔκτισε τὸ ξενο-
δοχεῖον « Ποσειδώνειον », ποῦ εἶναι στόλισμα τῆς νήσου, μὲ πρόσοφιν
πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπιπλωμένον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἔπιπλα καὶ
τάπητας περσικοῦς. Ἄλλα χρήματα διέθεσε διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ
λιμενοβραχίονος, διὰ κατασκευὴν ὁδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξω-
ραῖσμον τοῦ λιμένος καὶ τῆς πλατείας.

Τὸ μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων διέθεσε διὰ τὴν Σχολήν, εἰς τὴν
ἀνέγερσιν τῆς ὁποίας ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος, ὡς ἐπιστάτης ἔργων.

Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἐκληροδότησεν
εἰς αὐτὴν τὸ ξενοδοχεῖον, τὴν ιδιόκτητον οἰκίαν του, τὴν μεγάλην περιο-
χὴν τοῦ δάσους καὶ κατέθεσεν εἰς ξένας Τραπεζὰς σημαντικὸν ποσόν.
Ἡ διαχείρισις δὲ τῶν προσόδων ἐκ τῆς περιουσίας, τοῦ κληροδοτή-
ματος, τῶν διδασκῶν καὶ τροφείων τῶν μαθητῶν ἀνετέθη δι' εἰδι-
κοῦ νόμου εἰς μίαν Ἐπιτροπὴν. Ἡ Σχολὴ λειτουργεῖ ὡς οἰκοτροφεῖον
μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητὰς καὶ περιλαμβάνει τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ
Δημοτικοῦ σχολείου, Γυμνάσιον καὶ μέσση Ἐμπορικὴν Σχολήν.

Ἐκ τῶν πέντε κτιρίων τὸ κεντρικὸν εἶναι τὸ διδακτήριον, τὸ ὁποῖ-
ον ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας περιλαμβάνει καὶ τὰ ἐργαστήρια
Φυσικῆς, Χημείας, Χειροτεχνίας, τὸ μουσεῖον Ζωολογίας, Ὄργανολο-
γίας, Βιβλιοθήκην καὶ τὴν μεγάλην αἴθουσαν διὰ τὰς εορτάς, δια-

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ οὐσιαστικὰ τῶν τριῶν κλίσεων.

λέξεις καὶ κινηματογράφον. Εἰς τὰ ἄλλα κλίρια εὐρίσκονται τὰ ὑπνο-
δωμάτια, ἀναγνωστήρια μὲ ἐγκαταστάσεις λουτήρων καὶ νιπτήρων,
εἰς τοὺς ὁποίους διοχετεύεται τὸ ὕδωρ διὰ τὴν καθαριότητα μὲ σωλῆνας
ἀπὸ φρέατα.

Τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔρχεται διὰ σωλῆρων ἀπὸ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς
πόλεως. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν κεντρικὴν θέρμανσιν
καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ φωτός· πρὸς τούτοις δὲ καὶ νο-
σοκομεῖον μὲ ἰατροὺν καὶ νοσοκόμον.

Εἰς τὸν πρὸ τοῦ διδακτηρίου χώρον ἐκτείνεται ὁ κήπος μὲ παντός
εἴδους δένδρα καὶ ἄνθη.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ θυρωρεῖον
πρὸς τὸ διδακτήριον, εἶναι στημένος ἐπὶ βάθρον ὁ ἀνδριὰς τοῦ ἰδρυτοῦ
Ἀναργύρου.

Ὁ Ἀνάργυρος εἶναι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ δικαίως τιμᾶται
ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σπετσῶν ἢ μνήμη αὐτοῦ*.

Ἐνώμαλα οὐσιαστικά

§ 123. Πολλὰ οὐσιαστικά ὀνόματα δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ
τοὺς κανόνας μᾶς ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις καὶ λέγονται **ἠνώμαλα**.

Τὰ συνηθέστερα ἠνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. ὁ πρεσβευτῆς - τοῦ πρεσβευτοῦ κλπ., κατὰ τὴν α' κλίσιν,
πληθυντικ. οἱ πρέσβεις - τῶν πρέσβων, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
2. ὁ πλοῦς - τοῦ πλοῦ, κατὰ τὴν β' κλίσιν, πληθυντ. οἱ πλόες -
τῶν πλόων - τοὺς πλόας κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
3. ἡ γυνή - τῆς γυναικός - τὴν γυναῖκα, πληθ. αἱ γυναῖκες - τῶν
γυναικῶν - τὰς γυναῖκας - δοτ. ταῖς γυναιξί, (σὺν γυναιξί καὶ τέκνοις)·
εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἢ γυναῖκα - τῆς γυναικας, κατὰ τὴν α' κλίσιν.
4. ὁ Ἄρης - τοῦ Ἄρεως - τὸν Ἄρη (ν).
5. ὁ Μωϋσῆς - τοῦ Μωϋσέως - τὸν Μωϋσῆ (ν).
6. ὁ Ζεὺς - τοῦ Διὸς - τὸν Δία - ὦ Ζεῦ.

* Ὁ διδάσκων πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδαχθέντων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθη-
τάς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν του καταλλή-
λων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκμαθήσεως ὑπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ γίνεται μὲ ἐκάστην ἄ-
σκησιν.

7. ὁ κύων - κυνός - κύνα, κυνῶν - κύνας, εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἀντικατεστῆθη μετὰ τὴν λέξιν σκύλος.

8. τὸ γόνυ - γόνατος - γόνατα, τὸ δόρυ - δόρατος - δόρατα.

§ 124. Ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ πληθυντικὸν ἀριθμὸν :

1. Τὰ κύρια ὀνόματα: Ἀριστείδης - Πειραιεὺς - Ἀθηναί - Πάτριαι.

2. Τὰ ὀνόματα μετᾶλλων, φυσικῶν σωμάτων, φαινομένων : ὁ χρυσός, ὁ σίδηρος, τὸ ἔαρ, τὸ γῆρας, ἡ νεότης.

3. Τὰ ὀνόματα ἑορτῶν : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Φῶτα.

Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης

§ 125. Ἐκτὸς τῶν ὀνομάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ μίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις, ὑπάρχουν εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἰδιαίτεροι τύποι οὐσιαστικῶν, ποὺ ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Χρῆσις τῶν τύπων αὐτῶν γίνεται εἰς τὰ διηγήματα καὶ τὰ ποιήματα. Τὰ ἀνώμαλα αὐτὰ ὀνόματα λέγονται **ιδιόκλιτα**.

§ 126 α') Ἀρσενικά :

1. ὁ παπᾶς - οἱ παπαῖδες - τῶν παπάδων, ὁ φωμάς - οἱ φωμαῖδες - τῶν φωμάδων.

2. ὁ μπάσμπας - οἱ μπαμπάδες - τῶν μπαμπάδων.

3. ὁ μανάβης - οἱ μανάβηδες - τῶν μανάβηδων, ὁ ράφτης - οἱ ράφτηδες - τῶν ράφτηδων καὶ ραφτάδες - τῶν ραφτάδων.

4. ὁ μαστορας - οἱ μαστόροι - τῶν μαστόρων - τοὺς μαστόρους.

5. ὁ παπποὺς - οἱ παπποῦδες - τῶν παπποῦδων.

6. ὁ καφές - οἱ καφέδες - τῶν καφέδων.

β') Θηλυκά :

1. ἡ δικά - τῆς δικάς - οἱ δικάδες - τῶν δικάδων κλπ.

2. ἡ γιαγιά - τῆς γιαγιάς - οἱ γιαγιάδες - τῶν γιαγιάδων.

3. ἡ κυρά - τῆς κυράς - οἱ κυράδες - τῶν κυράδων.

4. ἡ νύφη - τῆς νύφης - οἱ νυφάδες - τῶν νυφάδων.

γ') Οὐδέτερα :

τὸ γράφιμο - τοῦ γραφίματος - τὰ γραφίματα, τὸ τρέξιμο, τὸ ράφιμο, τὸ δέσιμο κ.ἄ.

Ἐπίθετα

α') Ἐπίθετα δευτερόκλιτα

§ 127. Ἡ Ὀλυμπία ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τόπος **ιερός**. Εἰς τὸ **πυκνὸν δάσος** ἦτο **κτισμένος λαμπρὸς ναὸς τοῦ Διὸς** μὲ **πλούσια ἀμειρόματα καὶ μαρμάρια ἀγάλματα**. Εἰς **κατάλληλον** δὲ **χωρὸν** ἦτο **στάδιον**, ὅπου ἐγίνοντο οἱ **Πανελλήνιοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες**. Εἰς αὐτοὺς ἐλάμβανον μέρος οἱ πῶ **περίφημοι** ἀθληταὶ ἀπ' ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τοὺς ἀγῶνας **παρευρίσκοντο ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι** ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ **παρακολουθοῦσαν** αὐτοὺς **καθήμενοι εἰς ἀναπαυτικὰς ἔδρας**. Οἱ **νικηταὶ ἐστεφανώνοντο** ἀπὸ τῆν **Ἑλλανόδικον Ἐπιτροπὴν** μὲ **κλάδον ἐλαίας**. Ἡ **πατρις ἐδέχετο** τοὺς **ἐνδόξους νικητὰς** μὲ **ἀφάνταστον ἐνθουσιασμόν** καὶ ἐκορμηίζον **μικρὸν μέρος** ἀπὸ τὰ **ὑψηλὰ τεῖχη**, διότι τὰ **χαλύβδινα σόματα τῶν ἐνδόξων νικητῶν ἦσαν ἱκανὰ διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἄμυνάν** τῆς.

§ 128. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἰς τὰς φράσεις ὁ **λαμπρὸς ναὸς**, τὸ **πυκνὸν δάσος**, **μαρμάρια ἀγάλματα**, ἡ **λέξις λαμπρὸς**, πὺ προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν **ναὸς**, φανερώνει τὴ **λογῆς εἶναι ὁ ναὸς**, δηλ. φανερώνει **μίαν ιδιότητα τοῦ ναοῦ**, τὴν **λαμπρότητα**. Ἐπίσης ἡ **λέξις πυκνὸν** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν **δάσος** καὶ φανερώνει τὴν **πυκνότητα** αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ **λέξις μαρμάριον** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν **ἀγαλμα** καὶ φανερώνει ἀπὸ τὴ ἦτο **κατεσκευασμένον τὸ ἀγαλμα**, δηλ. τὴν **ποιότητα τοῦ ἀγάλματος**. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ **λέξεις πλούσια, περίφημοι, κατάλληλος, δάφνιος**, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ **ἀμειρόματα, ἀθληταί, χωρὸς, στέφανος**, καὶ φανερώνουν τὴ **λογῆς εἶναι αὐτά**, ἢ, ὅπως ἄλλως λέγομεν, τὴν **ιδιότητα ἢ ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν**. Αἱ **λέξεις αὐταὶ λέγονται ἐπίθετα** ἡτοι:

Ἐπίθετα λέγονται αἱ **λέξεις**, πὺ φανερώνουν **κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ**, τὸ ὅποιον προσδιορίζουν.

§ 129. Τὰ ἐπίθετα προσδιορίζουν οὐσιαστικά ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους : ὁ ἱερός τόπος - ἡ ἱερά Διαθήκη - τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον - ὁ πλούσιος κῆπος - ἡ πλουσία χώρα 'τὸ πλούσιον ἔδαφος - ὁ καλὸς μαθητὴς - ἡ καλὴ ἡμέρα - τὸ καλὸν παιδίον, ὁ κατάλληλος χώρος - ἡ κατάλληλος ἐποχὴ - τὸ κατάλληλον ἐργαλεῖον. Ἔχουν δηλαδὴ τὰ ἐπίθετα κανονικῶς τρία γένη καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **τριγενῆ**.

§ 130. Ἄν προσέξωμεν τὰς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, μίαν διὰ κάθε γένος : ὁ ἱερός - ἡ ἱερά - τὸ ἱερόν, ὁ πυκνός - ἡ πυκνή - τὸ πυκνόν, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον : ὁ περίφημος - ἡ περίφημος - τὸ περίφημον, ὁ κατάλληλος - ἡ κατάλληλος - τὸ κατάλληλον.

Ὅσα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, ἦτοι μίαν διὰ κάθε γένος λέγονται, **τρικατάληκτα**, ὅσα δὲ ἔχουν μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον, λέγονται **δικατάληκτα**.

§ 131. Τὰ τρικατάληκτα καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα, ποῦ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν - **ος**, λέγονται **δευτερόκλιτα**.

Κλίσις δευτεροκλίτων ἐπιθέτων

§ 132. 1. Τρικατάληκτα

Ἑνικὸς

Ὅν.	καλ - ὄς	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαϊ - ος	δικαί - α	δίκαϊ - ον
Γεν.	καλ - οῦ	καλ - ἥς	καλ - οῦ	δικαί - ου	δικαί - ας	δικαί - ον
Δοτ.	καλ - ῶ	καλ - ῆ	καλ - ῶ	δικαί - φ	δικαί - α	δικαί - φ
Αἰτ.	καλ - ὄν	καλ - ἦν	καλ - ὄν	δίκαϊ - ον	δικαί - αν	δίκαϊ - ον
Κλ.	καλ - ἐ	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαϊ - ε	δικαί - α	δίκαϊ - ον

Πληθυντικὸς

Ὅν.	καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ἅ	δίκαϊ - οἱ	δίκαϊ - αἱ	δίκαϊ - α
Γεν.	καλ - ὧν	καλ - ὧν	καλ - ὧν	δικαί - ων	δικαί - ων	δικαί - ων
Δοτ.	καλ - οῖς	καλ - αῖς	καλ - οῖς	δικαί - οἰς	δικαί - αἰς	δικαί - οἰς
Αἰτ.	καλ - οὓς	καλ - ἄς	καλ - ἅ	δικαί - ουσ	δικαί - ας	δίκαϊ - α
Κλ.	καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ἅ	δίκαϊ - οἱ	δίκαϊ - αἱ	δίκαϊ - α

§ 133. α) Τῶν δευτεροκλίτων τρικατάληκτων ἐπιθέτων τὸ ἀρ-

σενικόν εις -ος και ουδέτερον εις -ον κλίνονται κατά την δευτέραν κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν εις -η ἢ -α κλίνεται κατά τὴν α' κλίσιν.

β) Τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἔχουν θηλυκὸν μὲ κατὰ λέξιν κανονικῶς -η: πυκνὸς - πυκνή, ὑψηλὸς - ὑψηλή. "Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως -ος τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ὑπάρχη φωνὴν ἢ ρ, τότε τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰ λέξιν α μακρὸν: ὠραῖος - ὠραία, καθαρὸς - καθαρά, νέος - νέα, ἀλλὰ ὄγδοος - ὄγδοή.

γ) Τὸ θηλυκὸν τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν τονίζεται εις τὴν ὀνομαστικὴν καὶ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου καὶ ὅπως αἱ ἴδιαι πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ: ὠραῖαι - ὠραίων (ὠραῖοι - ὠραίων), πλούσιαι - πλουσίων (πλούσιοι - πλουσίων).

2. Δικατάληκτα

§ 134. Τὰ δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται κατά τὴν β' κλίσιν: ὁ, ἡ περίφημος, τὸ περίφημον.

Δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἶναι:

α) Τὰ περισσώτερα ἀπὸ τὰ σύνθετα: ἔνδοξος, περίφημος, ἀθάνατος, ἀόρατος, πολύτιμος κ.ἄ.

β) Μερικὰ ἀπλᾶ ἐπίθετα, ὅπως τὰ: βάρβαρος, ἔρημος, ἡμερος, ἦσυχος, κίβδηλος, φλύαρος, βάνασος, ἤρεμος, λάβρος, λάλος, καὶ

γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγουν εις -ειος, -ιμος, -ιος: βόρειος, ὠφέλιμος, δόκιμος, ὠριμος, γαμήλιος.

§ 135. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) τὸ θηλυκὸν τῶν τρικατάληκτων δευτεροκλίτων ἐπιθέτων ἔχει κατὰ λέξιν -α, μόνον ὅταν πρὸ τῆς καταλήξεως -ος τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχη φωνὴν: νέος-νέα. Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως -ος ὑπάρχει ρ, τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰ λέξιν η: μαῦρος - μαύρη, - καθαρὸς - καθαρή.

β) Πολλὰ προπαροξύτονα δευτερόκλιτα ἐπίθετα τονίζονται εις ὅλας τὰς πτώσεις ὅλων τῶν γενῶν πλην τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εις τὴν συλλαβὴν, πού τονίζεται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους: πλούσιος - πλούσια - τοὺς πλούσιους, ἀθάνατος - ἀθάνατη - τοὺς ἀθάνατους.

γ) Πολλὰ δικατάληκτα ἔχουν γίνεαι τρικατάληκτα: ἀθάνατος - ἀθάναται - ἀθάνατον, ἦσυχος - ἦσυχη - ἦσυχον, ἡμερος - ἡμερη - ἡμερον.

3. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

§ 136. Τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα εἶναι τὰ περισσότερα τρικατάληκτα καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν.	χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσοῦν	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ
Γεν.	χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν
Δοτ.	χρυσῶ	χρυσῆ	χρυσῶ	χρυσοῖς	χρυσαιῖς	χρυσοῖς
Αἰτ.	χρυσοῦν	χρυσῆν	χρυσοῦν	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ

Ταῦτα σχηματίζουν κανονικῶς τὸ θηλυκὸν εἰς -ῆ: ἀπλοῦς - ἀπλη κυανοῦς - κυανῆ. Ὄταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως -οῦς τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχει ρ, σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς -ᾶ ἀργυροῦς - ἀργυρᾶ.

Τὰ συνηρημένα δικατάληκτα εἶναι συνήθως σύνθετα: ὁ, ἡ ἄπνους - τὸ ἄπνουν, ὁ, ἡ ἄχρους - τὸ ἄχρουν.

§ 137. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν μερικὰ συνηρημένα ἄπαντοῦν μὲ κατάληξιν -ος ὡς ἀσυναίρετα: χρυσός, ἀπλός, διπλός κλπ.

β') Τριτόκλιτα επίθετα

§ 138. Ὁ εὐθύς δρόμος ὁδηγεῖ συντόμως εἰς τὸ τέρας. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι τραχεῖα. Εἰς τοὺς μεγάλους καὶ βαθεῖς ποταμοὺς πλέουν ποταμόπλοια. Πάντες οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλ' ὀλίγοι τὸ κάμνουν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἀλλ' ἡ σὰρξ ἀσθενής. Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος. Νὰ εἴσθε φιλομαθεῖς, διὰ νὰ γίνετε πολυμαθεῖς. Νὰ ἔχετε τὸ μὲν σῶμα ὑγιές, τὴν δὲ ψυχὴν εὐσεβῆ. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις λειτουργοῦν Γυμνάσια ἀρρένων καὶ θηλέων χωριστά. Πολλὰ ζῶα εἶναι πολὺ νοήμονα. Συνήθεις ἀσχολίαι τῶν ἀγροτῶν εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα εἶναι τετράποδα καὶ ἄλλα δίποδα. Τὸ ἔργον ἱκείων, ποὺ ἐργάζονται εἰς τὰ ὄρυχια εἶναι ἄχαρι. Ὅσοι Ἕλληνας ζοῦν εἰς ξένας χώρας, δὲν λησμονοῦν τὴν πατρίδα των εἶναι φίλοπατριδες. Οἱ Ἕλληνες πρόσφυγες ἐκ Μ. Ἀσίας εἶναι πολὺ ἐργατικοί.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις εὐθύς, τραχεῖα, εὐσεβῆ, ἀσθενής, πού προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά δρόμος, ὁδός, ψυχὴν, σάρξ καὶ φανεροῦν ἰδιότητα αὐτῶν. Εἶναι δηλ. καὶ αἱ λέξεις αὐταὶ ἐπίθετα, τῶν ὁποίων τὸ ἀρσενικὸν κλίνεται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν καὶ λέγονται **τριτόκλιτα ἐπίθετα**. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι τρικατάληκτα : ὁ τραχὺς δρόμος - ἡ τραχεῖα ὁδός - τὸ τραχὺ ὄρος, πᾶς ἀνὴρ - πᾶσα γυνή - πᾶν παιδίον ἄλλα εἶναι δικατάληκτα : ὁ ἀσθενής ἄνθρωπος - ἡ ἀσθενής σὰρξ — τὸ ἀσθενές παιδίον, ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοήμον, ὁ, ἡ, φιλόπατρις - τὸ φιλόπατρι καὶ ἄλλα μονοκατάληκτα : ὁ, ἡ, πρόσφυξ - ὁ, ἡ φυγάς· τὰ μονοκατάληκτα ἔχουν μόνον ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος καὶ λέγονται **διγενῆ**.

§ 139. Τὰ τριτόκλιτα ἐπίθετα ἀναλόγως μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ θέματος εἶναι :

1. **Φωνηεντόληκτα** : ὁ εὐθύς (γεν. τοῦ εὐθέ - ος) - ἡ εὐθειᾶ - τὸ εὐθύ.

2. **Ἀφωνόληκτα** : ἅπας (γεν. ἅπαντ - ος) - ἅπασα - ἅπαν, ὁ, ἡ εὐελπίς (γεν. τοῦ εὐέλπιδ - ος) - τὸ εὐέλπι.

3. **Ἐνρινόληκτα** : ὁ, ἡ νοήμων (γεν. νοήμον - ος) - τὸ νοήμον, ὁ, ἡ ἄροισι, (γεν. ἄρσεν - ος) - τὸ ἄροισι.

4. **Σιγμόληκτα** : ὁ, ἡ ἀσθενής (γεν. ἀσθενέ (σ) ος - ἀσθενοῦς) τὸ ἀσθενές.

1. Φωνηεντόληκτα

§ 140. Τὰ φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα λήγουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν εἰς - **ύς**, εἰς τὸ θηλυκὸν εἰς - **εῖα**, εἰς τὸ οὐδέτερον εἰς - **υ** καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὄν.	εὐθύς	εὐθειᾶ	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθειᾶι	εὐθέα
Γεν.	εὐθέος	εὐθείας	εὐθέος	εὐθέων	εὐθειῶν	εὐθέων
Δοτ.	εὐθεῖ	εὐθεία	εὐθεῖ	εὐθέσι	εὐθείαις	εὐθέσι
Λίτ.	εὐθὺν	εὐθειᾶν	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθείας	εὐθέα
Κλ.	εὐθύ	εὐθειᾶ	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθειᾶι	εὐθέα.

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : βαρύς, πλατύς, ταχύς, τραχύς, βαθύς, παχύς, βραδύς καὶ εἶναι ὅλα **ὀξύτονα**. **Βαρύτονα** εἶναι τὰ : θῆλυς (γεν. θήλειος) - θήλεια - θήλυ, ἡμίσιος (γεν. ἡμίσιος πληθ. ἡμίσιος - ἡμισίων) - ἡμίσεια - ἡμισιν (πληθ. ἡμίσεια καὶ ἡμίση).

§ 141. α) Ἡ κατάληξις - α τοῦ θηλυκοῦ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἶναι βραχεῖα : εὐθεῖα, ταχεῖα, ἢ πλατεῖα ὁδός.

β) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου δὲν γίνονται συναίρεσις τοῦ χαρακτηῖρος **ε** μὲ τὰς κατάληξεις : τοῦ βαρέος, τὰ βαρέα, τῶν βαρέων, ἐνῶ εὐθείς (ἀπὸ τὸ εὐθέες).

§ 142. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς -υς ἐπιθέτων κάνει : βαθιά, γλυκιά, τραχιά. Ἄπ' αὐτὰ μερικὰ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν -ος καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον -ο, ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα : γλυκὸς λόγος, τὸ γλυκὸ ποτόν, κατὰ τὸ πικρὸς, ἐνῶ ἄλλα δευτερόκλιτα σχηματίζονται κατὰ τὰ εἰς -υς : μακρὸς καὶ μακρὸς - μακρῷ, κατὰ τὸ πλατὺς - πλατῷ.

2. Ἀφωλόληκτα

§ 143. α') Τρικατάληκτα εἰς -ας, -ασα, -αν.

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὄν. πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντες	πᾶσαι	πάντα	
Γεν. παντός	πάσης	παντός	πάντων	πασῶν	πάντων	
Δοτ. παντί	πάσῃ	παντί	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι	
Αἰτ. πάντα	πᾶσαν	πᾶν	πάντας	πάσας	πάντα	

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ἅπας - ἅπασα - ἅπαν, σύμπας - σύμπασα - σύμπαν καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) λύσας - λύσασα - λύσαν, γράφας, - γράφασα - γράφαν.

Τὸ πᾶς καὶ πᾶν καὶ ὡς μονοσύλλαβα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν : παντός· εἰς τὴν γενικὴν ὅμως τοῦ πληθ. πάντων. Ταῦτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους **περισπῶνται**, ἂν καὶ δὲν ἔγινε συναίρεσις : πᾶς - πᾶν.

§ 144. Ὡς τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) γράφων - γράφουσα - γράφον· τὸ ἀρσενι-

κόν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὸ ὄ γέρων, τὸ θηλυκὸν ὡς πρωτόκλιτον καὶ τὸ οὐδέτερον κατὰ τὸ καθήκον (§ 108).

Ἡ κλητικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ αὐτῶν εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν : ὦ γράφων.

§ 145. β') Δικατάληκτα.

Τὰ τριτόκλιτα δικατάληκτα ἀφωλόγητα ἐπίθετα εἶναι συνήθως σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον. Αὐτὰ κλίνονται ὅπως τὸ ὄνομα ὄ, ἡ εὐελπισ - τὸ εὐελπι, τοῦ εὐέλπιδος, τὸν εὐέλπιν (ὡς βαρύτονον), εὐέλπιδες - εὐελπίδων - εὐέλπιδας καὶ ὁ δίπους - τὸ δίπουν, τοῦ δίποδος κλπ.

§ 146. γ') Μονοκατάληκτα.

Τὰ ἀφωλόγητα μονοκατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται ὅπως τὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά : ὁ πρόσφυξ - τοῦ πρόσφυγος, ὁ φυγάς - τοῦ φυγάδος, ὁ ἄρπαξ - τοῦ ἄρπαγος.

3. Ἐνρινόληκτα

§ 147. Τὰ ἐνρινόληκτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα : ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρεν, κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἵν. ὁ ἡ νοήμων τὸ νοῆμον οἱ αἱ νοήμονες τὰ νοήμονα
Γεν. τοῦ τῆς νοήμονος τοῦ νοήμονος τῶν νοημόνων τῶν νοημόνων
Δοτ. τῶ τῆ νοήμονι τῶ νοήμονι τοῖς ταῖς νοήμοσι τοῖς νοήμοσι
Αἰτ. τὸν τὴν νοήμονα τὸ νοῆμον τοὺς τὰς νοήμονάς τὰ νοήμονα
Κλ. ὦ νοῆμον ὦ νοῆμον ὦ νοήμονες ὦ νοήμονα

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ, ἡ ἐλεήμων - τὸ ἐλεῆμον, ὁ, ἡ παράφρων - τὸ παράφρον, ὁ, ἡ εὐγνώμων - τὸ εὐγνώμον, ὁ, ἡ εὐδαίμων - τὸ εὐδαίμον (εἰς τὴν ἀρχ. τὸ εὐδαίμον).

Σημείωσις. Τὸ ἐπίθετον ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρεν, τοῦ ἄρρενος, τὸν ἄρρενα, πληθ. οἱ ἄρρενες - τὰ ἄρρενα, τῶν ἀρρένων, τοὺς ἄρρενας.

4. Σιγμόληκτα

§ 148. Τὰ σιγμόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα μὲ χαρακτηριστῆρα σ, ὅπως καὶ τὰ τριτόκλιτα σιγμόληκτα οὐσιαστικά (§ 121 Β.) ὁ, ἡ ἀσθενής - τὸ ἀσθενές (θέμ. ἀσθενες -). Εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς καὶ κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἐγίνε συναίρεσις τῶν δύο φωνηέντων κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.		
Ἵν.	ὁ	ἡ	ἀσθενής	τὸ	ἀσθενές	ὁ ἡ πλήρης	τὸ πλήρες	
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἀσθενοῦς	τοῦ	τῆς	πλήρους	τοῦ πλήρους	
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἀσθενεῖ	τῷ	τῇ	πλήρει	τῷ πλήρει	
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἀσθενῆ	τὸ	ἀσθενές	τὸν τὴν	πλήρη	τὸ πλήρες
Κλ.	ὦ	ἀσθενές	ὦ	ἀσθενές	ὦ	πλήρες	ὦ πλήρες	

Πληθυντικὸς

Ἵν.	οἱ	αἱ	ἀσθενεῖς	τὰ	ἀσθενῆ	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
Γεν.	τῶν	ἀσθενῶν	τῶν	ἀσθενῶν	τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀσθενέσι	τοῖς	ἀσθενέσι	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς	πλήρεσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	ἀσθενεῖς	τὰ	ἀσθενῆ	τοὺς	τὰ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
Κλ.	ὦ	ἀσθενεῖς	ὦ	ἀσθενῆ	ὦ	πλήρεις	ὦ	πλήρη		

Κατὰ τὸ ἀσθενής κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὑγιής, εὐγενής, ἀληθής, ἐπιμελής, ἀσφαλής, εὐτυχής. Κατὰ τὸ βαρύτονον πλήρης κλίνονται τὰ ἐπίθετα : συνήθης - σύνηθες, κακοήθης, κλινίρης, τὰ ὅποια εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν.

γ') Ἀνώμαλα ἐπίθετα

§ 149. Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι τὰ μέγας - μεγάλη - μέγα, πολλός - πολλή - πολύ, τὰ ὅποια κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ἵν.	μέγας	μεγάλη	μέγα	πολύς	πολλή	πολὸν
Γεν.	μεγάλου	μεγάλῃς	μεγάλου	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
Δοτ.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ
Αἰτ.	μέγαν	μεγάλην	μέγα	πολὸν	πολλὴν	πολὸν
Κλ.	μεγάλε	μεγάλη	μέγα	πολὸν	πολλή	πολὸν

Πληθυντικοὺς

	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ
Γεν.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
Δοτ.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα	πολλοὺς	πολλάς	πολλὰ
Κλ.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ

§ 150. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους κλίνονται κατὰ τὴν γ' κλίσιν· εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὸν πληθυντικῶν τῶν ἰδίων γενῶν κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν. Τὸ θηλυκὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην συνηθίζεται: ὁ μέγας - ἡ μέγαλη - τὸ μέγαλο.

Η ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

§ 151. Τὴν θείαν Πρόνοιαν ἀντιλαμβανόμεθα, ἂν ρίψωμεν προσεκτικὸν βλέμμα εἰς τὸ σύμπαν. Ὁ ἀπέραντος κυανοῦς οὐρανόσ, πλήρης φωτεινῶν ἀστέρων κατὰ τὴν νύκτα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος μὲ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας, ἡ σελήνη μὲ τὸ ὠχρὸν φῶς εἶναι ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες, τὰ δασώδη βουνὰ μὲ τοὺς ἀποκρήμους βράχους, αἱ ἀμμώδεις ἔρημοι, ἡ ἀπύθμενος θάλασσα, πάντα ταῦτα εἶναι ἐπίσης τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ δημιουργήματα. Τὰ ἡμερὰ ζῶα, τετράποδα καὶ δίποδα, τὰ πτερωτὰ καὶ τὰ ἄγρια θηρία ἀπὸ τοὺς παχεῖς καὶ σωματώδεις ἐλέφαντας καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς λέοντας ἕως τὰ εὐτελεῖ ἔρπετα εἶναι ὅλα πλάσματα ὁμοίως τοῦ Θεοῦ. Αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες, ποὺ πίπτουν εἰς τὰς καταλλήλους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, διὰ τὰ κάμνουν τὴν γῆν εὐφορον, εἶναι καταφανῆς ἀπόδειξις τῆς συνεχοῦς φροντίδος τοῦ Θεοῦ. Οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοὶ μὲ τὰ διαγῆ νερά των, ποὺ εἰς τὰς πηγὰς εἶναι ἀβαθεῖς, καθόσον δὲ προχωροῦν γίνονται πλατεῖς καὶ βαθεῖς, εἶναι ἐπίσης ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Τέλος ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποιον ἐπροίκισεν ὁ πολυεύσπλαγγος καὶ ἐλεήμων Θεὸς μὲ νοῦν καὶ λόγον, εἶναι τὸ τέλειον δημιούργημα Αὐτοῦ. Ὁ πολυμήχανος ἄνθρωπος μὲ τὴν ὀξεῖαν διάνοιαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἐργαζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν μέχοι

* Ἀσχησις διὰ τὰ ἐπίθετα.

βαθέος γήρατος ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα, ἀνέπτυξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις. Μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῆ ὑγιῆς καὶ εὐτυχῆς, εὐγνωμόνῳ πρὸς τὸν "Υψιστον".

Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων

§ 152. α) Ὁ Ταῦγκετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν. Ἡ Πίνδος εἶναι ὑψηλοτέρα τοῦ Ταῦγκετου. Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ὄρος ὑψηλότατον. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότατον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι δυσκολώτατος ὁ δρόμος, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν, ἐνῶ ὁ δρόμος πρὸς τὴν κακίαν εἶναι εὐκολώτατος.

β) Ὁ Πηρεῖὸς ποταμὸς εἶναι πλατύς. Ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηρεῖου, ὁ Νέστος εἶναι πλατύτατος ποταμὸς καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἑλλάδος.

γ) Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου. Ὁ Χαρίλαος εἶναι ἐπιμελέστατος μαθητής, ἀλλὰ ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του.

§ 153. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ταῦγκετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν, τὸ ἐπίθετον ὑψηλόν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος καὶ φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἀπλῶς ἔχει τὴν ιδιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα πλατὺς καὶ ἐπιμελής εἰς τὰς φράσεις ὁ Πηρεῖὸς ποταμὸς εἶναι πλατὺς καὶ ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **θετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον **θετικοῦ βαθμοῦ** ἢ ἀπλῶς **θετικόν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικῶν ἔχει ἀπλῶς τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον.

§ 154. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηρεῖου, τὸ ἐπίθετον πλατύτερος φανερώνει, ὅτι πλάτος ἔχουν καὶ τὰ δύο οὐσιαστικά, δηλ. ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ Πηρεῖός, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀξιὸς, ἂν συγκριθῆ πρὸς τὸν Πηρεῖον, ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπ' αὐτόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν εἰς τὰς φράσεις ἢ Πίνδος εἶναι ὑψη-

* Ὁ διδάσκαλος ἀναθέτει κατάλληλον ἐργασίαν εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἐλεγγον τῶν διδαχθέντων.

λοτέρα του Ταϊγέτου και ο Κωνσταντίνος είναι επιμελέστερος του Δημητρίου τα επίθετα υψηλότερα και επιμελέστερος. Τα επίθετα αυτά λέγονται **συγκριτικού βαθμού**.

Ἐπίθετον συγκριτικού βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς συγκριτικὸν λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο οὐσιαστικὸν τοῦ αὐτοῦ εἴδους (ὁμοειδές) ἢ ἐτέρου εἴδους (ἐτεροειδές).

§ 155. α) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος ὑψηλότερον, τὸ ἐπίθετον ὑψηλότερον φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος ἔχει τὴν ιδιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον, δηλ. τὸ ὕψος, εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο ὁμοειδές οὐσιαστικόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα δυσκολώτατος, εὐκολώτατος, καὶ επιμελέστατος εἰς τὰς φράσεις δρόμος δυσκολώτατος, δρόμος εὐκολώτατος, επιμελέστατος μαθητής.

β) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ επιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του, τὸ ἐπίθετον ὁ επιμελέστατος, φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν Βασίλειος ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν συμμαθητῶν του. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα εἰς τὰς φράσεις τὸ ὑψηλότερον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμούς. Τὰ ἐπίθετα αυτά λέγονται **ὑπερθετικὸν βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον ὑπερθετικὸν βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς ὑπερθετικὸν λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο οὐσιαστικόν, ἢ ὅτι ἔχει αὐτὴν τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, μὲ τὰ ὁποῖα γίνεταί σύγκρισις.

§ 156. Τὸ συγκριτικὸν καὶ ὑπερθετικὸν ἐνὸς ἐπιθέτου λέγονται **παραθετικά** τοῦ ἐπιθέτου.

§ 157. Παρατηρήσεις. Ὄταν τὸ ἐπίθετον φανερῶνῃ, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπ' ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τίθεται πολλακίς ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικὸῦ ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου μὲ τὸ ἔρῃον: Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότερον ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος· ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ επιμελέστερος ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς του.

Σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

§ 158. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ παραθετικά ὑψηλό - **τερος** - ὑψηλό - **τατος**, πλατύ - **τερος** - πλατύ - **τατος**, ἐπιμελέσ - **τερος** - ἐπιμελέσ - **τατος** σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θετικόν, ἀφοῦ προστεθοῦν εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ γένους αἱ καταλήξεις - **τερος** (-τερα - τερον) διὰ τὸ συγκριτικόν καὶ - **τατος** (-τατη - τατον) διὰ τὸ ὑπερθετικόν: ξηρός - ξηρό-**τερος** - ξηρό-**τατος**, λευκός - λευκό-**τερος** - λευκό-**τατος**, ὑγίης - ὑγιέσ-**τερος** - ὑγιέσ-**τατος**, βραχύς - βραχύ-**τερος** - βραχύ-**τατος** κ. ἄ.

§ 159. Εἰς δευτερόκλιτα ἐπίθετα τὸ ο τοῦ - **ότερος** - **ότατος**, ἂν ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβὴ εἶναι **βραχεῖα**, ἐκτείνεται εἰς **ω**, ἂν δὲ εἶναι **μακρά** ἢ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν γράμμα (**θέσει μακρά**), μένει ἀμετάβλητον: νέος - νεώτερος - νεώτατος, σοφός - σοφώ-τερος - σοφώτατος, ἡσυχος - ἡσυχώτερος - ἡσυχώτατος, ἀλλὰ ξηρός - ξηρότερος - ξηρότατος, λευκός - λευκότερος - λευκώτατος, ἐνδοξος - ἐνδοξότερος - ἐνδοξότατος, πικρός - πικρότερος, - πικρότατος.

§ 160. Τὰ ἐπίθετα ἐντιμος, πολύτιμος, προθύμος, εἴθιμος, ἐπικίνδυνος, ἄκρος, ἄλυπος, πολύνικος, εὐψυχος, λιτός, ἰσχυρός, ἀνιάρος, τρανός, ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ - **οτερος** - **οτατος** **δίχρονον μακρόν**: ἐντιμότερος, προθυμώτατος κλπ. Ἔχουν **βραχὺ** τὸ δίχρονον **ι** τὰ εἰς - **ιος**, - **ικός**, - **ιμος**: ἅγιος, ὠφέλιμος, πολεμικός, ἀγιώτερος, ὠφελιμώτερος, πολεμικώτερος κ. ἄ.

§ 161. Τὰ ἐπίθετα εἰς - **ων** σχηματίζουν τὰ παραθετικά εἰς - **έστερος** - **έστατος** κατὰ τὸ ἀληθέστερος, ἀφοῦ προστεθῆ εἰς τὸ θέμα τὸ - **έστερος** - **έστατος**: σάφρων - σωφρον - **έστερος** - **έστατος**, νοήμων - νοημον - **έστερος** - **νοημον** - **έστατος**.

Ὁμοίως σχηματίζονται τὰ παραθετικά τοῦ ἀπλοῦς - ἀπλούστερος - (ἀπλο - έστερος) - ἀπλούστατος (ἀπλο - έστατος).

Τοῦ ἴδιος τὰ παραθετικά εἶναι **ἰδιαίτερος** - **ἰδιαίτατος**.

Παρατηρήσεις. Τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται καὶ περιφραστικῶς, τὸ μὲν συγκριτικόν μὲ τὸ **πιό** (πλέον) πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸ δὲ ὑπερθετικόν μὲ τὸ **πάρα πολὺ** πρὸ τοῦ θετικοῦ: βαθύς - **πιό** βαθύς - **πάρα πολὺ** βαθύς (ὁ **πιό** βαθύς), καλός - **πιό** καλός - **πάρα πολὺ** καλός (ὁ **πρὸ** καλός): ἐνίστε ὁ συγκρτ. κάνει **πιό** καλύτερος.

Σημείωσις. Ἀπαντοῦν κατὰ τὴν ὁμίλιαν καὶ τὸ **ελαφρότερος** κατὰ τὸ βαρύτερος καὶ γλυκότερος κατὰ τὸ πικρότερος.

Ἄνωμαλα παραθετικά

§ 162. Τὰ παραθετικά μερικῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται ἀνωμάλως. Ἐπὶ αὐτὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ:

καλὸς - καλύτερος - κάλλιστος - ἄριστος καὶ βέλτιστος
 μέγας - μεγαλύτερος - μέγιστος
 ταχὺς - ταχύτερος - τάχιστος (ταχύτατος)
 κακὸς - χειρότερος - κάκιστος (χείριστος)
 ὀλίγος - ὀλιγότερος - ἐλάχιστος
 πολὺς - περισσότερος - πλεῖστος
 γίλος - πιὸ γίλος - γίλιτατος

Τοῦ ὑψηλὸς τὸ ὑπερθετικὸν εἶναι ὕψιστος: ὁ ὕψιστος.

§ 163. Μερικῶν ἐπιθέτων τὰ παραθετικά σχηματίζονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ προθέσεις, ἄλλων δὲ λείπει τὸ θετικὸν ἢ ἐν ἀπὸ τὰ παραθετικά.

ἄνω - ἀνώτερος - ἀνώτατος	-	ἕστερος - ἕστατος
κάτω - κατώτερος - κατώτατος	-	- ἕπατος
πλησίον - πλησιέστερος - πλησιέστατος	-	- ἔσχατος
ἐγγὺς - ἐγγύτερος - ἐγγύτατος	-	ἐπικρατέστερος -
πρὸ - πρότερος - προῦτος	-	μεταγενέστερος -
ὑπὲρ - ὑπέροτερος - ὑπέροτατος	-	προτιμότερος -

§ 164. Δὲν ἔχουν παραθετικά τὰ ἐπίθετα, πού φανερόνουν 1) ὕλην: ξύλινος, χαλκοῦς, 2) καταγωγὴν ἢ συγγένειαν: πατρικός, ἀδελφικός, παιδικός, 3) χρόνον ἢ τόπον: νυκτερινός, θαλασσινός καὶ 4) τὰ σύνθετα ἰδίως μὲ τὸ α, πού φανερώνει στέρησιν: ἄνυτος, ἀθάνατος.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων

§ 165. Παραθετικά σχηματίζου καὶ μερικὰ ἐπιρρήματα εἰς -ως, πού γίνονται ἀπὸ τὴν γεν. πληθυντικῶν τῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς τροπῆς τοῦ ν τῆς καταλήξεως εἰς ς, καθὼς καὶ ἄλλα. Αὐτὰ ἔχουν συγκριτικὸν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου συγκριτικοῦ, ὑπερθετικὸν δὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου ὑπερθετικοῦ.

δικαίως	- δικαιοτέρον - δικαιοτάτα
ἀληθῶς	- ἀληθέστερον - ἀληθέστατα
καλῶς	- καλύτερον - κάλλιστα, ἄριστα καὶ βέλτιστα
κακῶς	- χειρότερον - κάκιστα
πολὺν	- περισσότερον, πλέον - πλείστον
πολὺν	- μᾶλλον - μάλιστα
ἀπλῶς	- ἀπλούστερον, ἀπλούστατα
ὀλίγον	- ὀλιγότερον - ἐλάχιστα
—	- (ἐλασσον - μείον)

§ 166. Παρατηρήσεις. Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα αὐτὰ εἰς τὸν θετικὸν βαθμὸν λήγουν εἰς -α: δίκαια, καλὰ, ἀπλᾶ καὶ σχηματίζουσι τὸν συγκριτικὸν εἰς -α: καλύτερα, χειρότερα, ἀπλούστερα, ἢ μὲ τὸ πιδὸ πρό τοῦ θετικοῦ, τὸν δὲ υπερθετικὸν μὲ τὸ πάρα πολὺ πρό τοῦ θετικοῦ: πιδὸ καλὰ, πάρα πολὺ καλὰ, πιδὸ ἀπλᾶ ἢ ἀπλούστερα, πάρα πολὺ ἀπλᾶ κλπ.

* Ἀσκησις *

§ 167. Ὁ Κροῖσος ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος βασιλεὺς τῆς Λυδίας. Τοῦτον ἐπεσκέφθη κάποτε εἰς τὰς Σάρδεϊς ὁ σοφώτατος Σόλων. Ὁ Κροῖσος τὸν ὑπεδέχθη προθυμώτατα καὶ εὐγενέστατα καί, ἀφοῦ τὸν ἐφιλοξένησε βασιλικώτατα, τοῦ ἔδειξε τοὺς μεγίστους θησαυροὺς του. Ἐπειτα τὸν ἠρώτησε: «ὦ ξένη Ἀθηναῖε, ἔχω ἀκούσει, ὅτι εἶσαι σοφώτατος ὅλων καὶ ὅτι εἰς ὅλα ἐκφέρεις κρίσιν δικαιοτέραν καὶ ὀρθότεραν παντὸς ἄλλου. Θὰ ἠθελα νὰ ἀκούσω παρὰ σοῦ, ἂν θεωρῆς ἄλλον ἄνθρωπον εὐτυχέστερον ἀπὸ ἐμέ». Ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: «Εἶναι δυσκολώτατον πρᾶγμα, φίλε μου, νὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι εὐτυχέστατοι, ἰδιαιτέρως δὲ βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ σοβαρώτατα καὶ λεπτότατα ζητήματα. Ἐγὼ καλοτυχίζω περισσότερον τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, δύο ἀδελφοὺς φρονιμοτάτους καὶ εὐσεβεστάτους.

Ἡ μητέρα των ἦτο ἐπιφανεστάτη ἱέρεια εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἄργος. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἥρας ἔπρεπε πρώτη αὐτῇ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νὰ παρενοίσκῃται εἰς τὸν ναόν. Τὰ παιδιά της, διὰ νὰ μὴ βραδύνη, ἐξεύχθησαν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ τὴν μετέφεραν ταχύτατα εἰς τὸν ναόν. Οἱ θεοὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς εὐσεβεστάτης αὐτῆς πράξεως ἐχάρισαν εἰς αὐτὰ δῶρον πολυτιμώτατον, τοὺς ἐκοίμισαν μὲ βαθύτατον καὶ γλυκύτατον ὕπνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ἐξύπνησαν.

* Ἀσκησις διὰ τὰ παραθετικά.

Εἰς δευτέραν ἐρώτησιν τοῦ Κροίσου, ἂν θεωρῆ καὶ ἄλλον εὐτυχέστερον αὐτοῦ, ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: «Υστερον ἀπὸ αὐτοῦ μακαρίζω Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο ἀρίστους καὶ σεμνοτάτους υἱούς: ὁ ἴδιος, στρατηγὸς εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Μεγαρέων, ἀπεδείχθη ὁ ἀνδρείότερος μαχητὴς ὄλων καὶ μαχόμενος γενναϊότατα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἔθαψαν μὲ μεγαλοπρεπεστάτας τιμὰς». Μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου: «Τέλος πάντων, ὦ Ἀθηναῖε, ἐγὼ λοιπὸν δὲν εἶμαι οὐδενὸς καλύτερος, οὔτε εὐτυχέστερος;». Ὁ Σόλων τότε τοῦ ἀπήντησεν ἡρεμώτατα: «Φίλε μου, πλοῦτον ἔχεις περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ δύναμιν μεγίστην· μέχρι τέλους ὅμως τῆς ζωῆς εἶναι δυνατόν νὰ συμβοῦν εἰς τὸν ἄνθρωπον πλείστα ἀτυχία. Μόνον, ἂν μέχρι τοῦ θανάτου ζήσης εὐτυχέστατος, θὰ εἶσαι ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄντωνυμῖαι

§ 168. Ὁ διδάσκαλος μᾶς εἶπε σήμερα: «Αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ καὶ ἀσφαλοστρωμένοι, ἐνῶ οἱ δικοὶ μας εἶναι ἀκατάστατοι. Τέτοιοι εἶναι μόνον ὀλίγοι δρόμοι μεγάλων πόλεων. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους λιμένας· ἡ κίνησις τῶν πλοίων εἰς αὐτὸν εἶναι πολὺ μεγάλη.

§ 169. Εἰς τὴν φράσιν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα, ἡ λέξις αἱ ὁποῖαι τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αἱ Ἀθῆναι. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἐπίνειον αὐτῆς, ἡ λέξις αὐτῆς τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος πόλεως. Ὅμοίως εἰς τὴν φράσιν τέτοιοι εἶναι οἱ δρόμοι, ἡ λέξις τέτοιοι τίθεται ἀντὶ τῶν ἐπιθέτων καθαροὶ καὶ ἀσφαλοστρωμένοι. Ὑπάρχουν δηλ. εἰς τὸν λόγον λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων. Αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται ἄντωνυμῖαι. Ἄντωνυμῖαι δηλ. λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων.

α') Προσωπικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 170. Ὁ Γεώργιος πρὸς τὸν Δημήτριον.

« **Ἐγώ**, ὅταν τελειώσω τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, θὰ ἐργασθῶ. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου θὰ φροντίσῃ δι' ὅλους **ἡμᾶς**, ποῦ δὲν θὰ συνεχίσωμεν τὰ μαθήματα, νὰ **μᾶς** εὔρῃ ἐργασίαν. **Σὺ** σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῆς; ἢ ἐλπίζεις, ὅτι θὰ **σέ** καλέσουν εἰς τὴν πόλιν οἱ συγγενεῖς; **Σέ** παρακαλῶ, ἂν φύγῃς, νὰ **μᾶς** γράφῃς· **ἐγὼ** θὰ **σοῦ** γράφω τακτικά. Εἶναι ὠραῖον πρᾶγμα ἢ φιλία ὄλων **ἡμῶν** τῶν συμμαθητῶν. Ὁ Χαρίλαος θὰ σπουδάσῃ, διότι **αὐτὸς** ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα.

Ἡμεῖς τὸ καλοκαίρι θὰ πᾶμε στὸ χωριό. **Σεῖς** ποῦ θὰ πᾶτε; Ὁ Χαρίλαος καὶ ὁ Πέτρος **μου** ἔλεγαν, ὅτι θὰ παραθερίσουν **αὐτοὶ** εἰς τὸ κτῆμα ».

§ 171. Εἰς τὴν φράσιν ἐγὼ θὰ ἐργασθῶ, ἡ λέξις **ἐγὼ** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ. Εἰς τὴν φράσιν σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῆς, ἡ λέξις **σὺ** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Δημήτριος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ ὁ Γεώργιος. Εἰς τὴν φράσιν αὐτὸς ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἡ λέξις **αὐτὸς** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Χαρίλαος, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται ὁ λόγος. Αἱ λέξεις δηλαδὴ **ἐγὼ**, **σὺ**, **αὐτὸς** τίθενται ἀντὶ τῶν τριῶν προσώπων τοῦ λόγου· φανερώνουν δηλ. τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, ἤτοι α) ἐκεῖνον, ποῦ ὁμιλεῖ (ἐγὼ· πρῶτον πρόσωπον)· β) ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπειθύνεται ὁ λόγος (σὺ· δεῦτερον πρόσωπον) καὶ γ) ἐκεῖνον ἢ ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται λόγος (ἐκεῖνος, αὐτό· τρίτον πρόσωπον). Αἱ ἀντωνυμῖαι αὐταί, ποῦ φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγονται **προσωπικαὶ ἀντωνυμῖαι** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

§ 172.	Ἑνικὸς		Πληθυντικὸς	
	α' πρόσ.	β' πρόσ.	α' πρόσ.	β' πρόσ.
Ὄν.	ἐγὼ	σὺ	ἡμεῖς	σεῖς (ὕμεῖς)
Γεν.	ἐμοῦ, μου, μου	σοῦ, σου	ἡμῶν	(ὕμῶν)
Δοτ.	ἐμοί, μοί, μοι	σοί, σοι	ἡμῖν	(ὕμῖν)
Αἰτ.	ἐμέ, μέ, με	σέ, σε	ἡμᾶς, μᾶς, μας, σᾶς, σας	(ὕμᾶς)

§ 173. Τοῦ τρίτου προσώπου προσωπική ἀντωνυμία εἶναι ἡ αὐτός.

Ἑνικὸς

Ὅν.	αὐτός	- ἡ	- ὁ
Γεν.	αὐτοῦ	- ἧς	- οῦ, τοῦ, τον, τῆς, της, τοῦ, του
Δοτ.	αὐτῶ	- ῆ	- ῶ
Αἰτ.	αὐτόν	- ἣν	- ό, τόν, τον, τήν, την, τό, το

Πληθυντικὸς

Ὅν.	αὐτοὶ	- αἱ	- ἅ
Γεν.	αὐτῶν	- ὧν	- ὧν
Δοτ.	αὐτοῖς	- αῖς	- οῖς
Αἰτ.	αὐτούς	- ἄς	- ἅ, τοὺς, τους, τὰς, τας, τά, τα

Σημείωσις. Οἱ τύποι ἡμεῖς κλπ. χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ πολλοὺς εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους συζητήσεις (βουλῆν - διαλέξεις). Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φράσεις: δόξα σοι, εἰρήνη ἡμῖν κ.ἄ.

§ 174. Παρατηρήσεις. Οἱ τύποι μου, σοῦ, τοῦ, τῆς, τοῦ καὶ ὁ πληθυντικὸς μᾶς, σᾶς, τοὺς δι' ὅλα τὰ γένη χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς τύποι δοτικῆς πτώσεως: μου ἔδωκε, σοῦ ἔστειλε, τοὺς ὑπεσχίθη κλπ.

Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι ἐμένα, ἐσὶ, ἐσένα, ἐμεῖς, ἐσεῖς, ἐμᾶς, ἐσᾶς, ὅταν πρόκειται ἰδίως νὰ δηλωθῇ ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολή: Ἐσὶ τὰ ὁμολογεῖς· ἐμένα ἐκάλεσε καὶ ὄχι ἐσένα.

β') Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 175. Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Ὁ ἰδικός σας εἶναι μεγαλύτερος ἢ μικρότερος;

Σήμερα ἐλησμόνησα τὸν κοινυλοφόρον, ἀλλ' ὁ Παῦλος μου ἔδωκε τὸν ἰδικόν του· δὲν εἶχα πέννα καὶ μου ἔδωκε τὴν ἰδικήν του. Αἱ ἰδικαὶ σας ἀσχολίαι εἶναι εὐχάριστοι, ἐνῶ αἱ ἰδικαὶ μας εἶναι κουραστικά.

§ 176. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς αἱ λέξεις α) τὸν ἰδικόν μας τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κηπόν μας, β) ὁ ἰδικός σας τίθεται ἀντὶ

τοῦ οὐσιαστικοῦ κληρός σας, γ) τὸν ἰδικόν του τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κόνδυλοφόρον του, δ) τὴν ἰδικήν του τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ πέννα του. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμιαὶ καὶ φανερώουν τὸ πρόσωπον, τοῦ ὁποίου εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, ἀντὶ τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ ἀντωνυμία. Αἱ ἀντωνυμιαὶ αὐταὶ λέγονται **κτητικά**.

Κτητικά δηλ. **ἀντωνυμιαὶ** λέγονται, ἅσαι φανερώουν τίνας εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, εἰς τὸ ὅποιον αὐταὶ ἀναφέρονται.

§ 177. α) "Ὅταν τὸ πρόσωπον, τοῦ ἔχει κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν εἶναι ἓν, αἱ κτητικά ἀντωνυμιαὶ εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	ἰδικός μου - ἰδική μου - ἰδικόν μου
	ἐμός - ἐμή - ἐμόν
τοῦ β' »	ἰδικός σου - ἰδική σου - ἰδικόν σου
	σός - σή - σόν
τοῦ γ' »	ἰδικός του - ἰδική του - ἰδικόν του

β) "Ὅταν ὁ κτήτωρ εἶναι ἓνας καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμιαὶ εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	ἰδικοί μου - ἰδικαί μου - ἰδικά μου
	ἐμοὶ - ἐμαὶ - ἐμὰ
τοῦ β' »	ἰδικοί σου - ἰδικαί σου - ἰδικά σου
	σοὶ - σαὶ - σὰ
τοῦ γ' »	ἰδικοί του - ἰδικαί του - ἰδικά του

γ) "Ὅταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὸ κτῆμα ἓν

τοῦ α' προσώπ.	ἰδικός μας - ἰδική μας - ἰδικόν μας καὶ
	ἡμέτερος, - α, - ον
τοῦ β' »	ἰδικός σας - ἰδική σας - ἰδικόν σας καὶ
	ὑμέτερος, - α, - ον
τοῦ γ' »	ἰδικοί των - ἰδικαί των - ἰδικά των
	σφέτερος - σφετέρα - σφέτερον

δ) "Ὅταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμιαὶ εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	ἰδικοί μας - ἰδικαί μας - ἰδικά μας καὶ ἡμέτεροι, - αι, - α
τοῦ β' »	ἰδικοί σας - ἰδικαί σας - ἰδικά σας καὶ ὑμέτεροι, - αι, - α
τοῦ γ' »	ἰδικοί των - ἰδικαί των - ἰδικά των σφέτεροι - σφέτεροι - σφέτερα

§ 178. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι ἔχουν τρία γένη, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους, κλίνονται δὲ ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 179. Ὄταν αἱ ἀντωνυμίαι αὐταὶ εἶναι μαζὶ μὲ τὰ οὐσιαστικά, τὰ ὅποια προσδιορίζουν, λέγονται **ἀντωνυμικὰ κτητικὰ ἐπίθετα**: ὁ ἰδικός μου κῆπος, τὸ ἰδικόν σου βιβλίον, ἡ ἰδική του οἰκία. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν ἡ γενικὴ **μου, σου, του - μας, σας, των, τους**: ὁ κῆπός μας, τὸ βιβλίον σου, τὰ πράγματά μας, ἡ οἰκία σας, ὁ κῆπός σας.

§ 180. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ἀπαντοῦν καὶ μὲ τὴν μορφήν: δικός μου, δικός σου, δικός του, δικός μας, δικό σας, δικός των ἢ δικός τους κλπ.

γ') Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 181. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των** δι' ἔργα, ποὺ ὠφελοῦν τὴν κοινωνίαν. Ὅποιος θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρηθῇ **τὸν ἑαυτὸν του**. Εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν **τὸν ἑαυτὸν μας**: δύσκολον εἶναι νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε: «Νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, ὅπως τὸν ἑαυτὸν σου». Ὅσα λέγω εἰς ἄλλους, τὰ λέγω πρῶτα **τοῦ ἑαυτοῦ μου**.

§ 182. Εἰς τὴν φράσιν οἱ ἄνθρωποι διαθέτουν τὸν ἑαυτὸν των, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν των** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειάν του· ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν ὅπως ἀγαπᾷς τὸν ἑαυτὸν σου, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν σου** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται

τὴν ἐνέργειαν. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὅποια τίθενται εἰς τὸν λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ, ὅτι τὸ πρόσωπον, ποῦ κάμνει μίαν ἐνέργειαν, εἶναι τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια.

Αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὅποια φανερώουν τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειαν (πάσχει), λέγονται **αὐτοπαθεῖς** ἀντωνυμῖαι. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς:

Ἑνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

γ' πρόσ.

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μου τοῦ ἑαυτοῦ σου τοῦ ἑαυτοῦ του, της, του
Αἰτ. τὸν ἑαυτόν μου τὸν ἑαυτόν σου τὸν ἑαυτόν του, της, του

Πληθυντικὸς

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μας ἢ τῶν ἑαυτῶν μας - τοῦ ἑαυτοῦ σας ἢ τῶν ἑαυτῶν σας - τοῦ ἑαυτοῦ των ἢ τῶν ἑαυτῶν των
Αἰτ. τὸν ἑαυτόν μας ἢ τοὺς ἑαυτούς μας - τὸν ἑαυτόν σας ἢ τοὺς ἑαυτούς σας - τὸν ἑαυτόν των ἢ τοὺς ἑαυτούς των

§ 183. Ἀπαντοῦν ἀκόμη χωρὶς τὸ ἄρθρον: **ἄφ' ἑαυτοῦ μου** εἶπα ὅσα εἶπα. Ὁ Δημήτριος ἐκράτησε **δι' ἑαυτὸν** ἐν μόνον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν ἐορτήν του. **Εὐλόγησαν ἑαυτούς** καὶ ἀλλήλους.

Εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ οἱ κατωτέρω τύποι τῆς ἀρχαίας γλώσσης.

Ἑνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

ἀρσ.

θηλ.

ἀρσ.

θηλ.

Γεν. ἔμαντοῦ ἔμαντῆς σεαυτοῦ - σαυτοῦ σεαυτῆς - σαυτῆς
Δοτ. ἔμαντῶ ἔμαντῆ σεαυτῶ - σαυτῶ σεαυτῆ - σαυτῆ
Αἰτ. ἔμαντόν ἔμαντήν σεαυτόν - σαυτόν σεαυτήν - σαυτήν

Πληθυντικός

α' πρόσ.	β' πρόσ.		
ἡμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν		
ἡμῶν αὐτοῖς - αἰς	ὑμῶν αὐτοῖς - αἰς		
ἡμῶν αὐτοῦς - ἄς	ὑμῶν αὐτοῦς - ἄς		

γ' πρόσ.
Ἐνικός

ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
ἑαυτοῦ - αὐτοῦ	ἑαυτῆς - αὐτῆς	ἑαυτοῦ - αὐτοῦ
ἑαυτῶ - αὐτῶ	ἑαυτῆ - αὐτῆ	ἑαυτῶ - αὐτῶ
ἑαυτὸν - αὐτὸν	ἑαυτήν - αὐτήν	ἑαυτό

Πληθυντικός

ἑαυτῶν	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς	ἑαυτοῖς
ἑαυτοῦς	ἑαυτὰς	ἑαυτὰ

Παρατηρήσεις. Ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν ἐσχηματίσθη εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ ἡ ὄνομαστική: ὁ ἑαυτός μου, ὁ ἑαυτός σου, ὁ ἑαυτός μας, ὁ ἑαυτός σας, ὁ ἑαυτός των (ἢ τους), οἱ ὅποιοι ἰσοδυναμοῦν μὲ τὰ: ἐγὼ προσωπικῶς - τὸ πρόσωπόν μου, σὺ προσωπικῶς, αὐτὸς προσωπικῶς, ἡμεῖς προσωπικῶς κλπ.

δ') Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι

§ 184. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους = νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἢ νὰ ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε = νὰ βαστάζετε τὰ βάρη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου ἢ νὰ βαστάζετε τὰ βάρη μεταξύ σας.

Ἡ λέξις ἀλλήλους τίθεται εἰς τὸν λόγον καὶ φανερώνει, πρόσωπα, ποῦ ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται τὸ ἐν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου. Τὸ ἴδιον φανερώνει καὶ ἡ λέξις ἀλλήλων. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὗται ἀντωνυμῖαι καὶ τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ φανερώσουν περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα, ποῦ ἐνεργοῦν, καὶ συγχρόνως δέχονται τὰ μὲν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἄλλων· λέγονται δὲ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι. Τύποι αὐτῆς εἶναι τοῦ πληθ. ἀριθ. γεν. ἀλλήλων, αἰτ. ἀλλήλους - ἀλλήλας - ἀλλήλα καὶ δοτ. ἀλλήλοις, ἀλλήλαις.

§ 185. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι εἶναι :- ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἢ μία τὴν ἄλλην, τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ μεταξὺ μας, σας, των.

Σημείωσις. Αἱ λέξεις ἀλληλοβοήθεια, ἀλληλοὑποστήριξις κλπ. γίνονται ἀπὸ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὴν καὶ τὰ ὀνόματα βοήθεια κλπ.

ε΄) Δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 186. Δεικτικαὶ λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων, πού θέλομεν νὰ δείξωμεν. Αὐταὶ εἶναι κυρίως αἱ οὗτος - αὕτη - τοῦτο, ἐκεῖνος - ἐκεῖνη - ἐκεῖνο, αὐτός - αὐτή - αὐτό.

α) Ἡ οὗτος χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἀμέσως προηγούμενος : Ὁ Κλέαρχος ἦτο Λακεδαιμόνιος· τοῦτον προσεκάλεσεν ὁ Κύρος εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου.

β) Ἡ ἐκεῖνος χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι εἰς ἀπόστασιν ἢ δὲν εὑρίσκεται ἐμπρὸς μας : Ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν Θερμοπυλῶν νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα· ἐκεῖνοι ὁμῶς ἀπέρησαν : «μολὼν λαβέ».

γ) Ἡ αὐτός χρησιμοποιεῖται, ὅταν ὁ ὀμιλῶν ἔχη ὑπ' ὄψιν κάτι, ἀνεξαρτήτως ἂν αὐτὸ εἶναι μακρὰν ἢ πλησίον ἢ ἀπουσιάζῃ : Ὁ Ἀγγλος διοικητὴς εἰς τὴν Κύπρον ἐφήρμοξε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ βαρβάρους μεθόδους· αὐτὸς ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἀπολίτιστος ἄνθρωπος.

§ 187. Ἡ ἀντωνυμία οὗτος κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ὀν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτω	ταύτη	τούτω	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Αἱ ἐκεῖνος - ἐκεῖνη - ἐκεῖνο καὶ αὐτός - αὐτή - αὐτό κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 188. Ἄλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ α) τοιοῦτος - τοιαύτη - τοιοῦτο(ν), διὰ τὴν δειχθῆ ποιότητος, β) τοσοῦτος - τοσαύτη - τοσοῦτο(ν) καὶ τόσος - τόση - τόσο(ν), διὰ τὴν δειχθῆ ποσότητος ἢ τοιοῦτος, κατὰ τὴν ὁποίαν κλίνεται καὶ ἡ τοσοῦτος, κλίνεται ὡς ἑξῆς:

Ἐνικὸς

ἸΟν.	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο (ν)
Γεν.	τοιοῦτου	τοιαύτης	τοιοῦτου
Δοτ.	τοιοῦτω	τοιαύτῃ	τοιοῦτῳ
Αἰτ.	τοιοῦτον	τοιαύτην	τοιοῦτο (ν)

Πληθυντικὸς

ἸΟν.	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γεν.	τοιοῦτων	τοιοῦτων	τοιοῦτων
Δοτ.	τοιοῦτοις	τοιαύταις	τοιοῦτοις
Αἰτ.	τοιοῦτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Ἡ τόσος - τόση - τόσον κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 189. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἡ οὔτος λέγεται καὶ τοῦτος - τούτη - τοῦτο ἢ ἐτοῦτος - ἐτούτη - ἐτούτο ἀντὶ δὲ τῆς τοιοῦτος σνηθεστέρᾳ εἶναι τέτοιος - τέτοια - τέτοιο, αἱ ὁποῖαι κλίνονται ὡς δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 190. Δεικτικὰ ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι, ὅταν εἰς τὸν λόγον συνοδεύουν οὐσιαστικά, εἶναι ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα: αὕτη ἢ πόλις, αὐτὸ τὸ παιδίον, οὔτος ὁ κῆπος, οἱ τοιοῦτοι χαρακτῆρες.

στ') Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτὸς

§ 191. Οἱ Κύπριοι ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ἀγγλων, διὰ τὴν ἀναγκάσων αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ δικαίωμα τὴν ἐνωθῆ ἢ μεγαλόνησος μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη εἰς θάνατον καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ πῆ τὸ κώνειον.

Εἰς τὴν φράσιν διὰ τὴν ἀναγκάσων αὐτοὺς, ἡ λέξις αὐτοὺς ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Ἀγγλους, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῆ μετὰ

τὸ διὰ νὰ ἀναγκάσουν. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἔδωκαν εἰς αὐτόν, ἢ λέξις αὐτὸν ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Σωκράτη, ἢ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῆ μετὰ τὴν λέξιν ἔδωκαν.

Ἡ ἀντωνυμία αὐτὸς, ὅταν τίθεται εἰς τὸν λόγον διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῆ μία λέξις, περὶ τῆς ὁποίας ἔχει γίνεαι λόγος προηγουμένως, λέγεται ἐπαναληπτική.

§ 192. Ἀντὶ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας αὐτὸς χρησιμοποιῶνται καὶ οἱ τύποι τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς. Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἠδύναντο νὰ εἶναι : Οἱ Κύπριοι ἀγωνίζονται κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν κλπ., οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκαναν τὸν Σωκράτη καὶ τοῦ ἔδωκαν κλπ.

Πολλάκις οἱ τύποι τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς κλπ. τίθενται εἰς τὸν λόγον πρὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς τὸ ὅποῖον ἀποδίδονται, καὶ προλαμβάνουν τρόπον τινα αὐτό : τὸν εἶδες σήμερον τὸν Παῦλον ; τοὺς παρηκολούθησες τοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ Στάδιον ; Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἢ ἀντωνυμία λέγεται προληπτική.

ζ') Ὀριστικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 193. Ἡ ἀντωνυμία αὐτὸς με ἄρθρον ὁ αὐτὸς - ἡ αὐτὴ - τὸ αὐτὸ σημαίνει ὁ ἴδιος : τὸ αὐτὸ φῶμα, αἱ αὐτοὶ λόγοι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ὁ αὐτὸς - ἡ - ὁ εἶναι ὀριστικὴ ἀντωνυμία.

Αἱ λέξεις ὁ ἴδιος, μόνος του κλπ. χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ ὀρίσουν καὶ νὰ ξεχωρίσουν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἄλλα ὁμοειδῆ καὶ ἐπέχουν θέσιν ὀριστικῆς ἀντωνυμίας.

Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ α) ὁ ἴδιος - ἡ ἴδια - τὸ ἴδιον πάντοτε με ἄρθρον καὶ β) μόνος - μόνη - μόνον χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μόνος μου, μόνου μας κλπ.

η') Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 194. Τίς ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ; Ποῖοι ἀνήγγειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπρὰν νίκην ; Πόσοι ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ;

Πόσοι είναι οί μαθηταί τῆς τάξεώς σας καί **ποιοι** είναι οί επιμελέστεροι; **Ποῖος** δὲ εἶναι ὁ ἀριστος ὄλων; Ὁ Πέτρος **τί** μαθητῆς εἶναι;

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς αἱ λέξεις **τίς**, **πόσοι**, **ποῖος** χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον, ὅταν κάμνωμεν κάποιαν ἐρώτησιν· α) διὰ κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα: **τίς**; **ποῖος**; β) διὰ τὸ ποσὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων: **πόσοι**; καὶ γ) διὰ τὸ ποιὸν προσώπων ἢ πραγμάτων: **τί** ἄνθρωπος εἶναι ὁ Πέτρος; αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι**· εἶναι δὲ τρεῖς: **τίς**, **ποῖος**, **πόσος**.

§ 195. Ἡ ἀντωνυμία **τίς** ἔχει δύο τύπους, ἓνα διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν **τίς** καὶ ἓνα διὰ τὸ οὐδέτερον **τί**· κλίνεται δὲ ὡς ἐξῆς:

	Ἑνικὸς		Πληθυντικὸς	
	ἄρσεν. - θηλ.	οὐδέτ.	ἄρσεν. - θηλ.	οὐδέτ.
Ὄν.	τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Αἰτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Αἱ ἄλλαι ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Ἡ ἀντωνυμία **τί**, ἣ ὁποία χρησιμοποιεῖται ὅταν γίνεται ἐρώτησις διὰ τὸ ποιὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων, εἶναι ἄκλιτος καὶ σημαίνει **τί** λογῆς - **τί** εἶδους εἶναι τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα: **τί** παιδί εἶναι αὐτό; **τί** φίλος εἶναι αὐτός;

§ 196. Ἄντωνυμικὰ ἐρωτηματικὰ ἐπίθετα. Ὅταν αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι συνοδεύονται ἀπὸ οὐσιαστικά, εἶναι ἐπίθετα ἀντωνυμικά: **ποῖος** μαθητῆς ἀπουσίασε χθές; **πόσους** στρατιώτας ἔχει ὁ λόχος; **πόσων** χρόνων εἶναι τὸ παιδί;

θ') Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι

§ 197. Ἐάν τις θέλῃ νὰ κερδήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐάν **κάποιος** ἔχῃ πολλοὺς χι-

τῶνας, νὰ κρατήσῃ **ἕνα** διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς **ἄλλους** νὰ μοιράσῃ εἰς πτωχοὺς.

Τινὲς τῶν μαθητῶν δὲν συμμορφώνονται μὲ τὸν κανονισμόν τοῦ σχολείου. Ὁ Διευθυντὴς λέγει εἰς τοὺς μαθητάς: «Λιὰ τὴν πολυμέρονον ἐκδρομὴν πρέπει **ἕκαστος** νὰ ἔχῃ τρόφιμα διὰ **μίαν** τοῦλάχιστον ἡμέραν. **Ὅλοι** θὰ εἴσθε αὔριον εἰς τὰς 7,30' π.μ. συγκεντρωμένοι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου. **Μερικοὶ** θὰ ἔλθουν ἐνωρίτερον, διὰ νὰ ἐπιβλέπουσιν τὴν τάξιν. **Κανεῖς** δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάσῃ, διότι εἰς **οὐδένα** ἡ ἔταιρεία τῶν σιδηροδρόμων θὰ ἐπιστρέψῃ τὰ χρήματα».

§ 198. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον αἱ λέξεις **τίς, κάποιος, ἕνας, ἄλλος, ἕκαστος, ὅλοι, μερικοὶ, οὐδεῖς, κανέννας** τίθενται ἀντιὸνομάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὀρισμένα: ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἢ πράγματα ἀορίστως, εἶναι δηλ. ἀντωνυμιαὶ καὶ λέγονται **ἀόριστοι**.

Ἄοριστοι δηλαδὴ **ἀντωνυμιαὶ** λέγονται αἱ ἀντωνυμιαὶ, αἱ ὅποια φανερώουσι πρόσωπα ἢ πράγματα ἀορίστως, χωρὶς δηλ. νὰ τὰ ὀνομάζωμεν.

§ 199. Συνηθέστεραι ἀόριστοι ἀντωνυμιαὶ εἶναι αἱ ἐξῆς :

1. **τίς** ἄρσ. θηλ., **τί** οὐδετ. : ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπληροῖαζεν εἰς **τινα** κόμην, ἐξῆλθε πρὸς προῦπάντησιν αὐτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

2. **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικὰ** μόνον εἰς τὸν πλῆθυντ. ἀριθμόν: **μερικοὶ** μαθηταὶ δὲν προσέχουν.

3. **ὅλος - ὅλη - ὅλον** : μὴ ἀνησυχεῖτε. Θὰ ὀμιλῶ δυνατὰ καὶ θὰ ἀκούσετε **ὅλοι**.

4. **ἕκαστος - ἐκάστη - ἕκαστον** : **ἕκαστος** ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

5. **ἄλλος - ἄλλη - ἄλλο** : εἶναι **ἄλλος**, ὁ ὅποῖος θέλει νὰ προσέλθῃ ὡς **μάρτυς** ;

6. **οὐδεῖς - οὐδεμία - οὐδὲν** : **οὐδεῖς** μορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

7. **κάποιος - κάποια - κάποιο** : κοίταξε νὰ ἰδῆς: **κάποιος** ἐκτύπησε τὴν θύραν.

8. **κανεῖς - καμμία - κανέν** (κανέννας - καμμία - κανέν) : **κανεῖς** δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μείνῃ ὄρθιος εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ βλέπουσιν **ὅλοι** τὴν σκηνήν.

9. **δλόκληρος**, -ος, -ον : **δλόκληρος** ή **πόλις κατεστράφη** από τους σεισμούς.

10. **δ**, **ή**, **τό δεῖνα** κλπ.

11. **ἐκάτερος** - **ἐκατέρα** - **ἐκάτερον** = ὁ καθείς ἐκ τῶν δύο χωριστά.

12. **ἀμφοτέροι**, -αι, -α = καὶ οἱ δύο.

13. **οὐδέτερος**, -α, -ον = οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς δύο.

§ 200. Ἡ **τίς**, ἀντὶ τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται περισσότερο ἢ **κάποιος** - **α** - **ο**, κλίνεται ὡς ἑξῆς:

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	ἀρσεν. θηλ.	οὐδ.	ἀρσεν. θηλ.	οὐδ.
ἽΟν.	τίς	τί	τινές	τινά
Γεν.	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν
Δοτ.	τινὶ	τινὶ	τισὶ	τισὶ
Λίτ.	τινά	τί	τινάς	τινά

“Ὅλοι οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας **τίς** - **τί** εἶναι ἐγκλιτικά.

§ 201. Αἱ ἀντωνυμίες **μερικοί** - **μερικαί** - **μερικά**, **ὄλος** - **η** - **ον** κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 202. Ἡ **οὐδεις** - **οὐδεμία** - **οὐδέν** καὶ **κανεις** - **καμμία** - **κανέν** κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἑξῆς:

ἽΟν.	οὐδεις	οὐδεμία	οὐδέν	κανεις	καμμία	κανέν	καὶ	κανένα
Γεν.	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	κανενός	καμμιάς	κανενός		
Δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ	—	—	—		
Λίτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	κανένα	καμμίαν	κανέν		

Ὁμοίως κλίνονται καὶ ἡ ἀντωνυμία **καθεὶς** - **καθεμία** - **καθέν**, ἢ ὁποία τίθεται συνήθως ἀντὶ τῆς ἑκάστος.

§ 203. Μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν **κανεις**, ἢ ὁποία συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς **οὐδεις**, τίθεται πάντοτε τὸ **δέν**, ἐνῶ μετὰ τὸ **οὐδεις** δὲν τίθεται : **κανεις** δὲν μὲ εἶδε, ἀλλὰ **οὐδεις** μὲ εἶδε.

§ 204. Εἰς τὴν φράσιν καθ' ὁδὸν μ' ἐχαιρέτισεν ἕνας, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν ἔβλεπα, ἡ λέξις ἕνας σημαίνει κάποιος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ἕνας (εἷς) - μία - ἓν εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὄχι ἀριθμητικόν.

§ 205. "Ὅλοι αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι, ὅταν εἶναι μαζί με οὐσιαστικά, εἶναι ἀόριστα ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα : ἄνθρωπός τις, μερικαὶ γυναῖκες, εἰς ἐκάστην πόλιν κάποιο παιδί ἔπεσε καὶ ἐκτύπησε· οὐδεὶς κόπος, κανεὶς δρόμος, ἡ ἄλλη ὁδός· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί· κανεὶς μαθητῆς δὲν γίνεται δεκτὸς πρὸς ἐγγραφήν χωρὶς τὸν κηδεμόνα.

Παρατηρήσεις. Ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα **κάτι, κάτι τι, τίποτε, κάθε τι** : εἶδες πόσα ὄρατα πράγματα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἀγοράν; **κάτι** εἶδα, **κάτι τι** εἶδα, **τίποτε** δὲν εἶδα, **κάθε τι** εἶναι εἰς τὴν θέσιν του κλπ.

ι') Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 206. Οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἀποουσίασαν χθές, θὰ ἔλθουν αὐριον μετὰ τὸν πατέρα των. "Ὅστις θέλει νὰ σπουδάσῃ πρέπει νὰ κοπιήσῃ. "Ὅποιος εἶναι πλούσιος, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ εὐτυχής. "Ὅσους συνήνησα, μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν γνωρίζουν, ποῦ κάθηται ὁ κ. Παῦλος. Νὰ εἰπῆς εἰς ὅποιον καὶ ἂν ἔλθῃ, ὅτι δὲν θὰ εἶμαι ἐδῶ σήμερα. "Ὅσον καὶ ἂν κοπιήσῃς, δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ μαντεύσῃς, **ῥα** σκέπτομαι. Ὁ νέος, παιδί μου, **ποῦ** συναστροφέεσαι, δὲν μοῦ ἀρέσει πολὺ. Οἱ γονεῖς, **ποῦ** δὲν φροντίζουν νὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιά μετὰ Χριστιανικὰς ἀρετάς, εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ **ῥα** συμβῆ εἰς αὐτά.

§ 207. Εἰς τὴν πρώτην φράσιν ἡ λέξις οἱ ὁποῖοι ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως οἱ μαθηταί. Τὸ νόημα δὲ τῆς φράσεως, ποῦ εἰσάγεται μετὰ τὴν λέξιν οἱ ὁποῖοι, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς τὴν προηγούμενην λέξιν οἱ μαθηταί. Ἐπίσης δὲ εἰς τὴν δευτέραν φράσιν μετὰ τὴν λέξιν ὅστις ἀποδίδεται τὸ νόημα εἰς ἐκεῖνον, ποῦ πρέπει νὰ κοπιήσῃ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς λέξεις ὅσους, ῥα, ὅποιος, ποῦ, ῥα. Αἱ λέξεις αὐταὶ χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ ὀνομάτων, εἶναι δηλ. ἀντωνυμῖαι, μετὰ τὰς ὁποίας τὸ νόημα τῆς φράσεως, ποῦ ἀνήκουν, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς μίαν λέξιν ἄλλης φράσεως καὶ λέγονται **ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι**.

§ 208. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστις - ἥτις - ὅ,τι** προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὅς - ἥ - ὅ** (ὁ ὅποιος) καὶ τὴν ἀοριστον **τις - τί**. Τῆς ἀντωνυμίας **ὅς**, ἡ ὁποία κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα, χρησιμοποιοῦνται ὀρισμένοι τύποι εἰς μερικὰς φράσεις, π.χ. *ὁ ἄνθρωπος, περὶ οὗ ὁ λόγος· ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς πρόκειται*. Τῆς ἀντωνυμίας **ὅστις - ἥτις - ὅ,τι** ἀπαντοῦν συνήθως οἱ ἐξῆς τύποι :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς			
Ὅν.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Γεν.	οὗτινος	—	οὗτινος	—	—	—
Δοτ.	—	—	—	—	—	—
Αἰτ.	—	—	ὅ,τι	—	—	ἅτινα

§ 209. Ἄλλαι ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ : **ὁ ὅποιος - ἡ ὁποία - τὸ ὅποιον, ὅποιος - ὅποια - ὅποιο, ὅσος - ὅση - ὅσον, οἶος - οἶα - οἶον** (= ὅποιας λογῆς: οἶα ἢ μορφή, τέτοια καὶ ἡ ψυχὴ). Αὐταὶ κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐπίσης ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ αἱ : **ὅποιοσδήποτε, οἷοσδήποτε**, εἰς τὰς ὁποίας τὸ **- δῆποτε** δὲν κλίνεται. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστισδήποτε - ὅ,τισδήποτε** δὲν ἔχει θηλυκόν.

§ 210. Τὸ **ὅ,τι** καὶ **ὅ,τισδήποτε** ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: *ὅ,τι θέλεις, ὅ,τισδήποτε ζητήσης* κλπ.

§ 211. Τὸ **ποῦ** χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ **ὁ ὅποιος** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλα τὰ γένη: ὁ νέος, **ποῦ** (= ὁ ὅποιος) ἤλθε χθές· ὁ παντοπώλης **ποῦ** (= ἀπὸ τὸν ὅποιον) φωνίζομεν οἱ μαθηταὶ **ποῦ** (= οἱ ὅποιοι) ἀπουσίασαν· ἐκεῖνοι, **ποῦ** (= τοὺς ὁποίους) εἶδαμε χθές ἦσαν χωριανοὶ μας.

* Ἀσκησις *

§ 212. Ὁ Πύρρος, ὁ ὅποιος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνδρα τινὰ Θεσσαλὸν ὡς σύμβουλον, ὅστις ὠνομάζετο Κινέας. Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων του, ὥστε ὅλοι ἐθαύμαζον καὶ ἐπέθοντο, εἰς ὅ,τι αὐτὸς ἔλεγε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πύρρος τὸν ἐξετίμα ἰδιαιτέρως καὶ πάντοτε τὸν συνε-

* Δι' ὅλας τὰς ἀντωνυμίας.

βουλευέτο, τί ἔπρεπε εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ κάμῃ. Εἶχε δὲ ἀναπτυχθῆ μεταξύ των μεγάλη φιλία, ὥστε νὰ δύναται ὁ Κινέας νὰ λέγῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ μάλιστα μερικὰς φορὰς ἀφ' ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ τοῦ ζητηθῆ. "Οτε ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἐκάλεσε τὸν Κινέαν καὶ τὸν ἠρώτησε: «Ποίαν γνώμην ἔχεις σὺ, ὦ Κινέα, διὰ τοὺς Ρωμαίους;». «Βασιλεῦ, σ' εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, διότι μὲ καλεῖς, νὰ σοῦ δώσω τὴν γνώμην μου, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀκούσῃς ἀπὸ ἐμέ, ὅ,τι σκέπτομαι. Ἔχω ἀκούσει ἀπὸ ὄλων, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι γενναῖοι πολεμισταί. Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ τοὺς νικήσωμεν. Τί ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν ἡμεῖς;» «Ἐρωτῆς, φίλε μου, πρῶγμα, πὸν εἶναι φανερόν. Ἄν καταλάβωμεν τὴν Ρώμην, ἣτις εἶναι ἡ πλέον ἀξιόμαχος πόλις τῆς Ἰταλίας, θὰ γίνωμεν κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Ἰταλίας, χωρὶς οὐδεὶς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν». «Καὶ ὕστερα;» προσέθεσεν ὁ Κινέας. «Ἐπειτα, εἶπεν ὁ Πύρρος, πλησίον εἶναι ἡ Σικελία μὲ τὰς πλουσιωτάτας πόλεις τῆς, πὸν θὰ περιέλθω καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἀπέναντι δὲ τῆς Σικελίας, εἶναι ἡ Καρχηδών, τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας εὐκόλως θὰ ἐπιτύχωμεν». «Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, κανὲν ἐμπόδιον δὲν θὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν κατάληψιν ἔπειτα καὶ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἂν ὅλα αὐτὰ γίνον, τί ἄλλο θὰ κάμωμεν;». Ὁ Πύρρος τότε ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Τότε, φίλε μου, θὰ ἡσυχάσωμεν καὶ θὰ εὐχαριστούμεθα συζητοῦντες μεταξὺ μας γιὰ διάφορα ζητήματα». Καὶ ὁ Κινέας ἀπήντησεν: «Ἄλλ', ὦ βασιλεῦ ἀφοῦ τώρα ἔχομεν τὴν ἡσυχίαν, διατὶ δὲν ἀσχολούμεθα μὲ συζητήσεις εὐχαρίστους; Εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ κινδύνους καὶ αἵματα καὶ νὰ σκορπίσωμεν τόσους θανάτους καὶ τόσῃν δυστυχίαν, γύρω μας, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον;». Μ' ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Πύρρον νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἡ ὁποία ἦτο καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ

§ 213. Οἱ νομοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι **πεντήκοντα** (50) μὲ πρωτεύουσαν **μίαν** πόλιν δι' ἕκαστον νομόν. **Πρῶτος** δημότης εἰς πόλεις,

αί ὁποῖα ἔχουν κατοίκους ἄνω τῶν **πέντε χιλιάδων** (5000), εἶναι ὁ δήμαρχος. Μετά τοῦ δημάρχου ἐκλέγονται ἀνά πᾶν **τέταρτον** ἔτος καί **ἕξ** (6) ἢ **ὀκτώ** (8) ἢ **δώδεκα** (12) δημοτικοὶ σύμβουλοι. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων εἶναι **διπλάσιος** ἢ **τριπλάσιος** τῶν μικροτέρων. Τὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι **ἀπλᾶ**, ὅπως θὰ ἐνόμιζέ τις, ἀλλὰ **πολλαπλᾶ**. Φροντίζει οὗτος διὰ τὰ οικονομικὰ τοῦ δήμου, τὴν ὑγίαν τῆς πόλεως, τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτῆς, τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν καὶ παρακολουθεῖ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται ὄχι εἰς **δεκάδας** καὶ **ἑκατοντάδας**, ἀλλὰ εἰς πολλὰς **χιλιάδας** δραχμῶν. Τέλος ἐπιβλέπει τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ δήμου, τοὺς ὁποίους ἐπιθεορεῖ **δὺς** καὶ **τρὶς** κατὰ μῆνα.

α') Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

§ 214. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν αἱ λέξεις: **έννέα**, **πέντε χιλιάδες**, **πρῶτος**, **τέταρτος**, **διπλάσιος**, **τριπλάσιος**, **ἀπλοῦς**, **δεκάς**, **δὺς**, **τρὶς**, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὀρισμένον πλῆθος ὄντων ἢ ἐκφράζουν ἄλλας ἀριθμητικὰς ἐννοίας ἢ σχέσεις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀριθμητικὰ**. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἐπίθετα, π.χ. **μία** (πόλις), **διπλάσιος**, **ἀπλοῦς**, ἢ οὐσιαστικά, π.χ. **δεκάς**, **τριὰς** ἢ ἐπιρρήματα **δὺς**, **τρὶς**.

§ 215. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα λέγονται :

1) **Ἀπόλυτα**, ὅταν φανερόνουν ἀπλῶς ὀρισμένον πλῆθος ὄντων: ἐν σχολεῖον, **μία** πόλις, **διακόσιοι** στρατιῶται.

2) **Τακτικά**, ὅταν φανερόνουν, ποίαν θέσιν κατέχει τι εἰς μίαν σειρὰν ὁμοειδῶν ὄντων: ὁ **πρῶτος** μαθητής, ὁ **τρίτος**, ἡ **εἰκοστή** **πέμπτη** **Μαρτίου**. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τακτικά ἀριθμητικὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως **-τος** μέχρι τοῦ 19, π.χ. **τρίτος** (τρία), **δέκατος** (δέκα), καὶ τῆς καταλήξεως **-στος** ἀπὸ τὸ 20 καὶ ἄνω, π.χ. **εἰκοστός** (εἴκοσι), **χιλιοστός**, **διακοσιοστός** κλπ. Κλίνονται δὲ ὅλα κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

3) **Πολλαπλασιαστικά**, **ἀπλοῦς**, **διπλοῦς** κλπ. "Ὅταν λέγωμεν ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν, ἐννοοῦμεν, ὅτι κάμνομεν ἕνα πῆδημα, τρία πηδῆματα., δηλ: αὐτὰ φανερόνουν ἀπὸ πόσα ἀπλᾶ μέρη ἀποτελεῖται

κάτι τι: ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολλαπλασιαστικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - πλοῦς, π.χ. τριπλοῦς, ἑπταπλοῦς, δεκαπλοῦς· κλίνονται δὲ κατὰ τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἀπλοῦς - ἀπλή - ἀπλοῦν (χρυσοῦς - ῆ - οῦν).

4) Ἐναλογικά. ὅταν φανερόνουν πόσας φορές εἶναι ἐν ποσὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ εἴδους: ἢ ἀπόστασις ἀπὸ Ἀθηῶν μέχρι Κορίνθου εἶναι τετραπλάσιον ἀπὸ τὴν μέχρις Ἐλευσίνος. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναλογικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων καὶ λήγουν εἰς - πλάσιος, π.χ. ἑπταπλάσιος, δεκαπλάσιος καὶ κατὰ τὰυτα διπλάσιος, τριπλάσιος κλπ. Κλίνονται δὲ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 216. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά εἰς - μία - ἓν, τρεῖς - τρία, τέσσαρες - τέσσαρα κλίνονται τὸ μὲν εἰς εἰς τὸν ἐνικόν, τὰ δὲ τρεῖς καὶ τέσσαρες εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικός			Πληθυντικός		
	ἀρσεν.	θηλ.	οὐδ.	ἀρσεν.	θηλ.	οὐδ.
Ὅν.	εἷς ἢ ἓνας	μία	ἓν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
Γεν.	ἑνός	μιάς	ἑνός	τριῶν	τεσσάρων	
Δοτ.	ἐνὶ	μῆ	ἐνὶ	τρισί(ν)	—	
Αἰτ.	ἓνα	μίαν	ἓν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρας	τέσσαρα

§ 217. Ἀπὸ τοῦ διακόσιοι - διακόσιοι - διακόσια καὶ ἄνω κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς τὸν πληθυντικόν.

Ἀπὸ τοῦ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατὸν τὰ ἀπόλυτα εἶναι ἄκλιτα.

Σημείωσις. Διὰ τὰ κλάσματα χρησιμοποιοῦνται διὰ μὲν τὸν ἀριθμητὴν τὰ ἀπόλυτα, διὰ δὲ τὸν παρονομαστὴν τὰ τακτικά: $\frac{1}{4}$, ἐν τέταρτον. Τὸ ἐννέα, ἐννεακόσια μὲ δύο ν, τὸ ἐνενηκόντα, ἑναιος μὲ ἓν ν.

§ 218. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν:

1) Τὰ ἀπόλυτα τέσσαρες - τέσσαρα, τριάνα, σαράνα, πενήνα κλπ. ἀντὶ τέσσαρες, τριάκοντα, τεσσαράκοντα, πενήκοντα κλπ.

2) Τὰ πολλαπλασιαστικά ἀπλός, διπλός ἀσυναίρετα ἀντὶ ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ.

β') Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά

§ 219. Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά φανερώουν ὠρισμένην ἀριθμητικὴν ποσότητα διαφόρων ἀτόμων ἢ ὁμοειδῶν πραγμάτων. Εἶναι ὅλα θηλυκὰ καὶ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - **ας** (γεν. -άδος), π.χ. **δυάς, τριάς, δεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς**. Τοῦ εἶς τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ἡ **μονάς**, τοῦ τέσσαρα ἡ **τετράς**, τοῦ πέντε ἡ **πεντάς**, τοῦ εἴκοσι ἡ **εἰκοσάς**, τοῦ τριάκοντα ἡ **τριακοντάς** κλπ.

§ 220. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικά ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν -**άδα**: **τριάδα, πεντάδα, ἑξάδα, δεκάδα, εἰκοσάδα, χιλιάδα** κλπ., πού κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα.

Ἀπαντοῦν ἐπίσης οὐσιαστικά ἀριθμητικὰ μὲ κατάληξιν -**ριά**, π.χ. **δεκαριά, δεκαπενταριά, τριανταριά**, πού φανερώουν πλῆθος μονάδων. Ἐπίσης ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα εἰς -**άρα**, πού πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἐπῆραν ἰδιαιτέραν σημασίαν, π.χ. **τριάρα, πεντάρα, πεντακοσάρα, χιλιάρα** κλπ.

γ') Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα

§ 221. Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἀριθμητικαὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται ἀπάντησις μὲ ἐπίρρημα εἰς - **άκις** εἰς τὴν ἐρώτησιν *πόσες φορές*; Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **κις** ἢ - **άκις**, π.χ. **ἐπτά - ἐπτάκις, δέκα - δεκάκις**, καὶ κατ' ἀναλογίαν μὲ αὐτὰ **πέντε - πεντάκις, ἑξ - ἑξάκις - ὀκτῆκις, ἑκατοντάκις** κλπ. Τὰ ἐπιρρήματα τῶν τριῶν πρώτων ἀριθμῶν (εἶς, δύο, τρία), εἶναι: **εἶς - ἀπαξ** (= μίαν φοράν), **δύο - δις** (= δύο φορές), **τρία - τρίς** (= τρεῖς φορές).

§ 222.

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἀραβ. σημ.	Ἑλλην.	Ἀπόλυτα	Τακτικά	Οὐσιαστικά	Ἐπιρρήματα
1	α'	εἶς ἢ ἕνας μία - ἔν ἢ ἕνα	πρῶτος	μονάς	ἄπαξ
2	β'	δύο	δεύτερος	δυάς	δις
3	γ'	τρεις - τρία	τρίτος	τριάς	τρίς

4	δ'	τέσσαρες-τέσσαρα	τέταρτος	τετράς	τετράκις
5	ε'	πέντε	πέμπτος	πεντάς	πεντάκις
6	στ'	ἕξ ἢ ἕξι	ἕκτος	ἕξάς	ἕξάκις
7	ζ'	ἐπτά	ἑβδομος	ἐπτάς ἢ ἑβδομάς	ἐπτάκις
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοος	ὀκτάς	ὀκτάκις
9	θ'	ἐννέα	ἑνατος	ἐννεάς	ἐννεάκις
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκάς	δεκάκις
11	ια'	ἐνδεκα	ἐνδέκατος		ἐνδεκάκις
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάς	δωδεκάκις
13	ιγ'	δεκατριεῖς	δέκατος τρίτος		
14	ιδ'	δεκατέσσαρα	δέκατος τέταρτος		
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος		
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσάς	εἰκοσάκις
30'	λ'	τριακόνα ἢ τριαάντα	τριακοστός	τριακοντάς	τριακον- τάκις
40	μ'	τεσσαράκοντα ἢ τεσάραντα	τεσσαρακοστός		
50	ν'	πεντήκοντα ἢ πενήντα	πεντηκοστός		
60	ξ'	ἑξήκοντα ἢ ἑξήντα	ἑξηκοστός		
70	ο'	ἑβδομήκοντα ἢ ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός		
80	π'	ὀγδοήκοντα ἢ ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός		
90	ζ'	ἐνενήκοντα ἢ ἐνενήντα	ἐνενηκοστός		
100	ρ'	ἑκατόν	ἑκατοστός	ἑκατοντάς	ἑκατον- τάκις
200	σ'	διακόσιοι - αι-α	διακοσιοστός		
300	τ'	τριακόσιοι - αι - α	τριακοσιοστός		
1000	α'	χίλιοι - αι - α	χιλιοστός	χιλιάς	χιλιάκις
10000	ι'	δέκα χιλιάδες	δεκακισχι- λιοστός	μυριάς	μυριάκις

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 223. Τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ ἔχει ἕξ τάξεις μὲ τρεῖς διδασκάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνας εἶναι διευθυντής· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μία διδασκά-
λισσα, δηλ. τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας διδα-
σκάλους καὶ δι' αὐτὸ λέγεται τετρατάξιον.

Ἡ πρώτη τάξις ἔχει τριάντα μαθητὰς καὶ ἡ δευτέρα εἴκοσι πέντε. Τὰ μαθήματα τῶν δύο τάξεων διδάσκονται μαζί. Συνδιδάσκονται ἐπίσης καὶ τὰ μαθήματα τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως, ἐνῶ ἡ πέμπτη καὶ ἡ ἕκτη διδάσκονται τὰ μαθήματα χωριστὰ ἐκάστη. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει διπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἕκτην, ἡ δὲ πρώτη τριπλάσιον τῆς τρίτης.

Οἱ διδάσκαλοι φροντίζουν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μαθαίνουν τὸ μάθημα κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας· δι' αὐτὸ τὸ ἐπαναλαμβάνουν δις καὶ τρις. Μία ὁμῶς πεντὰς μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως δὲν κατορθώνει νὰ μαθαίῃ τὸ μάθημα, ἔστω καὶ ἂν δεκάκις τὸ ἐπαναλάβῃ ὁ διδάσκαλος.

Ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ἐξαετής, ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Τὰ μαθήματα γίνονται πρὸ μεσημβρίας. Μετὰ μεσημβρίαν οἱ μαθηταὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ γυμναστήριον, ὅπου ἀσκοῦνται εἰς διάφορα ἀγωνίσματα, εἰς τὸ ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν καὶ εἰς τὸν δρόμον τῶν ἑκατῶ καὶ χιλίων τετρακοσίων μέτρων.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ καὶ τρία τέταρτα π.μ. παρατίσ-
σονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολεῖου καὶ μετὰ τὴν πρωινήν προσευχὴν εἰσέρχονται εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας μὲ ἡσυχίαν ἀνὰ δυάδας. Τὰς Κυριακὰς μεταβαίνουν μὲ τοὺς διδασκάλους τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τετράδας ἢ ἐξάδας.

Τὸ διδακτήριον τοῦ σχολεῖου εἶναι εὐρύχωρον μὲ αὐλὴν καὶ ὑπό-
στεγον μίρκους ὀκτὼ μέτρων καὶ πλάτους πέντε. Ἐκτίσθη μὲ δωρεὰς ὁμογενῶν ἕξ Ἀμερικῆς, οἱ ὅποιοι διέθεσαν πολλὰς δεκάδας χιλιάδων δολλαρίων, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων δραχμῶν, ἴσως δὲ καὶ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἑκατομμῦρια.

* Διὰ τὰ ἀριθμητικά.

Ρήματα

α') Ὅρισμός τοῦ ρήματος

§ 224. α) Ὁ γεωργὸς σκάπτει τὸν ἀγρόν, σπέρνει λαχανικά καὶ φυτεύει δένδρα. Τὰ λαχανικά πολλάκις **καταστρέφονται** ἀπὸ σκώληκας, τὰ δὲ δένδρα **βλάπτονται** ἀπὸ ἔντομα. Διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς δὲν ἡσυχάζει ποτὲ καὶ δὲν **κοιμᾶται** ξένοιαστος.

β) Ὁ τακτικὸς μαθητὴς **σηκώνεται** τὸ πρωτὸ ἑνωρίς, **πλύνεται**, **κτενίζεται**, **ἐνδύεται** καὶ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον καθαρὸς.

§ 225. Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Αἱ λέξεις **σκάπτει**, **φυτεύει** φανερώουν, ὅτι ὁ γεωργὸς κάμνει κάποια ἐνέργειαν, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ κάτι.

β) Αἱ λέξεις **καταστρέφονται**, **βλάπτονται** φανερώουν, ὅτι τὰ λαχανικά καὶ τὰ δένδρα παθαίνουν κάτι, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ κάποιον.

γ) Αἱ λέξεις **σηκώνεται**, **πλύνεται**, **ἐνδύεται** φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν δέχεται αὐτὸ τὸ ἴδιον.

δ) Αἱ λέξεις **ἡσυχάζει**, **κοιμᾶται** φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ρήματα** δηλ. ρήματα λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποια ἐνέργειαν ἢ παθαίνει κάτι τι ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

β') Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

1. Διάθεσις τῶν ρημάτων

§ 226. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα α) τὰ **σκάπτει** καὶ **φυτεύει**, τὰ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποια δουλειά, δηλ. ἐνεργεῖ κάτι, λέγονται **ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά**, διότι εἰς αὐτὰ τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποῦ ἐνεργεῖ.

β) Τὰ σ^ηκώνεται, πλύνεται, κτενίζεται, ένδύεται, τὰ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν, ἡ δὲ ἐνέργεια αὐτὴ ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον, λέγονται **μέσης διαθέσεως ἢ μέσα** ρήματα.

γ) Τὰ καταστρέφονται καὶ βλάπτονται, πού φανερώουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλο, λέγονται **παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικὰ** ρήματα.

δ) Τὰ ἡσυχάζει καὶ κοιμᾶται, πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει κάτι, λέγονται **οὐδετέρας διαθέσεως ἢ οὐδέτερα** ρήματα.

§ 227. Διότητες δηλ. τοῦ ρήματος λέγεται ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται τὸ ὑποκείμενον, ὥστε νὰ ἐνεργῇ κάτι ἢ νὰ παθαίνει κάτι ἢ οὔτε νὰ ἐνεργῇ οὔτε νὰ παθαίνει (ἀνάλογα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων εἶναι τέσσαρες: **ἐνεργητικῆ, παθητικῆ, μέση καὶ οὐδετέρα.**

2. Φωνὴ τοῦ ρήματος

§ 228. Ἄν εἰς τὰ ἀνωτέρω ρήματα ὑποκείμενον εἶναι τὸ ἐγώ, θὰ ἔχωμεν: α) ἐγὼ σκάπτ - ω, σπεῖω - ω, φυτεύ - ω, ἡσυχάζ - ω καὶ ἂν εἶναι ὑποκείμενον τὸ σύ, αὐτός, ἡμεῖς, σεῖς, αὐτοί, θὰ ἔχωμεν σὺ σπεῖω - εις, αὐτὸς φυτεύ - ει, ἡμεῖς ἡσυχάζ - ομεν, σεῖς φυτεύ - ετε, αὐτοὶ ἡσυχάζ - ουν· β) ἐγὼ βλάπτ - ομαι, κτενίζ - ομαι, ένδύ - ομαι, κοιμοῦ - μαι καὶ μὲ ὑποκείμενα β' ἢ γ' προσώπου ένδύ - εσαι, κτενίζ - εται, κοιμᾶ - σθε, κτενίζ - ονται.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν ἓν πλῆθος τύπων, πού ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, πού, μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγώ, λήγουν εἰς - ω: λύ - ω, παίζ - ω κλπ.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν πλῆθος τύπων, πού ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, πού μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγώ λήγουν εἰς - ομαι ἢ - μαι: λύ - ομαι, κτενίζ - ομαι, κοιμοῦ - μαι. Τὸ σύνολον τῶν τύπων, πού ἀνήκουν εἰς ρήματα, πού, μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγώ, λήγουν εἰς - ω ἢ - ομαι, λέγεται **φωνὴ** τοῦ ρήματος.

§ 229. Τὰ περισσότερα ῥήματα ἔχουν δύο φωνάς.

1) τὴν **ἐνεργητικὴν φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ῥημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ω : *λύ - ω*, *φυτεύ - ω* καὶ

2) τὴν **μέσην φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ῥημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ομαι ἢ - μαι : *λοῦ - ομαι*, *βλάπτ - ομαι*, *κάθη - μαι*.

Ἡ μέση φωνὴ περιλαμβάνει τὰ μέσα καὶ παθητικὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα κλίνονται μὲ τὰς ἰδίας καταλήξεις.

Σημείωσις. Ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἓν ῥῆμα εἶναι **ἐνεργητικὸν ἢ παθητικὸν ἢ μέσον**, ἐννοοῦμεν ποίαν σημασίαν ἔχει, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου (ποίας διαθέσεως εἶναι), ἐνῶ, ὅταν λέγωμεν, ὅτι τὸ ῥῆμα εἶναι **ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς**, ἐννοοῦμεν μόνον τὴν μορφήν τῶν τύπων αὐτοῦ. Τὸ ῥῆμα π.χ. *αἰσθάνομαι πόνον* εἶναι **ἐνεργητικῆς διαθέσεως**, ἀλλὰ **μέσης φωνῆς**, τὸ *κιερίζομαι* εἶναι **μέσης διαθέσεως καὶ μέσης φωνῆς**, τὸ *ἡσυχάζω* οὐδετέρας διαθέσεως καὶ ἐνεργητικῆς φωνῆς.

3. Πρόσωπον τοῦ ῥήματος

§ 230. Εἰς τὰ ῥήματα (*ἐγὼ*) *φυτεύω*, (*σύ*) *ἡσυχάζεις*, (*αὐτός*) *φυτεύει*, (*ἡμεῖς*) *κοιμούμεθα*, (*σεῖς*) *ἐργάζεσθε*, (*αὐτοί*) *ἐργάζονται*, παρατηροῦμεν, ὅτι ἕκαστος τύπος φανερώνει συγχρόνως, ποίου προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν κατάληξιν.

Πρόσωπον δηλ. τοῦ ῥήματος λέγεται ὁ τύπος, ποὺ φανερώνει, τίνος προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου.

4. Ἀριθμὸς τοῦ ῥήματος

§ 231. Οἱ τύποι τῶν ἀνωτέρω ῥημάτων φανερώνουν ἀκόμη, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν ἢ πολλά, π.χ. ὁ τύπος *ἡσυχάζεις* φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν πρόσωπον, *σύ*. Ὁ τύπος *βλάπτονται* (*τὰ δένδρα*) φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον περιλαμβάνει πολλὰ δένδρα· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὰς κατάληξεις τῶν τύπων.

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἔν ἢ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγεται **ἀριθμὸς** τοῦ ρήματος· οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο, ὁ **ἐνικός** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

5. Χρόνοι τοῦ ρήματος

§ 232. Ὁ Χαρίλαος εἶναι καλὸς μαθητὴς καὶ ἐργάζεται ἐφέτος ἐντατικά. Τώρα, πού οἱ ἄλλοι ἐπῆγαν νὰ κοιμηθοῦν, αὐτὸς γράφει τὰς ἀσκήσεις τῆς γραμματικῆς. Πέρουσι ἦτο ἐπίσης τακτικὸς καὶ ἔγραφε καθημερινῶς τὰς ἀσκήσεις. Ἐλπίζω, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνῃ ἀκόμη καλύτερος καὶ **θὰ γράφῃ**, χωρὶς νὰ κάμῃ σφάλματα. Χθὲς ἔγραψε τὴν ὀρθογραφικὴν ἀσκήσιν χωρὶς σφάλματα καὶ ἐπῆρε πολὺ καλὸν βαθμὸν. Τώρα ἀντιγράφει τὰς προχείρους σημειώσεις εἰς τὸ καθαρὸν τετράδιον καὶ **ἔχει γράψει** ἕως τώρα δώδεκα σελίδας· ἕως χθὲς **εἶχε γράψει** τὰς ἐξ σελίδας, αὐριον **θὰ γράφῃ** ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ **θὰ γράψῃ** ἀρκετὰς σελίδας· ἐλπίζει δέ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας **θὰ ἔχῃ γράψει** εἰς τὸ καθαρὸν, ὅσα **θὰ ἔχῃ διδαχθῆ** ἕως τότε.

§ 233. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος **γράφω**, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν, πότε γίνεται ἡ γραφή. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, πότε γίνεται ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, λέγεται **χρόνος** τοῦ ρήματος. **Χρόνος** εἶναι τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἄν ἐξετάσωμεν τοὺς τύπους τοῦ ρήματος **γράφω** εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, παρατηροῦμεν :

1) Εἰς τὴν φράσιν τώρα αὐτὸς γράφει, ὁ τύπος **γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις γίνεται τώρα, δηλ. τὴν ὥραν, πού ὁμιλεῖ κάποιος διὰ τὸν Χαρίλαον, δηλ. κατὰ τὸ παρὸν (κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον). Εἰς τὴν φράσιν ὁ Χαρίλαος ἐργάζεται ἐφέτος, ὁ τύπος **ἐργάζεται** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις (ἡ μελέτη) γίνεται συνεχῶς ἢ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορά, πού εἶναι ἀνάγκη. Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους λέγομεν, ὅτι εἶναι χρόνου ἐνεστώτος. Ἐνεστώς εἶναι ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, γίνεται τώρα, πού ὁμιλεῖ κάποιος ἢ ὅτι ἡ πράξις γίνεται κατ' ἐπανάληψιν. Χρόνου ἐνεστώτος εἶναι καὶ τὰ ρήματα ἀντιγράφει, ἐλπίζει, εἶναι.

2) Εἰς τὴν φράσιν πέρουσι ἔγραφε, ὁ τύπος **ἔγραφε** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **παρατατικός** καὶ φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθόν κατὰ παράτασιν ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

3) Εἰς τὰς φράσεις **θὰ γράφῃ** αἴριοι καὶ **θὰ γράψῃ**, οἱ τύποι αὐτοὶ φανερώνουν, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ γίνεταί ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον· εἶναι δηλ. οἱ τύποι αὐτοὶ χρόνου μέλλοντος. **Μέλλων** λέγεται ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνεταί ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους ὁ μὲν **θὰ γράφῃ** φανερώνει ἀκόμη, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνεταί εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ** φανερώνει ἀπλῶς, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ δηλώνεται, ἂν θὰ διαρκέσῃ ἢ ὄχι αὐτή. Ὁ τύπος **θὰ γράφῃ** λέγεται **μέλλων διαρκείας**, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ μέλλων ἀπλοῦς** μέλλοντος χρόνου εἶναι καὶ τὸ θὰ γίνῃ.

4) Εἰς τὴν φράσιν **χθὲς ἔγραψε**, ὁ τύπος **ἔγραψε** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο ἀπλῶς εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνος, ποῦ χρησιμοποιεῖ τὸν τύπον αὐτόν, τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἀναφέρεται ἀορίστως εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **ἀόριστος**. Ἀόριστου χρόνου εἶναι καὶ τὸ ἐπῆρε.

5) Εἰς τὴν φράσιν **ἔχει γράφει ἕως τώρα**, ὁ τύπος **ἔχει γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, ἔχει γίνεαι, δηλ. εἶναι τελειωμένη τὴν ὥραν, ποῦ ὁμιλεῖ κάποιος. Ὁ τύπος αὐτὸς λέγεται **παρακείμενος**, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως κεῖται πρὸ τοῦ ὁμιλοῦντος (παρακείται).

6) Εἰς τὴν φράσιν **ἕως χθὲς εἶχε γράφει**, ὁ τύπος **εἶχε γράφει** σημαίνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, εἶχε γίνεαι, δηλ. ἦτο τελειωμένη εἰς ἓν ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ παρελθόντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **ὑπερσυντέλικος**.

7) Εἰς τὴν φράσιν **μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἔχη γράφει**, ὁ τύπος **θὰ ἔχη γράφει** σημαίνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ εἶναι τελειωμένη εἰς ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ μέλλοντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **τετελεσμένος μέλλων** τοῦ ἰδίου χρόνου εἶναι καὶ τὸ θὰ ἔχη διδαχθῆ.

§ 234. Ὁ ἐνεστώς, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος λέγονται **ἀπλοῖ** ἢ **μονολεκτικοὶ χρόνοι**, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζονται

μέ μίαν λέξιν λύω - έλυον - έλυσα, οί άλλοι δέ πέντε, δηλ. ό μέλλων διαρκείας, μέλλων άπλοῦς, παρακείμενος, ύπερσυντέλικος και τετελεσμένος μέλλων λέγονται **σύνθετοι** ή **περιφραστικοί**, διότι σχηματίζονται εις όλους τούς τύπους με περίφρασιν: θά λύω, θά λύσω, έχω λύσει, ειχον λύσει, θά έχω λύσει.

§ 235. Από τó θέμα τού ένεστῶτος και άορίστου σχηματίζονται οί άλλοι χρόνοι και όλοι οί τύποι τού ρήματος. Η σημασία εκάστου χρόνου είναι, όπως αναφέρεται άνωτέρω, μόνον εις τήν όριστικήν εγκλισιν και όχι εις τās άλλας εγκλίσεις (ιδέ περί εγκλίσεων κατωτέρω).

6. Έγκλίσεις τού ρήματος

§ 236. Η Άρετή λέγει πρὸς τὸν Ηρακλή, όπως αναφέρει ό Πρόδικος εις τὸν μῦθον: « Παιδί μου, ἐγὼ **γνωρίζω** τὸς γονεῖς σου, **γνωρίζω** δὲ και σέ, ἀπ' ὅτου ἦσο μικρός. **Ἐὰν πεισθῆς** εις τὸς λόγους τῆς Κακίας, **θά καταστραφῆς**, ἐνῶ, **ἐὰν ἀκολουθήσης** ἐμέ, **θά σέ ὀδηγήσω** εις τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. **Λησμόνησε** τὸς ἐλυπτικὸς λόγους τῆς και **μὴ παρασύρῃσαι** ἀπ' αὐτοῦς. **Ἄς βαδίσωμεν** μαζί ἔως τὸ τέμα τού δρόμου. **Πρόσεχε** μόνον και **νά ἔχῃς** ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι ὁ ἰδικός μου δρόμος εἶναι ἀνηφορικός και στενός, ἐνῶ τῆς Κακίας εἶναι πλατὺς και κατηφορικός, και **εὐκόλα παρασύρονται** εις αὐτὸν οί νέοι. **Εἴθε** **νά κρατηθῆς** μέχρι τέλους εις τὸν εὐθὴν δρόμον, διὰ **νά γίνῃς** ἐνδοξὸς μετ' ἐν τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ νέοι, ἀν ἐπειθοντο εις ἐμέ, δὲν **θά ὑπέφερον** και δὲν **θά εἶχον μετανοήσει** διὰ τās πράξεις των ».

§ 237. Εἰς τὸ άνωτέρω κείμενον άπαντοῦν διάφοροι τύποι ρημάτων, όπως γνωρίζω, θά καταστραφῆς, θά ὀδηγήσω, ἄς βαδίσωμεν, ἐὰν πεισθῆς, πρόσεχε, λησμόνησε, νά ἔχῃς (ὑπ' ὄψιν σου), δὲν θά ὑπέφερον, δὲν θά εἶχον μετανοήσει. Ο καθείς ἀπ' αὐτοῦς τούς τύπους φανερώνει, πῶς θέλομεν νά παρουσιάσωμεν τήν πράξιν, πὸν φανερώνει τὸ ρῆμα, δηλ. ὡς πραγματικήν, ὡς δυνατήν κλπ. Π.χ. με τὸν τύπον θά καταστραφῆς, γνωρίζω παριστάνεται ή πράξις, πὸν φανερώνει τὸ ρῆμα, ὡς βεβαία, με τὸν τύπον ἄς βαδίσωμεν παριστάνεται ὡς ἐπιθυμία.

Οί τύποι δηλ. τοῦ ρήματος, πού φανερώνουν, πῶς θέλομεν νά παρουσιάσωμεν τήν πράξιν τοῦ ρήματος, λέγονται **ἐγκλίσεις** τοῦ ρήματος.

§ 238. Αἱ ἐγκλίσεις εἰς τήν νέαν Ἑλληνικήν γλῶσσαν εἶναι πέντε:

1. **Ὅριστική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, πού παριστάνει τήν πράξιν ὡς βεβαίαν: *γνωρίζω τοὺς γονεῖς, θά σέ ὀδηγήσω, οἱ νέοι παρασύρονται εὐκολα, θά γίνης ἔνδοξος.*

2. **Ὑποτακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πράξιν ὡς ἐπιθυμίαν ἢ φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις τοῦ ρήματος πρόκειται νά γίνη καί τήν περιμένομεν, π.χ. *ἂν πεισθῇ, ἂν ἀκολουθήσῃς.*

3. **Προστακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πράξιν ὡς ἀξίωσιν ἢ προσταγὴν ἐκείνου, πού ὁμιλεῖ: *πρόσχε, λησμόνησε, μὴ παρασύρεσαι.*

4. **Εὐκτική.** Ἡ εὐχή ἐκφέρεται μὲ τὸ εἶθε καί ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ εἶθε καί ὀριστικὴν παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικοῦ: *εἶθε νά ταξιδεύσωμεν εἶθε νά ἤρχεσο. Μερικοὶ τοὺς τύπους μὲ τὸ εἶθε ὀνομάζουσι εὐκτικὴν ἢ εὐχετικὴν ἐγκλίσιν.*

5. **Δυνητική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πράξιν ὡς δυνατὴν, π.χ. *δὲν θά εἶχον μετανοήσει (ἂν ἐπέιθοντο εἰς ἐμὲ) καί δὲν θά ὑπέφερον.*

§ 239. Ἡ διάθεσις, ἡ φωνή, ἡ ἐγκλις, ὁ χρόνος, τὸ πρόσωπον καί ὁ ἀριθμὸς τοῦ ρήματος λέγονται **παρεπόμενα** τοῦ ρήματος, δηλ. πού ἀπαντοῦν εἰς κάθε τύπον ρήματος (ἀκολουθοῦν κάθε τύπον τοῦ ρήματος· ἀπὸ τὸ *ἔπομαι* = ἀκολουθῶ).

§ 240. Ἐκτὸς τῶν ἐγκλίσεων τὸ ρῆμα ἔχει ἀκόμη δύο ἄλλους τύπους.

1. Τὸ **ἀπαρέμφατον**, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄκλιτος τύπος, καί ὑπὸ τύπον παρηλλαγμένον χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν περιφραστικῶν τύπων τοῦ ρήματος, π.χ. εἰς τὸν τύπον *ἔχω λύσει*, τὸ *λύσει* εἶναι ἀπαρέμφατον (λύσειν), καί εἰς τὸν τύπον *ἔχω λυθῆ*, ἀπαρέμφατον εἶναι τὸ *λυθῆ* (λυθῆναι).

2. Τήν **μετοχήν** ἡ ὁποία εἶναι συγχρόνως ἐπίθετον καὶ ρῆμα, π.χ. ὁ *λάμπων ἥλιος* = ὁ λαμπερὸς ἥλιος, ὁ ἥλιος πού λάμπει, ὁ *λάμπας ἥλιος* = ὁ ἥλιος πού ἔλαμψε.

Σημείωσις. Ἡ ὀνομασία τῶν ἐγκλίσεων διτηρήθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν τὸ ἀπαρέμφατον ὀνομάσθη ἔτσι, διότι δὲν παρεμφαίνει (δὲν φανερώνει) ἀριθμὸν καὶ πρόσωπον, ἡ δὲ μετοχή, διότι μετέχει τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου.

γ') Συστατικά μέρη τοῦ ρήματος

§ 241. **Θέμα.** Εἰς ἕκαστον ρηματικὸν τύπον διακρίνομεν, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὀνόματα, τὸ **θέμα** καὶ τὴν **κατάληξιν**, π.χ. *γράφ - ομεν*, *λύ - ετε*. Εἰς κάθε ρῆμα διακρίνομεν :

1) Τὸ **ἐνεστωτικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὁ ἐνεστώσ καὶ παρατατικός τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ ρήματος *φυλάττω - ἐφύλαττον* ἐνεστωτ. θέμα εἶναι τὸ *φυλάττ -*, τοῦ *παίζω - ἔπαιζον*, τὸ *παίζ -*.

2) Τὸ **ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ οἱ ἄλλοι τύποι π.χ. τοῦ ρήματος *φυλάττω* ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα εἶναι τὸ *φυλακ -* (*φυλακ - ἦ*).

§ 242. Εἰς πολλὰ ρήματα τὸ ἀρχικὸν θέμα εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ ἐνεστωτικόν, π.χ. *γράφ - ω*, *λέγ - ω*, *φέρ - ω*, *πεῖθ - ω*, *διώκ - ω*. Συνήθως ὅμως εἶναι διάφορον καὶ εὐρίσκομεν τὸ ἀρχικὸν θέμα ἀπὸ λέξεις συγγενεῖς μὲ τὸ ρῆμα, π.χ. τοῦ *ταράσσω* θέμα ἀρχικὸν εἶναι *ταραχ -* (*ταραχ - ἦ*), ἢ ἀπὸ ἄλλους χρόνους τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ *μανθάνω* τὸ ἀρχικὸν θέμα εὐρίσκομεν ἀπὸ τὸν ἀόριστον *ἔμαθ - ον* (*θέμ. μαθ -*).

§ 243. Ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα τὰ ρήματα, διαιροῦνται :

1) Εἰς **φωνηεντόληκτα**, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα, π.χ. *λύ - ω*, *παιδεύ - ω*.

2) Εἰς **συμφωνόληκτα**, εἰς τὰ ὁποῖα χαρακτῆρ τοῦ ἀρχικοῦ θέματος εἶναι σύμφωνον, π.χ. *λέγ - ω*, *βλέπ - ω*.

§ 244. Τὰ φωνηεντόληκτα ρήματα διαιροῦνται α) εἰς **ἀσυναίρετα**: *λύ - ω*, *παιί - ω* καὶ β) εἰς **συνηρημένα** : *ἀγαπῶ* (*ἀγαπά - ω*, *ἀγαπῶ*), *κινῶ* (*κινέ - ω*, *- ῶ*).

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται α) εἰς ἀφωνόληκτα : βλέπ - ω, διώκ - ω, πείθ - ω, γράφ - ω καὶ β) εἰς ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα : στέλλ - ω, φέρ - ω, μέν - ω κ.ἄ.

§ 245. Ἀπὸ τὰ ρήματα, ὅσα εἰς τὸ α' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς λήγουν εἰς - ω ἄτονον, λέγονται **βαρύτονα** : λῶω, διώκω, λέγω, πείθω. Ὅσα δὲ λήγουν εἰς - ῶ περισπώμενον λέγονται **συνηρημένα**: τιμῶ, ἀγαπῶ, κινῶ.

Σχηματισμὸς καὶ κλίσις ρημάτων

α') Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων

§ 246. Ἐνας Σπαρτιάτης εἶχεν εἶπει κάποτε εἰς τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης: «Δὲν ἔχεις καμμίαν διαφορὰν βασιλεῦ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας». « Ἄλλὰ φίλε μου, ἀπῆρτησεν ὁ Λεωνίδας, ἂν δὲν εἶχον τίποτε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ ἤμην βασιλεὺς ».

Ὅτε ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἐτοιμασθῆ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οἱ ἔφοροι ἦσαν κάπως στενοχωρημένοι, διότι ἦσαν πολὺ ὀλίγοι οἱ πολεμισταί, « Ἄς εἴμεθα ὀλίγοι, εἶπεν ὁ Λεωνίδας, πάντως εἴμεθα πολλοὶ διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν προορισθῆ ».

Ὅτε πάλιν πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν εἶπε κάποιος: « εἶναι τόσον πολλοὶ οἱ Πέρσαι, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπωμεν ἤλιον, διότι θὰ σκεπασθῆ ἀπὸ τὰ βέλη», ὁ Σπαρτιάτης Διηρέκης ἀπῆρτησεν: « Ἄς εἶναι· ἐὰν εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε νὰ σκεπασθῆ ὁ ἥλιος, θὰ ἔχωμεν σκιὰν κατὰ τὴν μάχην ».

§ 247. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν διάφοροι τύποι τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω: ἦτο, ἦσαν, θὰ ἤμην, εἴμεθα, ἐὰν εἶναι, ἄς εἶναι - εἶχεν, ἔχεις, θὰ ἔχωμεν, κλπ. μὲ ἰδιαίτερα παρεπόμενα ὁ καθέας.

Παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς φράσεις εἶχον εἶπει, ἦσαν στενοχωρημένοι, ἔχομεν προορισθῆ κλπ. οἱ τύποι τῶν δύο αὐτῶν ρημάτων (ἔχω, εἶμαι) χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ σχηματισθοῦν αἱ φράσεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τύποι τῶν ρημάτων λέγω, στενοχωροῦμαι, προορίζομαι. Διὰ τοῦτο τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι λέγονται **βοηθητικά** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
Ἔνεστώς	α' ἐν. εἶμαι	(ἶνα) εἶμαι	ἔσο ἢ γὰ εἶσαι	εἶθε γὰ εἶμαι » γὰ ἤμην	Εἶναι	ὄν
	β' » εἶσαι	εἶσαι	ἄς εἶναι(ἔστω)	εἶθε γὰ εἶσαι » γὰ ἦσο		οὔσα
	γ' - » εἶναι	εἶναι		εἶθε γὰ εἶναι » γὰ ἦτο		ὄν
	α' πλ. εἶμεθα	εἶμεθα	γὰ εἶσθε	κλπ.		καὶ
	β' » εἶσθε	εἶσθε	ἄς εἶναι (ἔστωσαν)			ὄντας
	γ' » εἶναι	εἶναι				

Παρατατικός : ἤμην, ἦσο, ἦτο, ἤμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλων : θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλπ.

Σημειώσεις. **Δυνητική :** θὰ ἤμην, θὰ ἦσο, θὰ ἦτο κλπ.

Ε X Ω

	‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
Ἔνεστώς	α' ἔχω	(ἶνα) ἔχω	—	εἶθε γὰ ἔχω	ἔχει-(ν)	ἔχων
	β' ἔχεις	ἔχῃς	ἔχε ἢ γὰ ἔχῃς	» γὰ εἶχον		ἔχουσα
	γ' ἔχει	ἔχῃ	ἄς ἔχῃ	εἶθε γὰ ἔχῃς		ἔχων καὶ ἔχοντας
	α' ἔχομεν	ἔχομεν	—	» γὰ εἶχες		
	β' ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε καὶ γὰ ἔχετε	εἶθε γὰ ἔχῃ		
			ἄς ἔχουν	» γὰ εἶχε		
	γ' ἔχουν	ἔχουν		κλπ.		

Παρατατικός : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλων : θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ κλπ.

Σημειώσεις. **Δυνητική :** θὰ εἶχον, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλπ.

§ 249. Σχηματισμός τῶν τύπων τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω.

1) Ὁ μέλλων τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω σχηματίζεται μετὰ τὸ μόριον **θα** καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος : *θα εἶμαι, θα ἔχω.*

2) Ἡ προστακτικὴ αὐτῶν σχηματίζεται μονολεκτικῶς ἢ καὶ περιφραστικῶς μετὰ τὸ **νά** ἢ **ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος.

3) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἴθε** **νά** καὶ ὑποτακτικὴν.

4) Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **θα** καὶ ὀριστικὴν παρατατικοῦ.

5) Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ἰδίᾳ μετὰ τὴν ὀριστικὴν μετὰ τὴν διαφοράν ὅτι εἰς τὸ **ἔχω**, ὅπου εἰς τὴν ὀριστικὴν ὑπάρχει **εἰ** ἢ **ο**, εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ὑπάρχει ἀντιστοίχως **ἦ** ἢ **ω** : *ἔχεις - ἔχῃς, ἔχει - ἔχη, ἔχομεν - ἔχωμεν.*

6) Αἱ μετοχαὶ **ὦν, οὔσα, ὄν** καὶ **ἔχων, ἔχουσα, ἔχον** κλίνονται ὡς τριατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα.

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ὀν.	ὦν	οὔσα	ὄν	ἔχων	ἔχουσα	ἔχον
Γεν.	ὄντος	οὔσης	όντος	ἔχοντος	ἐχούσης	ἔχοντος
Δοτ.	ὄντι	οὔσῃ	όντι	ἔχοντι	ἐχούσῃ	ἔχοντι
Αἰτ.	ὄντα	οὔσαν	ὄν	ἔχοντα	ἔχουσαν	ἔχον

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὀν.	ὄντες	οὔσαι	όντα	ἔχοντες	ἔχουσαι	ἔχοντα
Γεν.	όντων	οὔσων	όντων	ἐχόντων	ἐχουσῶν	ἐχόντων
Δοτ.	οὔσι	οὔσαις	οὔσι	ἔχουσι	ἐχούσαις	ἔχουσι
Αἰτ.	όντας	οὔσας	όντα	ἔχοντας	ἐχούσας	ἔχοντα

Σ η μ ε ἰ ὼ σ ι ς. α) Τὰ ἀπαρέμφατα εἶναι καὶ ἔχει(ν) ἀπαντοῦν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τὸ ἄρθρον **τό**, π.χ. *ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὸ εἶναι. Τὸ ἔχει μᾶς δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ σπουδάσωμεν τὸ παιδί μᾶς.* Ἀπαρέμφατα εἶναι καὶ οἱ τύποι μετὰ τὸ ἄρθρον **τό** : τὸ *νὰ εἶμαι* ἢ τὸ *ὄτι εἶμαι*, τὸ *νὰ εἶσαι* ἢ τὸ *ὄτι εἶσαι* κλπ. καθὼς καὶ τὸ *νὰ ἔχω* ἢ τὸ *ὄτι ἔχω* κλπ., π.χ. *τὸ νὰ εἶμαι ὑγιής* ἢ τὸ *ὄτι εἶμαι ὑγιής*, τὸ *χρεωσθῶ εἰς τὴν κανονικὴν ζωὴν* ποῦ διάγω. Τὸ *νὰ ἔχω* κάποιαν καλὴν κατάστασιν ἢ τὸ *ὄτι ἔχω* κάποιαν κατάστασιν, τὸ *ὀφείλω* εἰς τὴν οἰκονομίαν, ποῦ κάμνω. β) Οἱ τύποι τῆς προστακτικῆς τοῦ **εἶμαι** ἔστω καὶ ἔστωσαν χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὰ μαθηματικά : *ἔστω ἢ εὐθεῖα AB, ἔστωσαν τὰ τρίγωνα ABI' καὶ ΔΕΖ.*

Παρατηρήσεις. Είς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἐξῆς κοινοὶ καὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἀντὶ τῶν εἰς τὸν πίνακα τῆς παραγράφου 248 : Ὀριστικὴ ἐνεστώς: εἶμαστε - εἶσθε. Παρατατικός: ἤμουν - ἤμουνα, ἤσουν - ἤσουνα, ἦτο καὶ ἦταν, ἦμαστε - ἦσαστε, ἦτανε. Μέλλον: θὰ εἶμαστε - θὰ εἶστε. Δυνητική: θὰ ἤμουν - θὰ ἤσουν κλπ. Τοῦ ἔχω: Ὀριστικὴ παρατατικός: εἶχα - εἶχαμε - εἶχατε - εἶχαν. Δυνητική: θὰ εἶχα, θὰ εἶχαμε κλπ.

β') Βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα *

§ 250. Οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς λύουν καὶ 2 - 3 προβλήματα. Ὁ Χαρίλαος πέρυσι ἔλυε τὰ προβλήματα εὐκόλως, ἔλυσε μάλιστα κάποτε ἕνα ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. Ἔχει λύσει ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ συλλογὴν προβλημάτων. Πολλοὶ μαθηταὶ δι' ὅσα προβλήματα λύονται μὲ κάποιαν δυσκολίαν καταφεύγουν εἰς βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν λυμένα τὰ προβλήματα. Ἔτσι ὁμως δὲν μαθαίνουν νὰ σκέπτονται καὶ εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀπὸ ὀλίγους μαθητὰς ἐλύθησαν τὰ προβλήματα, ποὺ ἐδόθησαν πρὸς λύσιν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις, αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι γραμμένοι με μαῦρα γράμματα, εἶναι τύποι τοῦ ρήματος λύ - ω, τοῦ ὁποῖου ὁ χαρακτήρ εἶναι φωνῆεν.

Τὰ ρήματα λύ - ω, πιστεύ - ω, φυτεύ - ω, κλαδέυ - ω, παύ - ω κλπ., ποὺ ἔχουν χαρακτήρα φωνῆεν, εἶναι βαρύτονα φωνηεντόληκτα, ρήματα καὶ κλίνονται ὡς ἀκολουθῶς:

→

* Ὁ διδάσκων δύναται εὐκόλως καὶ ὀφείλει κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου νὰ μὴ παρέχη δογματικὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ρημάτων, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιεῖ καταλλήλους φράσεις ὁ ἴδιος ἢ οἱ μαθηταὶ νὰ εὐρίσκουν αὐτὰς κατόπιν σχετικοῦ διαλόγου.

Ῥοιτικὴ	Ἑταυτατικὴ	Προστακτικὴ	Ἐντικτικὴ	Ἀπαγγέμφ.	Μετοχὴ
Ῥό - ω Ῥό - εις	Ῥό - ω Ῥό - ης	Ῥό - ε Ῥή ἢ Ῥό - ης ἤς Ῥό - η	εἶθε ἢ Ῥόω εἶθε ἢ Ῥόης εἶθε ἢ Ῥή χλπ.	(Ῥ) Ῥόω	Ῥό - ων Ῥό - ουσα Ῥό - ὄν καὶ Ῥούσας
Ῥό - ει Ῥό - ομεν Ῥό - ετε Ῥό - ον, Ῥόουσι	Ῥό - η Ῥό - ωμεν Ῥό - ετε Ῥό - ον	Ῥό - ε Ῥό - ης Ῥό - ης Ῥό - ης Ῥό - ης	εἶθε ἢ Ῥόω εἶθε ἢ Ῥόης εἶθε ἢ Ῥή χλπ.		
Παγαταικός : ἔλυ - ον, ἔλω - ες, ἔλυ - ε, ἔλύ - ομεν, ἔλύ - ετε, ἔλυ - ον. Ἐντικτικὴ : εἶθε ἢ ἔλυον, εἶθε ἢ ἔλωες, εἶθε ἢ ἔλυε χλπ.					
ἔλυ - σα ἔλω - σας ἔλυ - σε ἔλύ - σμεν ἔλύ - σατε ἔλυ - σαν	Ῥό - σω Ῥό - σης Ῥό - σῃ Ῥό - σωμεν Ῥό - σατε Ῥό - σαν	Ῥό - σε Ῥή ἢ Ῥό - σης ἤς Ῥόση — Ῥό - σατε ἤς Ῥό - σαν	εἶθε ἢ Ῥόσω » ἢ Ῥόσης » ἢ Ῥόση » ἢ Ῥόσομεν » ἢ Ῥόσατε » ἢ Ῥόσαν	λύσασ	Ῥό - σας Ῥό - σασα Ῥό - σαν
Μέλλων διαρκείας : θά Ῥόω, θά Ῥόης, θά Ῥόη χλπ. Μέλλων ἀιλοῦς : θά Ῥόω, θά Ῥόης, θά Ῥόη χλπ.					
ἔχω Ῥόσει ἢ Ῥόση ἔχεις ἔχει ἔχομεν ἔχετε ἔχουν	ἔχω Ῥόσει ἢ Ῥόση ἔχεις ἔχει ἔχομεν ἔχετε ἔχουν	— ἔχει ἢ ἢ Ῥόης Ῥόσει ἢ Ῥόση ἢ Ῥόης ἢ Ῥόης ἢ Ῥόης ἢ Ῥόης	εἶθε ἢ ἔχω Ῥόσει ἢ Ῥόση εἶθε ἢ Ῥόης Ῥόσει εἶθε ἢ Ῥόης Ῥόσει χλπ.		
Ἑταυτατικὸς : εἶχον Ῥόσει, εἶχες Ῥόσει χλπ. ἢ εἶχον Ῥόση χλπ. Ἐντικτικὴ : εἶθε ἢ εἶχον Ῥόσει, εἶθε ἢ εἶχες Ῥόσει χλπ. Προστακτικὸς : εἶθε ἢ εἶχον Ῥόσει, εἶθε ἢ εἶχες Ῥόσει χλπ.					

Σημειώσεις. Εἶς τῶν ὑποκτατικῶν ἀπακτωῶν καὶ οἱ τύποι : ἴνα Ῥόητε, Ῥόητε, ἔχῃτε Ῥόσει, καὶ τῶν προστακτικῶν : ἢ Ῥόητε Ῥόσει.

‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
λύ-ομαι λύ-εσαι λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	ἵνα λύ-ωμαι λύ-εσαι λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	λύ-ου ἢ νά λύεσαι ἄς λύεται λύεσθε ἢ νά λύεσθε ἄς λύονται	εἶθε νά λύωμαι » νά λύεσαι » νά λύεται εἶθε νά λύόμεθα » νά λύεσθε » νά λύονται	λύ-εσθαι	λυ-όμε- νος λυ-ομένη λυ-όμε- νον

Παρατακτικός : ἐλύ-ομην, ἐλό-εσο, ἐλό-ετο, ἐλυ-όμεθα, ἐλό-εσθε, ἐλύ-οντο.
Εὐκτική παρτα : εἶθε νά ἐλύομην, εἶθε νά ἐλύεσο κλπ.

ἐλό-θην ἐλό-θης ἐλό-θη ἐλό-θημεν ἐλό-θητε ἐλό-θησαν	λύ-θῶ λύ-θῆς λύ-θῆ λύ-θῶμεν λύ-θῆτε λύθουν καί (-θῶσι)	λύ-σον ἢ νά λυθῆς ἄς λυ-θῆ λυ-θῆτε ἢ νά λυ-θῆτε ἄς λυ-θῶν	εἶθε νά λυθῶ » νά λυθῆς » νά λυθῆ κλπ.	λυθῶ	λυθείς λυθείσα λυθέν
--	---	--	---	------	----------------------------

Μέλλον διαρ-είας : θά λύωμαι, θά λύεσαι, θά λυέται κλπ.

Μέλλον ἀπλοῦς : θά λυθῶ, θά λυθῆς, θά λυθῆ κλπ.

ἔχω λυθῆ ἔχεις » ἔχει » κλπ. ἢ εἶμαι λυμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	ἔχω λυθῆ ἔχεις » ἔχει » κλπ. ἢ εἶμαι λυμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	(ἔσο) νά εἶσαι λυμένος ἄς εἶναι » νά εἶσθε λυμένοι ἄ : εἶναι λυμένοι	εἶθε νά ἔχω λυθῆ » νά ἔχεις λυθῆ » νά ἔχη λυθῆ » νά εἶμαι » νά εἶσαι λυμένος κλπ.		λυμένος λυμένη λυμένων
---	---	--	---	--	------------------------------

‘Υπερσυντέλικος : εἶχον, εἶχες λυθῆ κλπ. ἢ ἤμην, ἦσο λυμένος κλπ.

Εὐκτική : εἶθε νά εἶχον λυθῆ, εἶθε νά εἶχες λυθῆ κλπ.

Τελελεσμένος μέλλον : θά ἔχω, θά ἔχεις, θά ἔχη λυθῆ κλπ. ἢ θά εἶμαι λυμένος κλπ.

Ἡ **Δυνητική** ἔγκλισις σχηματίζεται ὡς ἐξῆς: Ἐνεργ. φωνή: ἐνεστῶς καὶ ἄορ. θὰ ἔλθουν ὑπερσ. θὰ εἶχον λύσει. Μέση φωνή: θὰ ἐλθόμεν ὑπερσ. θὰ εἶχον λυθῆ κλπ.

Κανόνες σχηματισμοῦ ρημάτων

α') Σχηματισμός τῶν ἀπλῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων

§ 253. 1. Ὁ ἐνεστῶς τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐνεστῶτος.

α) Ὀριστική ἐνεργ. φωνῆς: - ω, - εις, - ει, - ομεν, - ετε, - ουν (-ουσι)

» μέσης »: - ομαι, - εσαι, - εται, - ομεθα, - εσθε, - ονται.

β) Ὑποτακτική ἐνεργ. φωνῆς: - ω, - ης, - η, - ωμεν, - ετε, - ουν

» μέσης »: - ωμαι, - εσαι - εται

- ὠμεθα, - εσθε, - ωνται.

γ) Ἡ **προστακτική** ἐνεργητ. φωνῆς εἰς τὸ β' πρόσωπον τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ σχηματίζεται ἔχει μόνον μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ μόριον **νά** καὶ τὸ ἀντίστοιχον πρόσωπον τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. γράφε, γράφετε, **νά** λύης, **νά** λύετε, εἰς δὲ τὸ γ' πρόσωπον μὲ τὸ **ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. ἄς λύη, ἄς λύουν.

Ἡ **προστακτική** τῆς μέσης φωνῆς σχηματίζεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον: μὴ ἔρχεσαι, ἐργάζου, **νά** λύσαι, **νά** λύσθε, ἄς λύεται, ἄς λύονται.

δ) Ἡ **εὐκτική** τοῦ ἐνεστῶτος σχηματίζεται μὲ τὸ **εἶθε** **νά** καὶ ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος: εἶθε **νά** λύω, - ης, - η

ε) Ἡ **δυνητική** ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ τὴν ὀριστικὴν τοῦ παρατατικοῦ: θὰ ἔλθουν, θὰ ἔλθεις κλπ.

Ὁμοίως σχηματίζεται καὶ τῆς μέσης φωνῆς: θὰ ἐλθόμεν, θὰ ἐλύεσο κλπ.

2. Ὁ **παρατατικός** σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ἐνεργητικῆς φωνῆς: - ον, - ες, - ε, - ομεν, - ετε, - ον.

β) Μέσης φωνῆς: - ομην, - εσο, - ετο, - ομεθα, - εσθε, - οντοι.

Ὁ παρατατικός τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουσι ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος ἐν **ε**, τὸ ὁποῖον λέγεται **αὐξήσις**: ἔλθουν, ἔλεγον, ἐταρασσόμην (ταράσσομαι). Ὅσα ρήματα

ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆεν, μεταβάλλουσι τὸ βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν: ἀκούω - ἤκουον, ἐλπίζω - ἤλπιζον. Ἴδὲ περὶ αὐξήσεως § 270 - 274.

3. Ὁ ἄοριστος α' τῆς ἐνεργ. φωνῆς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει εἰς τὴν ὀριστικὴν μόνον αὐξήσιν, σχηματίζεται μετὰ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ὑποτακτικὴ: - σα, - σας, - σε, - σαμεν, - σατε, - σαν.

β) Ὑποτακτικὴ: - σω, - σης, - ση, - σωμεν, - σετε - σουν

γ) Ἡ προστακτικὴ εἰς τὸ β' ἐνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον σχηματίζεται μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μετὰ τὸ νὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἄοριστου, εἰς δὲ τὸ γ' ἐνικὸν καὶ πληθυντ. μετὰ τὸ μόριον ἄς καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἄοριστου: πιστεύσε καὶ νὰ πιστεύσης, ἄς πιστεύσῃ, πιστεύσατε καὶ νὰ πιστεύσετε, ἄς πιστεύσουν, ἄκουσε καὶ ἄκουσον, ἀκούσατε: τοὺς ζυγοὺς λύσατε.

δ) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ εἶθε νὰ καὶ ὑποτ. ἄορ.: εἶθε νὰ λύσω, - σης, - ση κλπ.

ε) Ἡ δυνητικὴ εἶναι ἡ ἴδια μετὰ τοῦ ἐνεστῶτος.

§ 254. β') Σχηματισμὸς τῶν συνθέτων ἢ περιφραστικῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων

1. Ὁ μέλλων διαρκείας σχηματίζεται ὡς ἐξῆς:

Ὑποτακτικὴ α) ἐνεργ. φωνῆς μετὰ τὸ θὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστῶτος τοῦ ἰδίου ρήματος: θὰ λύω, θὰ λύῃς κλπ.

β) Τῆς μέσης μετὰ τὸ θὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστῶτος τῆς μέσης φωνῆς: θὰ λύωμαι, θὰ λύσαι κλπ.

2) Ὁ μέλλων ἀπλοῦς α') τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μετὰ τὸ θὰ καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἄοριστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς τοῦ ἰδίου ρήματος: θὰ λύσω, θὰ λύσῃς κλπ. β) τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς, μετὰ τὸ θὰ καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἄοριστου τῆς μέσης φωνῆς: θὰ λυθῶ, θὰ λυθῆς κλπ.

3. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργ. φωνῆς εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν, καὶ προστακτικὴν μετὰ τοὺς ἀντιστοίχους τύπους τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἄοριστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς τοῦ οἰκείου ρήματος: ἔχω λύσει κλπ. ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ ἔχω καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: ἔχω λυμένον, ἔχομεν λυμένα τὰ προβλήματα, ἄς ἔχουν λυμένον κλπ. Εἰς τὴν εὐκτικὴν σχηματίζεται μετὰ τὸ εἶθε καὶ τὴν ὑποτακτικὴν: εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει καὶ εἰς τὴν δυνητικὴν μετὰ τὸ θὰ καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς ἐνεργ. φωνῆς: θὰ εἶχον ἀκούσει, θὰ εἶχον λυμένον τὸ πρόβλημα.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν καὶ προστακτικὴν: ἔχω λυθῆ, (ἴνα) ἔχομεν λυθῆ, νὰ ἔχετε λυθῆ ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: εἶμαι λυμένος, οἱ κῆποι εἶναι φυτευμένοι κλπ. Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. παρακειμ. εἶθε νὰ ἔχω λυθῆ κλπ. Εἰς δὲ τὴν δυνητικὴν σχηματίζεται μετὰ τὸ **θὰ** καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς μέσης ἢ παθ. φωνῆς: θὰ εἶχον λυθῆ, θὰ ἦμην λυμένος.

4. Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργητ. φωνῆς, μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου τοῦ ἰδίου ρήματος: εἶχον λύσει, εἶχες πιστεύσει ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ **εἶχον** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: εἶχον λυμένος, εἶχε φυτευμένος.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀορίστου: εἶχον λυθῆ, εἶχες λυθῆ κλπ. ἢ μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου: ἦμην λυμένος, ἦσθε λυμένοι, ἦτο φυτευμένος.

5. Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς: θὰ ἔχω λύσει, θὰ ἔχῃς ἀκούσει, θὰ ἔχετε φυτεύσει ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμ. θὰ ἔχω λυμένος, θὰ ἔχω φυτευμένος κλπ.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου: θὰ ἔχω λυθῆ, θὰ ἔχῃ φυτευθῆ ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: θὰ εἶμαι λυμένος, θὰ εἶναι φυτευμένα.

Σημείωσις. Ὁ παρατατικός, οἱ μέλλοντες, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλων ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἑγκλίσιν.

Ἄπαρέμφατον

§ 255. Ἀπαρέμφατον εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν ἔχει ὁ ἐνεστώτης λύ-ει (ν) καὶ ὁ ἀόριστος λύ-σει, εἰς δὲ τὴν μέσην ἢ παθητικὴν φωνὴν

ὁ ἐνεστώς *λύ-εσθαι* καὶ ὁ ἀόριστος *λυθῆ, παυθῆ* ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν μορφήν *λυθῆναι, παυθῆναι*.

Ἄπαντᾷ ἀπαρέμφατον καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν - *ειν* μὲ τὸ ἄρθρον **τό** : ἀπαγορεύεται τὸ *καπνίζειν*, τὸ *πιθεῖν* καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικόν : ἀπαγορεύεται τὸ *κάπνισμα*. Ἐπίσης ἀπαντοῦν μὲ τὸ ἄρθρον **τό** αἱ φράσεις : μὲ τὸ *νά παύω*, μὲ τὸ *νά παύσω* τὴν συζήτησιν ἢ μὲ τὸ *ὅτι παύω* ἢ μὲ τὸ *ὅτι ἔπαυσα* *νά μιλω*. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι ἀναλυμένον μὲ τὸ **νά** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ **ὅτι** καὶ ὀριστικὴν.

Ἄπαρέμφοτα ἐπίσης εἰς τὴν μέσην φωνὴν εἶναι καὶ αἱ φράσεις : μὲ τὸ *νά λύωνται* ἢ μὲ τὸ *ὅτι ἐλύθησαν*.

Μετοχή

§ 256. Μετοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, *λύων - λύουσα - λῶον* καὶ ὁ ἀόριστος, *λύσας - λύσασα - λῶσαν*, εἰς δὲ τὴν μέσην ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος *λυόμενος - λυομένη - λυόμενον*, *λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν*, *λυμένος - λυμένη - λυμένον*.

α) Ἡ μετοχὴ *λύων - λύουσα - λῶον* εἶναι τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται τὸ μὲν ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν τρίτην κλίσειν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν πρώτην.

β) Ἡ μετοχὴ *λύσας - λύσασα - λῶσαν* κλίνεται ὡς τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον.

γ) Αἱ μετοχαὶ *λυόμενος - λυομένη - λυόμενον* καὶ *λυμένος - λυμένη - λυμένον* κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

δ) Ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου *λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν* κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Ὄν.	λυθεῖς	λυθεῖσα	λυθέν
Γεν.	λυθέντος	λυθείσης	λυθέντος
Δοτ.	λυθέντι	λυθείσῃ	λυθέντι
Αἰτ.	λυθέντα	λυθείσαν	λυθέν

Πληθυντικὸς

Ὄν.	λυθέντες	λυθεῖσαι	λυθέντα
Γεν.	λυθέντων	λυθεισῶν	λυθέντων
Δοτ.	λυθεῖσι	λυθείσαις	λυθεῖσι
Αἰτ.	λυθέντας	λυθείσας	λυθέντα

§ 257. Ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου μετὴν κατάληξιν - μένος, - μένη, - μένον : λυμένος, κλεισμένος ἀπαντᾶ εἰς πολλὰ ῥήματα καὶ **λε** - λυμένος, **κε** - κλεισμένος, δηλ. μετὴν μίαν συλλαβὴν πρὸ τοῦ θέματος (τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος μετὰ **ε**) : ἡ συλλαβὴ αὐτὴ λέγεται **ἀναδιπλασιασμός**, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται κατωτέρω λόγος § 275 - 280.

§ 258. Ἡ λέξις **ἐνεστῶς** εἶναι κυρίως τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικὸς

ἽΟν.	ἐνεστῶς	ἐνεστῶσα	ἐνεστῶς
Γεν.	ἐνεστῶτος	ἐνεστῶσης	ἐνεστῶτος
Δοτ.	ἐνεστῶτι	ἐνεστῶσῃ	ἐνεστῶτι
Αἰτ.	ἐνεστῶτα	ἐνεστῶσαν	ἐνεστῶς

Πληθυντικὸς

ἽΟν.	ἐνεστῶτες	ἐνεστῶσαι	ἐνεστῶτα
Γεν.	ἐνεστῶτων	ἐνεστῶσῶν	ἐνεστῶτων
Δοτ.	ἐνεστῶσι	ἐνεστῶσαις	ἐνεστῶσι
Αἰτ.	ἐνεστῶτας	ἐνεστῶσας	ἐνεστῶτα

§ 259. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι:

α') Ἑνεργητικὴ φωνή

1. Ὁ παρατατικός: ἔλυ - α ἔλυες, ἔλυε, ἐλύαμε, ἐλύατε, ἔλυαν.
2. Ὁ ἀόριστος εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἀπαντᾶ ἔλυσε.
3. Ἡ δυνητικὴ μετὰ τὸ **θα** καὶ παρατ. εἰς **α**: **θα** ἔλυα, **θα** εἶχα, καθὼς καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος: **θα** εἶχα πιστεύσει.
4. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεστῶτος λύ - ὦν καὶ τοῦ ἀορίστου ἀπαντᾶ συνήθως ἀναλυμένη: ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος λύει ἢ ἔλυε, καὶ τοῦ ἀορίστου λύσας = ἐκεῖνος ποῦ ἔλυσε. Μετοχὴ εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἐνεστῶτος εἰς **-οντας**, ὁ ὁποῖος φανερώνει τρόπον: λύοντας τὸ πρόβλημα ἐώρασε ἢ ὦρα.
5. Οἱ τύποι τοῦ α' πληθυντικοῦ προσώπου ἀπαντοῦν συνήθως χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς κατάληξεως: ἔχομε, ἐλύαμε, ἐλύσαμε, εἶχαμε, χαθήκατε, λυθήκαμε, ἀλλὰ πάντοτε ἐλύθημεν, ἐγάθημεν.

β') Μέση φωνή

1. 'Ο παρατατικός άπαντᾶ ἐλυόμουν, ἐλύεσο κλπ. κατά τὸ ἤμουν.
2. 'Ο άόριστος άπαντᾶ καὶ λύθηκα, λύθηκες, λύθηκε, λυθήκαμε, λυθήκατε, λύθησαν, χωρίς αύξηση.
3. 'Όπου εἰς τοὺς συνθέτους χρόνους οἱ τύποι σχηματίζονται μετὰ τὸ εἶμαι - ἤμην, ἐπικρατοῦν οἱ τύποι εἶμασθε λυμένοι, εἶσατε καὶ ἤμουν, ἦσο καὶ ἦσουν, ἦτο καὶ ἦταν, ἦμασθε, ἦσατε.
4. Εἰς τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος άπαντᾶ εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον συνήθως τύπος εἰς -σου ἀντὶ εἰς -ου, π.χ. ἐργάσου (σπανίως ἐργάζου), λύσου, χάσου.

Πολλὰ ρήματα φωνηεντόκλητα εἰς -εῦω, ἐπειδὴ ἡ προφορὰ τῆς καταλήξεως εἶναι -έβω, π.χ. χορεύω, παντρεύω, δουλεύω, μαζεύω, δὲν σχηματίζουν τὸν άόριστον μόνον εἰς -σα ἀλλὰ καὶ εἰς -ψα: ἐχόρευσα, ἐπάντρευσα, ἐπίστευσα, ἐδούλευσα, ἐμάζευσα καὶ τὸν μέλλοντα άπλοῦν: θά χορέψω, θά πιστέψω, θά δυνέψω κλπ. κατά τὰ άφωνόκλητα χειλικά.

γ') Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν άφωνολήκτων ρημάτων

§ 260. α') Οὐρανικά

1. 'Ο ἐνεστώς πολλῶν οὐρανικῶν ρημάτων σχηματίζεται μετὰ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων -ω, -ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. διώκ-ω, ἀνοίγ-ω, βήχ-ω, πλέκ-ω, στέργ-ω. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, πού λήγει εἰς σσ ἢ ζ πρὸ τοῦ -ω, π.χ. φυλάσσω, ἀλλάσσω, διατάσσω, πατάσσω, σπαράσσω, μαστίζω. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός: ἐφύλασσον, διέτασσον, ἐμάστιζον κλπ. Κλίνονται δὲ εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικόν, ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόκλητα: τρέχ-ω, τρέχ-εις, ἔπλεκ-ον, ἔπλεκ-ες κλπ.

2. 'Ο άόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν οὐρανικῶν λήγει εἰς -ξα, διότι ὁ οὐρανικός χαρακτήρ ἠνώθη μετὰ τὸ σ τῆς καταλήξεως -σα εἰς ξ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ άορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

βήχω	- ἔβηξα	φυλάσσω	- ἐφύλαξα	πατάσσω	- ἐπάταξα
πνίγω	- ἔπνιξα	ταράσσω	- ἐτάραξα		
πλέκω	- ἔπλεξα	σπαράσσω	- ἐσπάραξα	διατάσσω	- διέταξα
τρέχω	- ἔτρεξα	ἀλλάσσω	- ἤλλαξα	διώκω	- ἐδίωξα

"Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγη εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - σσω ἢ - ζω, σχηματίζῃ δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - ξα, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι οὐρανικόν, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 261. β') Χειλικὰ

1. Ὁ ἐνεστώσ πολλῶν χειλικῶν ρημάτων σχηματίζεται με προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, - ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. τρέιβ - ω, τρέπ - ω. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς πτ, π.χ. βλάπτ - ω, κόπτ - ω κλπ. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σηματοῖται καὶ ὁ παρατατικὸς: ἔβλαπτι - ον, ἔκοπι - ον κλπ. Κλίνονται δὲ ὁ ἐνεστώσ καὶ παρατατικὸς, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ ἀόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν χειλικῶν λήγει εἰς - ψα, διότι ὁ χειλικὸς χαρακτήρ ἠνώθη με τὸ σ τῆς καταλήξεως - σα εἰς ψ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἀορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

τρέπ - ω	ἔτρεψα	γράφ - ω	ἔγραψα
λείπ - ω	ἔλειψα	στρέφ - ω	ἔστρεψα
τρέιβ - ω	ἔτριψα	κόπτω	ἔκοψα (κοπ - ις)
βλάπτω	ἔβλαψα	ράπτω	ἔροψα (ραφ - ῆ)

"Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγη εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - πτω, σχηματίζῃ δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - ψα, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι χειλικόν, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 262. γ') Ὀδοντικὰ

1. Ὁ ἐνεστώσ πολλῶν ὀδοντικῶν ρημάτων σχηματίζεται με προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, - ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. πείθ - ω, σπεύδ - ω, πείθ - ομαι. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς σσ ἢ ζ: πυρέσσω, ἐλπίζω. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν δὲ θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: ἐκόμιζον, ἤλαϊζον. Κλίνονται δὲ οἱ δύο αὐτοὶ χρόνοι, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ ἀόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ὀδοντικῶν ρημάτων λήγει εἰς - σα, διότι ὁ ὀδοντικὸς χαρακτήρ ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ

σ τῆς καταλήξεως - **σα**· ἔχει δὲ τὰς καταλήξεις τοῦ ἀόριστου τῶν φωνη-
εντολήκτων ρημάτων.

πειθ - ω - ἔπεισα

σπεύδ - ω - ἔσπευσα

πυρέσσω - ἐπύρεσα (πυρετ - ὅς)

ψηφίζω - ἐψήφισα (ψηφιδ -)

ἐλπίζω - ἤλπισα (ἐλπιδ -)

πλάσσω - ἔπλασα

σφραγίζω - ἐσφράγισα (σφραγιδ -)

διαφενύδω - διέφενυσα

θέτω - ἔθεσα

Ὡστε, ἂν ἔν ρῆμα λήγη εἰς - **σσω** ἢ - **ζω** καὶ σχηματίζη τὸν ἀό-
ριστον εἰς - **σα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **ὀδοντικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκει-
ται ἀπὸ συγγενῆ λέξιν.

Σημείωσις. Τὰ εἰς - **ίζω** ρήματα γράφονται μὲ **ι** πλὴν τῶν **δανειζω**,
ἀθροίζω, **ἀντικρύζω**, **συγχύζω**, **δακρύζω** κ.ἄ.

§ 263. Οἱ σύνθετοι χρόνοι τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων σχημα-
τίζονται μὲ τὰ ἴδια μόρια, τὰ ἴδια βοηθητικὰ ρήματα καὶ τοὺς ἀντι-
στοίχους τύπους τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

Παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ μετοχὴ παρακειμένου τῆς αὐτῆς φωνῆς
τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων

§ 264. Α'. Τῶν **οὐρανικῶν** (μὲ ἐνεργητ. ἀόριστον α' εἰς - **ξα**)
ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **χθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθη-
τικοῦ παρακειμένου εἰς - **γμένος**, π.χ. **πλέκω** - ἔπλεξα - ἐπλέχθην
- πλεγμένος, **φυλάττω** - ἐφύλαξα - ἐφυλάχθην - φυλαγμένος.

Β'. Τῶν **χειλικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόρ. α' εἰς - **ψα**) ὁ παθητικὸς ἀόρι-
στος α' λήγει εἰς - **φθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου
εἰς - **μμένος** π.χ. **τροίβω** - ἔτροψα - ἐτροίφθην - τροιμμένος, **βλάπτω** -
ἔβλαψα - ἐβλάφθην - βλαμμένος.

Γ'. Τῶν **ὀδοντικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόριστον α' εἰς - **σα**) ὁ παθη-
τικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **σθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρα-

καιμένου εις - **σμένος**, π.χ. *σφραγίζω* - *έσφράγισα* - *έσφραγίσθην* - *σφραγισμένος*.

§ 265. Παρατηρήσεις. Ἡ προστακτικὴ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἔχει μονολεκτικὸν τύπον εἰς - **ξου** τῶν οὐρανικῶν, εἰς - **ψου** τῶν χειλικῶν καὶ εἰς - **σου** τῶν ὀδοντικῶν: *φυλάξου*, *σκέψου*, *βασίσου*.

Ἐπισημαστέον ὅτι ἡ προστακτικὴ αὕτη εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, λήγει συνήθως α) τῶν οὐρανικῶν εἰς - **χτηκα**: *πλέχτηκα*, *σφίχτηκα*, *φυλάχτηκα*, 2) τῶν χειλικῶν εἰς - **φτηκα**: *κρούφτηκα*, *βλάφτηκα* καὶ 3) τῶν ὀδοντικῶν εἰς - **στηκα**: *σφραγίστηκα*. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὕτην ὁ ἀορίστος δὲν λαμβάνει συνήθως τὴν αὐξησιν **ε**.

Ἄορίστοι β'

§ 266. Οἱ γονεῖς τοῦ Χαρίλαου εἶχον καιρὸν **να λάβουν** γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητέρας του. Δι' αὐτό, μόλις **εφάνη** εἰς τὸν δρόμον ὁ ταχυδρόμος, ὁ Χαρίλαος ἔτρεξε κοντά του καὶ **εἶδε** ὅλας τὰς διευθύνσεις τῶν ἐπιστολῶν, ποὺ προωροῦζοντο διὰ τὸ χωριὸ του. Δὲν **εὔρεν** ὅμως ἰδικὸν του γράμμα καὶ **εφυγε** στενοχωρημένος, χωρὶς **να εἴπη** λέξιν. Μετ' ὀλίγον ὅμως τὸν **εἶδον** **να τρέχη** πρὸς τὸν ταχυδρόμον καὶ **να ἐπιστρέφῃ** φωνάζοντας: «Μητέρα! **ιδέ, ἐλάβομεν** τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν θεῖον» θὰ μᾶς ἔλθῃ τὸ Πάσχα». Ἀμέσως διευθύνεται εἰς τὸ γραφεῖον καὶ γράφει σύντομον γράμμα, τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ τὸν πατέρα του **να σταλῇ** εἰς τὸν θεῖον χωρὶς ἀναβολήν. «Σεβαστέ μου θεῖε, γράφει, αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐλάβομεν τὸ τηλεγράφημά σας. Μὲ εὐχαρίστησιν **ἐμάθομεν**, ὅτι εἴσθε καλά καὶ ὅτι ἀπεφασίσατε **να μᾶς ἔλθετε, διὰ να διέλθωμεν** τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα μαζί. Ἡ χαρά μας δὲν εἶναι δυνατὸν **να περιγραφῇ**. Σὰς περιμένομεν **να μᾶς ἔλθετε** ὅλοι. Ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου ἔχετε πολλοὺς χαιρετισμούς. Μὲ βαθύτατον σεβασμὸν, Χαρίλαος».

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν οἱ τύποι εὔρε, εἶδε, ἐλάβομεν, **να ἔλθετε**, χρόνου ἀορίστου, τῶν ὁποίων τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς ἔχει κατάληξιν - **ον** ἀντὶ - **σα**: εὔρον, εἶδον, ἔλαθον. Ἐπίσης ἀπαντοῦν οἱ τύποι **εφάνη, να περιγραφῇ**, χρόνου παθητικοῦ ἀορίστου, τῶν ὁποίων ἡ κατάληξις εἰς τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς εἶναι - **ην** ἀντὶ - **θην**: **εφάνην, ἐγράφην**. Οἱ ἀορίστοι αὗτοι λέγονται **δεύτεροι** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

1. 'Ο **ἐνεργητικός ἀόριστος β'** ἔχει εἰς μὲν τὴν ὀριστικὴν τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ: ἔλαβ - *ον, - ες, - ε, -ομεν, - ετε, - ον*, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος: Ὑποτακτ.: *λάβ - ω, - ης - η, - ωμεν, - ετε, - ουν*. Προστακτ.: *λάβ - ε, ἄς λάβ - η, λάβετε, ἄς λάβουν*. Ἀπαρέμφ.: *λάβει*. Μετοχή: *λαβ - ὄν, λαβ - οῦσα, λαβ - ὄν*, μὲ τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν. Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ ὀριστικὴν παρατ.: *θὰ ἐλάμβανον* κλπ.

'Ο **παθητικός ἀόριστος β'** ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου **α'** χωρὶς τὸ **θ**: *ἐκόπ - ην, - ης, - η*, κλπ. Ὑποτ.: *κοπ - ῶ, - ἦς, - ῆ* κλπ. Προστ.: *νά κοπ - ἦς καὶ κόπον*. Ἀπαρέμφ.: *κοπή* κλπ.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ὁ ἐνεργητικός ἀόριστος β' ἔχει τὰς καταλήξεις - **α, - ες, - ε, - αμε, - ατε, - αν**: *ἔμαθα, ἔμαθες, ἔμαθε*, κλπ., ὁ δὲ παθητικός β' ἀόριστος τὰς καταλήξεις - **ηκα, - ηκες, - ηκε, - ἦκαμε, - ἦκατε** κλπ.: *γοράφηκα, γοράφηκες* κλπ.

§ 267. Τὰ συνηθέστερα ρήματα μὲ ἀορίστους β' εἶναι τὰ ἐξῆς:

<i>ἀμαρτάνω</i>	<i>ἤμαρτον</i>	<i>διαρπάζομαι</i>	<i>διηρπάγην</i>
<i>ἀποθνήσκω</i>	<i>ἀπέθανον</i>	<i>βάπτομαι</i>	<i>ἐβάφην</i>
<i>βλέπω</i>	<i>εἶδον (ὕποτ. ἴδω</i>	<i>βλάπτομαι</i>	<i>ἐβλάβην</i>
	<i>ἀπαρ. ἴδει καὶ ἰ-</i>	<i>βοέχομαι</i>	<i>ἐβόραχην</i>
	<i>δεῖ, μετοχ. ἰδὼν)</i>	<i>γοράγομαι</i>	<i>ἐγοράγην</i>
<i>ἔρχομαι</i>	<i>ἦλθον</i>	<i>δέρομαι</i>	<i>ἐδάροην</i>
<i>εὐρίσκω</i>	<i>εὗρον</i>	<i>θλίβομαι</i>	<i>ἐθλίβην</i>
<i>κάμνω</i>	<i>ἔκαμον</i>	<i>καίομαι</i>	<i>ἐκάην</i>
<i>λαμβάνω</i>	<i>ἔλαβον</i>	<i>κλέπτομαι</i>	<i>ἐκλάπην</i>
<i>λέγω</i>	<i>εἶπον</i>	<i>κόπτομαι</i>	<i>ἐκόπην</i>
<i>πίπτω</i>	<i>ἔπεσον</i>	<i>κρύπτομαι</i>	<i>ἐκρύβην</i>
<i>τρῶγω</i>	<i>ἔφαγον</i>	<i>(συν)πλέκομαι</i>	<i>(συν)επλάκην</i>
<i>φεύγω</i>	<i>ἔφυγον</i>	<i>πνίγομαι</i>	<i>ἐπνίγην</i>
<i>τυγχάνω</i>	<i>ἔτυχον</i>	<i>σκάπτομαι</i>	<i>ἐσκάφην</i>
<i>στέλλομαι</i>	<i>ἔστάλην</i>	<i>σπεύρομαι</i>	<i>ἐσπάρην</i>
<i>σφάζομαι</i>	<i>ἔσφαγην</i>	<i>στρέφομαι</i>	<i>ἐστράφην</i>
<i>τρέπομαι</i>	<i>ἔτροπήν</i>	<i>τάσσομαι</i>	<i>(κατ)ετάγην</i>
<i>τριβῶμαι</i>	<i>(συν)ετριβήν</i>	<i>τρέφομαι</i>	<i>(ἂν)ετροφάην</i>
<i>χαίρω</i>	<i>ἔχαροην</i>	<i>φαίνομαι</i>	<i>ἐφάνην</i>

§ 268. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὰ Κούναξα οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Πέρσας, οἱ ὁποῖοι φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Κῦρος ὅμως περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἐπιτελείον του ἐφρονεύθη μαχόμενος γενναίως. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔμαθον τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐνόμισαν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐγκαταλελειμμένους καὶ ἀποκλεισμένους εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας ὅμως δὲν ἀπηλίπισθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ὁ ὁποῖος εἶχε τραυματισθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐσκέφθη νὰ παγιδεύσῃ τοὺς Ἕλληνας μὲ τεχνάσματα. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνεπιστεύθη ὁ στρατηγὸς Τισσαφέρνης εἰς ἓνα Ἕλληνα ὀνομαζόμενον Φαλῖνον, δοκιμασμένον φίλον του, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε νὰ διαπραγματευθῆ μὲ τοὺς Ἕλληνας, πῶς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τοὺς βλάψῃ κανεὶς. Ὁ Φαλῖνος παραλαβὼν καὶ τοὺς ὀρισθέντας Πέρσας ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτον ὑπεδέχθη ὁ στρατηγὸς Κλέαρχος, ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε θυσιάσει. Μεταξὺ των τότε διεξήχθη ὁ ἑξῆς διάλογος:

Φαλῖνος. «Κλέαρχε, ὁ μέγας βασιλεὺς γνωρίζει, ὅτι σεῖς ἐστρατεύσατε ἐναντίον του, διότι ἐπεισθήτε ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ ὄχι ἀπὸ ἐχθρότητα πρὸς αὐτόν. Σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν νὰ παραδώσετε τὰ ὄπλα καὶ αὐτὸς θὰ σᾶς ἐνισχύσῃ νὰ ἐπιστρέψετε σῶοι εἰς τὴν πατρίδα».

Κλέαρχος. «Φαλῖνε, σὺ εἶσαι Ἕλλην καὶ βέβαια θὰ κολακευθῆς, ἂν ἀκούσης ὅτι τὸ ὄνομά σου θὰ μνημονεύεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δηλ. κάποτε ἓνας Ἕλλην εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας συνεβούλευσε τοὺς ἐκστρατεύσαντας μὲ τὸν Κῦρον Ἕλληνας, πῶς νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Φαλῖνος. «Ἄν ἐγνώριζον, ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ σωθῆτε μαχόμενοι πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, θὰ σᾶς συνεβούλευον νὰ μὴ δεχθῆτε, ὅσα ὁ βασιλεὺς λέγει. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, σᾶς συμβουλεύω νὰ παραδώσετε τὰ ὄπλα».

Κλέαρχος (ὁ ὁποῖος εἶχε πονηρευθῆ διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φα-

* Διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν κλίσειν τῶν φωνηεντολήκτων καὶ ἀφωνολήκτων ρημάτων.

λίον). «Φίλε μου, δὲν θὰ παραδώσωμεν τὰ ὄπλα, διότι ἔχοντες τὰ ὄπλα θὰ εἶμεθα καλύτεροι φίλοι, παρὰ ἂν δὲν εἶμεθα ὀπλισμένοι».

Φαλῖνος (ἕστερα ἀπὸ σκέψιν καὶ χωρὶς νὰ ταραχθῆ). «Ὁ βασιλεὺς μου ἀνέθεσε νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι θὰ εἴσθε φίλοι του, ἂν δὲν ἀλλάξετε στρατόπεδον, ἄλλως θὰ σᾶς νομίξῃ ἐχθροὺς καὶ ὅτι τοῦ ἔχετε κηρύξει τὸν πόλεμον· τί νὰ τοῦ πῶ; εἰρήνην ἢ πόλεμον;»

Κλέαρχος. «Εἰπέ εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι εἶμεθα σύμφωνοι, δηλ. ἂν δὲν ἀλλάξωμεν θέσιν, θὰ εἶμεθα φίλοι, ἂν δὲ στρατοπεδεύωμεν ἄλλοῦ, θὰ εἶμεθα ἐχθροὶ του». Τί ὅμως ἐσκέπτετο νὰ κάμῃ ἐφρόντισε νὰ τὸ κρύψῃ.

* Ἀσκησις *

§ 269. Ὁ κῆπος δὲν σκάπτεται εὐκολα, ὅταν τὸ χῶμα ξηραίνεται πολύ, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ποτίζεται τακτικά.

Σεῖς ποτίζετε τακτικά τὸν κηπὸν σας; σκαλίζετε καὶ βοτανίζετε αὐτόν; κλαδεύετε τὰ δενδράκια; Ἄν τὸ δένδρον δὲν κλαδεύεται καὶ δὲν ποτίζεται, δὲν ἀναπτύσσεται. Καθ' ἐκάστην νὰ ποτίζετε τὰ ἄνθη καὶ νὰ καθαρίζετε τὰ ζιζάνια. Ἔτσι ὁ κῆπος θὰ παρουσιάζεται ὡραῖος.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ μὲ προφορικὴν καὶ γραπτὴν ἄσκησιν τῶν ὁμοίων καταλήξεων - τε καὶ - ται.

Αὔξησης. Ἀναδιπλασιασμός

α) Αὔξησης

§ 270. Ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται, αὔξησην. Ἡ αὔξησης αὕτη εἶναι δύο εἰδῶν 1) συλλαβικὴ καὶ 2) χρονικὴ.

§ 271. 1. **Συλλαβικὴ αὔξησης**. Συλλαβικὴ αὔξησης εἶναι ἐν ε, μὲ ψιλὴν, τὸ ὁποῖον ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον : λῶ - ω - ἔ - λυον - ἔ - λυσα, λύομαι - ἔ - λύομην - ἔ - λύθην.

2. **Χρονικὴ αὔξησης**, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ ἴδιοι χρόνοι, εἶναι

* Διὰ τὴν ὀρθογραφίαν ὁμοίων καταλήξεων.

ἡ μεταβολή τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν.
Μεταβάλλεται δὲ

τὸ	α	εἰς	η :	ἀκούω	ἤκουον	ἤκουσα
τὸ	ε	»	η :	ἐλπίζω	ἤλπιζον	ἤλπισα
τὸ	ο	»	ω :	ὄπλιζω	ὠπλιζον	ὠπλισα
τὸ	αυ	»	ηυ :	αὐξάνω	ἠϋξανον	ἠϋξησα
τὸ	ευ	»	ηυ :	εὐχομαι	ἠϋχόμην	ἠϋχήθην
τὸ	αι	»	η :	αἰσθάνομαι	ἤσθανόμην	ἤσθάνθην
τὸ	οι	»	ω :	οἰκτίρω	ὠκτιρα	—

§ 272. Τὰ ρήματα, τὰ ὅποια ἀρχίζουσι ἀπὸ **ι, υ, η, ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουσι τὸ ἀρκτικὸν φωνήεν τοῦ θέματος κατὰ τὴν αὐξησιν:
ἰκετεύω - ἰκέτευσον, ὑβρίζω - ὑβρίζον - ὑβρισα, ἠττώμαι - ἠττήθην, ὠριμάζω - ὠρίμαζον - ὠρίμασα, εἰρωνεύομαι - εἰρωνεύομην - εἰρωνεύθην.

“Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ **ρ**, ὅταν παίρνοσι αὐξησιν, διπλασιάζουσι τὸ **ρ** : ῥέω - ῥροσον.

Τὰ σύνθετα μὲ προθέσεις ἔχουσι τὴν αὐξησιν μετὰ τὴν πρόθεσιν:
ἀποφεύγω - ἀπ - ἐφευγον - ἀπ - ἐφυγα, συγ - χαιρώ - συν - ἐχαιρον - συν - ἐχάρην, δι - ορθώνω - δι - ὠρθωνον - δι - ὠρθωσα.

§ 273. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ, ἢ σύνθετα ἢ ποὺ παράγονται ἀπὸ συνθέτους λέξεις, ἔχουσι τὴν αὐξησιν, ποὺ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου:

θέλω	ἤθελον - ἠθέλησα	προθυμοῦμαι	ἐπροθυμήθην
δύναμαι	ἠδυνάμην	προξενῶ	ἐπροξένουν
ἐργάζομαι	εἰργαζόμην	προτιμῶ	ἐπροτίμησα
ἔχω	εἶχον	προστατεύω	ἐπροστάτευσον
ἀνάπτω	ἠναπτον	συλλογίζομαι	ἐσυλλογίζομην
ἀνοίγω	ἠνοιγον	συντομέω	ἐσυντόμευον
ἐμποδίζω	ἠμπόδιζον	δυστυχῶ	ἐδυστύχουν
ἐναντιοῦμαι	ἠναντιόμην	προφασίζομαι	ἐπροφασίσθην
ἐορτάζω	ἐώρταζον	δυσπιστῶ	ἐδυσπίστον
κάθημαι	ἐκαθήμην	κυριαρχῶ	ἐκυρίαρχουν

§ 274. Πολλά ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, δὲν ἔχουν αὐξῆσιν :
 ἀερίζω - ἀερίζον - ἀερίσθη, ἐνοικιάζω - ἐνοικιάζον - ἐνοικίασα - ἐνοι-
 κιάσθη, ἀηδιάζω - ἀηδιάζον - ἀηδίασα, ἐπιπλώνω - ἐπίπλωνον - ἐπί-
 πλωσα, συνεδριάζω - συνεδρίαζον - συνεδρίασα, οἰκονομῶ - οἰκονόμησα,
 συνεννοοῦμαι - συνεννοοῦμην - συνεννοήθην.

Παράτηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἔχουν πάντοτε 1) συλλαβικὴν αὐξῆσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ἀπλῶν ρημάτων, ὅταν εἶναι τρισύλλαβοι καὶ τονίζεται ἡ αὐξῆσις, ὁ δὲ ἐνεστώς εἶναι δισύλλαβος : λίω - ἔλινα, κάμνω - ἔκαμνα.

2) Χρονικὴν αὐξῆσιν ἔχουν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν βαρυτόνων ρημάτων, πού ἀρχίζουσι ἀπὸ ο, καθὼς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν συνηρημένων ἀπὸ ο, π.χ. διορθῶνω - διορθῶσα, ὀρίζω - ὤρισα, ὁμολογῶ - ὁμολόγησα ἀλλὰ ὁμολογοῦσα (πα-
 ρατατικὸς), κατοικῶ - κατώκησα καὶ κατοίκησα, ἀλλὰ κατοικοῦσα (παρατατ.).

Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος ἀπαντοῦν καὶ μὲ αὐξῆσιν καὶ χωρὶς αὐξῆσιν : πιστεύω - ἐπίστευα καὶ πίστευα - ἐπίστευσα - πίστευ-
 σα (καὶ πίστευμα), συμβουλεύω - συνεβοῦλενα καὶ συμβούλενα - συνεβοῦλενσα συμ-
 βοῦλενσα (καὶ συμβούλεγα), συνεβουλεύθη καὶ συμβουλεύθηκε, φυλάσσω - ἐφύ-
 λαξα καὶ φύλαξα - ἐφυλάχθη καὶ φυλάχθηκε ταρασσω - ἐτάραξα καὶ τάραξα -
 ἐταράχθη καὶ ταραχθηκα.

β') Ἀναδιπλασιασμός

§ 275. Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος κα-
 νονικῶς ἔχει ἀναδιπλασιασμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος: πε - παι-
 δευμένος, ἐ - σφαλμένος, ὠπλισμένος (τοῦ ὀπλίζομαι). Ὁ ὁμαλὸς
 ἀναδιπλασιασμός γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους:

1. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἀρκτικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος ἀπὸ
 τὸ ὅποιον σχηματίζεται ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, μὲ
 ἐν ε κατόπιν αὐτοῦ: πε - παιδευ - μένος. (θεμ. παιδευ -).

Τὸν ἀναδιπλασιασμὸν αὐτὸν λαμβάνουν αἱ μετοχαὶ τοῦ παθη-
 τικοῦ παρακειμένου, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα ἀπλοῦν σύμ-
 φωνον πλὴν τοῦ ρ ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον
 εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δευτέρον ὑγρόν.

παιδεύομαι	πε - παιδευμένος	θωρακίζομαι	τε-θωρακισμένος
πειρώμαι	πε - πειραμένος	θλίβομαι	τε-θλιμμένος
έγγράφομαι	(έγ)γε - γραμμένος	πείθομαι	πε-πεισμένος
κλείομαι	κε - κλεισμένος	(συν)δέομαι	(συν)δε -δεμένος
(έγ)κρίνομαι	(έγ)κε - κριμένος	(έκ)τείνομαι	(έκ)τε - ταμένος
δηλώνομαι	δε - δηλωμένος	δικάζομαι	δε - δικασμένος
(έκ)θέτομαι	(έκ)τε - θειμένος	δουλεύω	δε - δουλενμένος
πράττομαι	πε -πραγμένος	κλίνομαι	κε - κλιμένος
τοίβομαι	τε - τοιμμένος	κυρώνω	κε - κυρωμένος
(έγκατα)λείπομαι	(έγκατα)λε-λειμμένος	καλῶ	(προσ)κε-κλημένος
βάλλομαι	(προσ)βε - βλημένος		

Τὰ περισσότερα ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν, ἰδίως εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν.

Σημείωσις. Ὅταν τὸ σύμφωνον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχίζει τὸ θέμα, εἶναι δασύ **θ, φ, χ**, εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν τρέπεται εἰς ψιλόν **τ, π, κ**: θλίβομαι - τε - θλιμμένος, τε - θωρακισμένος (ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν πε - φυλαγμένος, κε - χαραγμένος).

2. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι **ε** πρὸ τοῦ θέματος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ **ρ** ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὑγρόν, ἢ ἀπὸ τρία σύμφωνα ἢ ἀπὸ ἓν διπλοῦν.

σπεύδω	έ - σπευσμένος	(ἀπο)σπῶμαι	(ἀπ)ε-σπασμένος
σφάλλω	έ - σφαλμένος	σκέπτομαι	έ - σκεμμένος
(έκ)ζητῶ	(έξ)ε - ζητημένος	(ἀπο)στέλλω	(ἀπ)ε - σταλμένος
φθείρω	(δι)ε - φθαρμένος	στρέφω	(δι)ε - στραμμένος
σφραγίζω	έ - σφραγισμένος καὶ σφραγισμένος		
(δια)ρρηγνύω	(δι)ε - ρρηγμένος καὶ διαρρηγμένος		
στεροῦμαι	έ - στερημένος καὶ στερημένος		

3. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι **ἔκτασις** τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν, ὅπως καὶ ἡ χρονικὴ αὐξήσις.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ὁ ἀναδιπλασιασμός φυλάσσεται εἰς ὅλας τὰς ἐγγίσεις τοῦ παρακειμένου, ὑπερσυντελικού καὶ τετελεσμένου μέλλοντος. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν περιορίσθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ μόνον εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παρακειμένου.

ἀριθμῶ	ἠριθμημένος	καὶ ἀριθμημένος
αὐξάνω	ἠδῆμένος	καὶ αὐξημένος
(ἀπ)ελπίζω	(ἀπ)ἠλπισμένος	καὶ ἀπελπισμένος

Εἰς ὅσα ρήματα ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος εἶναι τὸ ο, αὐτὸ ἐκτείνεται πάντοτε εἰς -ω, π.χ. ὀρίζω - ὀρισμένος, ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὀμολογῶ - ὀμολογημένος.

§ 276. Αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν συνθέτων ρημάτων με πρόθεσιν ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν μετὰ τὴν πρόθεσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν.

ἐγ - γράφομαι	ἐγ - γε - γραμμένος	συγ - χέομαι	συγ-κε-χυμένος
ἐξ - σφλῶ	ἐξ - σφλημένος	ἀφ-οσιώνομαι	ἀφ-οσιωμένος
ἐμ - πιστεύομαι	ἐμ - πε - πιστευμένος	ἐξ - ἀπλώνω	ἐξ - ἠπλωμένος καὶ ἐξαπλωμένος

§ 277. Ὅσα ρήματα ἀρχίζου ἀπὸ ι, υ, η, ω καὶ εἰ, δὲν μεταβάλλουσι τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμὸν :
ιδρύω - ἰδρυμένος, ὑφαίνω - ὑφασμένος, ἠτῶμαι - ἠττημένος, ὠφελούμαι - ὠφελημένος, εἰδοποιούμαι - εἰδοποιημένος.

§ 278. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν, ποῦ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου :

ἀναγνωρίζω	ἀνεγνωρισμένος καὶ ἀναγνωρισμένος
(καθ)ελκύνω	(καθ)ειλκυσμένος
ἐορτάζω	ἐωρτασμένος
(ἀν)ορθῶ	ἠνωρθωμένος καὶ ἀνωρθωμένος
(ἐν)οχλῶ	ἠνωχλημένος καὶ ἐνωχλημένος

§ 279. Τὰ κατωτέρω ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμὸν εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου :

ἀηδιάζω	ἀηδιασμένος	κτυπῶ	κτυπημένος
βεβαιῶ	βεβαιωμένος	λανθάνω	λανθασμένος
ἀναβιβάζω	ἀναβιβασμένος	λούομαι	λουσμένος
ἐπαναστατῶ	ἐπαναστατημένος	μεταχειρίζομαι	μεταχειρισμένος

ἐπιπλόνω	ἐπιπλωμένος	πνίγομαι	πνιγμένος
ἐνθουσιάζω	ἐνθουσιασμένος	ἐνοικιάζω	ἐνοικιασμένος
ἐμπνέω	ἐμπνευσμένος	πρήσκομαι	πρησμένος
θυμώνω	θυμωμένος	ἀποτεφρώνω	ἀποτεφρωμένος
καπνίζω	καπνισμένος	ὑποχρεοῦμαι	ὑποχρεωμένος
ζαλίζομαι	ζαλισμένος	προσωποποιούμαι	προσωποποιημένος

§ 280. Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς. Εἰς τὴν ἑμιλωμένην γλῶσσαν συνήθως αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν. Ἀναδιπλασιασμόν ἔχουν ἐνίοτε τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ο : ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὀρίζω - ὀρισμένος, κατοικῶ - κατοικημένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

Σχηματισμὸς τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 281. Ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἔχασε κάθε ἐλπίδα, ὅτι **θὰ κατορθώσῃ** νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ **ἀνήγγειλαν**, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ καταστρέψουν τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐπέστρεψε χωρὶς χρονοτριβὴν εἰς Ἀσίαν, ὅπου **ἔφθασε** κατεντροσιασμένος. Εἰς τὴν Ἑλλάδα **ἄφησε** μὲ πολλὸν στρατὸν τὸν στρατηγὸν Μαροδόσιον, ὁ ὁποῖος **ἐπέμενε**, ὅτι **θὰ ἐπιτύχῃ** νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαροδόσιος **ἀπεσύρθη** εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου **διέμεινε** ὄλον τὸν χειμῶνα, ἀφ' οὗ **κατένευε** τὸν στρατὸν εἰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 478 π.Χ. **ἔστειλεν ἀπεσταλμένους** εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ **ἐπρότεινε** εἰς αὐτοὺς νὰ γίνων σύμμαχοί του μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι **θὰ ἀνεγείρῃ** τὰ τεῖχη καὶ τοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ **θὰ** τοὺς **κάμῃ** κυρίως ὅλης τῆς Ἑλλάδος· εἰδ' ἄλλως, **θὰ εἰσβάλλῃ** εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ **θὰ ὀλοκληρώσῃ** τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἢ ὁποῖα **εἶχεν ἐρημωθῆ** ἤδη ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Συγχρόνως μὲ τοὺς **ἀπεσταλμένους** τοῦ Μαροδονίου **εἶχον φθάσει** εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ **ἀπεσταλμένοι** τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Σπαρτιῶται **εἶχον μάθει** τὰς ἐνεργείας τοῦ Μαροδονίου. Οὗτοι **ἀνεκοίνωσαν** εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι οἱ Σπαρτιῶται τοὺς ἐξορκίζον **νὰ μείνουν** πιστοὶ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ βαρβάρου. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἰς μὲν τοὺς Σπαρτιῶτας **ἀπεκρίθησαν** : « Ἀνπούμεθα, πὺ σεῖς ἐσκέφθητε, ὅτι ἡμεῖς **θὰ παραβῶμεν** τοὺς ὅρκους καὶ **θὰ θελήσωμεν** νὰ παραδώσωμεν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς

βαρβάρους ». Εἰς τοὺς Πέρσας δὲ ἔδωσαν τὴν ἱστορικὴν ἀπάντησιν : « Ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ κάμνει τὴν πορείαν του πρὸς δυσμὰς, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνωμεν αἴτιοι νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς βαρβάρους ».

§ 282. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα **χάνω**, **φθάνω**, **μανθάνω**, **μένω**, **ἀφήνω**, **διαμένω**, **κάμνω**, **προτείνω**, **παραβαίνω**, **κατορθώνω**, **ἐρημώνω**, **ἀναγγέλλω**, **στέλλω**, **θέλω**, **ἀνασύρω**. Τὰ ρήματα αὐτὰ ἔχουν χαρακτηῖρα **λ** ἢ **ρ**, **μ** ἢ **ν** καὶ λέγονται **ὑγρόληκτα** - **ἐνρινόληκτα**. Ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

§ 283. α') **Ὑγρόληκτα** ἢ **ἐνρινόληκτα** μόνον εἰς τὸν ἐνεστώ-
τα α) ὅσα λήγουν εἰς - **άνω**, τὰ ρήματα θέλω, στήνω καὶ ἀπ' ὅσα λή-
γουν εἰς - **αίνω** τὸ (μετα)βαίνω καὶ ὀλισθαίνω.

Τῶν ρημάτων αὐτῶν ὁ ἀόριστος, οἱ σύνθετοι χρόνοι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον ἢ ἀφωνόληκτον.

αὐξάνω, ἠῦξη - σα, ἠῦξή- θην, ἠῦξη - μένος, θὰ αὐξή - σω, ἔχω αὐξη-θῆ
βλαστάνω, ἐβλάστη - σα, βλαστη - μένος, θὰ βλαστή - σω, ἔχω βλα-
στή - σει

χάνω, ἔχα - σα, χα - μένος, θὰ χά - σω, θὰ χα - θῶ, ἔχω χά - σει

φθάνω, ἐφθα - σα, θὰ φθά - σω, ἔχω φθά - σει, φθα - σμένος

λαμβάνω, ἔλα - βον, θὰ λά - βω, ἔχω λά - βει, ἐλή - φθην κλπ.

μανθάνω, ἔμα - θον, μαθη - μένος, ἔχω μά - θει, θὰ μά - θω

θέλω, ἠθέλη - σα, θὰ θελή - σω, ἔχω θελήσει

στήνω, ἔστη - σα, ἐστή - θην, στη - μένος, θὰ στή - σω

βαίνω, μετέ - βην κλπ.

β) Ὅσα λήγουν εἰς - **ώνω** αὐτῶν ὁ ἀόριστος καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον: **μισθώνω**, ἐμισθώ - σα, ἐμισθώ - θην, μισθω - μένος, (ὑπο)δουλώνω, ὑπεδούλω - σα, ὑπεδουλώ - θην, ὑποδουλώ - μένος.

γ) Ὅσα ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικόν: **μέλλω** (= σκοπεύω), **μέλει** (= με μέλει), **οφείλω**, **τρέμω**, **ἠξέυρω**
κ. ἄ.

§ 284. β') 'Υγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα εἰς τὸν ἐνεστώτα, ἀόριστον καὶ τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι:

α) "Ὅσα λήγουν εἰς -λλω εἰς τὸν ἐνεστώτα, ἐνῶ τὸ ρηματικὸν θέμα ἔχει ἐν λ: ἀγγέλλω (ἄγγελος), ψάλλω (ψάλτης).

β) "Ὅσα λήγουν εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς -αίνω, -εἶνω, -εἶρω. Αὐτὰ εἰς τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα πρὸ τοῦ χαρακτῆρος ἔχουν αἰ ἢ εἰ, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν ἔχουν α ἢ ε πρὸ τοῦ χαρακτῆρος, π.χ. φαίνομαι (θέμ. φαν - ὅς), ὑφαίνω, (θέμ. ὑφαν - τῆς), τείνω (θ. ἐκ - τεν - ῆς), σπείρω (θ. σπέρ - μα).

γ) "Ὅσα λήγουν εἰς -ίνω, -ίρω, -ύνω, -ύρω με μακρὸν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος δίχρονον, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα τὸ δίχρονον εἶναι βραχύ: κλίνω (θέμ. ἐπι - κλιν - ῆς), κρῖνω (θέμ. εὐκριν - ῆς), οἰκτίρω (θέμ. οἰκτιρ - μός), πλύνω (θέμ. πλυν - τήριον), σύρω (θέμ. συρ - μός).

δ) Τὰ ρήματα μένω, (δια)νέμω, δέρω, φέρω, καὶ κάμνω (τὸ κάμνω ἔχει ρηματ. θέμα καμ-, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεστώς με προσθήκην τοῦ ν : κάμνω καὶ κάνω).

Σχηματισμὸς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀόριστου α' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 285. 'Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος α' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα με προσθήκην τῆς καταλήξεως -α (ὄγι - σα) καὶ ἀφοῦ ἐκταθῆ τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος βραχὺ φωνῆεν α, ι, υ εἰς μακρὸν α, ι, υ καὶ τὸ ε εἰς εἰ, π.χ.

ἀγγέλλω	(θ. ἄγγελ - ος)	ἠγγεῖλα
(ἀνα)τέλλω	(θ. (ἀνα)τελ -)	ἀνέτειλα
θερμαίνω	(θ. θέρμαν - σις)	ἐθέρμανα
ὑφαίνω	(θ. ὑφαν - σις)	ὑφανα
σπείρω	(θ. σπέρ - μα, σπέρνω)	ἐσπειρα
κρῖνω	(θ. εὐκριν - ῆς)	ἐκρῖνα
οἰκτίρω	(θ. οἰκτιρ - μός)	ὠκτιρα
μένω	(θ. μεν -)	ἔμεινα
δέρω	(θ. δερ -)	ἔδειρα
στέλλω	(θ. στελ -)	ἔστειλα

σημαίνω	(θ. σήμαν - σις)	ἐσήμανα
ξηραίνω	(θ. ξήραν - σις)	ἐξήρανα
τείνω	(θ. (ἐκ)τεν - ἤς)	ἔτεινα
ἐγείρω	(θ. ἔγερ - σις)	ἤγειρα
πλύνω	(θ. πλυν - τήριον)	ἔπλυνα
σύρω	(θ. συρ - μὸς)	ἔσυρα
(δια)νέμω	(θ. νεμ -)	(δι)ένειμα

Τὸ φέρω ἔχει ἀόριστον ἔφερα.

Σχηματισμός παθητικοῦ ἀόριστου καὶ τῆς μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου

§ 286. Ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ὑγρόληκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **θην** καὶ - **μενος** (ὁ χαρακτήρ **ν** τῶν ἐνρινολήκτων πρὸ τοῦ **μ** τῆς καταλήξεως - **μένος** εἰς ἄλλα ρήματα ἀφομοιοῦται καὶ γίνεται **μ**, εἰς ἄλλα γίνεται **σ**), π.χ.

ἀγγέλλομαι	ἠγγέλθην	(παρ)ηγγεμένος
ύφαινομαι	ύφάνθην	ύφασμένος
σημαίνομαι	ἐσημάνθην	σεσημασμένος
ξηραίνομαι	ἐξηράνθην	(ἀπ)εξηραμμένος
θεομαίνομαι	ἐθεομάνθην	θεομασμένος
φέρομαι	ἐφέρθην	φεομένος
σύρομαι	ἐσύρθην	συρομένος

§ 287. Ὅσα ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα ρήματα ἔχουν ρηματικὸν θέμα μονοσύλλαβον μὲ φωνῆν **ε** πρὸ τοῦ χαρακτήρος, σχηματίζουν τὸν παθητικὸν ἀόριστον α' ἢ β' καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου μὲ φωνῆν **α** πρὸ τοῦ χαρακτήρος.

δέρομαι	(θ. δερ -)	ἐδάρο-θην ἢ ἐδάρο-ην	δαομένος
σπείρομαι	(θ. σπερ -)	ἐσπάρω - θην ἢ ἐσπάρω - ην	σπαομένος
στέλλομαι	(θ. στελ -)	ἐστάλλω - ην	(ἀπ)εσταλμένος
φθειρομαι	(θ. φθερ -)	ἐφθάρω - ην	(δι)εφθαομένος

§ 288. Τὰ ρήματα κλίνω, κρίνω καὶ τείνω σχηματίζουν τὸν

παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἀφοῦ ἀποβληθῆ ὁ χαρακτήρ **ν**.

κλίνομαι (θ. κλιν -)	ἐκλίθην	κεκλιμένος (κεκλιμένον ἐπίπεδον)
κρίνομαι (θ. κριν -)	ἐκρίθην	(δια)κεκριμένος
πλύνομαι (θ. πλυν -)	ἐπλύθην	πλυμένος χωρίς ἀναδιπλασιασμόν
τείνω (θ. τεν -)	ἐτάθην	τεταμένος

§ 289. Μὲ τὸ φωνηεντόληκτον θέμα σχηματίζουν τοὺς ἀνωτέρω τύπους τὰ ρήματα προσβάλλω καὶ διανέμω :

(προσ)βάλλομαι	(προσ)εβλή - θην	(προσ)βεβλη-μένος
διανέμω	διενεμή - θην	διανεμη - μένος

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλώσσαν ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζεται συνήθως χωρίς ἀναδιπλασιασμόν, π.χ. παρηγγελμένος, ξεραμμένος, πλυμένος, σταλμένος, σπαρμένος.

Σημείωσις. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ποικιλία τῶν τύπων δὲν κουράζει τοὺς μαθητάς, διότι οἱ τύποι αὗτοί εἶναι ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης καὶ εἰς καθημερινὴν χρῆσιν.

Συνηρημένα ρήματα

§ 290. "Ὅτε τὰ ζῶα ὀμίλουν, τὰ πρόβατα παρεπονοῦντο πρὸς τὸν κύριόν των καὶ τοῦ ἔλεγον: « Παραπονούμεθα ἐναντίον σου, διότι, ἐνῶ ὠφελεῖσαι ἀπὸ τὸ γάλα μας, τὰ μαλλιά μας, τὰ ὅποια πωλεῖς, σὺ μᾶς παραμελεῖς καὶ ἀδιαφορεῖς τελείως δι' ἡμᾶς· τοῦναντίον δὲ περιποιεῖσαι τὸν σκύλον καὶ φροντίζεις νὰ μὴ πεινάσῃ ποτέ, ἐνῶ δὲν προσδοκᾷς ἀπ' αὐτὸν κανὲν κέρδος ». Ὁ σκύλος, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο πλησίον τοῦ κυρίου του καὶ ἤκουσε τὰ παράπονα αὐτῶν, ἐγένελασε καὶ εἶπε: « Ἀνόητα πρόβατα, δὲν δικαιοῦσθε νὰ παραπονῆσθε· ἐγὼ δὲν κοιμοῦμαι καθόλου καὶ ἀγρυπνῶ ὅλην τὴν νύκτα κινούμενος γύρω ἀπὸ τὴν στάνην, διὰ νὰ σᾶς προφυλάξω ἀπὸ τὰ θηρία, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς ἐπιτεθοῦν, ἐνῶ σεῖς θὰ κοιμᾶσθε. Ἄν ἐγὼ ἤρνούμην νὰ παρίσταμαι εἰς κάθε κίνδυνον, πολλὰ ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ εἶχετε ζῆσει· ἐγὼ δηλ. ζῶ διὰ σᾶς. Μολονότι δὲ διαιτῶμαι λιτότατα μὲ τεμάχια ψωμοῦ, οὐδέποτε παρεπονέθην καὶ ποτέ δὲν ἠγαντιώθην εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου μας. Δὲν διενοήθην ποτέ νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὸ ἔργον μου αὐτό, διότι ἀγαπῶ τὸν κύριόν

μου και ἐκτιμῶ τοὺς κόπους και τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται αὐτός ».

§ 291. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, προσδοκῶ, διατιμῶμαι, πωλῶ, ὁμιλῶ, παραμελῶ, δικαιοῦμαι κ.ἄ., τὰ ὁποῖα λήγουν εἰς μὲν τὸν ἐνεργητικὸν ἐνεστῶτα εἰς - ῶ περισπώμενον, εἰς δὲ τὸν ἐνεστῶτα τῆς μέσης φωνῆς εἰς - ῶμαι ἢ - οὔμαι. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα**.

§ 292. Τὰ συνηρημένα ρήματα εἶναι φωνηεντόληκτα ρήματα και ἀρχικῶς εἶχον εἰς τὸν ἐνεστῶτα και παρατατικὸν τῆς ἐνεργητικῆς και μέσης φωνῆς χαρακτῆρα α ἢ ε ἢ ο, ὁ ὁποῖος συνηρέθη με τὰς καταλήξεις. Διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις:

α) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς εἶχον χαρακτῆρα α : ἀγαπῶ (ἀγαπάω), νικῶ (νικάω).

β) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ε : κινῶ (κινέω), θεωρῶ (θεωρέω).

γ) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ο : βεβαιῶ (βεβαιόω) ἀξιῶ (ἀξιόω).

Τὰ περισσότερα ρήματα τῆς τρίτης κατηγορίας εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπαντοῦν ὡς ἐνρινόληκτα εἰς - ῶνω : διατυπῶνω, συμμορφῶνω, φανερόνω κλπ. Πολὺ ὀλίγα ἀπαντοῦν ὡς συνηρημένα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνηθέστερα εἶναι τὸ ἀξιῶ, βεβαιῶ, δηλῶ, δικαιοῦμαι, ἐπικυροῦμαι (ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς).

→

Κλίσις συνηρημένου εις - ῶ (- άω) εις τόν ένεστῶτα και παρατατατικόν.
 § 293. Ένεστῶς τικῆ φωνῆ

Ένεστῶς	Παρατατικός
ὀκῶ νικῶ νικῶμεν νικᾶτε νικῶν νικῶσιν	ὀκῶ νικῶ νικῶμεν νικᾶτε νικῶν νικῶσιν
ἑνίκων ἑνίκας ἑνίκα ἑνικῶμεν ἑνικᾶτε ἑνικῶν	ἑνίκων ἑνίκας ἑνίκα ἑνικῶμεν ἑνικᾶτε ἑνικῶν

Οι ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' διαρκῆς : θά νικῶ. Μέλλων β' : θά νικήσω.
 Ἀόριστος α' : ἐνίκησα. (Προστ. : νίκησε. Ἄπαρ. : νίκησει.
 Μετοχή : νικήσας - νικήσασα - νικήσας).
 Παρακείμε. : ἔχω νικήσει. Ὑπερσυντ. : εἶχον νικήσει.
 Τετέλ. μέλλων : θά ἔχω νικήσει.
 Δυνητικῆ : θά ἐνίκων γλπ., θά εἶχον νικήσει.

§ 294. Μέση φωνή

Ὅριστική	Ἑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
νικῶμαι νικᾶσαι νικᾶται νικῶμεθα νικᾶσθε νικῶνται	νικῶμαι νικᾶσαι νικᾶται νικῶμεθα νικᾶσθε νικῶνται	— νά νικᾶσαι ἄς νικᾶται — νά νικᾶσθε ἄς νικῶνται	εἴθε νά νικῶμαι » νά νικᾶσαι » νά νικᾶται » νά νικῶμεθα » νά νικᾶσθε » νά νικῶνται	νικῶμαι νικῶμεθα νικῶνται	νικῶμενος νικῶμένη νικῶμενον
ἐνικῶμην ἐνικᾶσο ἐνικᾶτο ἐνικῶμεθα ἐνικᾶσθε ἐνικῶντο	Οἱ ἄλλοι χρόνοι				
<p>Μέλλων α' : θά νικῶμαι. Μέλλων β' : θά νικηθῶ. Ἀόριστος α' : ἐνικήθην (Προστ : νικήσον, ἄς νικήθῃ) Ἀπαρ. νικήθῃ. Μετοχή : νικήβεις - νικήβείσα - νική- θέν). Παρακ. : ἔχω νικήθῃ ἢ εἶμαι νικημένος. Υπερβ. εἶχον νικήθῃ ἢ ἤμην νικημένος. Τετελ. μέλλων : θά ἔχω νικήθῃ ἢ θά εἶμαι νικημένος. Δυννητική : θά ἐνικώμην, θά εἶχον νικήθῃ.</p>					

Κατὰ τὸ νικῶ - νικῶμαι κλίνονται τὰ ἀγαπῶ - ὦμαι, τιμῶ - ὦμαι καὶ τὰ ἀμιλλῶμαι, δια-
τῶμαι, καθὼς καὶ τὰ ἐρευνῶ, καθιστῶ, μελετῶ, προσδοκῶ.

Τὸ ζῶ κλίνεται ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶν. Παρατ. ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζητε,
ἔζων, διότι ἀρχικῶς ὁ χαρακτῆρ ἦτο η (ζήω) καὶ ἔχι α.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εἰς - ὦ (- έω) εἰς τόν ένεστῶτα καί παρατατικόν .
 § 295. Ένεργητικῆ φωνῆ

᾽Οριστικῆ	᾽Υποτακτικῆ	Προστακτικῆ	Εὐκτικῆ	᾽Απαρέμφ.	Μετοχή
κινῶ κινεῖς κινεῖ κινούμεν κινεῖτε κινούσθ	κινῶ κινῆς κινῆ κινούμεν ἢ κινώμεν κινεῖτε ἢ κινήτε κινούσθ	— κίνει ἢ νά κινήσ ἄς κινή — κινεῖτε ἢ νά κινήτε ἄς κινούσθ	εἶθε νά κινῶ » νά κινήσ » νά κινή » νά κινούμεν » νά κινεῖτε » νά κινούσθ	ἄκλιτ	κινῶν κινούσα κινούσθ
Παρατατικῶς	ἔκινουν ἔκινεις ἔκινει ἔκινούμεν ἔκινετε ἔκινούσθ				

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' : θά κινῶ. Μέλλων β' : θά κινήσω.
 ᾽Αόριστος α' : ἔκίνησα (Προστ.: κίνησε ᾽Απαρ.: κινήσει.
 Μετοχή : κινήσας - κινήσασα - κινήσαν). Παρ-
 ακ : ἔχω κινήσει. ᾽Υπερσ. : εἶχον κινήσει. Τετε-
 λεσμ. μέλλων : θά ἔχω κινήσει.
 Δυνητικῆ : θά ἔκινουν γάρ, θά εἶχον κινήσει.

§ 296. Μέση φωνή

Ἑλληνιστὶς	Ἑλληνιστὶς	Ἑλληνιστὶς	Ἑλληνιστὶς	Ἑλληνιστὶς	Ἑλληνιστὶς
κινῶμαι κινεῖσαι κινεῖται κινούμεθα κινεῖσθε κινούνται	κινῶμαι ἢ κινῶμαι κινεῖσαι ἢ κινῶσαι κινεῖται ἢ κινῶται κινούμεθα ἢ κινώμεθα κινεῖσθε ἢ κινῶσθε κινούνται ἢ κινῶνται	— νὰ κινήσαι ἄς κινήται κινεῖσθε ἢ νὰ κινήσθε ἄς κινούνται ἢ ἄς κινῶνται	εἶθε νὰ κινῶμαι » νὰ κινήσαι » νὰ κινήται » νὰ κινούμεθα » νὰ κινήσθε » νὰ κινούνται	κινεῖσθαι κινουμένη κινούμενον	Μετοχή
ἐκινούμην ἐκινεῖσο ἐκινεῖτο ἐκινούμεθα ἐκινεῖσθε ἐκινούντο	Οἱ ἄλλοι χρόνοι	Μέλλον α' : θὰ κινῶμαι. Μέλλον β' : θὰ κινηθῶ. Ἀόριστος α' : ἐκινήθην (Προστ. κινήσον, ἄς κινή- θῃ. Μετοχή : κινήθεις - κινήθεις - κινήθην). Ἀπαρ. : κινήθῃ. Παρακείμε. ἔχον κινήθῃ ἢ εἶμαι κινήμένος. Ἔπεσο. : εἶχον κινήθῃ ἢ ἦμην κινήμένος. Τετέλι. μέλι. : θὰ ἔχω κινήθῃ ἢ θὰ εἶμαι κινήμένος. Δυνητικὴ : θὰ ἐκινούμην κλπ., θὰ εἶχον κινήθῃ κλπ.			

Κατὰ τὸ κινῶ - κινῶμαι κλίνονται τὰ βοηθῶ, ἀμελῶ, ἐξηγῶ, ἐπιθυμῶ, ἐπινοῶ, ἐπαυῶ, ζήτηῶ, ἐχαριστῶ, κατοικῶ, προσπαθῶ, πωλῶ, ὑμνῶ, χορηγῶ, ὠφελῶ, ἀρνούμαι, διανοοῦμαι, μιμοῦμαι, παρακινῶμαι, περιποιῶμαι κ. ἄ.

Τὰ ρήματα πλέ - ω, πνέ - ω, δέ - ομαι, καί - ω, κλαί - ω μεῖ μονοσύλλαβον θέμα κλίνονται κατὰ τὰ βαρῦτον α φωνηεντόληκτα, πλέω πλέεις πλέει κλπ.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εις - ὦ (ὄω) εις τὸν ἑνεστώτα καὶ παρατατικὸν

§ 297. Ἐνεργητικὴ φωνὴ

Ἐνεστώς	Ἐπιθετικὴ	Ἑπιθετικὴ	Προστακτικὴ	Εὐκτικὴ	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
βεβαίω βεβαίωσις βεβαίωσι βεβαιοῦμαι βεβαίωσθε βεβαίωσιν	βεβαίω βεβαίωσις βεβαίωσι βεβαιοῦμαι βεβαίωσθε βεβαίωσιν	— νά βεβαίωσις ἄς βεβαίωσι — νά βεβαίωσθε ἄς βεβαίωσιν	εἶθε νά βεβαίω » νά βεβαίωσις » νά βεβαίωσι » νά βεβαιοῦμαι » νά βεβαίωσθε » νά βεβαίωσιν	βεβαίωσιν	βεβαίωσιν βεβαίωσθα βεβαίωσῃν	
Παρατατικός	ἔβεβαίων ἔβεβαίωσιν ἔβεβαίω ἔβεβαιοῦμαι ἔβεβαίωσθε ἔβεβαίωσιν					

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' : θά βεβαίω. **Μέλλων β' :** θά βεβαίωσθε.
Ἄδριστος α' : ἐβεβαίωσα. (**Προστ. :** βεβαίωσθε, ἄς βεβαίωσθι. **Ἀπαρ. :** βεβαίωσθε. **Μετοχή :** βεβαίωσας - σασα - σαν.). **Παράκ. :** ἔχω βεβαίωσει. **Ἑπεσθ. :** εἶχον βεβαίωσει. **Τελελ. μέλ. :** θά ἔχω βεβαίωσει. **Δυνητικὴ :** θά ἐβεβαίωσιν κλπ., θά εἶχον βεβαίωσει.

§ 298. Μ έ σ η φ ω ν ή

‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
δικαιοῦμαι δικαιοῦσαι δικαιοῦται δικαιούμεθα δικαιοῦσθε δικαιοῦνται	δικαιοῦμαι δικαιοῦσαι δικαιοῦται δικαιούμεθα δικαιοῦσθε δικαιοῦνται	— νά δικαιοῦσαι ἄς δικαιοῦνται — νά δικαιοῦσθε ἄς δικαιοῦνται	εἶθε νά δικαιοῦμαι » νά δικαιοῦσαι » νά δικαιοῦνται » νά δικαιούμεθα » νά δικαιοῦσθε » νά δικαιοῦνται	τηροῦσθαι	δικαιούμενος δικαιουμένη δικαιούμενον
δικαιούμην ἐδικαιοῦσο ἐδικαιοῦτο ἐδικαιούμεθα ἐδικαιοῦσθε ἐδικαιοῦντο	<p>Οἱ ἄλλοι χρόνοι</p> <p>Μέλλον α΄ : θά δικαιοῦμαι. Μέλλον β΄ : θά δικαιοῦμαι. Μέλλον γ΄ : ἐδικαιώθηρ. (Προστ. : δικαιοῶσον, ἄς δικαιοῦθῃ. ‘Απαρ. δικαιοθῆ). Μετοχή : δικαιοῦ- θεις - δικαιοῦεῖσα - δικαιοῦέν). Παράκ. ἔχω δι- καιοθῆ - εἶμαι δικαιομένος. ‘Υπερσ. εἶχον δικαιο- θῆ - ἤμην δικαιομένος. Τελελ. μέλλον : θά ἔχω δι- καιοθῆ - θά εἶμαι δικαιομένος. Δνητική : θά ἐδικαιοῦμην κλπ., θά εἶχον δικαιο- θῆ</p>				

§ 299. Κατὰ τὸ **βεβαιῶ - δικαιοῦμαι** κλίνονται τὰ ἀξιῶ, δηλῶ, ἐκπληρῶ, ἐναντιοῦμαι, καρποῦμαι, ὑποχρεοῦμαι, μισθῶ - μισθοῦμαι. Οἱ συνηρημένοι τύποι τῆς κατηγορίας ταύτης χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀρχῶν. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ συνηρημένα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποφεύγονται, διότι τὰ περισσότερα ἀντικατεστάθησαν μὲ βαρύτερα εἰς - ὦνω.

§ 300. Πα ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἑξῆς τύποι :

Α'. Εἰς τὴν ἐνεργ. φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται ὅπως τὸ νικῶ (= νικάω) :

α) Εἰς τὸν ἐνεστῶτα γ' ἐνικ. νικάει, α' πληθ. νικᾶμε καὶ νικοῦμε, γ' πληθ. νικᾶν, νικοῦν, νικᾶνε καὶ νικοῦνε.

β) Ὁ παρατατικός λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : νικοῦσα νικοῦσαι, νικοῦσε, νικοῦσαμε νικούσατε, νικούσαν.

γ) Ὁ μετοχικός τύπος : νικῶντας.

δ) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. νίκησαν - νικήσαν - νικήσανε.

Β'. Εἰς τὴν μέσην φωνὴν α) ἐνεστῶς : νικιέμαι - ἀγαπιέμαι - ἀγαπιῶμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμεθα - ἀγαπιόμαστε - ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέσθε - ἀγαπιέστε - ἀγαπιένται - ἀγαπιόνται - ἀγαπιῶνται.

β) Ὁ παρατατικός : ἀγαπιόμεν, ἀγαπιόσων, ἀγαπιόταν, ἀγαπιόμασταν, ἀγαπιόσασταν, ἀγαπιόνταν.

γ) Εἰς τὸν ἀόριστον συνήθως οἱ τύποι εἶναι χωρὶς αὔξησιν μὲ κατάληξιν - θηκα : νικήθηκα.

§ 301. Α'. Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ τὸ κινῶ (= κινέω) :

α) Ὁ παρατατικός λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : κينوῦσα, κينوῦσαι, κινούσε, κινούσαμε, κινούσατε, κινούσαν καὶ κينوῦσαν κλπ.

β) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. κίνησαν - κινήσαν - κινήσανε.

γ) Ἡ μετοχή : κινῶντας.

Β'. Εἰς τὴν μέσην φωνὴν α) ὁ παρατατ. ἀπαντᾷ καὶ χωρὶς αὔξησιν : ἐθεωρούμην - θεωρούμην, κλπ. πληθ. θεωρούμασταν, θεωρούσασταν, θεωροῦνταν, β) ὁ ἀόρ. καὶ χωρὶς αὔξησιν : κινήθηκα (- θηκα).

§ 302. Τοῦ ρήματος **κοιμῶμαι** ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι κοιμοῦμαι - κοιμᾶμαι, κοιμᾶσαι, κοιμάται, κοιμούμεθα, κοιμᾶσθε - κοιμάσθε, κοιμοῦνται.

Παρατατικός: ἐκοιμούμην - ἐκοιμόσουν, ἐκοιμᾶσο - (ἐ)κοιμόσουν, ἐκοιμᾶτο-κοιμίαται, ἐκοιμούμεθα - κοιμούμασταν - κοιμόμασταν, ἐκοιμᾶσθε - κοιμόσασταν, ἐκοιμῶντο - (ἐ)κοιμούνται. "Ὅπως τὸ κοιμοῦμαι κλίνονται καὶ τά: λυποῦμαι - λυπᾶμαι, φοβοῦμαι - φοβᾶμαι, θυμοῦμαι - θυμᾶμαι.

Σχηματισμός τῶν ἄλλων χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς
καὶ μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς τῶν συνηρημένων ρημάτων

§ 303. Ὁ ἀόριστος α', ἐνεργητικός, μέσος ἢ παθητικός, καθὼς καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις - σα, - θην, - μένος, ἀφοῦ ἐκταθῆ ὁ χαρακτήρ τοῦ ρηματικοῦ θέματος εἰς μακρόν, ἦτοι :

τὸ α γίνεται η: τιμῶ (θ. τιμα -) ἐτίμη - σα, ἐτιμή - θην, τιμη - μένος.
τὸ ε γίνεται η: ὠφελῶ (θ. ὠφеле -), ὠφέλη - σα, ὠφελή - θην, ὠφελη - μένος.
τὸ ο γίνεται ω: δηλῶ (θ. δηλο -), ἐδήλω - σα, ἐδηλώ - θην, δεδηλω - μένος.

§ 304. Πολλὰ συνηρημένα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἀόριστον α', ἐνεργητικὸν καὶ παθητικόν, καθὼς καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, χωρὶς νὰ ἐκταθῆ ὁ χαρακτήρ α, ε, ο εἰς μακρόν, εἰς δὲ τὸν παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου λαμβάνουν κατάληξιν - σθην καὶ - σμένος. Τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

γελῶ	(θ. γελα -),	ἐγέλασα,	ἐγέλα - σθην,	γελα - σμένος
διψῶ	(θ. διψα -),	ἐδίψασα,	—	διψα - σμένος
κερῶ	(θ. κερα -),	ἐκέρασα,	ἐκερά - σθην,	κερα - σμένος
κρεμῶ	(θ. κρεμα -),	ἐκρέμασα,	ἐκρεμά - σθην,	κρεμα - σμένος
πεινῶ	(θ. πεινα -),	ἐπεινάσα,	—	πεινα - σμένος
ἀποσπῶ	(θ. ἀποσπα -)	ἀπέσπασα,	ἀπεσπά - σθην,	ἀπεσπα - σμένος
καταχρῶμαι	(θ. καταχρα -),	—	κατεχρά - σθην,	—
καταρῶμαι	(θ. καταρα -),	κατηρά - σθην,	κατηρα - μένος (χωρὶς σ)	
ἀρκῶ	(θ. ἀρκε -),	ἤρκεσα,	ἤρκε - σθην	
ἠμπορῶ καὶ μπορῶ,		ἠμπόρεσα καὶ μπόρεσα		
πονῶ,		ἐπόνεσα		
ἐκτελῶ,		ἐξετέλεσα,	ἐξετελέ - σθη,	τετελε - σμένος
φορῶ,		ἐφόρεσα,	ἐφορέ - θη (χωρὶς σ)	

§ 305. Πολλά φωνηεντόληκτα βαρύτερα ρήματα σχηματίζουν τὸν μέσον ἢ παθητικὸν ἀόριστον εἰς - **σθη** καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - **σμένος**, π.χ. *λούμαι - ἐλούσθη - λουσμένος*, *ἀκούω - ἤκούσθη - ἀκουσμένος*.

Ὅμοίως πολλὰ ρήματα, τὰ ὅποια εἰς τὸν ἐνεστώτα ἔχουν θέμα συμφωνόληκτον, σχηματίζουν τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τύπους ἀπὸ φωνηεντόληκτον θέμα μὲ χαρακτηριστῆρα **α, ε, ο**: *στήνω - ἐστή - θην - στη - μένος*, *σβῆνω - ἐσβή - σθη - σβη - σμένος*.

Ρήματα εἰς - **μαι**

§ 306. Εἰς τὸ κείμενον τῆς § 290 ὑπάρχουν τὰ ρήματα **κάθημαι - παρίσταμαι** (ἀπλοῦν **ἴσταμαι**) **ἐπιτίθεμαι** (ἀπλοῦν **τίθεμαι**): αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἔχουν κατάληξιν εἰς τὸ **α'** πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος - **μαι** ἀντὶ - **ομαι** μὲ **α, ε, η** ἢ **ει** πρὸ τοῦ - **μαι**. Τὰ συνηθέστερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι :

α) μὲ **α** πρὸ τοῦ - **μαι** : *δύναμαι, ἴσταμαι, ἵπταμαι*, β) μὲ **ε** πρὸ τοῦ - **μαι** : *τίθεμαι*, γ) μὲ **η** πρὸ τοῦ - **μαι** : *κάθημαι* καὶ δ) μὲ **ει** πρὸ τοῦ - **μαι** : *κεῖμαι*.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχ. Ἑλλ. γλῶσσαν ὑπῆρχον καὶ τύποι εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν λήγοντες εἰς - **μι** : *ἴστημι = στήνω, τίθημι = θέτω, δίδωμι, δείκνυμι* καὶ εἰς τὴν μέσην λήγοντες εἰς - **μαι** : *ἴσταμαι, τίθεμαι, δίδωμαι, δείκνυμαι*.

→

§ 307. Κλίσις τῶν εἰς - μαι ρημάτων

Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἰστάμεθα ἴστασθε ἴστανται	ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἰστάμεθα ἴστασθε ἴστανται	— νά ἴστασαι ἄς ἴσταται — νά ἴστασθε ἄς ἴστανται	εἶθε νά ἴσταμαι » νά ἴστασαι » νά ἴσταται » νά ἰστάμεθα » νά ἴστασθε » νά ἴστανται	ἴστασθαι	ἰστάμενος ἰσταμένη ἰστάμενον

Παρατατικός : ἰστάμην, ἴστασο, ἴστατο, ἰστάμεθα, ἴστασθε, ἴσταντο.

Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	— νά τίθεσαι ἄς τίθεται — νά τίθεσθε ἄς τίθενται	εἶθε νά τίθεμαι » νά τίθεσαι » νά τίθεται » νά τιθέμεθα » νά τίθεσθε » νά τίθενται	τίθεσθαι	τιθέμενος τιθεμένη τιθέμενον

Παρατατικός : ἐπιθίμην, ἐπιθεςο, ἐπιθето, ἐπιθέμεθα, ἐπιθεσθε, ἐπιθεντο.

Ῥοσειτική	Ῥτοσακτική	Προσακτική	Εὐκτική	Ῥαυδέμφ.	Μετοχή
κἀθημαι κἀθησαι κἀθηται κἀθημεθα κἀθησθε κἀθηρται	κἀθημαι κἀθησαι κἀθηται κἀθημεθα κἀθησθε κἀθηρται	— κἀθησαι κἀθηται — κἀθησθε κἀθηρται	εἶθε νὰ κἀθημαι » νὰ κἀθησαι » νὰ κἀθηται » νὰ κἀθημεθα » νὰ κἀθησθε » νὰ κἀθηρται	κἀθησθαι	κἀθημένος κἀθημένηη κἀθημένον

Παρατατικός : ἐκἀθήμην, ἐκἀθησο, ἐκἀθητο, ἐκἀθήμεθα, ἐκἀθησθε, ἐκἀθητο.

Ῥοσειτική	Ῥτοσακτική	Προσακτική	Εὐκτική	Ῥαυδέμφ.	Μετοχή
κείμαι κείσαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	κείμαι κείσαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	— κείσαι κείται — κείσθε κείνται	εἶθε νὰ κείμαι » νὰ κείσαι » νὰ κείται » νὰ κείμεθα » νὰ κείσθε » νὰ κείνται	κείσθαι	κείμενος κείμένηη κείμενον

Παρατατικός : ἐκείμην, ἐκείσο, ἐκείτο, ἐκείμεθα, ἐκείσθε, ἐκείτο.

§ 308. α) Κατά τὸ **ἴσταμαι** κλίνονται καὶ τὰ σύνθετα ἀνίσταμαι, ἀνθίσταμαι, προῖσταμαι β) κατὰ τὸ **τίθεμαι** τὰ ἐκτίθεμαι, ἐπιτίθεμαι, προστίθεμαι, μετατίθεμαι κ.ἄ. γ) κατὰ τὸ **κάθημαι** τὰ παρακάθημαι, ἐπικάθημαι κ.ἄ. δ) κατὰ τὸ **κεῖμαι** τὰ κατάκειμαι, ὑπόκειμαι, σύγκειμαι κ.ἄ.

§ 309. α) Ὁ ἀόριστος β' τοῦ **ἴσταμαι** εἶναι **ἔστην**, συνήθως σύνθετος : ἀνέστην, παρέστην, ὁ ὁποῖος κλίνεται ὅπως ὁ μέσος ἀόριστος β' : παρέστην, παρέστης, παρέστη κλπ. Ὑποτακτ. παρασιῶ, παρασιῆς, παρασιῆ κλπ. Ἀπαρεμφ. παρασιῆ. Μετοχή: παρασιάς, παρασιᾶσα, παρασιάν, κατὰ τὸ **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**.

β) Ὁ ἀόριστος τοῦ **τίθεμαι** εἶναι **έτέθην** καὶ κλίνεται κατὰ τὸ ἐλύθην καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τεθειμένος (ἐκτεθειμένος κλπ.)

Ἄποθετικά ρήματα

§ 310. Πολλὰ ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν μέσην φωνὴν καὶ δὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν· τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **ἀποθετικά**: ἀγωνίζομαι, ἀσπάζομαι, αἰσθάνομαι, ἀσχολοῦμαι, γίνομαι, δέχομαι, διανοοῦμαι, ἐγγυῶμαι, ἐμπορεῖομαι, ἐντρέπομαι, ἐργάζομαι, ἐρχομαι, εἴχομαι, ἰσχυρίζομαι, μάχομαι, μεταχειρίζομαι, ὀνειρεῖομαι, ὄσφραίνομαι, περιποιῶμαι, πορεῖομαι, σκέπτομαι, χρειάζομαι κ.ἄ.

Ἄνώμαλα ρήματα

§ 311. Ὅσα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ ἀόριστον ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα χωρὶς ἰδιαίτεραν μεταβολὴν αὐτοῦ καὶ κλίνονται κανονικά, λέγονται **ὀμαλὰ ρήματα**, π.χ. παιδεύω - ἐπαιδευσα ἐπαιδεύθην, δίδωκω - ἐδίδωξα - ἐδιδόχθην, τιμῶ (θ. τιμα -) - ἐτίμησα - ἐτιμήθην, φυλάττω (θ. φυλακ -) - ἐφύλαξα - ἐφυλάχθην. Ὅσα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα ἀπὸ θέμα διάφορον ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀόριστου καὶ εἰς τὴν κλίσειν παρουσιάζουν κάποιαν ἰδιορρυθμίαν, λέγονται **ἀνώμαλα**, π.χ. μαθάνω - ἐμαθόν, βλαστάνω - ἐβλάστησα, γηράσκω - ἐγήρασα κ.ἄ.

Σημείωσις. Εἰς τὸν κατωτέρω κατάλογον τῶν ἀνωμάτων ρημάτων ἀναγράφονται ὁ ἐνεστώς, ὁ ἐνεργητικὸς καὶ μέσος ἢ παθητικὸς ἀόριστος μὲ τὰ ἀπαρέμφατά των καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Ὅταν οἱ τύποι αὗτοι εἶναι γνωστοί, εὐκόλα σχηματίζονται καὶ οἱ τύποι τῶν ἄλλων χρόνων.

Κατάλογος ἀνωμάτων ρημάτων

- § 312. ἄγω - (παράγω, συνάγω) - ἤγαγον (συνάγω), ἀγάγει (ἔχω παραγάγει) - ἄγομαι, ἤχθη, (συν)ηγμένους.
- ἀκροῶμαι - ἠκοοῦσθην - ἀκροασθῆ.
- ἀμαρτάνω - ἤμαρτον καὶ ἡμάρτησα, ἀμαρτήσῃ (θ. ἐνεστ. ἀμαρταν-ἀόρ. ἀμαρτ-).
- ἀναγιγνώσκω - ἀνέγνωσα, ἀναγνώσει - ἀναγιγνώσκομαι, ἀεγνώσθη, ἀαγνώσθῃ (θ. γιγνώσκ- καὶ γινω-).
- ἀναρρωνύω - ἀνέρωσα, ἀναρρώσει (θ. ἀναρρωνυ-, ἀναρρω-).
- ἀποθνήσκω - ἀπέθανον, ἀποθάνει (θ. θνησκ- καὶ θαν-).
- ἀποσπῶ - ἀπέσπασα, ἀποσπᾶσει - ἀποσπῶμαι, ἀπεσπᾶσθην, ἀποσπασθῆ, ἀπεσπασμένος (θ. ἀποσπα- σχηματίζει μέσον ἀόρ. καὶ μετοχὴν παθητ. παρακειμένου μὲ κατάληξιν -σθην -σμένος)
- ἀρέσκω - ἤρεσα, ἀρέσει (θ. ἀρεσκ-, ἀρε-).
- ἀρκῶ - ἠρκεσα, ἀρκέσει - ἀρκοῦμαι, ἠρκέσθη, ἀρκεσθῆ (θ. ἀρκε-, ὁ ἀόριστ. μέσος μὲ κατάληξιν -σθην).
- αὐξάνω - ἠύξησα, αὐξήσει - αὐξάνομαι, ἠύξηθη, αὐξηθῆ, ἠύξημένος (θ. αὐξαν- καὶ αὐξε-).
- ἀφῆνω - ἀφησα, ἀφήσει - ἀφήνομαι, ἀφέθη, ἀφειθῆ, ἀφημένος (θ. ἀφην- καὶ ἀφε-).
- βαίνω - (παρα-βαίνω) (παρ)έβην, (παρα)βῆ (θ. βαίν- καὶ βα-, βη-).
- βάλλω - (προσ-μετα-κατα-) ἔβαλον, βάλει - βάλλομαι, ἐβλήθη (κατα)βεβλημένος (θ. βαλλ-, βαλ-, βλη-).
- βλέπω - εἶδον (ὑπ. ἴδω - ἴδῶ), ἴδει - ἴδει (θ. βλεπ-, εἶδ-, ἴδ-).
- βλαστάνω - ἐβλάστησα, βλαστήσει - βεβλαστημένος (θ. βλασταν-, βλαστε-).
- γηράσκω - ἐγήρασα, γηράσει, γηρασμένος (θ. γηρασκ- ἢ γηρα-).
- γίνομαι - ἐγίνα, γίνει ἀπαντοῦν ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐγενόμην οἱ τύποι ἐγένετο, ἐγένοντο, γένοιτο = εἶθε νὰ γίνῃ, γενόμενος - η - ον καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀπαρέμφατον εἰς τὴν φράσιν «τὶ μέλλει γενέσθαι» (θ. γεν-, γιν-).

- δαγκάνω** - ἐδάγκασα, δαγκάσει - δαγκάνομαι, ἐδαγκάσθην, δαγκασθῆ, δαγκασμένος (θ. δαγκαν-, δαγκα -).
- δεικνύω** - ἔδειξα, δείξει - δεικνύομαι, ἐδείχθην, δειχθῆ (ἀπο)δεδειγμένος (θ. δεικνυ-, δεικ -).
- δέομαι** - ἐδείχθην, δεηθῆ (θ. δε - καὶ δεε -).
- δέρω** - ἔδειρα, δείρει - δέρομαι, ἐδάροην, δαρῆ, δαρμένος (θ. δερ-, δαρ-).
- διανέμω** - διένειμα, διανείμει - διανέμομαι, διενεμήθην, διανεμηθῆ, διανεμημένος (θ. διανεμ - , δισνειμ - , διανεμε -).
- διαρρηγνύω** - διέρορηξα, διαρορήξει - διαρορηγνύομαι, διερορήχθην - διεροράγην, διαρορηχθῆ - διαροραγῆ, διερορηγμένος (θ. διαρρηγνυ - , διαρρηγ - , διαρραγ -).
- δίδω** - ἔδωκα, δώσει - δίδομαι, ἐδόθην, δοθῆ, - δοσμένος, δεδομένος (θ. διδ - , δω - , δο - , δωκ -).
- δύναμαι** - ἠδυνήθην, δυνηθῆ, (θ. δυνα - , δυνη -).
- ἐγείρω** - ἤγειρα, ἐγείρει - ἐγείρομαι, ἠγέροθην, ἐγεροθῆ (θ. ἐγειρ-, ἐγερ -).
- ἐκπλήσσω** - ἐξέπληξα, ἐκπλήξει - ἐκπλήσομαι, ἐξεπλάγην, ἐκπλαγῆ, ἐκπεπληγμένος (θ. ἐκπλησ - , ἐκπλαγ -).
- ἐκτελῶ** - ἐξετέλεσα, ἐκτελέσει - ἐκτελοῦμαι, ἐξετελέσθην, ἐκτελεσθῆ, τετελεσμένος (μέλλων) (θ. τελε-, ὁ μέσος ἄοριστ. καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου μὲ καταλήξεις - σθην, - σμένος).
- ἔρχομαι** - ἦλθον, ἔλθει (θ. ἐρχ. ἐλθ -).
- εἰρίσκω** - εὔρον καὶ ἠῦρον, εὔρει - εὔρισκομαι, εὔρέθην, εὔρεθῆ, εὔρημένος (θ. εὔρισκ - , εὔρ - , εὔρε -).
- εὐχόμαι** - ἠὐχήθην, εὐχηθῆ (θ. εὐχ-, εὐχε-).
- ἔχω** - εἶχον, (κατ)έσχον, (κατά)σχει, (κατ)έχομαι, (κατ)εσχέθην, (κατ)εσχήμενος, (κατα)σχεθῆ (θ. ἐχ-, σχ-, σχε-).
- ζευγνύω** - ἔζευξα, ξεύξει - ζευγνύομαι, ἐζεύχθην, ζευχθῆ, (δι)εζευγμένος (θ. ζευγνυ-, ζευγ -).
- θέλω** - ἠθέλησα, θελήσει (θ. θελ-, θελε -).
- θέτω** - ἔθεσα, θέσει - θέτομαι ἢ τίθεμαι, ἐτέθην, τεθῆ, (ἐκ)τεθειμένος (θ. θετ - , θε - , τιθε -).
- θραύω** - ἔθραυσα, θραύσει - θραύομαι, ἐθραύσθην, θραυσθῆ, θραυσμένος (θ. θραυ -).
- κάθημαι** - ἐκάθισα, καθίσει (ἀπὸ τὸ καθίζω), καθισμένος.

- καίω** - ἔκαυσα, καύσει - καίομαι, ἐκάην, καῖ, (δια)κεκαυμένη ζώνη (θ. και-, καυ-).
- καλῶ** - ἐκάλεσα, καλέσει - καλοῦμαι, ἐκλήθην, κληθῆς, (προσ) κεκλημένος (θ. καλε-, κλη-). Τὸ ἐπικαλοῦμαι, ἐπεκαλέσθην, ἐπικαλέσθῃ.
- κάμνω** - ἔκαμον, κάμει (θ. καμν-, καμ-).
- καταναλίσκω** - κατηνάλωσα, καταναλώσει - καταναλίσκομαι, κατηναλώθην, καταναλωθῆ (θ. ἀναλίσκ-, ἀναλο-).
- καταρῶμαι** - κατηράσθην, καταρασθῆ, κατηραμένος (θ. καταρα-).
- καταχρῶμαι** - κατεχράσθην, καταχρασθῆ (θ. καταχρα-, ὁ ἀόρ. μὲ κατάλ. - σθην).
- κερδίζω** - ἐκέρδισα, κερδίσει - κερδίζομαι, ἐκερδήθην, κερδηθῆ, κερδισμένος (θ. κερδιζ-, κερδε-).
- κλαίω** - ἔκλαυσα, κλαύσει - ἐκλαύσθην (θ. κλαι-, κλαυ-)
- κλείω** - ἔκλεισα, κλείσει - κλείομαι, ἐκλείσθην, κλεισθῆ, κλεισμένος ἢ κεκλεισμένος (θ. κλει-) (δίκη κεκλεισμένων τῶν θυρῶν)· ὁ ἀόρ. μέσ. μὲ κατάληξιν - σθην.
- κλέπτω** - ἔκλεψα, κλέψει - κλέπτομαι, ἐκλάπην, κλαπῆ, κλεμμένος (θ. κλεπτ-, κλεπ-, κλαπ-).
- κρούω** - ἔκρουσα, κρούσει - κρούομαι, ἐκρούσθην, κρουσθῆ (θ. κρου-, ἀόρ. μὲ κατάλ. - σθην.)
- λαμβάνω** - ἔλαβον, λάβει - λαμβάνομαι, ἐλήφθην, ληφθῆ (κατ)ειλημμένος (θ. λαμβαν-, λαβ-, ληβ-).
- λέγω** - εἶπον, εἶπει ἢ εἶπει - λέγομαι, ἐλέχθην, λεχθῆ, εἰρημένος (θ. λεγ-, εἶπ-, ρε-).
- λείπω** - ἔλειψα καὶ (ἔξ)έλιπον, ἐκλείψει καὶ (ἐκ)λίπει - (κατα)λείπομαι, (ὑπο)ελείφθην, (ὑπο)λειφθῆ, (ἐγκατα)λελειμμένος (θ. λειπ-, λιπ-).
- λούομαι** - ἐλούσθην, λουσθῆ, λουσμένος (θ. λου-, ὁ ἀόρ. μὲ - σθην).
- μανθάνω** - ἔμαθον, μάθει - μαθάνομαι, (με)μαθημένος (θ. μαθαν- μαθ-).
- ὀμνύω** - ὀμοσα, ὀμόσει (θ. ὀμνυ-, ὀμο-).
- πάσχω** - ἔπαθον, πάθει (θ. πασχ-, παθ-).
- περαίνω** - ἐπέρανα, περάνει - περαίνομαι, πεπερασμένος (θ. περάιν-, περαν-).

- πηγαίνω** ἢ **ὕπαγω** - ἐπίγηα, ὑπάγει καὶ πάει (θ. πηγαίν-, ὑπαγ- καὶ πηγ- θὰ ὑπάγω καὶ θὰ πάω, ἀφοῦ τὸ γ τοῦ θέμ. παγ- ἀπεβλήθη).
- πίνω** - ἐπιον, πίνει (θ. πιν-, πι-).
- πίπτω** - ἐπιπτον, πέσει - (ἐκ)πίπτεται, (ἐξ)επέσθη, (ἐκ)πεσθῆ, (ἐκ)πεσμένος (θ. πιπτ-, πεσ-).
- πλέκω** - ἐπλεξα, πλέξει - πλέκομαι ἐπλέχθην, πλεχθῆ καὶ (συν) - ἐπλάκην, (συν)πλακῆ, (περι)πεπλεγμένος (θ. πλεκ- πλακ-).
- πλέω** - ἐπλευσα, πλεύσει - (δια)πλέεται, (δι)επλεύσθη, (δια)πλευσθῆ (θ. πλε-, πλευ-).
- πνέω** - ἐπνευσα, πνεύσει - (ἐμ)πνέομαι, ἐνεπνεύσθην, ἐμπνευσθῆ, ἐμπνευσμένος (θ. πνε-, πνευ-).
- ρέω** - ἔρρευσα, ρεύσει (θ. ρε-, ρευ-).
- σβήνω** - ἔσβησα, σβήσει - σβήνομαι, ἐσβέσθην, σβεσθῆ, ἐσβεσμένος, (ἠφαίστειον) καὶ σβησμένος (θ. σβην-, σβες-).
- σεβόμαι** - ἐσεβάσθην, σεβασθῆ (θ. σεβ-, σεβα-).
- στέλλω** - ἔστειλα, στείλει - στέλλομαι, ἐστάλην, σταλῆ, ἀπεσταλμένος (θ. στελ-, στείλ-, σταλ-).
- στήνω** - ἔστησα, στήσει - στήνομαι, ἐστήθην, στηθῆ, στημένος (θ. στην-, στη-).
- στρέφω** - ἔστρεψα, στρέψει - στρέφομαι, ἐστράφην, στραφῆ, (κατ) - ἐστραμμένος (θ. στρεφ-, στραφ-).
- συγχέω** - συνέχουσα, συγχύσει - συγχέομαι, συγκεχυμένος (θ. συγχε-, συγχυ-).
- συλλέγω** - συνέλεξα, συλλέξει - συλλέγομαι, συνελέχθην, - συνελέγην, συλλεχθῆ - συλλεγῆ, συνειλεγμένος (θ. συλλεγ-).
- τείνω** - ἔτεινα, τείνει - τείνομαι (παρ)ετάθη, (παρα)ταθῆ, (ἐκ)τεταμένος (θ. τειν-, τεν-, τα-).
- τρέπω** - ἔτρεψα, τρέψει - τρέπομαι, (ἐπ)ετρόπη, τροπῆ, τετραμμένος (θ. τρεπ-, τραπ-).
- τρέφω** - ἔθρεψα, θρέψει - τρέφομαι, ἐτρόφην, τροφῆ (ἀνα)τεθραμμένος (θ. τρεφ-, τραφ-, θρεφ-).
- τρώγω** - ἔφαγον, φάγει - τρώγομαι, ἐφαγώθην, φαγωθῆ, φαγωμένος - (θ. τρωγ-, φαγ-, φαγω-).

τρέχω - ἔτρεξα, τρέξει καὶ (ἔξ) ἔδραμον, (ἐκ) δρόμει (θ. τρεχ-, δραμ-), (κατα) τρεγμένος.

τυγχάνω - ἔτυχον, τύχει - ἐπιτυγάνομαι, ἐπετεύχθη, ἐπιτευχθῆ (θ. τυγχαν-, τυχ-, τευχ-), (ἐπι) τυχημένος.

φεύγω - ἔφυγον, φύγει (ἀπο) φεύγομαι, (ἀπ) εφεύχθη, (ἀπο) φευχθῆ (θ. φευγ-, φυγ-).

φθείρω - (δι) ἐφθειρα, (δια) φθίρει - φθείρομαι, (δι) εφθάρην, (δια) φθαρή, (δι) εφθαρμένος (φθειρ-, φθερ-, φθαρ-).

χαίρω - ἐχάρην, χαρῆ (θ. χαίρ-, χαρ-).

χύνω - ἔχισα, χύσει - χύνομαι, ἐχύθη, χυμένος (θ. χυν-, χυ-).

ὠθῶ - ὠθησα, ὠθήσει - (συν) ωθοῦμαι εἰς αὐτὸ ἀνήκουσι οἱ τύποι ἔχω ἐξώσει, ἐξώσθη, ἐξωσθῆ (θ. ὠθε-, ὠθ-).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 313. Τὸ σχολεῖόν μας εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἀλλ' ὄχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὰ τελευταῖα οἰκήματα. Ἐκτίσθη πέρυσσι διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ νομομηχανικοῦ. Παρηκολούθει οὗτος συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως τὴν ἀνάγεισιν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀποπερατωθῆ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Ἐνδιεφέρετο πολὺ ὁ ἴδιος προσωπικῶς, διότι κατὰγειται ἀπὸ τὸν ἴδιον νομόν. Ἐπὶ δύο μάλιστα μῆρας ἦλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἔστησε μίαν σκηρὴν πλησίον τοῦ ἀνεγειρομένου σχολείου, ὥστε νὰ δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος διὰ τὴν καλὴν ἐργασίαν. Μόλις πρῶτῳ — πρῶτῳ ἤρχιζεν ἡ ἐργασία, αὐτὸς εὐρίσκετο μετὰ τῶν ἐργατῶν καὶ μετὰ τοῦ ἐπιβλέποντος μηχανικοῦ καθόριζε περαιτέρω τὴν πορείαν αὐτῆς. Μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πρὶν οἱ ἐργάται σταματήσουν, αὐτὸς ἐπεθεώρει τὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποια εἶχε συντελεσθῆ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐφιλοτιμήθησαν ὄχι ὀλιγώτερον νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν. Ὅλοι παρευρίσκοντο εἰς τὴν ἐργασίαν ἀκριβῶς τὴν ὥραν, πὺν εἶχεν ὀρίσει ὁ ἐπιβλέπων μηχανικός, καὶ ἐργάζοντο εὐχαρίστως ἄνευ διακοπῆς, σχεδὸν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, χωρὶς διόλου νὰ ἀναπαυθῶν, παρὰ ὅσῃν ὥραν ἐχρειαζόντο διὰ τὸ γεῦμα. Τοιοῦτοτρόπως ἐπερατῶθη συντόμως

ἢ ἀνέγερσις τοῦ διδασκῆριου **καὶ ἐφέτος** ἐλειτούργησε τὸ σχολεῖον **εἰς** τὸ νέον κτίριον. Ἀξίζει **πράγματι** ἓνα **εὖγε** εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, **διότι** αὐτοὶ **κυρίως** εἶναι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ σχολείου. **Εἶναι** **δμως** **καὶ** αὐτοὶ **πολὺ** εὐχαριστημένοι, **διὰ** βλέπονν τὰ παιδιὰ των νὰ κατευθύνωνται **περὶ** πρὸς τὸ σχολεῖον. **Εἶθε** ὅλα τὰ χωριά νὰ ἀποκτήσουν σχολεῖα, **ὅπως** τὸ ἰδικόν μας.

§ 314. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις: ἔξω, μακράν, πλησίον, συνεχῶς, προσώπικῶς, πολὺ, μάλιστα, ἀλλὰ, δέ, καί, εἰς, διά, μετά, εὖγε, εἶθε καὶ πολλὰ ἄλλα, αἱ ὁποῖαι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν καὶ εἶναι αὐτὰ τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

α') Ἐπιρρήματα

§ 315. Ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν συνήθως ρήματα καὶ φανερώουν τόπον, χρόνον, τρόπον, ποσὸν κλπ.

1. **Τοπικά**, ὅσα φανερώουν τόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῦ**; π.χ. *κάποτε, ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, παντοῦ, πανταχοῦ, ἀλλοῦ, οὐδαμοῦ - πουθενά, ἐπάνω, κάτω, ἔξω, μέσα, πλησίον, μακράν, ἐμπρὸς - ἐμπροσθεν, πίσω - ὀπίσω - ὀπισθεν, δεξιά, ἀριστερά, ἐνταῦθα, ἐντός, ἐκτός, ἀντικρὺ - ἀπέναντι, γύρω, μακριά, κοντά, δίπλα, ὑψηλά, χαμηλά* κ.ἄ.

2. **Χρονικά**, ὅσα φανερώουν χρόνον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πότε**; π.χ. *τώρα, σήμερον, χθές, αὔριον, μεθαύριον, πρῶί, ἐφέτος, πέρυσι, ἄλλοτε, τότε, ποτέ, οὐδέποτε, συνεχῶς, διαρκῶς, ἔπειτα, ὕστερον - ὕστερα, ἐνωρίς, πάντοτε, συχνά* κ.ἄ.

3. **Τροπικά**, ὅσα φανερώουν τρόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πῶς**; π.χ. *καλῶς, κακῶς, ἀκριβῶς, ἀληθῶς, εὐχαρίστως, ματαίως, λιανικῶς, χονδρικῶς, περὶ, Ἑλληνιστί, Γαλλιστί* κ.ἄ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αὐτὰ λήγουν συνήθως εἰς - **α**, π.χ. *καλά, ἄσχημα, ἄπρεπα, λαμπρά, χωριστά* κλπ.).

4. **Ποσοτικά**, ὅσα φανερώουν ποσὸν καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πόσον**; π.χ. *πολὺ, ὀλίγον, ὅσον, ἐπίσης, σχεδόν ἅπαξ, δὶς, τρίς, ἄρκετὰ* κ. ἄ.

5. **Βεβαιωτικά**, όσα χρησιμοποιούνται προς βεβαίωσιν ή άρνησιν ή διαταγμόν, π.χ. *ναί, μάλιστα, βεβαίως, βέβαια, καθόλου, πράγματι, οὐδόλως, ἴσως, τάχα, δήθεν, πιθανόν κ.ά.*

6') Προθέσεις

§ 316. **Προθέσεις** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις καὶ φανερώνουν διαφόρους σχέσεις.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν, **κύριαι καὶ καταχρηστικαί.**

Κύριαι προθέσεις λέγονται αἱ προθέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις ἢ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς συνθέτους λέξεις, π.χ. *ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπιτραπέζιος (οἶνος), παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ παραθαλάσσιος, παρὰ τὸν νόμον καὶ παράνομος, εἰς τὸ χωριὸ καὶ εἰσέροχομαι.*

1. Αἱ κύριαι προθέσεις εἶναι **18**, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ **12** εἶναι δισύλλαβοι : **ἀνά, παρά, κατά, διά, μετά, ἀμφί** (μόνον εἰς συνθέτους λέξεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν : ἀμφιβάλλω, ἀμφισβητῶ) , **ἀντί, περί, ἐπί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ** καὶ **6** μονοσύλλαβοι : **ἐκ ἢ ἐξ** (ἐκ πρὸ συμφώνου, ἐξ πρὸ φωνήεντος : ἐκ *Λαοίσης, ἐξ Ἀθηνῶν*), **ἐν, εἰς, πρό, πρὸς, σὺν**, (αἱ **ἐν** καὶ **σὺν** ἀπαντοῦν εἰς φράσεις, πού ἐκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, π.χ. *σὺν Θεῷ, ἐν τούτοις, ἐν Ὑψίστοις, ἐν τῷ μέσῳ, ἐν πάσῃ περιπτώσει κλπ.*).

2. Αἱ **καταχρηστικαὶ προθέσεις** δὲν ἀπαντοῦν εἰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ μόνον ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς : **ἀνευ, ἐναντίον, ἐνώπιον, ἔνεκα, ἔως, μά, μεταξὺ, μέχρι, περί, χάριν, χωρὶς, πλήν.**

§ 317. **Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς.** Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν α) ἡ πρόθεσις **εἰς** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **σέ** πρὸ συμφώνου : **σέ μίνα χάρις ὁ Θεὸς τὸ βιβλίον** ὡς **σ'** με ἐκθλιψιν τοῦ **ε** πρὸ φωνήεντος : **σ' ἕνα μῆνα θὰ ἐπιστρέψω** πρὸ δὲ τοῦ **κ**ρθου τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς πτώσεως προφέρεται ἠνωμένον με αὐτό : **αὔριον θὰ φάω στῆς θείας μου, σὸ χωριό, σὺ σίννερα** κλπ. β) ἡ πρόθεσις **διὰ** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **γὰ** : **πηγαίνω γὰ ψώνια** γ) ἡ **ἔως** ἀπαντᾷ καὶ ὡς : **ἀπ'** τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αἱ προθέσεις **μέ** καὶ **δίχως.**

γ') Σύνδεσμοι

§ 318. **Σύνδεσμοι** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, διὰ τὸ συνδέουσι τὰς λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ των, π.χ. ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἐλένη εἶναι ἀδελφοί· χθὲς δὲν ἐπήγα εἰς τὸ σχολεῖον, **διότι** ἤμουν ἀρρωστος. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν οἱ σύνδεσμοι εἶναι:

1. **Συμπλεκτικοί** : καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.
2. **Διαζευκτικοί** : ἢ, εἴτε - εἴτε.
3. **Ἀντιθετικοί** : μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἂν καί, καίτοι, καίπερ, ἐνῶ ἄλλως, εἰδεμῆ, μολονότι, ἐν τούτοις, ὅχι μόνον - ἀλλὰ καί, μολαταῦτα.
4. **Συμπερασματικοί** : λοιπόν, ἄρα, ἐπομένως, ὥστε, ὅθεν, διό (δι' ὅ).
5. **Διασαφητικοί** : δηλαδή, ἦτοι, ἦγουν, τουτέστι.
6. **Εἰδικοί** : ὅτι, πῶς, ὥς.
7. **Χρονικοί** : ὅτε, ὁπότε, ὅταν, ὁπότεν, ὁσάκις, ἀφοῦ, ἀφότον, ἐνόσω, ἐφόσον, ἅμα, εὐθὺς ὥς, μόλις, μέχρις ὅτου, ἕως ὅτου, πρὶν, πρὶν γὰ, προτοῦ γὰ, καθώς.
8. **Αἰτιολογικοί** : ἐπειδή, διότι, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι (γιατί εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν).
9. **Τελικοί** : ἵνα, ὅπως, γὰ (ἦλθε ἀπ' τὸ χωριὸ γὰ ἀγοράσῃ ροῦχα), διὰ γὰ (γὰ γὰ).
10. **Ὑποθετικοί** : ἂν, ἐάν, σὰν (σὰν ἔλθῃς, τὰ λέμε).
11. **Ἐνδοιαστικοί** : μή, μήπως (σκέπτομαι, μήπως αὐτὸ δὲν πρέπει γὰ τὸ κάμῃς).

δ') Ἐπιφωνήματα

§ 319. **Ἐπιφωνήματα** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν κάποιον ψυχικὸν πάθος, δηλ. ζέσπασμα χαρᾶς, λύπης, ἐνθουσιασμοῦ, θαυμασμοῦ, θυμοῦ κλπ. Ἐπιφωνήματα εἶναι αἱ ἐξῆς λέξεις :

1. **Ἄ ! ὦ ! πωπώ !**, ὅταν ἐκφράζεται θαυμασμός.
2. **Χά, χά, χά !**, ὅταν γελᾷμε.
3. **Εὐγε ! ζήτω !**, ὅταν ἐπιδιοκιμάζωμεν ἢ κάποιον ἢ κάτι (**μπράβο !** εἰς τὴν ὁμιλουμένην).
4. **Εἶθε !** μὲ τὸ εἶθε γὰ ἐκφράζεται εὐχή.

5. **"Αχ! ὄχ! πωπώ!**, ὅταν ἐκφράζεται πόνος ἢ ψυχικὴ στενοχώρια.
6. **'Αλλοίμονον!**, ὅταν ἐκφράζεται οἴκτος.
7. **Οὔφ!**, ὅταν ἐκφράζεται ἀηδία ἢ δυσφορία.
8. **"Ε!**, ὅταν καλεῖται κάποιος ἢ γίνεται παρατήρησις πρὸς κάποιον (**ἔ! τί κάνεις ἐκεῖ;**).

Σημείωσις. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπάρχουν καὶ μόρια ἄκλιτα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους περιπτώσεις, π. χ. *νά, θί, ἄς, πέρ, δά, μά, δυσ-, ἄρα, ἀραγε, ἀ* - στερητικόν, *νη* - στερητικόν, τὰ ἐπιτακτικά *ἔθι* - καὶ *ζα* - κ.ἄ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοὶ

§ 320. Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἔπενε τὸν Βουκεφάλαν ἵππον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ· τόσον οὗτος ἦτο ἀτίθασος. Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο ἀκόμη παιδί, παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἱππεύσῃ καὶ αὐτὸς τὸν Βουκεφάλαν. Ὁ Φίλιππος κατ' ἀρχὰς ἠρηθή, εἰς τὸ τέλος ὁμως ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἐν πῆδημα εὐρέθη ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλα, ὁ ὁποῖος ἀφηγιάσας ἤρχισε νὰ τρέχῃ δαιμονιωδῶς. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἀριστος ἱππεύς, κατώρθωσε νὰ τὸν δαμάσῃ καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ἀπουσίαν ἐπανήρχετο μὲ τὸν Βουκεφάλαν τιθασευμένον. Ὅτε ὁ Φίλιππος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ ἦτο ἀνήσυχος, τὸν εἶδε νὰ ἐπανέρχεται, συγκινημένος τοῦ εἶπε: « Παιδί μου, ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μικρὸν βασίλειον διὰ σέ. Ζήτησε ἓνα ἄλλο βασίλειον νὰ βασιλεύσῃς ». Πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῶν Περσῶν κατέκτησεν ὅλην τὴν μέχρι τότε γνωστὴν Ἀσίαν, ἔφθασε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, καὶ διέδωσε τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας. Διὰ τοῦτο δικαίως ὀνομάζεται Μέγας.

§ 321. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, αἱ λέξεις **τολμῶ**, **παρακλήσις**, **πῆδημα**, **ἱππεύω**, **δικαίως** προέρχονται ἀπὸ τὰς λέξεις **τόλμη**, **παρακαλῶ**, **πηδῶ**, **ἵππος**, **δίκαιος**, ἀφοῦ εἰς τὸ θέμα ἐκάστης προσετέθη κάποια ἰδιαιτέρα κατάληξις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **παράγωγοι**. Παράγωγος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μίαν

άλλην λέξιν με προσθήκην εἰς τὸ θέμα αὐτῆς μιᾶς καταλήξεως παραγωγικῆς.

Ἡ λέξις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ παράγωγος λέξις, λέγεται **πρωτότυπος**, π.χ. ἡ λέξις Ἴππος εἶναι πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν λέξιν ἱππεύω, ἡ λέξις ἱππότης, (πού εἶναι παράγωγος ἀπὸ τὴν λέξιν Ἴππος), εἶναι πρωτότυπος διὰ τὴν λέξιν ἱπποτικός.

Μία λέξις εἰς μίαν σειρὰν λέξεων συγγενῶν μεταξύ των μπορεῖ νὰ εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν ἐπομένην, π.χ. χορὸς - χορευῶ - χορευτής - χορευτικός, ἡ λέξις χορευῶ εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν λέξιν χορὸς, πρωτότυπος δὲ ὡς πρὸς τὴν λέξιν χορευτής· ὁμοίως Ἴππος - ἱππότης - ἱπποτικός, ἡ λέξις ἱππότης εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν Ἴππος καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν ἱπποτικός.

Αἱ λέξεις **παρακαλῶ, κατορθώνω, ἀνήσυχος, πολύωρος, ἐκστρατεύω** προέρχονται ἀπὸ δύο λέξεις πρωτοτύπους ἢ παραγωγούς με ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν καὶ τὴν προσθήκην καταλήξεως· αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **σύνθετοι**. Σύνθετος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις.

§ 322. Σύμφωνα με τὰ ἀνωτέρω **παραγωγή** εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ ἄλλην καὶ **σύνθεσις** εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ τὴν ἔνωσιν ἄλλων.

§ 323. Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον ἀναλύει τὰς λέξεις εἰς τὰ συστατικά των μέρη καὶ εὐρίσκει τὴν προέλευσιν των, ἐξετάζει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων πρὸς παραγωγὴν ἄλλων, λέγεται **ἔτυμολογικόν**, (ἀπὸ τὴν λέξιν **ἔτυμος**, ἡ ὁποία σημαίνει ἀληθῆς, πραγματικός, βέβαιος).

Παράγωγη

α') Ρήματα παράγωγα

§ 324. 1. "Όταν **πλησιάζη** τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ὁ μαθητῆς **ἀγωνιᾷ** διὰ τὰ ἀποτελέσματα, διότι τότε **φανερώνεται**, ποῖοι **εἰργάσθησαν** καὶ ποῖοι **παρημέλησαν** τὰ μαθήματά των. "Όσοι **προάγονται**, **εὐχαριστοῦνται** καὶ **χαίρονται**, **λυποῦνται** δὲ ὅσοι **ὑποχρεοῦνται** νὰ ἐπαναλάβουν τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως.

2. Πολλοὶ **νέοι ἀναγκάζονται** νὰ **ταξιδεύουν** εἰς ξένους τόπους· **ἐλπίζουν**, ὅτι ἐκεῖ θὰ **πλουτίσουν**, διότι **βασίζονται** κυρίως εἰς τὴν ἐργατικότητά των. Διὰ τοῦτο **φροντίζουν** νὰ **ἀποταμιεύουν** τὰς οἰκονομίας των, διὰ νὰ **εὐρεθοῦν** εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ **ἀναγγείλουν** εἰς τοὺς οἰκείους των, ὅτι δύνανται νὰ τοὺς **διευκολύνουν** οἰκονομικῶς. Αὐτοὶ **προφυλάσσονται** καὶ **προσέχουν** νὰ μὴ **κινδυνεύσῃ** ἡ **ὑγεία** των καὶ **σχεδιάζουν** νὰ **ἐπιστρέψουν** εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν **λησμονοῦν**. "Όταν κατὰ τὴν **ἐπιστροφὴν** των **προσεγγίζονται** καὶ **ἀντικρύζουν** τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτᾶς, ἡ **χαρὰ** των **ζωγραφίζεται** εἰς τὸ πρόσωπον καὶ **ἐκδηλώνεται** μὲ ποικίλους τρόπους. Ἐπάσχουν **δυστυχῶς** καὶ **μερικοί**, πού **ἀνοηταίνονται** εἰς τὰ ξένα, διότι **παραδίδονται** εἰς διασκεδάσεις. Αὐτοί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι **κινδυνεύουν** νὰ **χάσουν** τὴν **ὑγείαν** των, **λησμονοῦν** τὴν **γενέτειράν** των καὶ **πικραίνουν** τοὺς οἰκείους των.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν παραχθῆ ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα, ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματα, π.χ. ἀπὸ τὸ **ἀγωνία** τὸ **ἀγωνιᾷ**, τὸ ὁποῖον σημαίνει «εἶμαι γεμάτος ἀπὸ ἀγωνία», δηλαδὴ ἔχει σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ οὐσιαστικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγεται· ἀπὸ τὸ **λύπη** τὸ **λυποῦμαι**, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον **φανερὸς** τὸ **φανερῶν**, ἀπὸ τὸ **κίνδυνος** τὸ **κινδυνεύω**, ἀπὸ τὸ **φροντῆς** τὸ **φροντίζω**, ἀπὸ τὸ **φύλαξ** (φυλακ-) τὸ **φυλάσσω**, ἀπὸ τὸ **σχέδιον** τὸ **σχεδιάζω**, ἀπὸ τὸ **ἄγγελος** τὸ **ἀγγέλλω**, ἀπὸ τὸ **εὐκόλος** τὸ **εὐκολύνω**, ἀπὸ τὸ **ἀνόητος** τὸ **ἀνοηταίνω**, ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα **πλησίον** τὸ **πλησιάζω** κλπ. Εἶναι δηλ. τὰ ἀνωτέρω ρήματα **παράγωγα**.

Τὰ παράγωγα ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ ἐπιφωνήματα. Ἔχουν δὲ σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τῆς πρωτοτύπου λέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγονται.

α') Ρήματα παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα

§ 325. Τὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα ρήματα μὲ τὴν κατάληξιν - ω, ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος, εἰς τὸ ὅποιον προστίθεται ἡ κατάληξις αὐτῆ, λήγουν:

α) Εἰς - ῶ (ἀπὸ - ἄω ἢ - ἔω ἢ - ὄω). Ἡ κατάληξις προσετέθη εἰς θέματα ὀνομάτων μὲ χαρακτήρα α, ε, ο, π.χ. *τόλμη* - *τολμῶ* (θ. *τολμά* - ω), *ἀγωνία* - *ἀγωνιῶ* (θ. *ἀγωνιά* - ω), *πένθος* - *πενθῶ* (θ. *πενθέ* (σ) - ω), *εὐτυχής* - *εὐτυχῶ* (θ. *εὐτυχε* (σ) - ω), *ἄξιος* - *ἀξιῶ* (θ. *ἄξιό* - ω), *δῆλος* - *δηλῶ* (θ. *δηλό* - ω).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ρήματα ἐσχηματίσθησαν ἄλλαι κατάληξεις - ἄω, - ἰάω, - ὄω ἢ - ὦνω, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς θέματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχον χαρακτήρα α, ε, ο: *σφριγός* (σφριγάω) - *σφριγῶ*, *ἄροτρον* (ἄροτριάω) - *ἄροτριῶ*, *μάρτυς* (μάρτυρος) - *μαρτυρέω* - *μαρτυρῶ*, *πλήρης* - *πληρώω* - *πληρῶ*, *ρίζα* - *ριζώνω*, *πιστός* - *πιστώνω*.

β) Εἰς - εὔω: *βασιλεὺς* - *βασιλεύω*, *φονεὺς* - *φονεύω*, μὲ κατάληξιν - ω. Ἐκ τούτων, ποὺ λήγουν κανονικῶς εἰς - εὔω, διότι τὸ - εὐ ἀνήκει εἰς τὸ θέμα (βασιλεύ - ω), προῆλθεν ἡ κατάληξις - εὔω, π.χ. *ταμί* - *ας* - *ταμι* - *εὔω*, *προστάτ* - *ης* - *προστατ* - *εὔω*, *ἀποθήκη* - *ἀποθηκ* - *εὔω*, *θρίαμβος* - *θριαμβ* - *εὔω*, *πιτωχ* - *ὸς* - *πιτωχ* - *εὔω*, *ταξίδι* - *ταξιδ* - *εὔω*, *παγίς* (*παγίδ* - *ος*) *παγιδ* - *εὔω*, *φυγάς* (*φυγαδ* -) *φυγαδ* - *εὔω*, *ἀληθής* - *ἀληθ* - *εὔω*, *ἄστεϊος* - *ἄστει* - *εὔομαι*, *ὄνειρον* - *ὄνειρ* - *εὔομαι* κ.ἄ.

γ) Εἰς - σσω: *φύλαξ* (*φυλακ* - ἡ) - *φυλάσσω*, *ταραχὴ* - *ταράσσω*, *διαταγὴ* - *διατάσσω*.

δ) Εἰς - ζω: *φροντὶς* (*φροντίδ* - *ος*) - *φροντίζω*, *ἐλπίς* (ἐλπίδ - *ος*) - *ἐλπίζω*, *βάσις* - *βασίζω*, *ἀγορὰ* - *ἀγορά* - *ζω*, *θυσία* - *θυσιά* - *ζω*. Ἐκ τούτων προῆλθεν αἱ κατάληξεις - ἰζω, - ἄζω, - ἰάζω, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς ἄλλα θέματα, π.χ. *φυλακὴ* - *φυκακ* - *ίζω*, *φῶς* (φωτ - *ὸς*) *φωτ* - *ίζω*, *σκοτός* - *σκοτ* - *ίζω*, *εὐδαίμων* - (*εὐδαίμον* - *ος*) - *εὐδαίμων* - *ίζω*, *συνεχής* - *συνεχ* - *ίζω*, *τρόμος* - *τρομ* - *άζω*,

μόν - ος - μον - άζω, νέ - ος - νε - άζω, έτοιμ - ος - έτοιμ - άζω, στάσις
 στασ - ιάζω, δηλητήριον - δηλητηρ - ιάζω, ένεχυρον - ένεχυρ - ιάζω,
 αυθάδης - αυθαδ - ιάζω, θριξ (τριχ - ός) - ανατριχ - ιάζω.

ε) Είς - **λω** : άγγελος - άγγέλλω, ποικίλος - ποικίλλω.

στ) Είς - **αίνω** : ποιμήν - ποιμ - αίνω, σήμα - σημ - αίνω, κῦμα -
 κυμ - αίνωμαι, θερμός - θερμ - αίνω ύγρός - ύγρ - αίνω, λευκός -
 λευκ - αίνω, ξηρός - ξηρ - αίνω, ύγιής - ύγι - αίνω, πικρός - πικρ - αίνω,
 πάθος - παθ - αίνω, γλυκός - γλυκ - αίνω, μωρός - μωρ - αίνω, άνή-
 τος - άνητ - αίνω. Τά εις - **αίνω** γράφονται με **αι**· αλλά μένω, δένω,
 πλένω.

ζ) Είς - **νω** : ή κατάληξις αυτή προστίθεται κανονικώς εις τὸ θέ-
 μα τῶν τριτοκλίτων επιθέτων εις - **ύς** : όξύς - όξύνω, βαρύς - βαρύνω,
 εύθύς - εύθύνω, θρασύς - θρασύνω, παχύς - παχύνω, καί άπ' αυτά προ-
 ἤλθεν ή κατάληξις **ύνω** : έλαφρός - έλαφρύνω, μεγάλος - μεγαλύνω,
 εύκολος - εύκολύνω, άπαλός - άπαλύνω, λαμπρός - λαμπρύνω, όμαλός -
 όμαλύνω, θάρρος - ενθαρρύνω, πλήθος - πληθύνω, μήκος - μηκύνω.

β') Ρήματα παράγωγα από έπιρρήματα ή έπιφωνήματα

§ 326. Καταλήξεις παραγωγικαί εις τὰ ρήματα, πού παράγονται
 από έπιρρήματα ή έπιφωνήματα, είναι - **ζω**, - **ιζω**, π.χ. συχνά - συ-
 χνάζω, χωρίς - χωρίζω, έγγύς - έγγίζω, άντικρύ - άντικρύζω, χαιρε
 - χαιρετίζω, γαῦ ! - γαῦ ! - γανγίζω, πλησίον - πλησιάζω.

β') Ούσιαστικά παράγωγα

§ 327. Ούσιαστικά παράγονται από ρήματα, άπό άλλα ούσια-
 στικά καί από έπίθετα.

α') Ούσιαστικά από ρήματα

§ 328. Τὸ **γυμναστήριον** εύρίσκεται έξω τῆς κωμοπόλεως εις
 θέσιν κατάλληλον καί εις μικράν **άπόστασιν** από τὸ σχολεῖον. Ἰδρυτῆς
 αὐτοῦ είναι ὁ Σύλλογος τῶν **γονέων** καί **κηδεμόνων** τῶν **μαθητῶν**
 με **εισφοράν** τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως. Ἐντὸς τοῦ **περιβόλου**
 ἔχει κατασκευασθῆ τὸ γήπεδον διὰ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καί τὰ
ἀγωνίσματα. Εἶναι ἐπίσης κτισμένα ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ὑπόστεγον με τὰ
ὄργανα, τὸ **σκοπευτήριον** καί τὸ **ἀποδυτήριον**, με ὅλα τὰ **παραρτη-**

ματα. Διευθυντής τοῦ γυμναστηρίου εἶναι ὁ γυμναστής, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ παρακολούθησιν τῶν συχναζόντων εἰς αὐτό. Τὴν γενικὴν ἐποπτεῖαν ἔχει ὁ Πρόεδρος τοῦ συλλόγου τῶν γονέων, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου φροντίζει διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ γυμναστηρίου καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαραιτήτων ὀργάνων καὶ διὰ τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου ὑπάρχουν οἰκήματα, εἰς τὰ ὅποια διαμένουν ὁ ἐπιστάτης, ὁ κλητὴρ καὶ δύο καθαρισταί. Ὁ ἐπιστάτης ἔχει τὰ κλειθρα τοῦ γυμναστηρίου καὶ τῶν κτισμάτων, φροντίζει διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ τακτοποίησιν τοῦ ἀγοραζομένου ὑλικοῦ, διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ὀργάνων εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν ἐξ ἄμελείας φθορὰν. Ὁ κλητὴρ φροντίζει διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου τῶν γονέων καὶ εἶναι ὁ διανομεὺς τῶν προσκλητηρίων διὰ τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις. Οἱ καθαρισταί εὐθύνονται διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ γυμναστηρίου καὶ φροντίζουν νὰ μὴ λείπη κανὲν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐργασίαν. τῶν εἰδη, δηλ. σάρωθρα, σκαπάναι, ξύστραι, ποτιστήρια, σύρματα, δοχεῖα διὰ τὰ ἀπορρίματα ἢ ἀπὸ τὰ ἀποδυτήρια, δηλαδὴ κρεμάστραι κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ γυμναστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἀκαταλλήλων κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ τῆς προσλήψεως ἄλλων. Τὸ ἀπόγευμα τετράκις μὲν τῆς ἐβδομάδος μεταβαίνουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ γυμναστήριον καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὰ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα, δηλ. τὸν δρόμον, τὸ ἄλμα, τὴν σφαιροβολίαν, τὴν δισκοβολίαν κλπ., δις δὲ τῆς ἐβδομάδος οἱ νεαροὶ ἐργάζονται, οἱ ἀνήκοντες εἰς ὀργανώσεις σωματείων Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἔχουν ἐπιτύχει ἐξαιρετικὰς ἐπιδόσεις, ὥστε νὰ ἐξελιχθοῦν εἰς ἀθλητὰς περιφήμους.

Εἰς τὸ γυμναστήριον γίνονται εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις τῶν σχολείων μὲ θεατὰς ὅλους τοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι παρακολουθοῦν σὰν σὲ θέατρον τὰ ἀγωνίσματα καὶ ἐκδηλώνουν τὸν θαυμασμὸν των διὰ τὰς ἐπιδόσεις τῶν νεαρῶν μαθητῶν.

§ 329. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά, πού παράγονται ἀπὸ ρήματα : ἰδρῶν - ἰδρυτής, γυμνάζω - γυμναστής,

καλῶ - κλητήρ, κήδομαι - κηδεμών, εἰσφέρω - εἰσφορὰ, ἐποπτεύω - ἐποπτεία, ἐπιβλέπω - ἐπίβλεψις κλπ. Ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι διάφορος καὶ ἔχουν διαφόρους καταλήξεις. Σημαίνουν δέ:

1. Τὸ πρόσωπον, πού κάμνει τὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, τὸ **ἐνεργῶν πρόσωπον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **εὖς** : γράφω - γραφεύς, σπεῖρω - σπορεύς, φέρω - φορεύς, διανέμω - διανομεύς.

β) - **της** : μαθάνω - μαθητής, ἰδρῶ - ἰδρυτής, γυμνάζω - γυμναστής, σκοπεύω - σκοπευτής, ράπτω - ράπτης.

γ) - **τηρ** : καλῶ - κλητήρ, σώζω - σωτήρ.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **της** καὶ - **τηρ** φανερώνουν τὸ ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος : μετρῶ - μετρητής, φράσσω - φράκτης, σύρω - σύρτης, καταβρέχω - καταβρεκτής, ἀνεμίζω - ἀνεμιστήρ, ἢ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος : λούομαι - λουτήρ, νίπτομαι - νιπήρ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην τὰ εἰς - **τηρ** λήγουν εἰς **ας** : κλητήρας - νιπήρας - λουτήρας).

Σημείωσις. Τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς - **ης** σχηματίζεται συνήθως μὲ κατάληξιν - **τρια** : μαθητής - μαθήτρια, ἐργάτης - ἐργάτρια, προσάτης - προσάτρια.

2. Τὴν **ἐνέργειαν**, πού φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **α ἢ -η** : φέρω - φορὰ, φθείρω - φθορὰ, φεύγω - φυγή, συγκομίζω - συγκομιδὴ, μεταβάλλω - μεταβολή.

β) - **ία** : ἀγγέλλω - ἀγγελία, ἀλληλογραφῶ - ἀλληλογραφία, ἐπιθυμῶ - ἐπιθυμία, μαρτυρῶ - μαρτυρία, διαφωνῶ - διαφωνία.

γ) - **εἶα** : τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ παράγονται ἀπὸ ρήματα εἰς - **εὖω** : ἐποπτεύω - ἐποπτεία, κολακεύω - κολακεία, λατρεύω - λατρεία,μαντεύω - μαντεία.

δ) - **μός** : πολὺ συνήθης κατάληξις : διώκω - διωγμός, ψάλλω - ψαλμός, θερίζω - θερισμός, δανεῖζω - δανεισμός, ἀγιάζω - ἀγιασμός.

ε) - **σία** : ἐργάζομαι - ἐργασία, δοκιμάζω - δοκιμασία, φαντάζομαι - φαντασία.

στ) - **σις** : πολὺ συνήθης κατάληξις : παιδεύω - παιδευσις, ἀποθηκεύω - ἀποθήκευσις, ἀριθμῶ - ἀρίθμησις, ἀφαιρῶ - ἀφαίρεσις, φορτώνω - φόρτωσις, χρεώνω, - χρέωσις κλπ.

3. Το **ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας**, πού φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **μα** : κηρύσσω - κήρυγμα, προσκυνῶ - προσκύνημα, ραντίζω - ράντισμα, ποτίζω - πότισμα, φορτώνω - φόρτωμα.

β) - **ος** : ψεύδομαι - ψεύδος, πάσχω - πάθος, λανθάνω - λάθος.

4. Το **ὄργανον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : ἀριθμῶ - ἀριθμητήριον, θυμιῶ - θυμιατήριον, κλαδεύω - κλαδευτήριον, πιέζω - πιεστήριον, προσκαλῶ - προσκλητήριον, ἀγγέλλω - ἀγγελτήριον.

β) - **τρον ἢ - θρον** : κίνητρον, ἄροτρον, θέλγητρον, σάρωθρον, ἦ - **τρα** : ξύστρα, θερμάστρα, ἦ - **ανον** : δρέπανον, ἦ - **άνη** : σκαπάνη (νά εὐρεθοῦν τὰ ρήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια παράγονται αἱ λέξεις αὐταί).

5. Τὸν **τόπον**. Συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : σκοπευτήριον, γυμναστήριον, ἐργαστήριον, ἐκπαιδευτήριον, διδαστήριον, μοναστήριον (μονάζω), πλυντήριον, σιλωβωτήριον, δικαστήριον κλπ.

β) - **εῖον** : γράφω - γραφεῖον, τριβῶ - (ἐλαίω) τριβεῖον, τρέφω - τροφεῖον κλπ.

γ) - **τρον** (- θρον) : θεῶμαι - θέατρον, βαίνω - βάθρον, ρέω - ρεῖθρον, ἦ - **τρα** (- θρα) : παλαίω - παλαιστρα, κολυμβῶ - κολυμβήθρα.

Παρατηρήσεις. Συνήθης κατάληξις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἡ ὅποια φανερώνει ἐνεργεῖαν ἢ ἀποτέλεσμα, εἶναι καὶ ἡ - **σιμο** : χάσιμο, ψήσιμο, τρέξιμο σκάψιμο.

β') Οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά

§ 330. Τὰ οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά εἶναι :

1. **Ὑποκοριστικά**. Ὅσα παριστάνουν ὡς μικρὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν, εἴτε διότι εἶναι πράγματι μικρὸν, εἴτε χάριν θωπείας, εἴτε πρὸς περιφρόνησιν. Καταλήξεις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - **ιον** : νῆσος - νησίον, θυγάτηρ - θυγάτριον, σάρξ (σαρκὸς) - σαρκίον.

β) - **ις** (γεν. - ίδος) : θύρα - θυρίς, νῆσος - νησίς, πίναξ - πινακίς, μέρος - μερίς.

γ) - **ίδιον** : χοῖρος - χοιρίδιον, γραῖα - γραῖδιον, λέξις - λεξίδιον

δ) -**άριον** : κῆπος - κηπάριον, ἄνθρωπος - ἀνθρωπάριον, βιβλίον - βιβλιάριον.

ε) -**ύδριον** : ναὸς - ναῦδριον, λόγος - λογύδριον, νέφος - νεφύδριον.

στ) -**ύλλιον** : δάσος - δασύλλιον, δένδρον - δενδρύλλιον, ἄλσος ἀλσύλλιον.

ζ) -**ίσκος** : οἶκος - οἰκίσκος, δρομίσκος, ἀνθρωπίσκος, δικηγορίσκος.

η) -**άσιον**, -**άφιον**, -**ύφιον**, -**χνη** : κοράσιον, χωράφιον, ξυράφιον, ζωῦφιον, πολίχνη.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπαντοῦν ὑποκοριστικὰ καὶ μὲ ἄλλας καταλήξεις : ἀράκι, παιδάκι, ἀγγελουδί, Ἑλενίτσα, καρφίτσα, μαρούλα, σασίδι, γεροντάκος.

2. **Τοπικά.** Ὅσα φανερώνουν τὸν τόπον, ὅπου διαμένει ἢ ἐνεργεῖ τὸ πρόσωπον τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Συνήθεις καταλήξεις εἶναι :

α) -**ιον** : φυλάκιον, ἐστιάτωρ - ἐστιατόριον, κουρεὺς - κουρεῖον, βαφεῖον.

β) -**εῖον** : βιβλιοπώλης - βιβλιοπωλεῖον, ταμεῖον, ἰατρεῖον, ἐπιπλοποιεῖον.

(Μερικὰ φανερώνουν τὰ πρόσωπα, πού ἀνήκουν εἰς μίαν ὀργάνωσιν ἢ ἀρχὴν ἢ κράτος : Ὑπουργεῖον, σωματεῖον, προεδρεῖον κ.ἄ.).

3. **Περιεκτικά,** ὅσα φανερώνουν τόπον, ὃ ὁποῖος περιέχει πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, πού φανερώνει ἢ πρωτότυπος λέξις ἢ πολλὰ ὅμοια, πού εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) -**ών** (γεν. -**ωνος**) : ἐλαία - ἐλαιών, ἄμπελος - ἄμπελῶν, ἄχυρον - ἄχυρῶν καὶ ξένος - ξενῶν, στρατὸς - στρατῶν.

(Εἰς τὴν ὁμιλουμένην : ἐλαιώνας, περιστερώνας κλπ.).

β) -**ιά** : μυρμηκιά, θημωνιά, στρατιά, ποταμιά, ροδιωνιά.

4. **Ἐθνικά ἢ τοπωνυμικά,** ὅσα φανερώνουν ἐκεῖνον, πού κατάγεται ἀπὸ μίαν πόλιν ἢ τόπον ἢ ἀνήκει εἰς ἓν ἔθνος. Συνήθεις καταλήξεις εἶναι :

α) -**ιος** : Κορίνθιος, Λακεδαιμόνιος, Λαρισαῖος, Εὐρωπαϊός, Ἀργεῖος κ.ἄ.

β) -**εύς** : Λαμεύς, Θεσσαλονικεύς, Χαλκιδεύς.

γ) - νός, - ανός, - ηνός, - ἴνος : Ἀσιανός, Ἀφρικανός, Ἀμερικανός, Φαριανός, Συριανός, Τρικαληνός, Ἀμοργῖνος κ.ἄ.

δ) - τής, - άτης, - ιάτης, - ήτης, - ίτης. - ώτης, - ιώτης : Καλλιθεάτης, Τεγεάτης, Γυθε - άτης, Σπαρτιά - τής, Αἰγιν - ήτης, Τυροναβ - ίτης, Ἡπειω - ώτης, Βολ - ιώτης. Τά θηλυκά τῶν εἰς - ος λήγουν συνήθως εἰς - α ἢ η, τῶν δὲ ἄλλων εἰς - ις (γεν. - ίδος) ἢ εἰς - ισσα : Ἀθηναῖος - Ἀθηναία, Συριανός - Συριανή, Μεγαρεὺς - Μεγαρίς καὶ Μεγαρίτισσα, Σπαρτιᾶτις καὶ Σπαρτιᾶτισσα, Μανιάτισσα καὶ ἀκολούθως Γάλλος - Γαλλίς, Γερμανίς, Ἑλληνίς κ.ἄ.

5. Πατρωνυμικά, ὅσα φανερώνουν τὸν υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκεῖνου, τὸν ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον (ὄνομα πατρὸς ἢ προγόνου). Κατάληξις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - ίδης, - άδης : Πέλωψ - Πελοπίδης, Ἄτρεὺς - Ἀτρεΐδης, Ἀσκληπιὸς - Ἀσκληπιᾶδης καὶ Ἀσκληπιᾶδαί εἶναι οἱ ἰατροί, ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Συμφώνως πρὸς αὐτὰ τά : Γεωργιάδης, Δημητριάδης, Νικολαΐδης κ.ἄ.

β) - πουλλον ἢ - πουλον : ἀρχοντόπουλλον, πριγκιπόπουλλον, καθὼς πολλὰ ὀνόματα : Παπαδόπουλος, Γεωργόπουλος, Σταθόπουλος.

6. Μὲ τὴν κατάληξιν - ία παράγονται ἀφρηγμένα οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν πρᾶξιν ἢ κατάστασιν σχετικὴν μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον : εὐεργέτης - εὐεργεσία, ὑπηρετής - ὑπηρεσία, κηδεμῶν - κηδεμονία κ.ἄ.

7. Μὲ τὴν κατάληξιν - ισμὸς παράγονται οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν τὸ σύνολον ἐκεῖνων, ποὺ ἀνήκουν εἰς ἓν Ἔθνος ἢ μίαν θρησκείαν ἢ ὁμάδα, π.χ. Ἑλληνισμὸς, Μωαμεθανισμὸς, Χριστιανισμὸς, προσκοπισμὸς κ.ἄ.

8. Μὲ τὴν κατάληξιν - ότης καὶ - οσύνη μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ προηγούμενα : ἀνθρωπότης, Χριστιανοσύνη, Παπποσύνη κ.ἄ.

9. Μὲ τὴν κατάληξιν - τισ ἢ - ἴτις (γεν. - ἴτιδος), παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ὀνόματα κάποιου ὄργάνου τοῦ σώματος καὶ φανερώνουν κάποιαν ἀσθένειαν : ράχις - ραχίτις, ἔντερίτις, νεφροῖτις, πλευροῖτις κ.ἄ.

10. Μὲ κατάληξιν - ισσα παράγονται θηλυκὰ πρωτοτύπων, ποὺ φανερώνουν κάποιον ἀξίωμα βασιλεὺς - βασίλισσα, διδασκάλισσα, ἀρχόντισσα.

γ') Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

§ 331. Τα περισσότερα ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα είναι αφηρημένα και φανερώνουν ιδιότητα σχετική με το επίθετον, από το όποϊον παράγονται. Συνήθεις καταλήξεις αυτών είναι :

1 - **ια**. Με την κατάληξιν αυτήν παράγονται ουσιαστικά από επίθετα πρό παντός δευτερόκλιτα, σπανίως δὲ ἀπὸ ἄλλα : *κακός - κακία, ἔρημος - ἔρημία, φιλόανθρωπος - φιλανθρωπία* καὶ *εὐτυχής - εὐτυχία, εὐφυής - εὐφυΐα, διετής - διετία* κ.ἄ.

2. - **ια** (εια). Κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ης**, - **ες** : *ἀληθής (ἀληθεσ -) ἀλήθεια, εὐγένεια, συνήθεια, ἀσφάλεια* καὶ κατ' αὐτὰ *βοηθός - βοήθεια, ἐνεργός - ἐνεργεια, ὑπερφάνεια*.

3. - **ος** : *βαθός - βάθος, πλατὺς - πλάτος, βάρος, πάχος* κ.ἄ.

4. - **σύνη** (-οσύνη - ωσύνη) *δίκαιος - δικαιοσύνη, ἔμπιστος - ἐμπιστοσύνη* καὶ ὅταν ἢ πρὸ τοῦ - **οσύνη** συλλαβῆ εἶναι βραχεῖα, τὸ **ο** με **ω** : *ἱερός - ἱερωσύνη, ἀγίωσύνη, καλωσύνη*.

5. - **της** (γεν - τητος). Κυρίως ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ύς**, - **εῖα**, - **ύ** : *θερμός - θερμότης, νεότης, ἀρχαιότης, ἰσότης, βαρύτης, γλυκύτης, ταχύτης* κλπ. (εἰς τὴν ὁμιλουμένην τὰ : *ἀσπράδα, νοστιμάδα, ἀγριάδα, μανούλα*).

γ') Ἐπίθετα παράγωγα

§ 332. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα, ἀπὸ ὀνόματα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα.

α') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα

§ 333. Τα ἐπίθετα, πού παράγονται ἀπὸ ρήματα, σχηματίζονται συνήθως με τὰς καταλήξεις :

1. - **ος**, - **νος** (- ανός), - **ρός** (- ερός, - ηρός) : Αὐτὰ σημαίνουν, ὅ,τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ μέσου ἐνεστώτος (ἢ ἀορίστου) τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὅποϊον παράγονται, π.χ. *λείπω - λοιπός* (= ὁ ὑπολειπόμενος, ὁ ὑπολειφθείς), *τέρπω - τερπνός, λάμπω - λαμπρός, θάλλω - θαλερός, ὀλισθαίνω - ὀλισθηρός, στεγανός* κ.ἄ.

2. - **μων, - τήριος, - ιός** : Αυτά φανερώνουν τὸν ἰκανὸν ἢ τὸν ἄξιον ἢ τὸν ἐπιτήδειον ἢ ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει κλίσην ἢ σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : νοῶ - νοήμων, ἐλεῶ - ἐλεήμων, κινῶ - κινητήριος, σώζω - σωτήριος, ἀποχαιρετίζω - ἀποχαιρετιστήριος, καρτερῶ - καρτερικός, πειθαρχῶ - πειθαρχικός.

3. - **τὸς** (- τή, - τόν) : Αυτά φανερώνουν, ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ ἐκεῖνον, ποὺ μπορεῖ ἢ εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ, ὅτι φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : λύω - λυτὸς (λυμένος), γράφω - γραπτὸς (γραμμένος), βαίνω - βατὸς (ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαθῇ), ἀγαπητὸς (ἄξιος νὰ ἀγαπηθῇ), θαυμαστὸς.

4. - **τέος** (- τέα, - τέον) : Αυτά φανερώνουν, ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ κανεὶς ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : ἀφαιρῶ - ἀφαιρετέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ), ἐπανεξεταστέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῇ), εἰσπρακτέος, πληρωτέον ποσὸν κ. ἄ.

5. - **τικός** : Αυτά φανερώνουν, ὅτι εἶναι κανεὶς κατάλληλος ἢ ἄξιος δι' ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα, ἢ φανερώνει ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος : διδασκτικός (κατάλληλος νὰ διδάσκῃ), προβιβαστικός (ἄξιος διὰ προβιβασμὸν), κολακευτικός (ποὺ κολακεύει), ἐπιβλητικός (ποὺ ἐπιβάλλεται).

β') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα

§ 334. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις:

1. - **κός, - ακός, - ιός, - ιακός** : Αυτά φανερώνουν ἐκεῖνον, ποὺ ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ὄνομα : οἰκία - οἰκιακός, οἰκογενειακός, καρδιακός, δανειακός, Ἀθηναϊκός, ἡλιακός, τραπεζικός, λαϊκός, σωματικός, θῆλυς - θηλυκός, μέλλων - μελλοντικός, χονδρὸς - χονδρικός, σύνορον - συνοριακός.

2. - **ατικός, - ατικός, - ιατικός, - ετικός - ευτικός** : Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : ἀρχιερεὺς - ἀρχιερατικός, Κυριακάτικος, Χριστουγεννιάτικος, διάφορος - διαφορετικός, θρησκευτικός κ. ἄ.

3. - **ιος, - αῖος, - εῖος** : Μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : θαλάσσιος, οὐράνιος, ὦρα-ὠραῖος, δίκη-δίκαιος, ἀκμὴ-ἀκμαῖος, οἶκος - οἰκειος, ἀνῆρ - ἀνδρεῖος, γυναικεῖος, τροχός - τροχαῖος, μέσος - μεσαῖος, τέταρτος - τεταρταῖος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰς - εῖος κύρια ὀνόματα εἰς τὸ

οὐδέτερον φανερώουν ἴδρυμα, πού ἰδρύθη μὲ δαπάνην τοῦ προσώπου, τὸ ὅποιον δηλοῖ τὸ πρωτότυπον : *Βαρβάκης - Βαρβάκειον, Ἀρσάκης - Ἀρσάκειον, Ἀβέρωφ - Ἀβερῶφειον, Μαρασλῆς - Μαρᾶσλειον κ.ἄ.*

4. - **ιαῖος, -ήσιος** : Αὐτὰ φανερώουν μέτρον χρόνου ἢ ὁμοιότητα μὲ τὸ πρωτότυπον : *ῶρα - ὠριαῖος, ἑβδομαδιαῖος, μηνιαῖος, ἀστραπῆ - ἀστραπιαῖος, ἡμερήσιος, ἐτήσιος, γαλήνη - γαληνιαῖος κ.ἄ.*

5. - **οῦς** (ἀπὸ - εος), - **ινος** : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι κάτι εἶναι ἀπὸ τὴν ὕλην ἢ ἔχει τὸ χρῶμα, πού φανερώει τὸ πρωτότυπον : *ἄργυρος - ἀργυροῦς, χρυσός - χρυσοῦς, σιδηροῦς, χάρτινος, λίθινος, πῆλινος, κίτρον, - κίτρινος, πράσον - πράσινος, ῥόδον - ῥόδιος.*

6. - **μος, -ιμος, -σιμος** : Αὐτὰ φανερώουν συνήθως τὸ ἄξιον ἢ κατάλληλον δι' ἐκεῖνο, πού φανερώει τὸ ρῆμα : *χρῆσις - χρῆσι - μος, μάχ - ιμος, νόμ - ιμος, θάνατος - θανάσ - ιμος* (μὲ τροπὴν τοῦ **τ** εἰς **σ**), *ῶρ - ιμος* (καὶ ἀπὸ ρήματα *ὠφέλιμος, δικάσιμος, ἐργάσιμος, προβιβάσιμος*).

7. - **ωπός** : Αὐτὰ φανερώουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ὄψιν, τὴν ὁποίαν φανερώει τὸ πρωτότυπον : *πράσινος - πρασινωπός, κόκκινος - κοκκινωπός, ἀγριωπός, ἀρρενωπός κ.ἄ.*

8. - **εινός** : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι ἔχει τις εἰς μέγαλον βαθμὸν ἐκεῖνο, πού φανερώει τὸ πρωτότυπον (πλησμονήν) : *ἄσος - ἄσεινός, φῶς - φωτεινός, σκοτεινός, ὑγιεινός κ.ἄ.*

9. - **ρός, -αρός, -ερός, -ηρός**. Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : *ἰσχύς - ἰσχυρός, αἰσχος - αἰσχ - ρός, λύπη - λυπη - ρός, ζωη - ρός, ἀνια - ρός, σθεν - αρός, νε - αρός, σι - ερός, βαμβακ - ερός, φλογ - ερός, ἀνθ - ηρός, νοσ - ηρός, πον - ηρός κ.ἄ.*

10. - **ωτός** : Αὐτὰ φανερώουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ἢ ἀποτελεῖται ἀπ' ὅ,τι φανερώει τὸ πρωτότυπον : *μέταξα - μεταξωτός, θόλος - θολωτός, σποδουλωτός, ὀδοντωτός, κλιμακωτός.*

γ') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ἐπιρρήματα

§ 335. Ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ φράσεις ἐπιρρηματικὰς μὲ τὰς καταλήξεις :

1. - **νός, -ινός, -ανός, -μος, -ιμος** : Αὐτὰ φανερώουν χρόνον : *πρωὶ - πρωινός, πέρυσι - περυσινός, χθές - χθεσινός, σήμερον - σημερινός, καθ' ἡμέραν - καθημερινός, αὔριον - αὔριανός, πρωὶ - πρωίμος, ὄψ - ιμος κ.ἄ.*

2. - **ιος** : Τὰ ὅποια φανερώνουν τόπον : ἐμπρόσθιος, ὀπίσθιος.

3. - **αῖος**, - **ίδιος**, - **ικός**, - **τικός** : Τὰ ὅποια ἔχουν σημασίαν συγγενῆ πρὸς τὰ ἐπιρρήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια παράγονται : ραгдаίος (ἀπὸ τὸ ἐπιρ. ράγδην), μάτην - μάταιος, αἰφνης - αἰφνίδιος, καθόλου - καθολικός, ἔξω - ἔξωτερικός.

δ') Παράγωγα ἐπιρρήματα

§ 336. Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ πᾶν κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου ἢ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα. Εἶναι δέ :

1. **Τοπικά** μὲ τὰς καταλήξεις :

α) - **οῦ**, πρὸς δῆλωσιν τῆς στάσεως εἰς κάποιον τόπον : αὐτὸς - αὐτοῦ, ἄλλος - ἄλλου.

β) - **θεν** - **όθεν**, πρὸς δῆλωσιν κινήσεως, ἀπὸ ἓνα τόπον : ἔξω - ἔξωθεν, ἄνω - ἄνωθεν, ἄλλος - ἄλλοθεν, πανταχοῦ - πανταχόθεν.

2. **Χρονικά**, πρὸς δῆλωσιν χρόνου, μὲ κατάληξιν - **τε**, - **οτε**, π.χ. ἄλλος - ἄλλοτε, πᾶς - πάντοτε.

3. **Τροπικά**, φανερώνουν τρόπον μὲ καταλήξεις :

α) - **ως**, - **ῶς**, κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα ἢ μετοχὰς διὰ τροπῆς τοῦ **ν** τῆς καταλήξεως τῆς γεν. πληθ. - **ων** εἰς **ς** : δικαίως, καλῶς, κακῶς, ἀσφαλῶς, εὐγενῶς, συνήθως, ὁμολογουμένως, ὠρισμένως κλπ.

Ἐκ τῶν αὐτῶν, ἕσα παράγονται ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἰς - **ος** καὶ - **ος**, ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν - **α** : καλὰ, ἄσχημα, ἐξαιρετα, ἔξοχα, ἀρκετὰ κλπ.

β) - **δόν**, - **ηδόν** - **αδόν** : βροχη - δόν, ἀστραπη - δόν, βαθμη - δόν, κροουν - ηδόν, ποταμ - ηδόν, ὁμόθυμος - ὁμόθυμ - αδόν.

γ) - **δην**, - **άδην** : βὰ - δην, τροχ - άδην, σπορ - άδην, φύρ - δην, μίγ - δην. (φύρω - μιγνύω).

δ) - **ί**, - **εί**, - **τί**, - **ιστί** : ἄμισθος - ἀμισθ - **ί**, παμφηφ - **εί**, ἀμαχητ - **ί**, ὀνομάζω - ὀνομαστ - **τί**, Γάλλος - Γαλλ - **ιστί**, Γερμαν - **ιστί**.

4. **Ποσοτικά** μὲ κατάληξιν - **κισ** - **άκισ** : ἐπτά - **κισ**, δεκά - **κισ**, ἑξ - **άκισ**, πολλ - **άκισ**, ὄσος - ὄσ - **άκισ** κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις

Γενικαὶ παρατηρήσεις

§ 337. Εἰς τὴν § 321 εἶδομεν, ὅτι σύνθετος λέγεται ἡ λέξις, ἢ ὁποῖα σχηματίζεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν: παρα - καλῶ, πολὺ - ωρος κλπ. Ἀπὸ τὰς δύο λέξεις, ἐκείνη ποῦ ἔχει εἰς τὴν σύνθετον λέξιν τὴν πρώτην θέσιν, λέγεται **πρῶτον συνθετικὸν μέρος** (α' συνθετικόν), ἐκείνη ποῦ ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν, λέγεται **δευτέρον συνθετικὸν** (β' συνθετικόν), π.χ. εἰς τὴν λέξιν *πλατανόφυλλον*, ἡ λέξις *πλάτανος* εἶναι τὸ α' συνθετικὸν καὶ ἡ λέξις *φύλλον* εἶναι β' συνθετικόν.

§ 338. Τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ συνθετικὰ μέρη δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον: ἀγγελιαφόρος (ἀγγελία - φέρω), παρακαλῶ (παρά - καλῶ), εἰς - ἐρχομαι, ὑπεράνω (ὑπὲρ - ἄνω).

§ 339. Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα πρωτόκλιτον ἢ δευτερόκλιτον, ὁ χαρακτήρ τοῦ θέματος **α** ἢ **ο** κανονικῶς ἀποβάλλεται, ἂν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: ὀφθαλμίατρος (ὀφθαλμός - ιατρός).

Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν βραχὺ **α**, **ε**, **ο**, τὸ φωνῆεν αὐτὸ ἐκτείνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν, τὸ **α** βραχὺ εἰς **η** ἢ **α** μακρόν, τὸ **ε** εἰς **η** καὶ τὸ **ο** εἰς **ω**, π.χ. (στρατός - ἄγω) - *στρατηγός*, (λόχος - ἄγω) - *λοχαγός*, *ξεναγός*, (ὑπό - ἀκούω) - *ὑπήκοος*, (ἄμαξι - ἐλαύνω) - *ἀμαξηλάτης*, *ποδηλάτης*, (δύο (θέμ. δι -) καὶ ὄροφῆ) - *διώροφος*, (πᾶς - πᾶν - ὄλεθρος) - *πανωλεθρία*.

α') Πρῶτον συνθετικόν

1. Κλιτὸν

§ 340. Τὸ α' συνθετικὸν εἰς τὰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου.

Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι κλιτὸν, δύναται νὰ εἶναι:

§ 341. α') Ὅνομα οὐσιαστικόν: α) ἀγγελιαφόρος (ἀγγελία -

φέρω), ἀγορανόμος (ἀγορά - νέμω), νικηφόρος (νίκη - φέρω), λιθόστρωτον (λίθος -), βουστάσιον (βοῦς -), λεξιλόγιον (λέξις -). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅταν τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν, τὸ θέμα αὐτοῦ μένει κανονικῶς ἀμετάβλητον, κυρίως ὅταν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι δευτερόκλιτον.

β') χωροφύλαξ (χώρα -), ὑλοτόμος (ῦλη -), φανογράφος (φω - νή), λιμνοθάλασσα (λίμνη -), παιδονόμος (παῖς, παιδ -), χιονοσκεπῆς (χιον -). Εἰς αὐτάς τὰς συνθέτους λέξεις, τῶν ὁποίων τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι πρωτόκλιτα ὀνόματα ἢ τρίτης κλίσεως, τὸ θέμα συνήθως μεταβάλλεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μὲ προσθήκην εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς ο.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ ἀ' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων καὶ ποίας μεταβολὰς ὑπέστη τὸ θέμα αὐτῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν: ναύκληρος, γήλοφος, θανατηφόρος, λαμπαδηφορία, λεβητοποιός, ξιφομάχος, κρεοπώλης, γαιοκτῆμων, πυρκαϊά, πυροσβέστης, ὑδρομύλος, ὑδράργυρος, ὑδραγωγεῖον, λαοφιλής, λεωφόρος.

§ 342. β') **Ἐπίθετον**: ἀκρόπολις (ἄκρα - πόλις), ἀξιότιμος (ἄξιος - τιμῆς), Μεγαλόπολις (μεγάλη - πόλις). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ ἀ' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων: Θερμοπύλαι, ἀκριβολόγος, ψευδομάρτυς, ἡμισέληνος (τοῦ ἡμισυς λαμβάνεται ὡς ἀ' συνθετικὸν τὸ ἡμι -), ἡμισφαίριον, καλοκαιρία, καλλιγράφος, (τοῦ καλὸς λαμβάνεται ὡς ἀ' συνθετικὸν καὶ τὸ καλλι -), μεγαλόψυχος, παντοπώλης, πανάγαθος, πάνσοφος, ἐνοποιῶ (ἀ' συνθετικὸν τοῦ εἰς τὸ ἐν -), μονοπώλιον, μονόφθαλμος, τρίωρον, τετράπλευρον.

Σημείωσις. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις Νεάπολις, Ἑλλησποντιος, Πελοπόννησος, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν, κατὰ τὴν σύνθεσιν δὲν λαμβάνεται τὸ θέμα αὐτῶν, ἀλλὰ μία πτώσις αὐτῶν. Τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως ταύτης καλεῖται νόθος σύνθεσις.

§ 343. γ') **Ρῆμα**. Εἰς τὰς κατωτέρω συνθέτους λέξεις τὸ-ἀ' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, τὸ ὅποιον νὰ εὑρεθῇ: πειθαρχῶ, φθινόπωρον, ἀρχιτέκτων, φηγάδικος, φιλόπλοπος, φιλότιμος, στρεφώδικος (στρεφ -).

2. Ἄκλιτον

§ 344. Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτον, δύναται νὰ εἶναι :

α) Ἐπίρρημα : ἀνωφερής, ἐσώκλειστος, αἰμυνηστος, παλαίμαχος, εὐκόλος, εὐλογος, δισέγγονος, πεντακισχίλιοι.

Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπιρρήματα, τὰ ὅποια φανερώουν **τόπον, χρόνον, τρόπον** καὶ ἐπιρρήματα ἀριθμητικὰ εἰς - **ις, - κίς, - ακίς**, τὰ ὅποια μένουν κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀμετάβλητα.

β) Αἱ κύριαι προθέσεις : ἀναβαίνω, κατέροχομαι, ἀντιστρέφω, ἐπίθεσις, ἀνθελληνικός κ.ἄ.

γ) Ἀχώριστα μόρια : 1) τὸ στερητικὸν **α** : ἄκαρπος (χωρὶς καρπὸν), ἀτυχής, ἀκίνδυνος καὶ **αν** πρὸ φωνήεντος : ἀνωφελής, ἀνίκανος· 2) τὸ στερητικὸν **νη** : νηγεμία· 3) τὸ **δυσ-** : δυστυχής, δύστροπος, δύσπιστος.

δ) Τὰ ἐπιτατικὰ **ερί-**, **ζα-** μετὰ τὴν σημασίαν **πάρα πολὺ** : ἐρίτιμος (πολύτιμος), ζάπλουτος (πάρα πολὺ πλούσιος).

Νὰ εὑρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω συνθέτων λέξεων : κατωφερής, παλινοστώ, εὔστροφος, εὐμέθοδος, εὐγενής, τρισάθλιος, παλιόροια, ἐνδοχώρα (ἐνδον μετὰ ἀποβολὴν τοῦ **ν**), ὀπισθοφύλαξ, ἀποκομίζω, σύγχρονος, σίνοικος, συρρέω, συσσωρεύω, ἄγραφος, ἀσκεπής, δυσβάστακτος, δυσάρεστος, δυσαναπλήρωτος.

β') Δεύτερον συνθετικὸν

§ 345. Τὸ β' συνθετικὸν εἰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι :

1. Ὄνομα **οὐσιαστικὸν**, ὅποτε ἡ σύνθετος λέξις δύναται νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον : ἀνθοδέσμη (ἄνθος - δέσμη), παραθαλάσσιος (παρὰ - θάλασσα). Ὅταν ἡ σύνθετος λέξις εἶναι ἐπίθετον, τὸ οὐσιαστικὸν ὑφίσταται τὴν ἀναγκαίαν μεταβολὴν πρὸς ἕκφρασιν τοῦ γένους.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ β' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων : ἐξώθυρα, λιμνοθάλασσα, ἀτμόσφαιρα, ἀτμόπλοιο, δημοψήφισμα, σκηνοθεσία, ὑδραντλία, σιτοκαλλιέργεια, ἱππόδρομος, ἡμίονος, κτηνίατρος, σπορέλαιον, ἱεροκήρυξ, ἀστυφύλαξ, λουτιόπολις, χιλιόμετρον, ἐθνομάρτυς, ἀπόστασις, μονόδραχμον, βούτυρον, πανεπιστήμιον, βιομήχανος, ἀγοραπωλησία, παράνομος, ἰσόβιος, ἀπύρετος, ἄφωνος, ἀκέφαλος, πρό-

χειρος, έπουράνιος, άβαθής, διεθνής, πολυειδής, επικερδής, άκτήμων, γαιοκτήμων, ισχυρογνώμων.

§ 346. 2. Όνομα **έπίθετον** πρόδηλος (πρό - δηλος), άνισος (α στερ. - ίσος) άγνωστος, κατάλευκος, φιλαλήθης, άσθενής κ.ά. Είς αυτά τὸ επίθετον μένει άμετάβλητον.

§ 347. 3. **Ρήμα.** α) άντι - γράφω, παρ - ακούω, ύπ - ακούω, εισ - έρχομαι, δια - τρέχω. Είς τὰ παραδείγματα αυτά, είς τὰ όποια, τὸ β' συνθετικόν είναι ρήμα, ή σύνθετος λέξις μένει πάλιν ρήμα έφ' όσον τὸ α' συνθετικόν είναι πρόθεσις.

β) ίχνο - γραφῶ, καλλι - γραφῶ, δημοσιο - γραφῶ, κληρο - δοτῶ, πλειοδοτῶ κ.ά.

Αί σύνθετοι αυτάι λέξεις, πὸν είναι ρήματα καί τῶν όποίων τὸ α' συνθετικόν δέν είναι πρόθεσις αλλά άλλη λέξις, έσχηματίστησαν από άλλο συγγενές σύνθετον όνομα, πὸν φανερώνει τὸ ένεργοῦν πρόσωπον, π.χ. τὸ ίχνογραφῶ από τὸ ίχνογράφος, τὸ όποϊον είναι σύνθετον από τὸ ίχνος - γράφω, τὸ καλλιγραφῶ από τὸ καλλιγράφος, δημοσιογραφῶ από τὸ δημοσιογράφος, κληροδοτῶ από τὸ κληροδότης, πλειοδοτῶ από τὸ πλειοδότης· αί τοιαῦται λέξεις λέγονται **παρασύνθετα**.

γ) προικοθήρας (με β' συνθ. θηράω), γεωμέτρης (β' συνθ. μετρῶ), ίχνογράφος (β' συνθ. γράφω), ψηφοφόρος, πολυμαθής, έπιφανής, δημοφιλής, καταδότης, σεισμόπληκτος, άπόφοιτος, νομοταγής.

Αί σύνθετοι αυτάι λέξεις, πὸν είναι οὐσιαστικά ή έπίθετα με β' συνθετικόν ρήμα, έχουν καταλήξεις - **ας** ή - **ης**, - **ος**, - **ής** ή - **τος**, αί όποια προστίθενται είς τὸ ρηματικόν θέμα.

§ 348. 4. **Άκλιτον.** Όταν τὸ β' συνθετικόν είναι άκλιτος λέξις, μένει άμετάβλητος καί είς τήν σύνθετον : **συν - άμα**, **έκ - τότε**, **ύπερ - άνω**.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

§ 1. Τὸ **Συντακτικόν** εἶναι μέρος τῆς Γραμματικῆς καὶ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τίθενται αἱ λέξεις, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης (συντάσσονται), διὰ νὰ σχηματισθῇ ὁ λόγος.

α') Πρότασις

α') Ἀπλῆ πρότασις. Συστατικά μέρη αὐτῆς

§ 2. α) Ὁ ἥλιος λάμπει. Οἱ καρποὶ ὠρίμασαν. Πρόσεχε. Ὁ Πέτρος ξύπνησε.

β) Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσονήσος. Ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική. Νὰ εἰσθε ἐπιμελεῖς.

§ 3. Ἐκάστη φράσις εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐκφράζει ἓν διάνοημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον καὶ λέγεται **πρότασις**.

Πρότασις δηλ. εἶναι λόγος συντομώτατος, πού ἐκφράζει ἓν διάνοημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον.

§ 4. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ ἥλιος λάμπει, γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει ἢ λέξις **λάμπει**. Ἡ λέξις ἥλιος, διὰ τὸν ὅποιον γίνεται λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον** τοῦ ρήματος· μὲ τὸ ὑποκείμενον δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖος ;», ἢ ὅποια γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ρῆμα. Ἡ λέξις **λάμπει**, ἢ ὅποια ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **κατηγόρημα** (κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου). Ἡ πρότασις, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα, λέγεται **ἀπλῆ πρότασις**.

§ 5. Αἱ προτάσεις τῆς α' περιπτώσεως δύνανται νὰ λεχθοῦν καὶ ὡς ἐξῆς : Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπερός. Οἱ καρποὶ εἶναι ὄριμοι. Νὰ εἶσαι

προσεκτικός. Ὁ Πέτρος εἶναι ξυπνητός. Εἰς αὐτὰς δηλ. ἀντὶ νὰ ὑπάρχη μονολεκτικὸν κατηγόρημα, αὐτὸ ἐκφέρεται περιφραστικῶς μὲ ἓνα τύπον τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς προτάσεις τῆς β' περιπτώσεως, ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής, ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική, εἰς τὰς ὁποίας ἡ λέξις μαθητής ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον Παῦλος, ἡ δὲ λέξις Ἑλληνική εἰς τὸ ὑποκείμενον Κύπρος μὲ τὸ ρῆμα εἶναι.

Ἐκεῖνο, πού ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον διὰ μέσου ἑνὸς τύπου τοῦ ρήματος εἶμαι, λέγεται κατηγορούμενον καὶ δίδεται μὲ αὐτὸ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « τί ; ἢ τί λογῆς ; », ἢ ὁποῖα γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος εἶμαι λέγεται **συνδεδεικτόν**, διότι συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον.

β') Ὑποκείμενον. Κατηγορούμενον

§ 6. Ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής. Ὁ ἀγρὸς εἶναι εὐφορος. Νὰ εἰσθε εὐσεβεῖς. Προκόπτει, ὅποιος ἐργάζεται. Τὸ Ὁ εἶναι ἄρθρον. Ὁ φθονερός εἶναι μισητός.

Εἰς τὰς δύο πρώτας προτάσεις τὰ ὑποκείμενα ὁ Γεώργιος καὶ ὁ ἀγρὸς εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά, εἰς δὲ τὰς ἄλλας τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία, ἐπίθετον καὶ τὸ ἄρθρον ὁ μὲ τὸ τὸ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ **ὑποκείμενον** δηλ. εἶναι κανονικῶς **ὄνομα οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἐπίθετον καὶ ἀντωνυμία καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ οἰαδήποτε λέξις ἢ φράσις μὲ τὸ ἄρθρον τὸ πρὸ αὐτοῦ.

§ 7. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἀγρὸς εἶναι εὐφορος, ὁ φθονερός εἶναι μισητός παρατηροῦμεν, ὅτι κατηγορούμενον εἶναι τὰ ἐπίθετα εὐφορος, μισητός. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής, τὸ κατηγορούμενον εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ζῶα, αὐτὰ τί εἶναι ; ὁ Πέτρος εἶναι, ὅτι φαντασθῆς, ἡ ἐργασία εἶναι τὸ πᾶν, κατηγορούμενον εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὀλόκληρος πρότασις. **Κατηγορούμενον** δηλ. κανονικῶς εἶναι **ὄνομα ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ ὀλόκληρος πρότασις, ὅταν λαμβάνεται ὡς ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν.

γ' Συνδεδεικμένα ρήματα

§ 8. Ὁ Ὑμητιὸς εἶναι ὄρος. Ἡ ὄργη εἶναι τυφλή. Ὁ Δημήτριος ἔγινε ἰατρός. Ὁ θεῖος ὠνομάσθη πρόεδρος. Ὁ Ξενοφῶν ἐξελέγη στρατηγός. Ὁ Στέφανος διωρίσθη δικαστής. Ὁ Παῦλος ἀνεδείχθη νικητής. Ὁ Γεώργιος ἀνεκηρύχθη εὐεργέτης. Ὁ Ἰωάννης ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος. Ὁ καιρὸς φαίνεται καλός.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, τῶν ὁποίων συστατικὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδεδεικνὸν ῥήμα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ τύπου τοῦ εἶμαι καὶ ἄλλα ῥήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ὡς συνδεδεικτὰ ῥήματα. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὸ γίνομαι, φαίνομαι, ὀνομάζομαι, καλοῦμαι, ἐκλέγομαι, διορίζομαι, ἀποδεικνύομαι, ἀνακηρύσσομαι, χειροτονοῦμαι καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν ὁμοίαν μὲ αὐτὰ σημασίαν.

Σημείωσις. Ὡς συνδεδεικτὰ λαμβάνονται καὶ ἄλλα ῥήματα, ἰδίως ὅσα εἶναι κινήσεως σημαντικὰ, π.χ. ἔρχομαι, πάω, περπατῶ, διαβαίνω, φτάνω, ἀνεβαίνω, γυρίζω κ. ἄ. Ὁ Παῦλος ἔφθασε πρῶτος. Περπατῶ καμαρωτός. Τὸ αἶμα ἔτρεχε ποτάμι.

δ') Ἐλλιπὴς πρότασις

§ 9. Πολλάκις παραλείπονται ἕνας ἢ περισσότεροι ὄροι τῆς πρότασεως καὶ τότε ἡ πρότασις λέγεται ἔλλιπής.

Αὐτὸ συμβαίνει, 1) ὅταν ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία α' ἢ β' προσώπου, π.χ. σήμερον ἡμῶν (ἐνν. ἐγὼ) ἀδιάθετος. Εὐχαριστοῦμεν (ἐνν. ἡμεῖς), πού μᾶς ἐκαλέσατε (σεῖς) στὸν γάμον 2) ὅταν ὁ παραλείπόμενος ὄρος εὐκόλως ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, π.χ. ἦλθεν ὁ θεῖος. Πότε; (ἐνν. ἦλθεν). Ἐδῶ, Κόστα (ἐνν. εἴμεθα ἢ ἔλα) 3) ἐπὶ γ' προσώπου α) τὸ ῥήμα παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου, π.χ. τὸ ποτάμι ἐπλημμύρισε, κατέκλυσε (ἐνν. τὸ ποτάμι) τὰ χωράφια, ἐπέφερε καταστροφάς· β) τὸ ὑποκείμενον παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν, π.χ. σαλπίζει (ἐνν. ὁ σαλπικτής), ἢ ὅταν τὰ ῥήματα φανερώνουν φυσικὸν φαινόμενον, π.χ. βρέχει, χιονίζει, φυσᾷ, ἀστράπτει κλπ.

ε') Ἀντικείμενον

§ 10. α) Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς. Ὁ κηπουρὸς φυτεύει δένδρα. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς. Τὰ ἀμπέλια παράγουν σταφύλια.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα καλλιεργοῦν, φυτεύει, διδάσκει, παράγουν φανερώουν κάποια ἐνέργειαν, τὴν ὁποῖαν κάμνει τὸ ὑποκειμένον καὶ ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο λέγονται **ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ῥήματα**. Εἰς τὴν πρότασιν π.χ. *οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς*, τὸ ῥήμα καλλιεργοῦν φανερώει κάποια ἐνέργειαν τῶν γεωργῶν, ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὁμοίως εἰς τὰς ἄλλας προτάσεις ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, πού δηλώνει ἕκαστον ῥήμα, μεταβαίνει εἰς τὰ δένδρα, τοὺς μαθητὰς, τὰ σταφύλια. Ἡ λέξις, πού φανερώει τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ἀντικείμενον** (ἀντίκειται)· μετὰ τὸ ἀντικείμενον δίδεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν «**ποῖον; τί; ἢ τί πρᾶγμα;**», πού γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ῥήμα.

β) Ἐγὼ δὲν σὲ γνωρίζω. *Νὰ ἀποφεύγετε τὴν ἀσέβειαν. Νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου. Νὰ μὴ συναστροφῆσαι, ὅσους εἶναι κόλακες.* Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, αἱ λέξεις σέ, τὴν ἀσέβειαν, τὸν πλησίον σου, ὅσους εἶναι κόλακες συμπληρώνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος· λέγονται δὲ αὐταὶ **ἀντικείμενον**.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ πᾶσα λέξις καὶ ὀλόκληρος πρότασις νὰ τεθῆ ὡς ἀντικείμενον.

ς') Σύνθετος πρότασις

§ 11. Μία πρότασις δύναται νὰ ἔχη περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα, ὅποτε λέγεται **σύνθετος πρότασις**. Ἐγὼ καὶ ὁ Δημήτριος εἴμεθα συγγενεῖς. Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιστήμων καὶ ἔμπορος.

ζ') Κύριαι καὶ δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 12. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενὴς καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, θὰ ἔλθῃ δὲ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅταν ἀναρρώσῃ. Ἦλθε κανεῖς; Νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; Ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει εἰς τὸν Πέτρον, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μᾶθημα. Δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, διότι ἔχω ἐργασίαν.

Αἱ προτάσεις ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενὴς καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, ἦλθε κανεῖς; ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει, νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, ἐκφράζουν ἐν τέλειον διανόημα

εκάστη, χωρίς να ἔχη ἀνάγκην συμπληρώσεως. Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν μόναι ἔν τέλειον καὶ ἀνεξάρτητον διανόημα, λέγονται **κύριαι προτάσεις ἢ ἀνεξάρτητοι**, ἐκφέρονται δὲ αὐταὶ ἢ μόναι τῶν ἢ συνδέονται μεταξύ τῶν μὲ σύνδεσμον συμπλεκτικὸν ἢ διαζευκτικὸν ἢ ἀντιθετικὸν (παρατάσσονται δηλαδή ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης ἰσάζεια, χωρίς να ἐξαρτᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην).

§ 13. Αἱ προτάσεις ὅταν ἀναρρώση, διὰ τὴν γράψην τὸ μάθημα, ἂν ἔλθῃ κανεῖς, διότι ἔχω ἐργασίαν, ἐκφράζουν καὶ αὐταὶ ἔν διανόημα ἐκάστη, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ σταθοῦν μόναι τῶν εἰς τὸν λόγον, καὶ προσδιορίζουν ἄλλην πρότασιν, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἐξαρτῶνται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημένοι** προτάσεις.

α') Συμφωνία τῶν ὅρων τῆς προτάσεως

α') Συμφωνία τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 14. α) Ἐγὼ ἐργάζομαι, σὺ παίζεις, ὁ Πέτρος κοιμᾶται. Ἡμεῖς σκάπτομεν τὸν κήπον, σεῖς κλαδεύετε τὰ δένδρα, ἐνῶ οἱ φίλοι σου ἀπουσιάζουν.

β) Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶναι φίλοι. Ἐγὼ καὶ σὺ εἴμεθα ἐξάδελφοι. Ἡμεῖς καὶ οἱ γονεῖς σου συναντώμεθα τακτικά, ἐνῶ σὺ καὶ οἱ φίλοι σου βλέπεσθε σπανίως. Ἐγὼ καὶ τὸ παιδί μου εἴμεθα ὕγιεις.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπλαῖ προτάσεις, τὸ ρῆμα συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα, τὸ ρῆμα τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ ἐπικρατέστερον πρόσωπον. Εἶναι δὲ ἐπικρατέστερον τὸ α' πρόσωπον τοῦ β' καὶ τοῦ γ' καὶ τὸ β' τοῦ γ'.

β') Συμφωνία τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 15. α) Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἐχθροὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι πρωτεύουσα. Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἑορτὴ τῶν Ἀθηναίων.

β) Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη εἶναι ἀγαπημένα. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα εἶναι θλιμμένοι. Εἰς τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ. Τὸ σχολεῖον καὶ ὁ περιβόλος εἶναι πέτρινα.

γ) Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι τοῦ Πέτρου. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ οἰκόπεδον εἶναι τῆς μητέρας. Ὁ Παῦλος εἶναι δέκα ἐτῶν. Τὸ ἐπιπλον εἶναι ἀξίας.

1. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλαῖ προτάσεις, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν, ἂν δὲ εἶναι οὐσιαστικόν, συμφωνεῖ κατ' ἀνάγκην μὲν κατὰ πτώσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν.

2. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὴν πτῶσιν τῶν ὑποκειμένων καὶ συνήθως κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γένος.

3. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς γ' περιπτώσεως, τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρεται κατὰ γενικὴν πτῶσιν, ἢ ὅποια φανερώνει :

α) **κτῆσιν**· τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ Πέτρου.

β) **ιδιότητα**· ὁ Πέτρος εἶναι δέκα ἐτῶν.

γ) **ἀξίαν**· ἡ βιβλιοθήκη εἶναι μεγάλης ἀξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις μὲ προσδιορισμούς

§ 16. *Σόλων δ νομοθέτης ἐξελέγη ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. Ἀριστείδης δ δίκαιος ἐξωρίσθη. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας εἶναι ὑψηλόν. Ἡ ἀπόστασις εἶναι δρόμος τριῶν ἡμερῶν. Τὸ ὄρος Πήλιον εἶναι κατάφυτον.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ λέξις ὁ νομοθέτης προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενον Σόλων, ὁμοίως αἱ λέξεις ὁ δίκαιος, τῆς ἐκκλησίας, τὸ Πήλιον προσδιορίζουν τὰ ὑποκείμενα τῶν προτάσεων Ἀριστείδης, τὸ κωδωνοστάσιον, τὸ ὄρος, ἢ δὲ γενικῆ τριῶν ἡμερῶν προσδιορίζει τὸ κατηγορούμενον δρόμος. Οἱ κύριοι δηλ. ὄροι τῆς προτάσεως εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορίζωνται ἀπὸ λέξεις, αἱ ὅποια λέγονται **προσδιορισμοὶ** καὶ αἱ ὅποια εἶναι :

1. Ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ λέγονται **ὀνομαστικοὶ** προσδιορισμοί. Αὐτοί, ὅταν ἔχουν τὴν ἰδίαν πτώσιν μετὰ τὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, λέγονται **ὀμοιόπτωτοι**, π.χ. ὁ *νομοθέτης* μετὰ τὸ *Σόλων*, ὁ *δίκαιος* μετὰ τὸ *Ἀριστείδης*, τὸ *Πῆλιον* μετὰ τὸ *ὄρος*. Ὅταν δὲ οἱ προσδιορισμοὶ δὲν συμφωνοῦν πρὸς τὸ προσδιοριζόμενον κατὰ πτώσιν, λέγονται **ἑτερόπτωτοι** ἢ οἰκία τοῦ *Πέτρου* εἶναι *ὠραία*.

2. Τὰ ἐπιρρήματα λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ** προσδιορισμοί. *Χθὲς κατέβηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ λαοὶ βόσκουν τὴν νύκτα* (ἔχει ἐπιρρημ. σημασίαν ἢ λέξις *νύκτα*).

Αἱ ἀνωτέρω προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν κυρίων ὄρων ἔχουν καὶ προσδιορισμοὺς αὐτῶν, καλοῦνται **ἐπηυξημένοι** ἢ **πεπλατυσμένοι**

α') Ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ ὀμοιόπτωτοι

1. Παράθεσις καὶ ἐπεξήγησις

§ 17. α') **Παράθεσις.** *Ἡ Αἴγινα, τὸ νησί, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχε ναυτικὸν ἰσχυρόν. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν. Ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι. Σεῖς, οἱ γιατροί, εἰσθε λεπτολόγοι σ' ὅλα.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, τὸ οὐσιαστικὸν τὸ νησί προσδιορίζει τὴν λέξιν ἢ *Αἴγινα*, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτει τὸ γνωστὸν γνώρισμα, ὅτι εἶναι νησί· εἰς τὸ παράδειγμα ὁ *Παλαμᾶς*, ὁ *ποιητής*, ἢ λέξις ὁ *ποιητής* προσδιορίζει τὴν λέξιν *Παλαμᾶς* καὶ προσθέτει ἓνα ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς, δηλ. τὴν ιδιότητα τοῦ ποιητοῦ. Ὅμοιως αἱ λέξεις τὰ δυὸ βουνά προσδιορίζουν τὰς λέξεις ὁ *Ὀλυμπος* καὶ ὁ *Κίσαβος*, ἡ *πρωτεύουσα* τὴν λέξιν αἱ *Ἀθῆναι*, τὸ *μέγα μοναστήρι*, τὴν λέξιν ἢ *Ἁγία Σοφία*. Ἀπ' αὐτὰς τὰς λέξεις ἢ καθεμιά λέγεται προσδιορισμὸς **παραθετικὸς** ἢ **παράθεσις**.

Παράθεσις δηλ. εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν, ποῦ τίθεται πλησίον ἄλλου οὐσιαστικοῦ ὡς προσδιορισμὸς καὶ προσθέτει εἰς αὐτὸ ἓν γνωστὸν καὶ κύριον γνώρισμα ἢ ἀπλῶς μίαν ιδιότητα, ποῦ τὸ χαρακτηρίζει. Δύναται δὲ νὰ ἀναλύεται ἢ παράθεσις εἰς πρότασιν, ἢ ὁποῖα εἰσάγεται μετὰ ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν, π.χ. *Καποδίστριας, ὁ Κυβερνήτης* (= ὁ ὁποῖος ἦτο *Κυβερνήτης*). *Ὁ Ὀλυμπος, τὸ ψηλὸ βουνὸ* (= ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ψηλὸ βουνὸ).

2. β') **'Επεξήγησις.** *Οί κλέφτες τούς ἀπάντησαν, οί Κολοκοτρωναῖοι.* Θὰ σὲ θεραπεύσῃ ὁ κοινὸς ἰατρός, ὁ χρόνος. *Κι ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρό, ἄλογα καὶ πεζούρα.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις οἱ Κολοκοτρωναῖοι προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν οἱ κλέφτες καὶ ἐπεξηγεῖ, δηλ. κάμνει φανεράν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ὁμοίως ἡ λέξις ὁ χρόνος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἰατρός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔννοια γενικὴ καὶ ἀόριστος.

'Επεξήγησις δηλ. λέγεται ὁ προσδιορισμὸς ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, πού εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐπεξήγησιν δύναται νὰ τίθεται ἡ λέξις δηλαδή: *Οἱ κλέφτες τούς ἀπάντησαν, δηλ. οἱ Κολοκοτρωναῖοι.*

Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι ἀρετὴ, νὰ λέγῃς πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐπεξήγησις τοῦ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἐτέθη ὀλόκληρος πρότασις.

2. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 18. *Οἱ Σπαρτιᾶται ἐμάνθανον ὀλίγα γράμματα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολλὰ πλοῖα. Ὁ ἐπιμελὴς μαθητὴς προάγεται. Τὸ πυκνὸν δάσος εἶναι ἀδιάβατον. Οἱ βαθεῖς ποταμοί.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ἐπιμελὴς, πυκνόν, βαθεῖς, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά, μαθητὴς, δάσος, ποταμοί καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὰ κάποια ἰδιότητα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτά. Ὁμοίως τὰ ἐπίθετα ὀλίγα καὶ πολλὰ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά γράμματα καὶ πλοῖα καὶ φανερώνουν ποσότητα. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ἐπιθετικοὶ** προσδιορισμοί.

'Επιθετικὸς προσδιορισμὸς δηλ. λέγεται τὸ ἐπίθετον (ἢ ἐπιθετικὴ μετοχὴ κλπ.), τὸ ὁποῖον προσδιορίζει εἰς τὴν ἰδίαν πτῶσιν, ἓν οὐσιαστικὸν καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸ γνωστὴν ἰδιότητα κατὰ τρόπον, πού νὰ ἀποτελῇ μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτό.

§ 19. Πολλάκις ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὸ ἄρθρον ἐκφέρεται χωρὶς τὸ οὐσιαστικόν, πού προσδιορίζει. Π.χ. ὁ γνωστὸς εἶδε τὸν τρελλὸν καὶ φοβήθηκε. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά: οἱ θνητοὶ (ἄνθρωποι) οἱ πλούσιοι, οἱ πτωχοί, ἡ οἰκουμένη (γῆ) ἡ δεξιὰ, ἡ ἀριστερὰ (χεῖρ),

οί παρόντες, οί άπόντες, ό τυχών, ό ένεστώς, ό παρακαθήμενος, ή μουσική, ή γλυπτική, ή ζωγραφική (ένν. τέχνη), τά ξένα, τó ίππικόν, τó ναυτικόν, τó πεζικόν (ένν. στράτευμα), τó παρόν, τó παρελθόν, τó μέλλον (ό παρών, παρελθών, μέλλον χρόνος) κλπ.

§ 20. Πολλών επίθετων τó ουδέτερον με τó άρθρον λαμβάνεται ώς ούσιαστικόν: τó κακόν (= ή κακία), τó δίκαιον, (= ή δικαιοσύνη), τó καλόν, τó συμβάν, τó καθήκον, τó συμφέρον, τó γεγονός, τó περιεχόμενον.

3. Κατηγορηματικοί προσδιορισμοί

§ 21. *Νά περιπατήτε με τó κεφάλι όρθιον. Νά έχετε τó στήθος προτεταμένον. Κάθεται με τó κεφάλι σκυμμένο και τά χέρια σταυρωμένα.*

Είς τά παραδείγματα αυτά τó επίθετον όρθιον άποδίδεται εις τó ούσιαστικόν κεφάλι. Είμαι δηλ. κατηγορούμενον εις τó κεφάλι, χωρίς νά ύπάρχη τó συνδετικόν ρήμα. Όμοίως ή μετοχή προτεταμένον είναι κατηγορούμενον εις τó στήθος. Τó ίδιον και αί μετοχαι σκυμμένο και σταυρωμένα, είναι κατηγορούμενα εις τά ούσιαστικά, πού προσδιορίζουν, χωρίς νά μεσολαβή συνδετικόν ρήμα. Οί προσδιορισμοί αυτοί λέγονται **κατηγορηματικοί** προσδιορισμοί.

Κατηγορηματικός δηλ. προσδιορισμός λέγεται ό όμοιοπτώτως προσδιορισμός, πού εκφέρεται με επίθετον (ή με μετοχήν επιθετικήν) και άποδίδει εις τó ούσιαστικόν διά πρώτην φοράν μίαν παροδικήν ιδιότητα (ένω ό επιθετικός άποδίδει μίαν ιδιότητα γνωστήν).

β') Όνοματικοί προσδιορισμοί έτερόπτωτοι

§ 22. 1. *Αί ήμέραι του θέρους είναι θερμαί. Τó ήμισυ τής πόλεως κατεστράφη από τούς σεισμούς.*

2. *Τó βιβλίον του Πέτρου. Τά δένδρα του δάσους.*

3. *Άγέλη λύκων. Πλήθος ανθρώπων.*

4. *Ταξίδιον τριών ημερών* έκαμε ό Πέτρος.

5. *Βιβλίον είκοσι δραχμών.* Ό Γεώργιος είναι έπιστήμων *περιωπής.*

6. *Ό στρατιώτης είναι ένοχος λιποταξίας.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ γενικαὶ εἶναι προσδιορισμοὶ ἑτερόπλευτοι εἰς τὰ οὐσιαστικά καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν σχέσιν, πού ἔχει ἡ γενικὴ πρὸς τὰ οὐσιαστικά, λέγονται: 1) **διαιρετική**, 2) **κτητική**, 3) **ιδιότητος** 4) **τοῦ περιεχομένου**, 5) **τῆς ἀξίας**, 6) **τῆς αἰτίας**.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνη σκόπιμον, ἀναλύει τὴν σημασίαν ἐκείτης γενικῆς χρησιμοποιοῦν καὶ ἄλλα παραδείγματα.

Σύνταξις τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθέτων

§ 23. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὀσσης, (ἢ ἀπὸ τὴν Ὀσσαν). Ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμώτερος τοῦ Γεωργίου. Ἡ πατρίς εἶναι πολυτιμότερον τῶν γονέων (ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς) εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνιψωμεν μάχην σήμερον παρὰ (ἢ) αὔριον. Ὁ Σωκράτης ἦτο σοφώτατος καὶ δικαιοτάτος ὄλων τῶν Ἀθηναίων (ἢ : ἀπ' ὄλους τοὺς Ἀθηναίους). εἶναι προτιμότερον νὰ συνάψωμεν ναυμαχίαν εἰς Σαλαμίνα παρὰ (ἢ) νὰ πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν (ἢ : ἀπ' ὄλους τοὺς μαθητάς).

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν ἐπιθέτα συγκριτικοῦ καὶ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

§ 24. α) Τὸ συγκριτικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὀσσης, γίνεται σύγκρισις τοῦ Ὀλύμπου πρὸς τὴν Ὀσσαν· ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμώτερος τοῦ Γεωργίου γίνεται σύγκρισις τοῦ Δημητρίου μὲ τὸν Γεώργιον. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συγκρίνεται πρὸς ἄλλο ὁμοειδές, λέγεται **πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως**· ἐκεῖνο δέ, πρὸς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ σύγκρισις, λέγεται **δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως**.

§ 25. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται μὲ πολλοὺς τρόπους· μπορεῖ δηλ. νὰ εἶναι ὄχι μόνον τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως, ἀλλὰ καὶ οἷοσδήποτε ἄλλος ὅρος κύριος ἢ δευτερεύων. Εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ αὔριον, γίνεται σύγκρισις τοῦ σήμερον πρὸς τὸ αὔριον. Ὅμοίως εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι προτιμότερον νὰ ναυμαχίσωμεν εἰς τὴν Σαλαμίνα παρὰ νὰ πλεύ-

σομεν εἰς τὸν Ἴσθμόν, γίνεται σύγκρισις τῆς ναυμαχίας εἰς τὴν Σαλαμίνα πρὸς τὸν ἀπόπλου διὰ τὸν Ἴσθμόν.

§ 26. Ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικόν, ἐκφέρεται μὲ γενικὴν πτώσιν ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν ἢ μὲ τὸ ἦ - παρὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρὸς τὸν α' ὅρον. Ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς εἶναι ὀρητικώτερος τοῦ Πηγνεῖοῦ (= ἀπὸ τὸν Πηγνεῖον - παρὰ ὁ Πηγνεῖος - ἢ ὁ Πηγνεῖος).

§ 27. β) Τὸ ὑπερθετικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα «ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ σοφώτατος τῶν Ἀθηναίων» γίνεται σύγκρισις τοῦ Σωκράτους μὲ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα «ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν» γίνεται σύγκρισις τοῦ Πέτρου μὲ ὅλους τοὺς μαθητάς, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Τὸ ἐπίθετον δηλ. τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τίθεται, ὅταν συγκρίνεται κάτι πρὸς ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται χωριστά τὸ καθέν.

§ 28. Μετὰ τὸ ὑπερθετικὸν ἀκολουθεῖ γενικὴ πτώσις, ἢ ὁποῖα εἶναι κυρίως γενικὴ διαιρετικὴ εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ἢ γενικὴ τῶν Ἀθηναίων εἶναι διαιρετικὴ, διότι αὐτὴ φανερώνει τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἓνας ἦτο ὁ Σωκράτης. Ἀντὶ δὲ τῆς γενικῆς μπορεῖ νὰ τεθῆ ἢ πρόθεσις ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων

α') Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα

§ 29. Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα φανερώνουν κάποιαν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου (βλ. Συντ. 10). Ἀπ' αὐτά,

1) Ὅσα φανερώνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου μεταβαίνει εἰς ἓν ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, λέγονται **μεταβατικά**: κόπτω τὸ δένδρον· σκάπτω τὸν κήπον.

2) Ὅσα φανερώνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου δὲν μεταβαίνει εἰς κάτι ἄλλο, λέγονται **ἀμετάβητα**: τρέχω, παίζω, βαδίζω, γελῶ.

§ 30. Τὰ μεταβατικά ρήματα κανονικῶς ἔχουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας των τὸ ἀντικείμενον, δηλ. προσδιορισμὸν, ὁ ὅποῦτος φανερώνει τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὅποιον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος.

Τὸ ἀντικείμενον τῶν μεταβατικῶν ρημάτων συνήθως ἐκφέρεται εἰς πτώσιν αἰτιατικὴν : ὁ πολὺς ἥλιος βλάπτει τὰ φυτά.

§ 31. Τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου (καὶ πᾶσα λέξις) καὶ ὀλόκληρος πρότασις νὰ τεθῆ ὡς ἀντικείμενον : Ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ. Ἡ πατὴρ ἐτιμᾷ τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ζωγράφος ζωγραφίζει ὅ,τι ὠραῖον ἔχει δημιουργήσει ἢ φύσις.

§ 32. α) Ὁ Πέτρος μετέχει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ υἱὸς διαφέρει τοῦ πατρὸς. Ὁ Παῦλος ὑπερέχει ὄλων. Ὁ Δημήτριος ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας.

β) Ὁ Παῦλος ὁμοιάζει τοῦ πατρὸς του. Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιάκουρας.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικῆν.

δ) Ἐχάρισαν τοῦ Πέτρου ἐν βιβλίον. Ὁ θεὸς μου ἔδωκε δῶρον.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλὰ ρήματα ἔχουν τὸ ἀντικείμενον εἰς γενικὴν πτώσιν ἢ εἰς γενικὴν, πού ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν δοτικὴν τῆς ἀρχαίας (λέγω τῷ Γεωργίῳ) ἢ ἔχουν δύο ἀντικείμενα εἰς τὴν αὐτὴν ἢ διάφορον πτώσιν.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνη σκόπιμον νὰ διδάξῃ αὐτὰ, ὀφείλει νὰ προσφέρῃ καὶ ἄλλα παραδείγματα.

β') Μέσα ρήματα

§ 33. Ὁ καλὸς μαθητὴς, μόλις τὸ πρωὶ ἐγερθῆ ἀπὸ τὸν ὕπνον, πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται, καθαρίζεται καὶ ἔτσι καθαρὸς πηγαίνει στὸ σχολεῖον.

Τὰ ρήματα, ἐγείρομαι, πλύνομαι, κτενίζομαι, καθαρίζομαι, ἐνδύομαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει ἀμέσως καὶ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ ἴδιον ὑποκείμενον. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα**. Εἰς αὐτὰ δηλ. τὸ ὑποκείμενον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος καὶ δι' αὐτὸ δύναται νὰ ἀναλύωνται εἰς τὸ

ἐνεργητικὸν ῥῆμα καὶ τὴν ἀντίστοιχον αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν : *λούομαι* = *λούω τὸν ἑαυτὸν μου*, *ὁ μαθητῆς κεννίζεται* = *κεννίζει τὸν ἑαυτὸν του*. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα αὐτοπαθῆ**.

γ') Παθητικὰ ῥήματα

§ 34. Τὰ παιδιὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεβλέποντο ἀπὸ τοὺς ἐπόπτας. Καθημερινῶς δὲ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ ἕπαιθρον ὑπὸ τῶν γυμναστῶν. Ὅσοι δὲν ὑπῆκουον εἰς τοὺς νόμους, ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐπεβλέποντο, ἐγυμνάζοντο, ἐτιμωροῦντο, φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον καὶ λέγονται **παθητικά**.

Παθητικά δηλ. ῥήματα λέγονται, ὅσα σημαίνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον. Τὰ παθητικὰ ῥήματα κανονικῶς σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικά, πού συντάσσονται μὲ αἰτιατικὴν : *διδάσκω - διδάσκομαι*, *σκάπτω - σκάπτομαι*, *κόπτω - κόπτομαι* κ.ἄ.

§ 35. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον προέρχεται τὸ πάθημα τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ποιητικὸν αἶτιον**, π.χ. *ὁ ἀγρὸς καλλιεργεῖται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ*. *Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου*. *Τὰ χρήματα ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ πατρὸς μου*. *Ἐστάλη ἀπὸ τὸν δῆμον ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συνέδριον*. *Ὁ Παῦλος ἐκτιμᾶται ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του*.

Τὸ ποιητικὸν αἶτιον ἐκφέρεται συνήθως μὲ τὰς προθέσεις *ὑπό*, *παρὰ* καὶ *γενικὴν* ἢ μὲ τὴν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν.

§ 36. Ὄταν ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις μετατρέπεται εἰς παθητικὴν, ὅταν δηλ. τὸ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ῥῆμα, πού ἔχει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν, μετατρέπεται εἰς παθητικόν, τότε τὸ μὲν ἀντικείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ῥήματος γίνεται ὑποκείμενον τοῦ παθητικοῦ, τὸ δὲ ὑποκείμενον γίνεται ποιητικὸν αἶτιον τοῦ παθητικοῦ: *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας*. *Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων*. *Οἱ μαθηταὶ καλλιεργοῦν τὸν κῆπον*. *Ὁ κῆπος καλλιεργεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς*.

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων

§ 37. Ὁ θεῖος μου ἔφθασε μὲ τὸν σιδηρόδρομον τὴν νύκτα καὶ μᾶς ἐπεσκέφθη εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ τὰ ἴδη πῶς εἴμεθα. Συνεζήτησεν **ὀλίγον** μὲ τὸν πατέρα καί, ἀφοῦ ἐκανόνισε **πόσον** καιρὸν θὰ ἀπουσιάσῃ, ἔφυγε **πρῶλ - πρῶλ** μὲ τὸν σιδηρόδρομον διὰ τὴν πρωτεύουσαν, ἣ ὁποία ἀπέχει 70 **χιλιόμετρα**. **Εὐτυχῶς** ἐπρόφθασε τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἣ ὁποία εἶχε μικρὰν καθυστέρησιν **ἐνεκα ἀτυχήματός** τινος, τὸ ὁποῖον συνέβη **ἐξ ἀπροσεξίας** τοῦ ὁδηγοῦ.

§ 38. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὸ ρῆμα ἔφθασε προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸν μὲ τὸν σιδηρόδρομον, ὁ ὁποῖος φανερώνει τὸ **μέσον**, μὲ τὸ ὁποῖον ἔφθασε ὁ θεῖος· ὁμοίως ἡ αἰτιατικὴ τὴν νύκτα προσδιορίζει τὸ ἔφθασε καὶ φανερώνει **χρόνον**· ἡ αἰτιατικὴ χιλιόμετρα προσδιορίζει τὸ ρῆμα ἀπέχει καὶ φανερώνει **ἔκτασιν** τοπικὴν. Ὅμοιως προσδιορισμοὶ ρημάτων εἶναι καὶ τὰ ἐπιρρήματα πῶς, πόσον καιρὸν, εὐτυχῶς, πρῶλ - πρῶλ, καὶ φανερώνουν τρόπον καὶ χρόνον, καθὼς καὶ οἱ προσδιορισμοὶ μὲ μίαν πρόθεσιν ἔμπρὸς ἀπὸ πτώσιν, εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἀπροσεξίας (ἔμπρόθετοι προσδιορισμοί), πού φανερώνουν κίνησιν εἰς τόπον, αἰτίαν κλπ. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοὶ λέγονται **ἐπιρρηματικοί**.

§ 39. Ἐπιρρηματικοὶ δηλ. προσδιορισμοὶ λέγονται οἱ ἰδιαιτέροι προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος ἢ καὶ ἄλλων ὄρων τῆς προτάσεως, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν **τόπον, χρόνον, ὄργανον, τρόπον, ποσόν, αἰτίαν** κλπ. Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐκφέρονται μὲ ἐπιρρήματα, μὲ ἔμπροθέτους πτώσεις ὀνομάτων ἢ μὲ ἀπλῆν αἰτιατικὴν.

Ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ

§ 40. Ὁ Πέτρος μένει εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἐταξίδευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Περιεπλανᾶτο **ἀνὰ** τὰ ὄρη. Πήγαινε σὺν **ἀντὶ** τῷ ἀδελφοῦ σου. Ἐπώλησε τὸ κτήμα **ἀντὶ** δέκα χιλιάδων δραχμῶν. Ἦλθεν **ἐκ** Λαρίσης. Ἐφθασεν **ἐξ** Ἀθηνῶν. **Πρὸ** τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἀλλή. **Πρὸ** Χριστοῦ. Ἐφυγε **διὰ** τὴν πατρίδα του. Ἐπαύθη **δι'** ἀνικανότητα.

Ἐταξίδευσεν δι' αεροπλάνου. Πόλεμοι κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὴν νύκτα. Παρετάχθησαν κατὰ τάξεις. Ἡ Ἑλλὰς ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπέστρεψε. Συνεργάζομαι μετὰ τοῦ Πέτρου. Ἐφόρει περὶ τὸν βραχίονα ταϊνίαν. Ἐσκέφθη περὶ τοῦ ζητήματος. Τὸ βουνὸν ἔχει ὕψος 800 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὑπὸ τὴν γῆν, ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἐρχομαι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐχορημάτισεν ὑποναυγὸς ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐπὶ τῆς τραπέζης εἶναι τὸ βιβλίον. Ἐπὶ δημάρχου Α ἐκτίσθη τὸ σχολεῖον. Ἡ οἰκία εὐρίσκειται παρὰ τὴν πλατεῖαν. Ἐγγραφα πρὸς τὸν Πέτρον. Πρὸς βορρᾶν, πρὸς ἀνατολὰς. Ὑφασμα πρὸς εἴκοσι δραχμὰς τὸν πῆχυν. Πρὸς Θεοῦ. Ἄνευ πλοηγοῦ τὰ πλοῖα δὲν εἰσπλέουν εἰς τοὺς λιμένας. Θὰ σὲ περιμένω μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Χωρὶς χρήματα δὲν μπορεῖς νὰ ἀγοράσῃς τίποτε. Πλὴν τῆς ζημίας, θὰ δοκιμάσω καὶ στενοχωρίαν.

§ 41. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί, οἱ ὅποιοι φανερῶνουν διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων δύναται νὰ διδάξῃ τούτους, ἀν κρίνῃ σκόπιμον, καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ νὰ εὑρουν, ποῖα ἢ σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ προσδιοριζόμενον ῥῆμα ἢ ἄλλον ὄρον τῆς προτάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 42. Αἱ δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημέναι προτάσεις, ὡς εἶδομεν, χρησιμεύουν εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ προσδιορίσουν ἄλλην πρότασιν, καὶ ἐξαρτῶνται τρόπον τινὰ ἀπὸ αὐτήν. Συνδέονται μετὰ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, μετὰ διαφόρους συνδέσμους ἢ μετὰ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας κλπ. Μετὰ τὴν σύνδεσιν αὐτὴν τῶν προτάσεων φανερῶνεται, ποῖα σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ νοήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τοῦ νοήματος τῆς δευτερευούσης.

α') Εἰδικαὶ προτάσεις

§ 43. Ὁ δήμαρχος ἀνεκοίνωσεν, **δι** θὰ κατασκευάσῃ ὑδραγωγεῖον διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν κατοίκων. Ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζεται, **δι**

είναι άθώος. 'Ο θεϊός μās λέγει, **δτι** έχει ταξιδεύσει εις την 'Αφρικήν. 'Η μητέρα μās ύπεσχέθη, **δτι** θά παρασκευάση γλύκισμα διά την έορτήν του άδελφου της. 'Ο Πέτρος έλεγε, **δτι** θά ηροχeto εις την εκδρομήν, αλλά μās ειδοποίησεν, **δτι** ημποδίσθη από κάποιαν άπασχόλησιν.

Εις έκαστον από τὰ παραδείγματα αυτά ύπάρχουν δύο προτάσεις, μία κυρία και ή άλλη δευτερεύουσα, ή όποία εισάγεται με τον σύνδεσμον **δτι** και χρησιμεύει προς συμπλήρωσιν τής έννοίας του ρήματος τής κυρίας προτάσεως και είναι άντικείμενον αυτής. Αί δευτερεύουσαι αυτές προτάσεις, αί όποιαί εισάγονται με τὸ **δτι** και είναι συμπλήρωμα του ρήματος, από τὸ όποιον έξαρτῶνται, λέγονται **ειδικαί προτάσεις**. Αί ειδικαί προτάσεις εκφέρονται με τὸ **δτι** και όριστικήν όλων τῶν χρόνων.

Ρήματα, τὰ όποια συντάσσονται με ειδικήν πρότασιν, είναι τὰ **λέγω, νομίζω, ύπόσχομαι, όμολογῶ**, και όσα έχουν σημασίαν όμοίαν με αυτά.

β') Αίτιολογικαί προτάσεις

§ 44. 'Επειδή είμαι ασθενής, δέν θά υπάγω εις την εκδρομήν. 'Επειδή έβρεχε επί δύο ήμέρας, διεκόπη ή συγκοινωνία του χωριοῦ με την πόλιν. Τὸ ταξίδι αυτό είναι κουραστικόν, **διότι** οί δρομοί είναι άκατάστατοι. Αὔριον θά μείνω όλην την ήμέραν εις τὸ δωμάτιόν μου, **διότι** είμαι κακοδιάθετος.

§ 45. Εις τὰ παραδείγματα αυτά αί κύρια προτάσεις προσδιορίζονται από δευτερεύουσας, αί όποιαί φανερώνουν την αίτιαν, διά την όποιαν γίνεται εκείνο, πὸ φανερώνει ή κυρία πρότασις. Αί δευτερεύουσαι αυτές προτάσεις, πὸ φανερώνουν, διατί γίνεται εκείνο, πὸ φανερώνει ή κυρία πρότασις, λέγονται **αίτιολογικαί** και εισάγονται με τούς αίτιολογικούς συνδέσμους, **έπειδή, διότι, γιατί**. Κανονικῶς τίθεται ό **έπειδή**, όταν προηγῆται ή αίτιολογική πρότασις και ακολουθῆ ή κυρία. Οί σύνδεσμοί **διότι** και **γιατί** τίθενται συνήθως, όταν προηγῆται ή κυρία και ακολουθῆ ή αίτιολογική.

γ') Τελικαί προτάσεις

§ 46. Τὸ Συμβούλιον συνήλθεν εις συνεδρίαν, **ινα** ενεργήσῃ τὰς μεταβολὰς τῶν εκπαιδευτικῶν. 'Ο 'Υπουργός εκάλεσεν εις σύσκεψιν

τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὀργανώσεων, **Ἔνα** συσχεθῶν διὰ τὰ ζητήματα των. Ὁ Γεώργιος ἐπῆγεν εἰς Γαλλίαν, **ὅπως** τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του. Ὁ Νομάρχης ἐπεσκέφθη τὸ χωριὸν μας, **διὰ** **νὰ** εἶρῃ κατάλληλον χῶρον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου.

§ 47. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαί προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν **σκοπὸν** (τέλος), διὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις λέγονται **τελικάι**. Αἱ τελικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους **ἵνα**, **ὅπως**, **διὰ** **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν.

Σημείωσις. Εἰς τὰς φράσεις ὅπως « Τὸ Ὑπουργεῖον διέταξε **νὰ** λήξουν τὰ μαθήματα ἐνωρίτερον », « Θὰ ἤθελα πολὺ **νὰ** συνανηθῶ μὲ τὸν θεῖόν μου », « Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται **νὰ** κάμουν κάθε ἐργασίαν » συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος « διέταξε » (δηλ. ἀντικείμενον) εἶναι τὸ « **νὰ** λήξουν » τοῦ « **θὰ** ἤθελα » τὸ « **νὰ** συνανηθῶ », τοῦ « **δὲν** δύνανται » τὸ « **νὰ** κάμουν », δηλ. πρότασις, πού εἰσάγεται μὲ τὸ **νὰ**, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ ἀνάλυσιν ἀπαρεμφάτου τῆς ἀρχ. γλώσσης. Ρήματα, πού συντάσσονται μὲ τὸ **νὰ** καὶ ρῆμα, εἶναι τὸ θέλω, δύναμαι καὶ ὅσα ἔχουν ὁμοίαν σημασίαν.

δ') Ὑποθετικαὶ προτάσεις

§ 48. **Ἄν** ἰδῆς τὸ θεῖόν σου, τοῦ λέγεις, ὅτι τὸν θέλω. **Ἄν** ἔχης ἄλλην γνώμην, τὴν ἀνακοινῶνεις εἰς τὸ Συμβούλιον. **Ἄν** δὲν τὸν διέτασσον, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε. **Ἄν** εἴχαμε ποτιστικὸν νερό, δὲν θὰ ἀφήναμεν ἀσπαρτὴν ἔκτασιν. **Ἐὰν** τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω εἰς τὸν κινηματογράφον. **Ἐὰν** πωλήσω τὰ προϊόντα τῆς ἐφετείνης χρονιάς, θὰ ἀγοράσω μηχανήματα. **Ἄν** εἶχα χρήματα πολλὰ, θὰ ἐσπούδαζα δύο μαθητὰς ἀπὸ τὸ χωριό. **Ἄν** παρουσιάζετο ἀνάγκη **νὰ** ἀδικήσω ἢ **νὰ** ἀδικηθῶ, θὰ προτιμοῦσα **νὰ** ἀδικηθῶ.

§ 49. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ κύριαί προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὑπὸ ποῖον ὄρον, δηλ. μὲ ποῖαν προϋπόθεσιν μπορεῖ **νὰ** γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ὑποθετικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικοὺς συνδέσμους **ἄν**, **ἐὰν** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ ὀριστικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται καὶ ἀπλῶς

ὑπόθεσις, ἡ δὲ κυρία λέγεται **ἀπόδοσις** τῆς ὑποθέσεως. Αἱ δύο μαζί ἀποτελοῦν τὸν **ὑποθετικὸν λόγον**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αἱ ὑποθετικαὶ προτάσεις εἰσάγονται καὶ μετὰ τὸ **σάν** καὶ **ἄμα**: *Σάν θέλῃς, ἔρχεσαι. Ἄμα ψάξῃς, θὰ τὸ βρῆς.*

ε') Παραχωρητικαὶ προτάσεις

§ 58. *Ἄν καὶ εἶμαι κακοδιάθετος, ἐν τούτοις δὲν θὰ λείψω ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν. Μολονότι τοῦ συνέστησα νὰ εἶναι προσεκτικός, αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀφαιρῆται. Κι ἂν ἀκόμη μὲ ὑποβάλουν εἰς βασιανιστήρια, ἐγὼ θὰ ἀνοῦμαι. Οὔτε κι ἂν μὲ κρέμαγαν, θὰ μαρτυροῦσα τίποτε. Κι ἂν ἤρχετο, δὲν θὰ τὸν ἐδεχόμην.*

51. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύρια προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν παραχώρησιν ὡς πρὸς ἐκεῖνο, ποῦ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **παραχωρητικαὶ** καὶ εἶναι κυρίως ὑποθετικαὶ προτάσεις. Αἱ παραχωρητικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μετὰ τὸ **ἂν καί**, **μολονότι**, **κι ἂν**, **κι ἂν ἀκόμα** καί, ὅταν ὑπάρχη ἄρνησις, μετὰ τὸ **οὔτε κι ἂν** καὶ μετὰ τὰς ἐγκλίσεις τῶν ὑποθετικῶν προτάσεων.

στ') Χρονικαὶ προτάσεις

§ 52. *Ὅτε ἤμουν μαθητής, εἶχα ἐπίδοσιν εἰς τὰ ἀγωνίσματα. Ἄφου ἐτελειώσεν ἡ λειτουργία, ὁ κόσμος συνεκεντρώθη εἰς τὸ χοροστάσιον, διὰ νὰ πανηγυρίσῃ. Ἄφ' ἄλλου ἐγνώρισα τὸν Πέτρον, δὲν ἔπαυσα νὰ τὸν συναστροφέωμαι. Ὅταν τελειώσω τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, θὰ ἀνοίξω ἰδικὸν μου κατάστημα. Ὅσάκις συναντοῦσα τὸν διδάσκαλόν μου, ἐδοκίμαζον συγκίνησιν, ἕως ἄλλου αὐτὸς μὲ ἐνεθάρρυνε νὰ τὸν θεωρῶ σάν πατέρα μου. Μέχρις ἄλλου συνέλθω ἀπὸ τὸ πένσιμον, πέρασαν δύο ὥρες. Εὐθύς ὡς ἐπληροφορήθην, ὅτι ἐκηρύχθη ἐπιστροφάτεσις, ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ ἀπὸ τοὺς πρώτους. Εὐθύς ὡς τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω νὰ σὲ συναντήσω. Μόλις ἔμαθον τὸ ἀτύχημα, ἔτρεξα νὰ προσφέρω κάθε βοήθειαν.*

§ 53. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύρια προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ κάτι. Αἱ δευτερεύουσαι

αὐταὶ προτάσεις λέγονται **χρονικαί**. Ἐκφέρονται δὲ μὲ τούς χρονικούς συνδέσμους, **ὄτε, ὁπότε, ἀφ' ὅτου, ἕως ὅτου, μέχρις ὅτου, μόλις, ὅταν, ὁπότεν, εὐθύς ὡς** καὶ μὲ ὀριστικὴν (ἢ ὑποτακτικὴν, ἂν φανερώνουν, ὅτι περιμένομεν κάτι).

ζ') Συμπερασματικαὶ προτάσεις

§ 54. *Τὴν νύκτα ἔπασε πολὺ χιόνι, ὥστε εἶχαν ἀποκλεισθῆ οἱ κάτοικοι. Ὁ ποταμὸς εἶναι βαθύς, ὥστε νὰ εἶναι πλωτὸς μὲ καράβια. Ὁ στρατὸς δὲν συνήρτησε κανένα χωριὸν κατὰ τὴν πορείαν, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καταυλισθῆ εἰς τὸ ὕπαιθρον.*

§ 55. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαὶ προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὅποια εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ δηλουμένου ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀποτελεσματικαὶ** ἢ **συμπερασματικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **ὥστε** καὶ ὀριστικὴν ἢ μὲ τὸ **ὥστε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

η') Ἐνδοιαστικαὶ προτάσεις

§ 56. *Φοβοῦμαι, μήπως κουρασθῶ εἰς τὴν ἐκδρομήν. Ὑπάρχει κίνδυνος, μήπως γίνῃ συζήτησις δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Κοίτα, νὰ μὴ παρασυρθῆς. Πρόσεχε, μήπως δὲν σοῦ στείλουν καλὸ κρέας. Φοβᾶται, μὴ δὲν ἐπιστρέψῃς. Πρόσεχε, μὴ σὲ δαγκάσῃ ὁ σκύλος.*

§ 57. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ἐκφράζουν φόβον (ἐνδοιασμὸν) διὰ κάτι κακόν, τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ, ἢ γιὰ κάτι ἀνεπιθύμητον. Αὐταὶ λέγονται **ἐνδοιαστικαὶ** προτάσεις καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **μήπως, μὴ, μὴν, νὰ μὴ,** καὶ ὑποτακτικὴν.

θ') Ἀναφορικαὶ προτάσεις

§ 58. *Ἐπέτυχεν ἡ ἐγχείρησις, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ πατέρας μας. Προκόπτουν, ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν. Ἄπ' ὄσας ἐκθέσεις διώρθωσεν ὁ Διευθυντὴς μας, ἡ καλύτερη ἦτο τοῦ Πέτρου. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἀθῶος, δι' ὅσα τὸν κατηγοροῦν. Ὅποιον γνωστὸν ἢ συγγενῆ συναντᾷς, πρέπει νὰ τὸν χαιρετᾷς σὺ πρῶτος. Θὰ σὲ συναντήσω εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ἐκαθίσταμεν χθές. Ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν*

περάσης, θὰ σὲ ἰδῶ. **Ὅ,τι κι ἂν κάμῃς** δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ κρυφό. **Ἐκεῖ, πού θὰ πᾶς**, θὰ συναντήσης πολλοὺς γνωστούς.

§ 59. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα, ἀποδίδονται καὶ ἀναφέρονται εἰς κάποιον ἕρον τῆς κυρίας προτάσεως ἢ εἰς ἄλλον, πού ἐννοεῖται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀναφορικά**.

ι') Ἑρωτηματικά προτάσεις

§ 60. Δὲν ξεύρω, **ἂν θὰ εὐκαιρήσω** αὐριοῦν. Σὲ παρακαλῶ, νὰ ἐρωτήσης τὸν θεῖόν σου, **ποῖον φαγητὸν** τοῦ ἀρέσει. Σᾶς ἔγραψεν ὁ πατέρας σας, **πότε θὰ ἐπιστρέψῃ** ἀπὸ τὸ ταξίδι; Ἄπορῶ, **πῶς μπορεῖς** νὰ κάθῃσαι ἀργός. Ἐδιάβασες εἰς τὴν ἐφημερίδα, **ποῖαν ὥραν** θὰ ψαλῆ ἢ δοξολογία;

§ 61. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἀντικείμενον τῶν ρημάτων: « δὲν ξεύρω », « νὰ ἐρωτήσης », « σᾶς ἔγραψε », « ἄπορῶ », « ἐδιάβασες », εἶναι ὀλόκληροι προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικά** δευτερεύουσαι καὶ τίθενται ὡς ἀντικείμενα διαφόρων ρημάτων· εἰσάγονται δὲ μὲ τὸ **ἂν** ἢ μὲ ἀντωνυμίας ἐρωτηματικὰς ἢ μὲ ἐπιρρήματα ἐρωτηματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἡ μετοχή

§ 62. Α'. **Οἱ ἀπουσιάζοντες** μαθηταὶ οφείλουν νὰ δικαιολογοῦν τὰς **γενομένας** ἀπουσίας των καὶ νὰ προσέρχονται μετὰ τῶν κηδεμόνων εἰς τὸ σχολεῖον. **Οἱ δὲ συγκεντρώσαντες** ἀπουσίας περισσοτέρας τῶν 100, πρέπει νὰ προσαγάγουν καὶ πιστοποιητικὸν τοῦ **ἐπισκεπτομένου** αὐτοῦ ἱατροῦ.

Β'. **Οἱ Πέρσαι ἀποβιβασθέντες** εἰς Μαραθῶνα ἀντιμετώπισαν τοὺς δεκακισχιλίους Ἀθηναίους ὀπλίτας, οἵτινες **πληροφορημένοι** περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' **ἐκκινήσαντες** ἀμέσως ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔφθασαν ἐγκαίρως εἰς Μαραθῶνα. Μετ' αὐτῶν ἦν ὡ-

θησαν καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς **θέλοντες** νὰ συμπολεμήσουν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν οἱ Ἕλληνες **καίπερ ὄντες** πολὺ ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν, καὶ **κινδυνεύοντες** νὰ ὑπερφαλαγγισθοῦν, ὁμως δὲν ἐπιτόηθησαν **ψάλλοντες** τὸ πολεμικὸν ἄσμα (τὸν παιᾶνα) καὶ **παροτρύνοντες** ὁ εἷς τὸν ἄλλον διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ **καταδιώκοντες** αὐτοὺς κατὰ πόδας τοὺς ἠγάγκασαν νὰ ἐπιβιβάσθωσιν εἰς πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης ἐνεθάρρουν ἀλλήλους **κραυγάζοντες** : « Μὴ δειλιῶμεν ! Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν κρίνεται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος· **νικήσαντες** θὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι· **ἠττηθέντες** δὲ θὰ γίνωμεν δοῦλοι».

Γ'. Οἱ μύριοι Ἕλληνες τοῦ Κύρου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἐνοιωθαν τοὺς ἐαντοὺς των **ἐγκαταλελειμμένους** καὶ **ἀποκλεισμένους** εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκουράσθησαν **βαδίζοντες** διὰ μέσου δυσβάτων ὁρέων· ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν **ἐλπίζοντες**, ὅτι οἱ κόποι των δὲν θὰ πᾶν χαμένοι. Πράγματι μετὰ κοπιώδη πορείαν, μόλις ἀπὸ μακρὰν ἀντίκρουσαν τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου, **ἠσθάνθησαν** τοὺς ἐαντοὺς των **ἀναλαβόντας** ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ **σωθέντας**.

§ 63. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν μετοχαί, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν διαφόρους ὄρους τῆς προτάσεως.

1. Εἰς τὴν α' περίπτωσιν, αἱ μετοχαὶ οἱ ἀπουσιάζοντες, τὰς γενομένας, τοῦ ἐπισκεπτομένου προσδιορίζουν ἀντιστοίχως τὰς λέξεις οἱ **μαθηταί**, ἀπουσίας καὶ ἱατροῦ καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτάς τὴν ἔννοιαν, πού φανερώνουν τὰ ἀντίστοιχα ρήματα. Εἶναι δηλαδή τρόπον τινὰ ἐπιθετα τῶν οὐσιαστικῶν, πού προσδιορίζουν δι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιθετικά μετοχαί** καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀναφορικὴν πρότασιν : οἱ ἀπουσιάζοντες **μαθηταί** = οἱ **μαθηταί**, οἱ ὁποῖοι ἀπουσιάζουν, τὰς γενομένας ἀπουσίας = τὰς ἀπουσίας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κλπ. Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ συνήθως ἐκφέρεται μὲ τὸ ἄρθρον.

2. Εἰς τὴν β' περίπτωσιν, α) αἱ μετοχαὶ **ἀποβιβασθέντες** (= ἀφοῦ ἀπεβιβάσθησαν), **ἐκκινήσαντες** (= ἀφοῦ ξεκίνησαν), φανερώνουν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζει· αἱ μετοχαὶ αὗται λέγονται **χρονικά**.

β) Αἱ μετοχαὶ **πληροφορημένοι** (= ἐπειδὴ εἶχον πληροφориάν), **θέλοντες** (= διότι ἤθελον), φανερώνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν

ὅποιαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πὺ προσδιορίζουν αἱ μετοχαὶ αὐταὶ λέγονται **αἰτιολογικαί**.

γ) Αἱ μετοχαὶ ὄντες (= ἂν καὶ ἦσαν), κινδυνεύοντες (= ἂν καὶ ἐκινδυνεύουν), φανερώνουν πρᾶξιν, πὺ εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μετὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, τὴν ὅποιαν προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ἀντιθετικαὶ ἢ ἐναντιωματικαί**.

δ) Αἱ μετοχαὶ ψάλλοντες (= μετὰ τραγοῦδια), παροτρύνοντες (= μετὰ παροτρύνσεις), καταδιώκοντες, φανερώνουν τὸν τρόπον, μετὸν ὁποῖον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πὺ προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **τροπικαί**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἡ τροπικὴ μετοχὴ λέγει εἰς - ας : τρώγοντας ἔρχεται ἢ ὄρεξις, περάσαμε τὴν ἡμέρα στὴν ἐκδρομὴν παίζοντας, χορεύοντας, τραγουδώντας καὶ κολυμβώντας.

ε) Αἱ μετοχαὶ νικήσαντες (= ἐὰν νικήσωμεν), ἠττηθέντες (= ἐὰν ἠττηθῶμεν), φανερώνουν τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὅποιαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πὺ προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ὑποθετικαί**.

Αἱ χρονικαί, αἰτιολογικαί, ἐναντιωματικαί, τροπικαί καὶ ὑποθετικαί, ἐπειδὴ φανερώνουν ἐπιρρηματικὴν σχέσιν πρὸς τὴν πρότασιν, πὺ προσδιορίζουν, λέγονται μετὰ ἓν ὄνομα **ἐπιρρηματικαί** (προσδιορίζουν δηλ. κυρίως τὸ ρῆμα).

§ 64. Εἰς τὴν γ' περίπτωσιν ἡ μετοχὴ «βαδίζοντες» ἀποδίδεται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐκουράσθησαν» εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ ὡς κατηγορούμενον. Ὁμοίως αἱ μετοχαὶ «ἐγκαταλελειμμένους» καὶ «ἀποκλεισμένους» ἀποδίδονται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐνοιώθην» ὡς κατηγορούμενα εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος «τοὺς ἑαυτοὺς των». Ἐπίσης ὡς κατηγορούμενα ἀποδίδονται καὶ αἱ μετοχαὶ «ἀναλαβόντας» καὶ «σωθέντας» εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἠσθάνθησαν «τοὺς ἑαυτοὺς των». Αἱ μετοχαί, πὺ ἀποδίδονται ὡς κατηγορούμενα διὰ μέσου ἑνὸς ρήματος εἰς τὸ ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον αὐτοῦ, λέγονται **κατηγορηματικαὶ μετοχαί**.

Σχήματα λόγου (Λεκτικοί τρόποι)

§ 65. Συχνά εις τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον δὲν τηροῦνται κανονικὰ καὶ ἀπαράβητα ὅλα, ὅσα διδάσκει ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν σχετικὰ μὲ τὴν συντακτικὴν πλοκὴν τῶν λέξεων ἢ σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν, πού πρέπει νὰ ἔχη κάθε λέξις εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου ἢ σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, πού χρειάζονται κανονικὰ διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν νοημάτων, ἢ τέλος σχετικὰ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, πού χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν λόγον.

Αἱ διαφοροὶ αὐταὶ ἰδιορρυθμίαι τοῦ λόγου, οἱ ἰδιαιτέροι δηλαδὴ λεκτικοὶ τρόποι, πού παρουσιάζονται μὲ παραβάσιν τῶν συνηθισμένων γραμματικῶν κανόνων, λέγονται **σχήματα τοῦ λόγου**.

Ἐκ τῶν κατωτέρω παραδείγματα θὰ διακρίνωμεν τὰ συνηθέστερα σχετικὰ φαινόμενα εἰς τὴν νέαν μας γλῶσσαν.

§ 66. Τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ στρατεύματος ἔφθανε μέχρι τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὰς πτέρυγας τῆς παρατάξεώς του ἀκαλύπτους. Τὸ τετράδιον ἔχει 50 φύλλα. Ἀπὸ τὸν πάγον ἔχουν κατὰ τὰ μάτια τῶν φυτῶν.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις κέρας δὲν ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν, πού εἶχε τὸ πρῶτον (κέρας ζώου), ἀλλὰ ἔχει μεταφορικὴν (μεταφέρεται δηλ. ἀπὸ μίαν ἔννοιαν εἰς ἄλλην), διότι ὁ ὁμιλῶν εὐρίσκει κάποιαν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν κεράτων τοῦ ζώου καὶ τῶν ἄκρων τῆς παρατάξεως τοῦ στρατοῦ. Οὕτω καὶ αἱ λέξεις πτέρυγες, φύλλα, μάτια, δὲν ἔχουν τὴν κυρίαν σημασίαν των, ἀλλὰ μεταφορικὴν. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τῆς σημασίας τῶν λέξεων εἰς τὸν λόγον, (πού βασιίζεται εἰς κάποιαν ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων), λέγεται **μεταφορά**.

Σημείωσις. Πολλάκις ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως χάνεται καὶ ἐπικρατεῖ ἄλλη, π. χ. εἰρήθης = ὁ ἔχων καλὸν ἦθος, ὁ ἀπονήρευτος, ὁ ἀφελής, δηλαδὴ κουτός. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις ἀγαθός, ἀγαθοῦλης κλπ.

Ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἔχομεν διάφορα σχήματα ἢ λεκτικούς τρόπους. Σημειοῦμεν τὰ συνηθέστερα:

§ 67. α) **Συνεκδοχή**. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ἔταν μεταχειριζόμεθα λέξιν, πού φανερώνει τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου ἢ τὸν ἓνα ἀντὶ

τῶν πολλῶν ἢ τὸ ὄργανον ἀντὶ τῆς ἐνεργείας, π.χ. ὁ Βούλγαρος (ἀντί: οἱ Βούλγαροι) ἔχει τὸ μάτι του στὸ Αἰγαῖον. Κατέφυγεν εἰς τὴν στέγην μας (ἀντί: εἰς τὴν οἰκίαν). Ἄναψε τὸ ντουκέι εἰς τὸν κάμπον (ἀντί: οἱ πυροβολισμοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν).

§ 68. β) **Μετωνομία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν εἰς τὰς φράσεις: εἰς τὸν "Ὀμηρον ὑπάρχον ὑψηλαὶ ἔννοιαι, ὅπως καὶ εἰς τὸν **Θουκυδίδην**. Τὸ **θέατρον** ἐξέσπασεν εἰς γέλωτας. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς λέγομεν τὸν ποιητὴν ἀντὶ νὰ εἴπωμεν τὰ ἔργα αὐτοῦ (εἰς τὸν "Ὀμηρον ἀντί: εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου) καὶ τὸ θέατρον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου (τὸ θέατρον ἀντί: οἱ ἐντὸς τοῦ θεάτρου).

§ 69. γ) **Ἀλληγορία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειριζώμεθα μίαν λέξιν ὄχι μὲ τὴν σημασίαν της, ἀλλὰ μὲ ἄλλην, (πού ἔχει ὁ ὁμιλῶν εἰς τὸν νοῦν του), μὲ ἀλληγορικὴν δηλαδὴ σημασίαν, π.χ. ἐγὼ θὰ βγάλω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιά! (θὰ χωρίσω τοὺς φιλονεικοῦντας· θὰ λύσω τὰς διαφορὰς τῶν ἐξωργισμένων).

§ 70. δ) **Εἰρωνεία.** Ὅταν μὲ προσποιήσιν καὶ διὰ νὰ ἀστευθῶμεν ἢ νὰ ἐμπαιξώμεν ἄλλον, λέγωμεν τὰ ἀντίθετα, π.χ. εἶναι πολὺ ἔξυπνος (δηλ. κουτός), πόσο ψηλός! (δηλ. πολὺ κοντός).

§ 71. ε) **Εὐφημισμός.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν λέγωμεν λέξιν, πού ἔχει καλὴν σημασίαν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κακὴν ἀπὸ φόβον κλπ., π.χ. **Εὐξείνος πόντος, καλόμοιρες, καλὸ σπυρί,** τὸ γλυκάδι (ἀντί: τὸ ξύδι) κλπ.

Ὅλοι οἱ λεκτικοὶ τρόποι, πού εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι σχετικοὶ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων.

§ 72. Ἄλλὰ ἔχομεν καὶ ἄλλα σχήματα σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, πού χρειάζονται εἰς κάθε ἔκφρασιν μας. Διὰ νὰ ἐκφράσωμεν δηλ. τὰ νοήματά μας εἰς τὸν λόγον, μεταχειριζώμεθα πολλάκις λέξεις περισσοτέρας τοῦ δέοντος: τότε ἔχομεν **πλεονασμόν**: π.χ. **Σὺ νὰ λέγῃς τὰ ἀληθῆ, ὄχι ψευδῆ. Νὰ σιωπᾶτε, νὰ μὴ ὁμιλῆτε.**

§ 73. Ἐπίσης λέγομεν: **Τῆς Ρούμελης τὰ παιδιὰ** (ἀντί: οἱ Ρουμειῶται). Ὁ γέρος τοῦ **Μοριᾶ** = ὁ Κολοκοτρώνης, δηλ. λέγομεν μίαν

έννοιαν με δύο λέξεις και όχι με μίαν, πού πρέπει τὸ σχῆμα τότε λέγεται **περίφρασις**.

§ 74. "Όταν πάλιν μεταχειριζώμεθα ὀλιγωτέρας τοῦ δέοντος λέξεις, τότε ἔχομεν **βραχυλογίαν** π.χ. *ἐγὼ ἐμελέτησα πολὺ*. *Σὺ ὄχι* (= σὺ δὲν ἐμελέτησες πολὺ).

§ 75. Ἐπίσης ὑπάρχουν σχήματα σχετικὰ μετὰ τὴν θέσιν τῶν λέξεων π.χ. *μετὰ τὴ δική σου ἦρθα στὸν κόσμον τὴ λατρεία*. *Πάνω τὸ ὠροιστάλαχτο τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι* (Παλαμᾶς). Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ λέξις *λατρεία* ἐτέθη ὄχι μετὰ τὴν φράσιν μετὰ τὴ δική σου, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ μεταξὺ ἐτέθησαν ἄλλαι. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις *φαρμάκι*. Τότε τὸ σχῆμα λέγεται **ὑπερβατόν**. (Πολλὰς περιπτώσεις ἔχομεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια).

§ 76. Ὑπάρχουν ἀκόμα σχήματα σχετικὰ μετὰ τὴν γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν συμφωνίαν καὶ κανονικότητα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων καὶ φράσεων π.χ. *ὄλο τὸ χωριὸν σήμερον ἦρθαν εἰς τὴν πανήγυριν*. *Ὁλος ὁ στρατὸς ἔκαμαν ἔφοδον*.

Εἰς αὐτὰς τὰς φράσεις ἔχομεν ὑποκείμενον ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ῥῆμα πληθυντικοῦ· διότι εἰς τὸ νοῦν μας εἶναι « οἱ πολλοὶ » (στρατὸς = ἄνδρες, χωριὸν = χωρικοὶ) καὶ ὄχι ἕνας.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ λέγεται σχῆμα **κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον**.

§ 77. Τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα σχήματα καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα μεταχειρίζονται συνήθως οἱ ῥήτορες (ρητορικὰ σχήματα)· π.χ. **ἀσύνδետον, πολυσύνδետον, προσωποποιία, δξύμωρον** κλπ.

Γενικώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας γίνεται χρῆσις πολλῶν σχημάτων λόγου, διὰ νὰ γίνεταί ὁ λόγος τεχνικώτερος. Προκαλεῖται οὕτω περισσότερον ἢ προσοχὴ μας εἰς ὠρισμένον σημεῖον τοῦ λόγου καὶ γεννᾶται ἰδιαίτερα ἐντύπωσις. Πολλὰς περιπτώσεις ὑπάρχουν ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τί διδάσκει ἡ Γραμματική	5
--------------------------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα	6
Φωνήεντα	6
Σύμφωνα	8
Δίφθογγοι	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Συλλαβαί. Συλλαβισμὸς	11
Τόνοι	13
Πνεύματα	15
Ἄτονοι λέξεις	15
Ἐγκλιτικαὶ λέξεις	16
Ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικὰ πάθη	19
Ἐναλλαγή φωνηέντων	19
Ἐκθλιψις	19
Ἐύφωνικὸν ν καὶ ς	20
Κράσις	20
Συναίρεσις	21
Πάθη συμφώνων	21
Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις	21
Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.	22

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου	24
Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	25

Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ	25
Πτώσεις	26
Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις	27
Τὸ ἄρθρον	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἐνόματα οὐσιαστικά	29
Κλίσις οὐσιαστικῶν. Πρώτη κλίσις	30
Δευτέρα κλίσις οὐσιαστικῶν	36
» » συνηρημένον	39
Τρίτη κλίσις	40
Φωνηεντόληκτα	41
Ἀφωρόληκτα	44
Ἐνρινόληκτα	49
Ἐγγρόληκτα με χαρακτήρα ρ.	51
Σιγμόληκτα	52
Ἀνώμαλα οὐσιαστικά	55
Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐπίθετα δευτερόκλιτα	57
Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα	60
Τριτόκλιτα ἐπίθετα	60
Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	61
Ἀφωρόληκτα	62
Ἐνρινόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	63
Σιγμόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	64
Ἀνώμαλα ἐπίθετα	64
Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων	66
Ἀνώμαλα παραθετικά	69
Παραθετικά ἐπιρρημάτων	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄντωνυμῖαι	71
Προσωπικαὶ ἄντωνυμῖαι	72
Κτητικαὶ »	73
Ἀυτοπαθεῖς »	75
Ἀλληλοπαθεῖς »	77
Δεικτικαὶ »	78
Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἄντωνυμία αὐτός	79
Ὀριστικαὶ ἄντωνυμῖαι	80

Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμιαί	80
Ἀόριστοι	81
Ἀναφορικαὶ	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ	86
» ἐπίθετα	87
» οὐσιαστικά	89
» ἐπιρρήματα	89
Πίναξ ἀριθμητικῶν	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ὅρισμὸς ρήματος	92
Παρεπόμενα τοῦ ρήματος (διάθεσις, φωνή, πρόσωπον, ἀριθμὸς, χρόνοι, ἐγκλίσεις)	92
Συστατικὰ μέρη τοῦ ρήματος	99
Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων	100
Κλίσεις βαρυτόνων φωνηεντολήκτων ρημάτων	103
Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων	111
Αὐξήσις καὶ ἀναδιπλασιασμὸς	117
Σχηματισμὸς ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων	122
Συνηρημένα ρήματα	126
Κλίσις τῶν συνηρημένων ρημάτων εἰς - ᾠ (-άω)	128
» » » » - ᾠ (-έω)	130
» » » » - ᾠ (-όω)	132
Ρήματα εἰς -μαι	136
Ἀποθετικά ρήματα	139
Ἀνώμαλα ρήματα	139

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	144
Ἐπιρρήματα	145
Προθέσεις	146
Σύνδεσμοι	147
Ἐπιφωνήματα	147

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοί	149
---------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Παραγωγή. Παράγωγα ρήματα	151
Ούσιαστικά παράγωγα	153
Ἐπίθετα παράγωγα	159
Ἐπιρρήματα	162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις	163
----------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πρότασις. Συστατικά αὐτῆς	167
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις με προσδιορισμούς	172
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων	177
----------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων	180
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις	181
-------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ Μετοχή	186
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Σχήματα λόγου	189
---------------------	-----

0020555761
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΣΤ', 1969 (VII) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 100.000 - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ 1837/23. 5. 69 - 1862/27. 5. 69

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ : "ΓΡΑΦΙΚΗ", Ε.Π.Ε. ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΑΔΕΛΦΟΙ ΡΟΔΗ Ο.Ε.Ε.

